

KEVSER SURESİ

Rahman Rahim Allah'ın Adıyla

Şüphesiz biz, sana Kevser'i verdik.

Şu hâlde Rabbin için namaz kıl ve tekbir

alırken, namazda ellerini boğazına kadar kaldır.

Doğrusu asıl soyu kesik olan, sana kin duyandır.

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Muhammed Taki Misbah

İslam Siyaset Düşüncesi

c. 1

(Yasama)

Çeviri:

Mustafa Yalçın

Edit:

Nuri Dönmez - Şamdan Eroğlu

KEVSER

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

Kevser Yayınları: 188

Kitabın Orijinal Adı: Nazariyye-i Siyasiy-i İslam c.1

Yazarı: Muhammed Taki Misbah

Tercüme: Mustafa Yalçın

Edit: Nuri Dönmez - Şamdan Eroğlu

Son Okur: Habip Coşkun

Dizgi ve Mizanpaj: Kevser

Kapak: Hasan Başbuğ

Baskı: Step Ajans

Basım Tarihi: Eylül 2011

ISBN: 978-9944-709-80-4 (tk.)

978-9944-709-81-1 (1.c)

Dağıtım Adresi: Kevser Yayınları

Sofular Mah. Simitçi Şakir Sok. No: 14 / 1

Fatih – İSTANBUL

Tel: 0212 – 534 35 28 Faks: 0212 – 631 36 01

0212 – 555 16 66 Faks: 0212 – 555 22 12

www.kevseryayincilik.com

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....13

1. Oturum: Siyasal İslam Alanındaki En Önemli Sorular

1- Giriş.....	17
2- İslam ve Siyasi Düşüncenin Teorik Sunumu	18
3- İslam'ın Siyasi Teorisi Özgündür	19
4- İslam Devletinin Mahiyet ve Unsurları.....	21
5- İslam'ın Devlet Modeli, Yetkileri ve Görevlerinin Genişliği	23
6- Halkın İslam Devletindeki Rolü ve Diğer Bazı Sorular	24
7- İslam'ın Siyasi Teorisinin Metodolojisi	24

2. Oturum: İslam Siyaset Düşüncesini Teorize Etmenin Önemi ve Gereği

1- Doğu ve Batı'nın İslam Devrimine Karşı Tavrı	27
2- Gençler ve Uzun Vadeli Kültür Entrikası.....	29
3- Kültür Entrikasının Üç Eksenine	29
a) Dinle Siyasetin Ayrı Olduğu Propagandası.....	30
b) Velayet-i Fakih'i İnkâr Etmek	31
c) Velayet-i Fakih'in Nasıllığı Konusunda Kuşku Uyandırmak.....	32
4- Düşmanın Oyunlarına Karşı Görevlerimiz	33
5- Düşman Komplosuna Karşı Uygun Metodu Seçme Gereği.....	35
6- Dinin Tanımı ve Kapsam Alanı.....	36
7- Dini Kendi Kaynaklarından Tanımının Gerekliliği	38

3. Oturum: Siyasetin Dindeki Yeri (1)

1- Önceki Konunun Kısa Bir Tekrarı	43
2- Siyasetin Tanımı ve Üç Kurumun İslam'daki Yeri	44
3- Kur'an'da Yargı Hükümleri.....	46
4- İslam'ın Kapsamlılığı ve İslam'da Hâkimin Konumu.....	48
5- Konunun Özeti.....	53

4. Oturum: Siyasetin Dindeki Yeri (2)

1- Önceki Sohbetin Kısa Bir Tekrarı.....	55
2- Din Dışı Bakış Tarzında Dinin Siyasetten Ayrılması	56
3- Dünya ve Ahiret İç İçedir.....	58
4- Amellerin Değersel Yönü ve Dünyevi Davranışlar	61
5- Davranışların Değersel Yönünü Anlamada Aklın Kuvvetinin Ölçüsü	62
6- Dinin Kapsamı	63
7- Din ve Devlet İlişkisi	64
8- Dinin Kapsamlılığı.....	66

5. Oturum: İslam'da Özgürlük (1)

1- Önceki Konunun Kısa Bir Tekrarı	69
2- Din ve Bilimin Özel Alanları	70
3- Dinî Hâkimiyetin Özgürlük İle Çeliştiği Şüphesi	70
4- Yukarıdaki Şüphenin Dinî Kalıpta Sunulması	70
<i>Yukarıdaki Şüphenin Yanıtı</i>	72
5- Kur'an'ın Bakışındaki Farklılığın Delili	73
6- Dile Getirilen Şüphenin Din Dışı Bakışla Sunulması	78
7- Hume Şüphesi ve Yukarıdaki Şüphenin Birinci Yanıtı	79
8- İkinci Yanıt, Özgürlük Mutlak ve Sınırsız Değildir	80
9- Hâkimiyetin Halifetullah Makamı İle Çatıştığı Şüphesi.....	80
<i>Yukarıdaki Şüphenin Yanıtı</i>	81

6. Oturum: İslam'da Özgürlük (2)

1- İnsanın Tarihî Değişimi Üzerine Kurulan Şüphe.....	85
2- Şüphenin Yanıtı.....	86
3- Yukarıdaki Şüphenin Başka Bir Açılımı.....	88
4- Yukarıdaki Şüphenin Yanıtı.....	89
5- Allah'a İsyân Etmenin Tarihi.....	90
6- Allah'a İtaat Etmek ve Özgürlük.....	93

7. Oturum: Özgürlük ve Sınırları

1- İslam'ın Siyasi Teorisi ve Özgürlüğün Kısıtlandığı Şüphesi.....	97
2- Özgürlük Mefhumuna Farklı Bakışlar.....	98
3- Özgürlük, Mutlak ve Dine Öncelikli Değildir.....	101
4- Her Toplumun Değer ve Mukaddesatına Riayetin Gereği.....	102
5- İfade Özgürlüğünde Meşru Olmayan Hedefler.....	104
6- İfade Özgürlüğünün Kısıtlılığı.....	106
7- Mefhumların Açıklanması ve Kavramların Karşılıkları.....	107

8. Oturum: Devletin Yapısı ve Şeklinin Açıklanması

1- Akademik Tanımın ve Örnekli Tanımın Yeri.....	109
2- İslam ve Kurumlar Ayrılığı Nazariyesi.....	110
a) Yasama Kurumu.....	110
b) Yargı Kurumu.....	111
c) Yürütme Kurumu.....	111
3- Toplumı Yönetmede Yetersizlik Şüphesi.....	112
4- Kanunların Çeşitliliği ve Değişken Kanunlar Koyma.....	113
a) Anayasa.....	114
b) Meclisin Onayladığı Kanunlar.....	114
c) Hükûmetin Onayladığı Kanun Hükûmündeki Kararnameler.....	115
5- Kanunların İslami Olmasının Manası.....	116
6- İslam Devletinde Yasama.....	118
7- İslam Devletinde Kanunları Uygulayanların Atanır Oluşu.....	119

9. Oturum: Dinî Düzendeki Kanunların Yerinin İncelenmesi

1- İslam'ın Siyasi Teorisinin Esasları	123
a) Kanun	123
2- Tabîî Kanunlar İle Vazedilmiş Kanunların Yerleri	124
b) Kanunların İlâhî ve Dinî Kaynaklı Olma Gereği	127
3- Dinin Asıllarını Kabul Etme Zorunluluğu	128
4-İslam, Sabit Usul ve Özellikler	130
5- Zorunlu Sabit Hükümler ve Kur'ân'ın Kesin Anlamları	132
6- İslam'da Farklı Okumalar Olduğu Şüphesine Cevap	134
7- İslam, Beşerin Her İhtiyacına Cevap Verebilecek Nitelikte	135
a) Sualin Realite Boyutunun İncelenmesi	136
b) Sualin Zihnî Boyutunun İncelenmesi	136

10. Oturum: Kanun, Farklı Değerlendirmeler ve Kaynak Meselesi

1- Önceki Konunun Kısa Bir Tekrarı	139
2- Mevcut Şartlarda Kanun Hakkında Tartışma Zorunluluğu	140
3- Kanunun Kapsamının Belirginleşmesinde İki Ayır Görüş	140
4- Demokratik Düzenlerde Kanunun Kaynağı	141
5- İnsan Haklarının İtibarının Kaynağı	142
6- Tekvinî Kanunlar ve İnsan İradesinin Rolü	144
7- Teşriî ve İlâhî Kanunlar İnsanın Saadet ve Kemalinin Güvencesi	146
8- Hukukî Kanunların Ahlaki Kanunlardan Farkı	149
9- İslami Düşünce ile Liberal Düşüncenin Farkı	151

11. Oturum: Kanunun İtibarının Ölçüsü

1- Siyasi Konuların Derinlemesine İncelenmesinin Gereği	155
2- Kanunun İtibarının Kapsamı ve Ölçüsü	156
a) Adalet Teorisi	157
b) Toplumun İhtiyaçlarının Temini	158
c) Halkın İsteği	159
3- Birinci Görüşün Eleştirisi	159

4- İslam Kanunlarının Üstünlüğü.....	160
5- İkinci Görüşün İşlevsizliği.....	162
6- Üçüncü Görüşün Eksiklikleri ve İslam'ın Nazarında İhtiyaçların Kapsamı ..	163
7- İslam Devrimi ve Manevi Maslahatların Üstün Yeri.....	165

12. Oturum: İslam'ın ve Batı'nın Değerlere Bakış Farkı

1- Önceki Konunun Kısa Bir Özeti	167
2- İslam Nazarında En İyi Kanun ve Sentez Tehlikesi.....	168
3- Dinî Düşünce Alanındaki Fikrî Sentezcilik.....	170
4- Dinî Plüralizmin Anlamı	172
5- Allah'a Kulluk Etmek ve Mutlak Özgürlük	175
6- Batı ve Bilim ile Din Çatışmasının Kaldırılması.....	177
7- Liberalizm ve İslami Düşüncede Halkın Tercihinin Yeri	179
8- Demokrasi ve İslam'da ve Batı'da Yasama Kurumu.....	181
9- Gençlere Bir Tavsiye	185

13. Oturum: İslam ve Batı'nın Kanuna Bakıştaki Köklü İhtilafları

1- Önceki Oturumun Özeti	187
2- Kanunun Ferdî Özgürlüklerle İrtibatı	188
3- Hümanist ve Liberalist Düşüncede Kanun.....	190
4- Batı Kültürünün Dinamikleri ve Onun İslam Kültüründeki Karşılığı	191
5- İslam Kültürünün Yapılanma Unsurları ve Ulema	192
6- İslam ve Liberalizmde Kanunun Fonksiyonu ve Mahiyeti	194
7- Meşru Özgürlüğün Nispi Oluşu	196
8- İslam İle Liberalizm Arasındaki Tezat	197
9- İslam ve Demokraside Yasama	198
10- İslam Devleti'nde Muteber Kanun.....	200

14. Oturum: Batı'nın Kanuna Maddi Bakışı

1- Önceki Konunun Özeti	203
2- Tabii Hukuk Okulu.....	205

3- İnsan Haklarının Batı'daki Sınırı	206
4- Özgürlüğün Sınırlarında İhtilafın Ortaya Çıkması	207
5- İnsan Hakları Bildirgesinde Özgürlüğün Kapsamı.....	208
6- Batı'daki Özgürlük Normunun Eksiklikleri	209
7- İslam'ın Maddi ve Manevi İhtiyaçlara Gösterdiği Önem	211
8- Dinî ve Manevi Çıkarların Maddi Çıkarlara Önceliği.....	213
9- Özgürlüğün Kapsam ve Normlarında İslam ile Liberalizm Arasındaki Fark	214

15. Oturum: İslam Devleti ve Kültürel Komplolar

1- Önceki Konunun Özeti	217
2- Ulema ve Bilinçlendirmenin Ağır Yükümlülüğü.....	218
3- Ülke Basınında Batı'nın Yıkıcı Özgürlük Propagandası	220
4- İslami Protestanlık, İslam Aleyhine Komplo	222
5- Tabîî Hakkın Gerçek Mefhumu	224
6- Sünnete Dayalı Anlayış, İslam'dan Algılanan Tek Asıl Anlayış	224
7- Meşru Özgürlük.....	227
8- Dinin ve Kanunun Özgürlüğü Kısıtlaması.....	228
9- Özgürlüğü Kısıtlamanın Zorunluluğu	230

16. Oturum: Kanun ve Özgürlük Alanında İlâhî ve Ateist Kültürün Farkı

1- Seçimin, Bilincin ve Kanunlara Uymanın Hedefe Varmadaki Rolü	233
2- Ahlaki Kanunların Hukukî Kanunlardan Farkı.....	235
3- İlâhî Kültür, Ateist Kültür ve Bunların Kanuna Bakışındaki Farklılıklar	237
4- Batı Kültürünün Üç Esası	238
5- Batı Kültürünün Temelleri İle İslam Kültürünün Temelleri Arasındaki Çatışma	241
6- İslam ve Batı'nın Özgürlük Kapsamını Belirlemedeki Farklı Bakışları.....	243

17. Oturum: Teşriî Rubûbiyetin Hâkimiyet ve Yasama İle İrtibatı

1- Önceki Konunun Özeti	249
-------------------------------	-----

2- Ana Usullerin Belirlenme Zorunluluğu	249
3- Allah'ın Hâkimiyeti ve Teşrîf Rubûbiyet.....	252
4- Halis Tevhidin Anlamı	255
5- İslam'da Kanun Koyucu ve Hâkimiyet.....	256
6- Kanun Koyuculuğun Allah'a Özgü Olmasının Delilleri.....	260

18. Oturum: Yasamanın İslam'daki Şartları ve Konumu

1- Önceki Konuların Özeti	265
2- Yasama Şartlarının Allah'a Özgü Oluşu.....	266
3- Yasama Mercilerin Çokluğunun Gerekliliği Şüphesi	268
4- Söz Konusu Şüphenin Cevabı.....	268
5- İkinci Şüphe, Yasamada Allah'ın İzninin Tesirinin Olmayışı.....	270
6- İkinci Şüphenin Cevabı.....	270
7- İnsanın Kendi Kaderine Hâkimiyeti.....	274
8- İnsanın Hâkimiyeti Allah İle Çelişmemektedir.....	276

19. Oturum: İslam'ın Devlet ve Siyaset Alanındaki Özelliği

1- Önceki Konuların Özeti	281
2- Devletin Özel Görevinin Belirlenmesinde Üç Görüş	282
3- İslam Devletinin Özel Fonksiyonunun Diğer Devletlerden Farkı	284
4- İnsanlık Camiasının İslam'ın Bakışındaki Mahiyeti.....	286
5- Kanun Koyucuda Zorunlu Özellikler.....	287
6- İslam Kanunlarıyla Liberal Kanunların İhtilafı.....	291

20. Oturum: Devlet ve Kanunun Konumuna Yeni Bir Bakış

1- Topluma Organik Bakış	297
2- İslam'ın Topluma Organik Bakışı.....	298
3- Toplum ve İnsan Bedeninin Benzeşme Yönü	300
4- Topluma Organik Bakış İle Devletin Yerinin Açıklanması.....	302
5- Gerçek Maslahat ve Zararlar Kanununun Desteğidir.....	306

21. Oturum: İslam ve Demokrasi (1)

1- Önceki Konuların Özeti	309
2- Kanunu Uygulayanların Allah'ın İznine Olan İhtiyaçları	310
3- Demokrasi Mefhumu ve Onun Uygulamadaki Değişimi	313
4- Asrımızda Demokrasi Mefhumu.....	315
5- Sulta Düzeninin Yeni Demokrasi Mefhumundan Yararlanması	316
6- İslam Nazarında Demokrasinin İyi Şekli	318

22. Oturum: İslam ve Demokrasi (2)

1- Önceki Konunun Özeti	323
2- Seküler Demokrasi ve Felsefi Dayanağı	323
3- Seküler Sistemin Düşünce Temelindeki Safsata.....	325
4- Demokrasinin İdarecilik Alanında Söz Konusu Edilmesi	326
5- İslam Cumhuriyeti'nde İslam ve Velayet-i Fakih'in Üstün Konumu.....	329
6- İslam'ın Kabul Ettiği Demokrasi	331

23. Oturum: İnsaniyetteki Birlik İlkesinin ve Yurttaşların Tabiiyetinin İncelenmesi

1- İslam'a Göre Hakların Kaynağı	333
2- Tabî ve Kesbî İhtilafların Hak ve Ödevlerdeki Farklılığa Etkisi	336
3- Tabiiyet Kanunlarında Fertler İçin Değişik Derecelerin Belirlenmesi	339
4- İslam'ın Nazarında Birinci ve İkinci Derece Tabiiyet	340
5- Velayet-i Fakih Düzeninin Diğer Düzenler İle Olan İşlevsel Farkı	341

ÖNSÖZ

Siyaset felsefesinin en önemli ve köklü konularından biri, devlet ve hükûmetin gerekliliğidir. Beşerin hayatının ilk ve ilkel dönemini bitirmesi, toplumsal yaşama geçmesi ve insanların hayatında meydana gelen yapısal değişikliklerle birlikte, devletin varlığı kesin bir şekilde kabul edildi. Tarihte sadece küçük bir azınlık, toplumda devlet diye bir kurumun olmasına karşı çıkmıştır. On dokuzuncu yüzyılda yaşayan Sen Simon ve Prudon gibi düşünürler, bu anlamda devletin varlığına karşı çıkan kimse-lerdi. Sen Simon, insanlık düşüncesinin toplumu tehlikeden koruyacak ve ona önderlik edebilecek bir güçte olduğuna inanıyordu. Anarşistlerin ve devlete muhalif olan kimselerin düşüncesine göre insan, temiz bir yapıya sahiptir ve bu yapı, insanı iyi ve beğenilen istek ve arzuları kabul etmeye zorlamaktadır. Aynı şekilde bu grup, devletin insan özgürlüğüyle uyuşmadığına, insan özgürlüğü ve insanın değerinin korunması açısından, devletin insan yaşamından çıkarılması gerektiğine inanmaktadır.

Sosyolojik araştırmalar, insanın, her zaman ve her koşulda, devlet ve hükûmet kurmayı akla ve fitrata dayalı kaçınılmaz bir zorunluluk olarak gördüğünü göstermektedir. Bu, insanın sosyallik arzusundan ve yapı olarak medenî oluşundan kaynaklanmaktadır. İnsan, ancak toplumsal bir hayatın ve herkesin haklarına saygı duyulduğu düzenli bir teşkilatın varlığında hayatını sürdürebilir. Böyle olmadığı takdirde ise, insan hayatı düzenli bir şekil almayacaktır; kargaşaların, ıskallığın, vahşiliğin, hakların gasbedildiği, orman kanunlarında olan eşitsizliğin ve kanunsuzluğun hâkim olduğu bir yapı oluşacaktır.

Farklı devlet şekillerini ve büyük toplumları idare etmede kullanılan sistemlerdeki yapı ve işleyişteki önemli farklılıklar; farklı öğretimi usulleri ile değişik dünya görüşlerinden ve bunların insanı farklı yorumlayışından kaynaklanmaktadır. Çünkü insan sadece bir cisim olarak tasavvur edilirse, maddi açıdan doyurulmak, refah içinde yaşamak, rahatlık ve zevk,

onun için yegâne hedef olacaktır. Bu düşünce uyarınca bütün çabalar, şehvet ve lezzet yörüngesi etrafında dönecektir. Ama insanı maddeden üstün ve ondan öte bir varlık olarak kabul edersek ve geniş bir bakış açısıyla insan varlığının değişik yönlerine ve onun maddi ve manevi hasletlerine bakıp, siyasi düzenin yapısını buna göre şekillendirirsek; devlet, insanın asayiş ve yükselişini temin etme amacıyla olacaktır. Biz, insana yönelik bu iki ölçüyü, bakış tarzını ve seçilen hedefleri baz alarak, siyasi düşünceleri ve devletlerin uygulamalarını eleştirmekteyiz. Çünkü yukarıda belirtilen düşünceler siyasi yapıların aslını oluşturmaktadır; bunlar olmadan da siyasi düşüncelerin hiç bir anlamı olmaz.

Gerçi günümüzde, yeni felsefi düşünceyi etkisi altına alan mutlak realizm akımından dolayı genel bir bakış açısıyla insana bakma ve onun yüce hedeflerine dikkat etme azalmıştır. Siyasetle ilgili önemli meselelere, sosyolojik tahlillere yaklaşmak ve bu yöntemle etkili çözümler sunmak yaygınlaşmış, hedef ve dünya görüşünden söz etmek ise ender bir hâle gelmiştir. Fakat yüce insanîyet mektebinin gerçek kurucuları olan peygamberlerin ekollerindeyse hedefli ve ülkülü olmak, hareket ve değişimin esası olmuştur. Bundan dolayı, Kur'ân'a kapsamlı ve düzenli bir şekilde baktığımızda, insanın yaratılmasının, ölümün, hayatın, peygamberlerin gönderilmesinin, ibadî ve sosyal kanunların hepsinin bir hedefe yönelik olduğunu ve bütün faaliyetlerin, programların ve hatta devlet tesis etmenin ekseninin de bu önemli hedefe varmak olduğunu görmekteyiz. Bu esasa göre devletler, sadece toplumların idaresi için değil, aksine idareden daha önemli olan hidayet esasına göre şekil almalıdır. İnsanın bir yönünü baz alan devletler, sadece insanların refah ve asayişini temin etmek için çalışıp, insanı yönetmektedirler. Ama bu devletler, insanın hem asayişini ve hem de manevi yükselişini temin etme peşinde olurlarsa, insanın hidayete ulaşmasını da sağlayacaklardır; çünkü üzerinde ilâhî ruhu taşıyan, basit maddi özelliklerin ötesinde, manevi ve ruhani özellikleri olan ve bunların vücudunun derinliklerine şekil verdiği insanın, hidayete ihtiyacı vardır ve insanı sadece yönetmekle yetinmek, onu hafife almaktır.

Eğer devletin nihai hedefi insanın güzel bir akıbete ulaşması, Allah'a yakınlaşması ve onun hidayete kavuşması ise, şüphesiz böyle bir durumda, insanın gerçek fayda ve çıkarlarını herkesten daha iyi bilen ve onun değişik özelliklerini herkesten daha iyi tanıyan bir kimse, insanları yönetme

liyakatine sahip olabilir ve bu, Allah'tan başka bir kimse değildir. Kur'an ayetlerinin de teyit ettiği bu konuyla ilgili aklî delilden anlaşılan şudur: İnsanın kemale ulaşmasının şartı; dünyanın ve ahiret âleminin hakikatini, bu ikisi arasındaki ilişkinin ayrıntılarını bilen ve bunlara hâkim olan kimseye itaat etmesidir; bu kimse ise Allah'tan gayri kimse değildir. O hâlde tapınmak ve hâkimiyet hakkı Allah'a mahsustur; yani insanın yegâne velisi Allah'tır ve Allah'ın hâkimiyetinin dışındaki bir hâkimiyet, Allah'ın iradesine dayanma ve O'nun izninden kaynaklanma şartıyla meşrudur. İslam devletinin mihveri olan "velayet-i fakih" teorisi bu esasa göre şekillenmektedir. Masum imamın zahir olmadığı, özellikle de asrımızda Müslüman fakih ve düşünürlerin üzerinde derin bir şekilde dikkatlerini yoğunlaştırdıkları ve son yıllarda mükemmel bir hâle gelen "velayet-i fakih" meselesi, dini hâkimiyete olumsuz bir gözle bakan düşüncenin karşısında, dünya siyaset arenasında etkili, gelişen ve değişim meydana getiren bir teori olarak yerini almıştır.

İslam dünyasının bu aşırıda, üzerinde düşünülmesi gereken iki oluşuma tanıklık ettiğini söylemek gerekir. Bu oluşumlardan biri, siyasete ve dinî hâkimiyete olumsuz bakan düşüncedir. Bütün dinler ile özellikle de İslam ile karşı karşıya gelen ve dinî siyasi düşüncenin inzivasını ve dinî inancın oluşturduğu hareketliliği azaltmayı ardında taşıyan bu yeni düşünce, bütün dinleri tehdit etmektedir. İslam dünyasının düşünür ve bilgelerinin, bu düşüncenin karşısında mantıklı bir savunma yapmak için, derin ve ciddi araştırmalar yapıp, dinin aslî inançlarını açıklamaları ve sağlamlaştırılmaları zorunludur. Diğer oluşum ise, velayet-i fakihî esas alan düşüncenin siyasi arenada yerini almış olmasıdır. Bu düşünce teorik olarak çok eskilere dayanmakta ve uzun bir geçmişe sahiptir. Ancak bu düşüncenin pratik ve uygulama boyutu, 1979'da İslam Devrimi'nin zafere ulaşmasından sonra başlamıştır.

Uzun ve sürekli mücadelelerin ardından İmam Humeynî'nin (Allah ondan razı olsun) akıllı ve dâhice rehberliği sayesinde İran İslam Devrimi zafere ulaştı ve İran'ın Müslüman halkının ezici çoğunlukta oylarıyla da İslam Cumhuriyeti düzeni ilân edilip kuruldu. Devrimin zafere ulaşmasının ardından bir grup müçtehit, İslam âlimi ve ümmetin seçkin şahsiyetleri tarafından, Kur'an ayetleri ve İslam'ın nuranî hükümleri çerçevesinde, uzmanlar ve hukukçular tarafından dünyadaki en gelişmiş anayasalardan

biri olarak değerlendirilen İslam Cumhuriyeti Anayasası hazırlandı. Her ne kadar, bugüne kadarki süreç içerisinde, İslam Cumhuriyeti düzeninin kanunları belirlenmiş ve tespit edilmişse de ve “velayet-i fakih”, düzenin İslami ve meşru oluşunun sembolü sıfatıyla bu düzenin bekasına ve muhafazasına yönelik gelebilecek tehlikelere karşı düzeni koruyan bir kalkan olarak İslam Cumhuriyeti'nin aslî bir sütunu ve önemli bir esası sıfatıyla anayasada tanınmışsa da; devrimden sonraki gelişmelerden, devrimin ideolog kadrosunun gündemdeki meselelerle meşgul olmasından ve velayet-i fakih teorisi hakkında oluşturulan duygusal, aşırı ve basit değerlendirmelerden dolayı bu mesele, bilimsel olarak doğru bir şekilde araştırılmadı ve açıklanamadı. Ama İslami yönetimin sorunlara galip gelmesi, toplumun düzen ve asayaşe kavuşması ve fikrî açıdan muhalif olan kimselerin eleştirel çalışmaları, dikkatlerin bu konuya daha fazla bir şekilde yönelmesine sebep oldu. Netice olarak; derin anlayışlı, zeki ve ferasetli düşünürler tarafından, bu konunun değişik yönleri açıklığa kavuşturuldu.

“İslam'ın Siyasi Teorisi”nin açıklanma zorunluluğu, bu teorinin siyasi düzenler içerisindeki yerinin tanıtılması, bu teori hakkındaki şüphelerin, kuşku ve fikrî mücadelelerin varlığı ve de dâhilî ve haricî düşmanların velayet-i fakih düzenine karşı çok yönlü saldırıları göz önünde bulundurulurken, dinî değerleri ve vahye dayalı öğretileri savunmak amacıyla feraset sahibi, bilge, âlim ve yorulmaz mücahit Ayetullah Muhammed Taki Misbah Yazdî (Allah ömrünü uzun ve daha bereketli kılsın) tarafından, Tahran'da cuma namazları hutbelerinden önce “İslam Siyaset Düşüncesi” hakkında bir dizi konuşmalar yapıldı. Elinizdeki eser, bu konuşmaların düzenlenmiş ve gözden geçirilmiş hâli olup, Kerim Süphanî Beyin kalemiyle kitaplaştırılmış ve “Yasama ve Yürütme” adlarıyla iki cilt olarak aziz okuyucuların istifadesine sunulmuştur. Son olarak bu kitabın dikkat ve düşünce ehli kimselerce ve İmam-ı Zaman (canımız ona feda olsun) tarafından bir hizmet olarak kabul edilmesini diliyoruz.

İmam Humeynî (k.s) Eğitim ve Araştırma Müessesesi Yayınları

Birinci Oturum

SİYASAL İSLAM ALANINDAKİ EN ÖNEMLİ SORULAR

1- Giriş

Şüphesiz devrim ve nizamımızın en önemli kazanım ve getirilerinden birisi İslam ümmeti için sayısız bereketleri olan cuma namazının ikame edilmişidir. Cuma namazının yan faydalarından olan cuma hutbeleri, hutbelerden önce veya iki namaz arasında çeşitli şehirlerde halkın eğitim ve bilgilerine yönelik yapılan konuşmalardır; devrimden sonraki süreç içerisinde inanç, eğitim, ekonomi ve düşünce alanlarında uzmanların, âlimlerin ve hatiplerin cuma namazına gelen veya medya aracılığıyla izleme ve duyma şansına sahip olanlar için yaptıkları çok değerli konuşmalardır. Ben de son yıllarda “İslami İnanç ve Değerler Sisteminde Tevhit” başlığı altında bir dizi konuşma yaptım ve bu konuşmalar kasetlerden yazıya aktarılıp düzenlendikten sonra kitap hâline getirilerek okuyucuların hizmetine sunulmuştur. Dostların öneri ve ısrarları üzerine gelecek oturumlarda “İslam’ın Siyasi Teorisi” konu başlıklı bir dizi konuşma yapmayı kararlaştırmış bulunmaktayız. Allah Teâlâ’dan bu önemli işte bize yardımcı olmasını, bu vesileyle rızasını kazanacağımız ve İslam ümmetine faydalı olacak şeyleri bize ilham etmesini, aklımızda bulundurup söyletmesini niyaz etmekte ve böylece şahadet aşığı İslam ümmetine bu önemli konuyu sunmak istemekteyim.

Atılan başlıktan da anlaşıldığı gibi konu çok kapsamlı ve içeriklidir. Bunu farklı düzeylerde ve farklı çerçevelerde ortaya koyup, akıcı ve sade bir üslupla veya ağır ve akademik bir şekilde tartışmak mümkündür. Elbette İmam Humeynî’nin başlattığı hareketten, yani 1962’den bu yana, bu konu çeşitli şekillerde gündeme getirilmiştir. Makale ve kitap-

lar yazılmış, konu üzerine birçok konuşmalar da yapılmıştır. Ama halkın anlayabileceği, istifade edebileceği düzeyde, düzenli konuların gündeme getirilmesi çok az olmuştur.

Bu noktayı dikkate alan dostlar, halkın genelini anlayacağı tarzda, gençlerin ve diğer kesimlerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek düzeyde konunun ele alınıp gündeme getirilmesini istediler. Elhamdülillah kültürel olarak halkımız iyi bir seviyededir. Özellikle son yıllarda kültürel olarak önemli ve dikkate değer bir gelişme ve olgunlaşma kaydetmişlerdir. Halkımız birçok derin ve karmaşık konuyu iyi bir şekilde anlamış ve kavramış durumdadır. Fakat beyan tarzları, ilmî merkezlere, üniversitelere ve medreselere has bir sitil taşımaktadır. Oysa tartışma ve halk ile konuşma üslubu, olabildiğince zor ve ilmî ıstıhlardan arınmış ve temizlenmiş olmalı ki özel araştırmaları olmayan halkın geneli de bu konulardan yararlanabilsin. Elbette “İslam’ın Siyasi Felsefesi” diye ifade ettiğimiz konu kapsamlı bir niteliğe sahip olduğundan, bu konunun yüz toplantıda dahi bitirilemeyeceğinin dikkate alınmasının gereğini de vurgulamak isterim. Bundan dolayı, vaktimizin kısıtlı olması ve oturumlar için yapılmış programları da göz önünde tutarak, mecburen bazı konuları seçmek durumundayız. Bunların da topluma gerekli olan ve hakkında soru ve şüphelerin bulunduğu konuların olmasına özen göstermeliyiz.

Dikkat edilirse, “İslam’ın Siyasi Felsefesi” başlığı üç kelimedenden oluşmaktadır. Her üç kelime de üzerinde durulmayı ve araştırmayı gerektirmektedir. “Siyasi Felsefe” tabiri mana yönüyle değişik şekillerde de kullanılabilir. Örneğin siyaset biliminin felsefesi ve siyaset bilimi karşısındaki siyasi felsefe gibi... Ama genel olarak bizim burada “Siyasi Felsefe”den kastımız İslam’ın devlet ve siyaset hakkındaki teorisini ortaya koymaktır. Elbette bu da belirli usûllere dayanmaktadır ve İslam’ın siyasi devlet düşüncesi sadece bu usûllere dayanılarak açıklanıp, izah edilebilir.

2- İslam ve Siyasi Düşüncenin Teorik Sunumu

İslam’ın devlet ve siyaset hakkında kendine has bakış açısının olduğunu ve bunun da İslam’ın kabul ettiği esaslara dayandığını gündeme getirdiğimizde hemen şu sorular akla gelmektedir: “İslam’ın siyasi bir teori ortaya koyması için, dinin devlet ve siyaset hakkında kendine has bir görüşünün

olmasının gerekliliği var mıdır ki böylece İslam'da siyasi bir teori ortaya koymak istesin? İşte bu soru asırlarca çeşitli ülke ve toplumlarda ciddi bir mesele olarak gündeme gelmiş, ülkemizde de (İran) meşrutiyetten bu yana söz konusu edilmiş ve hakkında değişik tartışmalar yapılmıştır.

Elbette rahmetli İmam Humeynî'nin beyanatlarına ve rahmetli şehit Müderris tarafından siyasi düşüncemizin derinliklerine kazınan; "Dinimiz siyasetimiz ve siyasetimiz de dinimizdir" adlı meşhur slogana dikkat edilirse, bu mesele halkımız için hallolmuştur. Halkımızın bu soruya açık bir cevabı vardır. Ama dinin siyasi görüşünün açıklanması ve dinin siyasetle olan ilişkisinin şekli, araştırmaya ve tahlile muhtaçtır.

Batı kültüründe dinin kapsamlılığı söz konusu değildir. Batı'da din, siyasi ve içtimai alanları kapsamayacak bir şekilde tarif edilmekte, sadece insan-Allah ilişkisini, Allah ile şahsi ve ferdî ilişkiyi düzenleyen bir unsur olarak algılanmaktadır. Bu görüşe göre siyasi, içtimai ve uluslararası meseleler, devlet ile halk ve devletler arasındaki ilişkiler, insan ve Allah ilişkilerinin dışındadır. Netice olarak da din, bu konulara yabancıdır. Bunun aksine Müslümanların dünya görüşüne göre dinin kapsamı oldukça geniş olup, ferdî ve sosyal meseleleri de içine almakta ve insanın Allah ile ve insanların birbiriyle olan ilişkilerini ve bütün toplumsal, siyasi ve uluslararası meseleleri içermektedir. Çünkü İslam'ın nazarında Allah dünyaya ve insana hâkimdir. Bundan dolayı siyaset, iktisat, eğitim, öğretim, idarecilik ve insanların hayatıyla ilgili diğer meseleler de, dinin hüküm ve değerlerinin kapsamına girer.

3- İslam'ın Siyasi Teorisi Özgündür

İslam'ın siyaset ve devlet hakkında görüş sahibi olduğunu ve kendine has bir teorisinin bulunduğunu kabul ettikten sonra, bu teori hakkında akla bazı sorular gelmektedir. Örneğin: "Acaba İslam'ın siyasi teorisi özgün müdür, yoksa başka bir ekolü mü benimsemiştir?" Daha açık bir ifadeyle, İslam Allah tarafından gönderilme sıfatına haiz bir düşünceye sahip midir? Allah tarafından nazil olunmuş, uyulması zorunlu hükümler gibi bir teori ortaya koyabilmekte midir? Yoksa başka bir görüşün onaylanması şeklinde midir? Bu soruya şöyle cevap verebiliriz: Birçok meselelerde selim bir akılla hareket eden insanların belirli metot ve hareket tarzları var-

dır; bu hareket tarzları İslam tarafından onaylanmış ve deyim yerindeyse bu akılsel ile hareket eden insanların davranışlarının İslam tarafından kabul edilmesine de “akıl sahiplerinin metodunun onaylanması” denilmiştir. Genel olarak halkın yaptığı örneğin alış veriş, kira, sigorta ve benzeri işler, “akıllıların tarzları” olarak bilinmektedir.¹ Şimdi de akla şöyle bir soru gelmektedir: “İslam’ın siyaset ve devletle ilgili düşüncesi de acaba bunun gibi midir? Yani akıllı insanlar siyaset ve devlet hakkında bir teori oluşturmuş ve teyit etmiş, İslam da bunları onaylayıp tasvip etmiş midir? Yoksa İslam, kendine has, diğer teori ve düşüncelerin karşısında kurduğu ilâhî bir düşünceyi mi önermektedir? Evet, İslam siyaset ve devlet hakkında, siyasi ve içtimai meselelerde kullanılan bazı usul ve metotlarla ilgili düzenleyici ve özgün bir role sahiptir. Yani sadece akıllı insanların düşünce ve tarzlarını onaylayıp benimsemesi söz konusu değildir.

Değişik şekillerdeki devlet yapılarına ve siyasetin felsefesi konularına aşina olanlar, bu alanda değişik düşüncelerin olduğunu bilirler. Bunlardan biri de “tanrısal devlet” anlamına gelen “Teokrasi”dir. Bu düşünce tarzı orta çağda kilise tarafından uygulanmış ve özellikle de Katolik kilisesi, insanları Allah’ın verdiği yetkilerle yönettiğini iddia etmiştir. Bunun aksine, bazı Hristiyan fırkaları da Hz. İsa’nın (a.s) dininin aslında siyasi meselelerle irtibatlı olmadığına ve deyim yerindeyse dinin siyasetten ayrılması gerektiğine inanıyorlardı. Bazı Hristiyan fırkaları ise, özellikle de Katolikler, orta çağda dinin siyasetle iç içe olduğu fikrinin taraftarlığını yapıp hükûmet ediyor ve hükûmetin Papa’nın hakkı olduğuna inanıyordu. Onlar, kilisenin Allah tarafından yetkilerle donatıldığına, bu yetkilerle insanlara Allah adına hükûmet edebileceklerine ve halkın da Allah adına papaya itaat etmesi gerektiğini savunuyorlardı.

Bu şekil devlet tarzı da “teokratik devlet” adını aldı. Acaba insanlığın oluşturduğu devlet modellerinin dışında, İslam’ın özgün bir düşünce ve bakış açısının olduğunu ve ilâhî devlet şeklini önerdiğini söylediğimiz zaman, bundan kasıt Batı’da bilinen ve batı kültüründe “tanrısal devlet” şeklinde algılanan “teokrasi devleti” midir? Acaba “teokratik devlette” olduğu gibi, Allah hâkim güce geniş yetkiler vermiş midir, hâkim güç, istediği şekilde insanlara hükmedip emir verebilir mi ve halkın hâkim gücün istek

1- Bu tür işler toplum tarafından icat edilmesine rağmen Allah tarafından onaylanmıştır.

ve yönelişleri doğrultusunda hareket etme zorunluluğu var mıdır? Acaba bizim savunduğumuz velayete dayalı ilâhî devlet esaslarına, İslam'ın siyasi düşünce temellerine ve velayet-i fakih sisteminin esaslarına göre veliyy-i fakih, gönlünün istediği şekilde halkı yönetebilir mi, kendi görüşüne uygun kanun koyup uygulayabilir mi? Ve halk onun emirlerine göre hareket etmek zorunda mıdır? Bu çok önemli bir sorudur ve hakkında, yanlış anlayışların ortadan kalkması için geniş kapsamlı bir araştırma ve tahlil yapma zorunluluğu vardır.

Genel anlamda yukarıdaki sorunun cevabı şudur: Bizim inandığımız ilâhî devlet ile Batı'nın teokratik devleti arasında yerden göğe kadar fark vardır. İslam'ın öne sürdüğü ilâhî devlet modelinin, Hristiyanlığın özellikle de Katoliklerin, Allah ve kilise yöneticileri adına öne sürdüğü devlet modeliyle aynı olduğunu düşünmek yanlış bir anlayıştır ve bunun önü alınmalıdır.

Siyasi düşünce sahipleri, devleti geniş bir bakış açısıyla ikiye ayırmaktadırlar.

1- Diktatör devletler

2- Demokratik devletler

Elbette bu her iki modelin de kendi içinde değişik şekil ve türleri vardır. Bununla beraber genel anlamda devletler iki kısımdır:

Birinci kısım devlet modelinde gücü elinde bulunduran şahıs, gönlünün istediği ve arzuladığı şekilde bütün işlere karışır, kendi başına karar alır ve halkın baş eğmesini sağlamak için de çeşitli yollara başvurur ve genellikle de zor kullanır ve askerî güçten yararlanır. Bu devlet modelinin karşısında, halkın irade ve istekleri doğrultusunda oluşan, halkın oylarıyla kendi yöneticilerini seçtikleri ve yöneticilerin de halkın irade ve istekleri doğrultusunda hareket etmekle mükellef oldukları ve onların meşruluklarının kaynağının halkın irade ve isteği olduğu, demokratik devlet modeli yer almaktadır.

4- İslam Devletinin Mahiyet ve Unsurları

Batı'daki yaygın olan genel değerlendirmeyi kabul edip, devletlerin diktatörlük ve demokratik -halka dayalı- olmak üzere iki kabul kısmında

olmayacağına inananlar, İslam'ın devlet modeli diktatörlük müdür? diye bir soru yöneltiyorlar. Devletin başına geçen biri, örneğin içinde bulunduğumuz bu zamanda veliyy-i fakih¹ istek ve yönelişleri doğrultusunda güç gösterisi yapıp, silah yoluyla mı devleti yönetmektedir? Yoksa bunun dışında başka bir devlet modeli midir? Bu anlamdaki devlet Batı'da teokrasinin karşısında kabul edilen demokrasi midir? Ya da üçüncü bir devlet modeli var mıdır?

İki kısmı olan ve kabul edilen değerlendirmeye dikkat edilirse, İslam'ın devlet şekli, söz konusu iki devlet modelinin dışında kalmaz. Başka bir ifade ile İslam'ın devlet modeli ya diktatörlük ya da demokratik bir düzendir. Bu surette devlet halka dayalı olmalı ve Batılı ülkelerde ve demokratik devletlerdeki normlar İslam devletinde de geçerli olmalıdır. Böyle olmadığı takdirde ise İslam devleti halka dayalı olmayacak ve ferdin irade ve isteğine dayalı diktatör bir devlet olacaktır. Bizim önümüzde üçüncü bir seçenek yoktur.

Sorulan sorulardan bir diğeri de şudur: İslam devletinin ön şartları ve esasi temelleri nelerdir? Daha açık bir ifadeyle idarecilik ve topluma yön verme konularında İslam devletinin özgünlüğünün belirginleşmesi için uyulması gereken esaslar nelerdir? Örneğin bizim fıkıh ve kültürümüzle tanışık olanlar, namaz için belirli esasların öngörüldüğünü bilirler ve eğer bu esaslar bilerek veya bilmeyerek terk edilirse namaz batıl olmakta ve onlar olmaksızın namazın mahiyet ve hüviyeti ortadan kalkmaktadır. Bir yeri İslam devleti olarak adlandırabilmemiz için, oranın varlığını dayandırdığı bazı temellerin ve onu ayakta tutan unsurların olması gerekir. Eğer bu temel ve unsurlarda bir noksanlık ve eksiklik meydana gelirse, İslam devleti olamaz. Söz konusu temel ve unsurların İslam devletinin şekillenmesindeki önem ve rollerine dikkat edilirse, bunları tanıma zorunluluğu ortaya çıkacaktır. Bu surette devletin İslami oluşunun ölçü ve referansını tanımış olup, mahiyet ve şekil yönünden İslam devletini İslami olmayan devlet modellerinden ayırt edebiliriz. İşte bu yüzden bu ciddi soruya verilecek cevap zaruri olacaktır.

1- İslam nazarında gerekli özelliklere haiz önder.

5- İslam'ın Devlet Modeli, Yetkileri ve Görevlerinin Genişliği

Önümüzde bulunan bir diğer soruda şudur: Acaba İslam'ın devlet hakkında belirli bir modeli var mıdır? Bildiğiniz gibi, bugün dünyada değişik devlet modelleri bulunmakta ve geçmişte de bugün ortadan kalkmış olan bazı devlet modellerinin varlığı bilinmektedir. Şartlı veya mutlak saltanat modeli, cumhuriyet, parlamenter veya başkanlık modeli ve teokratik sistemleri bazı devlet modelleri olarak sunabiliriz.

İslam, bu modellerden birini mi kabul etmekte, yoksa yukarıdaki modellerden farklı başka bir devlet modeli mi önermektedir? Veya İslam belirli bir devlet modeli önermeyip, tüm zamanlar için geçerli olan ve her devlet modelinin uyması gereken belirli değerler ve ölçüleri mi öngörmektedir? Örneğin İslam adaletle uyulmasını emretmiştir. Bununla beraber adaletin hangi tarzda uygulanacağı konusu zamanın ve mekânın şartlarına bağlıdır. Böylece dünyanın her bölgesinde ve her zaman diliminde adaletin özgün bir şekilde uygulanması mümkündür. Burada İslam'ın belirli bir tarzın seçiminde emir ve ısrarı olmayıp devletin İslâmîliği, ölçülere bağlıdır. İslam'ın belirli bir devlet modelinin olduğunu farz edersek, acaba bu surette söz konusu devlet modelinin esasları sabit olup esnekliği olmayan bir yapı mı arz etmektedir, yoksa az çok bir esneklik söz konusu mudur? İslam devlet modelinin esasları hakkında sorulan bu tür sorulara cevap vermek gerekir.

Gündeme getirilen bir diğer soru da devletin felsefesi hakkındadır; o da şudur: İslam devletinde fert olsun veya şûra olsun veya da özel bir heyetten teşkil olan hâkim güç ya da yönetici olsun başka bir deyişle devlet sisteminin hangi yetkileri ve aynı orantıda hangi görevleri vardır? Çünkü tarihte ve içinde bulunduğumuz şu zaman diliminde devletlerin halka yönelik kabul ettikleri sorumluluklar, farklı olmuştur. Bazı devletlerde yetkiler ve yetkiler oranında da görevler oldukça sınırlıdır. Bu çeşit devlet modellerinde devlet sadece belirli işleri yüklenip düzenin devamını korumak için genel öncelikleri yerine getirmeyi üzerine alır, diğer işler ise halka bırakılır. Bazı modellerde ise devlet, geniş yetki ve buna bağlı olarak da ağır görevlere sahip olup, yerine getirmekle mükellef olduğu önemli sorumluluklar yüklenir. Bu görevlerin yerine getirilme zorunluluğu vardır. Devlet bunları halka bırakıp, sorumluluktan kaçamaz. Çünkü

devletten bu sorumluluk ve görevlerini yerine getirmeye yönelik halkın talep hakkı saklıdır.

İslam'ın siyasi felsefesinde devlet için öngörülen yetki ve görevlerin açığa kavuşması gerekir ve şüphesiz görev ve yetkilerin orantılı olma zorunluluğu vardır. Bir insanın üzerine bir görev yükleyip, bu görevi yerine getirebilecek yetkileri o şahısa vermemek doğru bir tavır değildir. Bu anlamda, İslam devletinin hangi görevleri ve bu oranda da ne kadar yetkileri vardır, diye bir sorunun sorulma gereği vardır.

6- Halkın İslam Devletindeki Rolü ve Diğer Bazı Sorular

Bugün basında ve halk arasında gündeme getirilen ciddi sorulardan biri de; halkın İslam devletindeki rolü, taşıdığı görevleri ve haklarının ne olduğudur. Ayrıca İslam'ın ilk döneminde yani Hz. Peygamber (s.a.a) ve Hz. Ali (a.s) dönemlerinde, Hz. Hasan'ın (a.s) da döneminin bir bölümünde kurulan devletin nasıl bir şekil ve yapıya sahip olduğu; Emevîler, Abbasîler ve başkaları tarafından İslam coğrafyasında devlet kuranların ne kadar İslam'a bağlı oldukları, sorulan soruların diğer bir kısmıdır. Devletin İslâmîliğinden bahsettiğimiz zaman yukarıda sıralanan devletlerden hangisini İslam devleti olarak tanıtabiliriz? Esasen tarihteki İslam devletlerinin kuruluş seyri nasıl bir seyirdi ki sonuçta İslam devrimi sayesinde bu tarzda bir devletin İran'da kurulması sonucunu verdi.

Elbette yukarıda belirtilen soruların yanında, ayrıntılarla da ilgili bazı sorular bulunmaktadır. Acaba devletimiz yüzde yüz İslami midir ve İslam devletinde bulunması gereken unsur ve ölçülere sahip midir, İslami şartlara haiz olduğu düşünülse bile, acaba bu devlet kendi misyon ve görevlerini tamamen yerine getirmekte midir? İslami değerlere özenle riayet etmekte midir? Aynı şekilde bu devletin hangi eksiklik ve noksanlıkları bulunmaktadır? Bunlar dile getirilen söz konusu soruların bazılarıdır.

7- İslam'ın Siyasi Teorisinin Metodolojisi

İslam'ın siyasi felsefesi ile ilgili açıklama yapmadan ve öne sürülen şüphelere ve sorulan sorulara cevap vermeden önce, bu konuyla ilgili araştırma ve çalışma yapma konusunda hangi metot ve yolu seçmemiz gerektiğini belirtme zorunluluğu vardır. Başka bir ifade ile bu konunun metodolo-

jisi nedir? Bu konunun öncüllerinin bulunduğu bir gerçektir ve bunlara değinmenin zorunluluğu vardır. Acaba konumuzun metodu akli midir? İslam'ın siyasi teorisini akli delillerle mi açıklamalıyız, yoksa konumuzun metodu düşünmeyi gerektirmeyen, sadece naklî bir metod mudur?

Yani devletin siyasi yapısı ve usulleri bir takım dinî nitelikli haber, ayet ve hadisler üzerine mi kuruludur? Veya realitede İslam'ın siyasi görüşü de tecrübe ve deneyimlerden etkilenen; doğruluğu ve yanlışlığı pratik tecrübeyle anlaşılabilen bir olgu mudur? Bu esas uyarınca konumuzun metodu tecrübeye dayanacak, değerlendirme ve düşüncelerin referansı ise, İslam devletinin tecrübesi olacaktır. Konumuzun akıl ve düşünceyle ilgili bir yönü vardır. Bunu göz önünde bulundurarak akli meselelerde kullanılan metodun en az iki sınıfa ayrıldığı belirtilmelidir:

1- Cedel metodu

2- Delillerle bir meseleyi ispatlama metodu

Bir kimseyle bir konu hakkında tartıştığımız ve konuyu akli bir usul ile araştırmak istediğimiz zaman, önümüzde iki yol bulunmaktadır:

1- Biz ve rakibimiz bir takım usul ve ölçülerde ittifak edip, ortak ve kabul ettiğimiz usul, referans, ölçü ve temeller esasınca bilinmeyen konular aydınlığa kavuşuncaya dek tartışırız.

2- Bu yöntemin karşısında bulunan delilli yöntemde ise, bütün öncüller ispatlanarak kesin inanılan ilk açık önermelere ulaşılır ve bu yörüngede ve bu esaslar uyarınca açık ve kesin olan delil ve kanıtlar öne sürülür. Burada delilli yöntemin benimsenmesi şüphesiz ki konumuzun uzamasını sağlayacaktır. Örneğin biz delilli yöntem ile İslam devletinde adaletle riayet etmenin zorunluluğunu ispatlamak istersek, ilk önce adaletin niteliğini açıklamalı, sonra da adaletin nasıl uygulanabileceği sorusunu cevaplamalıyız. Adalet, özgürlük ile bir arada olabilir mi, yoksa olamaz mı? Adaletin ölçüsü kim tarafından tayin edilmelidir? Allah tarafından mı, yoksa halk tarafından mı? Bu şekilde sorulan yukarıdaki sorulara değindikten sonra, bu konularda akıl hangi ölçüye kadar değerlendirme yetkisine sahiptir? Acaba aklın değerlendirmesi göreceli midir, yoksa mutlak mıdır diye sorular sorulmaktadır. Böylece konu genişleyip sonunda ilk usuller ve epistemoloji bilimi hakkında sorular sorulmaktadır. Bunların da çözüme ka-

vuşturulması gerekmektedir. Realitede akıl nedir ve ona nasıl ulaşılabilir? Onun nitelikleri nedir? Akıl nasıl bir şekilde kanıt getirir? Aklın itibarının ve hüküm vermesinin ölçüsü nedir? Eğer bütün bu konu ve ilk öncüllere değinirsek, tabii olarak değişik bilimler hakkında tartışma ve araştırma yapmamız gerekecektir.

Delilli tartışma tarzı sağlam ve tatmin edici olmakla birlikte bu yöntemin seçilmesi hâlinde söylediğimiz gibi birçok bilimden değişik konular hakkında yardım alma gereği ortaya çıkacaktır. Ayrıca genel olarak bütün bilimler hakkında çok az insan bilgi sahibidir. Her bilim dalındaki uzmanlar, sadece sınırlı meselelerle ilgilenebilmektedir. Bu anlamda konuları tek tek bu metotla incelemek dayanılmaz bir iş olup, uzun yılları gerektirmektedir. Eğer biz de konumuzu araştırma ve açıklama noktasında bahsedilen delilli metottan yararlanırsak ve meseleleri temel ve açık usullere varıncaya dek tek tek incelersek, vaktimizin az olmasından ötürü düşündüğümüz konuların araştırmasını yapma olanağını kaybederiz. Bundan dolayı özellikle sade ve zor olmayan ve rahat anlaşılabilen delillerin sunulabildiği konularda delilli metottan istifade edecek ve diğer konularda ise münazara metodunu kullanacağız. Çünkü münazara metodu, gerçekte hedef ve neticeye varma yolunda kestirme bir yol olup genel ve kapsayıcı olan en uygun tarzıdır. Bundan dolayı Allah Teâla, Kur'an'ın değişik yerlerinde, İslam düşmanlarını ikna etmek için sağlam ve sarsılmaz olan bu üslup ve tarzı kullanmış ve bizi de diğer insanlarla olan tartışma ve konuşmalarımızda bu tarzı kullanmaya davet etmiştir.

﴿ اذْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ﴾

Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel bir biçimde tartış ve cedel et.¹

İkinci Oturum

İSLAM SİYASET DÜŞÜNCESİNİ TEORİZE ETMENİN ÖNEMİ VE GEREĞİ

Geçen oturumda, aziz dinleyicilerin bu bir dizi oturumda hangi konuların gündeme geleceğine dikkat etmeleri açısından, İslam'ın siyasi teorisi bahsinin indeksini ve bu doğrultuda bahsin benimsenmiş olan eksenlerini beyan ettim. Bugün de Allah Teâla'nın verdiği güç oranında, bu konunun önemi ve içinde bulunduğumuz toplumda gündeme getirilmesinin gerekliliği hakkında konuşacağım.

1- Doğu ve Batı'nın İslam Devrimine Karşı Tavrı

Bu konunun önem ve gerekliliğinin aydınlığa kavuşması için, kendi ülkemizin ve İslam ülkelerinin son asırlardaki durumuna değinmek zorundayız. Bildiğiniz gibi tarih boyunca sürekli dünyaya tapan, güç ve makam aşığı, bir grup azınlık zorbanın, fitnelerin genel kaynağı olduğunu ve hâlen de olmaya devam ettiğini müşahede ederiz. İnsanlığın yerleşik bir hayat şekline yönelmesi ve toplumsal düzenlerin kanun ve ilgili bilimlerin esasınca gelişmeleri oranında bu şeytanlıkların da daha bilimsel ve dakik bir şekilde ve de kanun ve kurallara göre yapıldığı gözden kaçmamaktadır.

İkinci dünya savaşından sonra dünyadaki zorba güçler, dünyada iki güç merkezinin olduğu neticesine vardılar. Yani Batı'daki kapitalist güç merkezi ve Doğu'daki Marksist güç merkezi, savaşlardan elde ettikleri başarıları da kullanarak hâkimiyetlerini diğer milletlere kabul ettirdiler. Bunlar kendilerinin karşısında diğer bir ülkenin kuvvet elde edip, başkaldırmasına ve hareket kabiliyetinin olmasına engel olmaya çalıştılar. Öte yandan bu kargaşa ve fitne çıkararlara karşı peygamberler ve onların takipçilerinin tarih boyunca başkaldırıp direndiğine şahit olmaktayız. Bu anlam-

da zorba ve zalimlerin zulmünü ne pahasına olursa olsun kabul etmeyen tarihte birçok dindar insan bulunmaktadır. Bundan dolayı zorba güçler sürekli peygamberleri ve onların takipçilerini kendi düşmanları olarak görüyorlardı. Ama ikinci dünya savaşından sonra ve dinî gücün simgesi durumundaki kilisenin genel bir şekilde sahneyi terk etmesinin ardından dünyada bu güçler karşısında durabilecek başka bir gücün daha olabileceği düşünülüyordu.

Ama emperyalistler, son otuz yılda inanılmaz bir şekilde Ortadoğu ve İran'daki hayret uyandıran hareketler ile karşılaştılar. İlk önce emperyalistler, İran'da başlayan hareketi İslam ülkelerinde değişik zamanlarda ortaya çıkan, kapsamlı olmayan ve rahat bir şekilde yenilgiye uğratan İslami hareketler gibi sandılar. Onlar, elde ettikleri tecrübeler ve kullandıkları özel metotlar ile bu hareketi köklü olarak etkisiz hâle getirebileceklerini düşünüyorlardı. Fakat her ne kadar sekteye uğratma ve yıkma yönünde çaba gösterip çalıştılsa da bu hareketin önünü kesemediler ve bunun diğer hareketlerden farklı olduğunu görmekten kendilerini alamadılar. Sonunda İran'daki İslami hareketin ışığında bu bölgede meydana gelen kudretin, iki süper güce; Doğu'ya ve Batı'ya yaslanmadan, askerî güçlerden yararlanıp darbe türü faaliyetler yapmadan ve silahlı sert ve kaba metotlardan istifade etmeden, Batı'nın bölgedeki kuklasına diz çöktürtüp İran'da İslam devletini kurduğuna şahit oldular.

Tabii olarak zorba güçler sizin de bildiğiniz gibi, dindar insanlar ile tarih boyunca yaptıkları mücadele sonucu elde ettikleri tecrübeleri değişik faaliyet ve entrikalarda kullanmaktalar. Burada geniş bir şekilde bunlardan bahsetmeye gerek duymuyorum. Sadece bunların çevirdikleri entrikalara değinmekle yetineceğim.

Emperyalistler ilkönce, iç savaş ve çekişme çıkartıp Batı'nın çıkarlarını temin edebilecek bir darbe hükûmetinin işe el koymasına için altyapı oluşturdular; ama halkın gücünün büyüklüğü ve azameti karşısında terörist grupların faaliyetlerinin devrim için bir tehlike olamayacağını fark ettiler. Bu defa da zorba güçler ekonomik ambargoya ve İran aleyhine dünya çapında propagandaya yönelip halka sekiz yıllık bir savaş dayattılar; bunlar onların entrikalarından bazıları olarak sayılabilir. Bu yöntemlerle İslam devletine diz çöktürtmeyi umuyorlardı; ama Allah'a hamdolsun başaramadılar.

2- Gençler ve Uzun Vadeli Kültür Entrikası

Hiçbir alanda başarılı olamayan emperyalistler, ümitlerini uzun vadeli bir kültür programına bağlamışlardır. Bu doğrultuda ellerinde bulunan büyük tecrübelerden yararlanmakta, çeşitli yolları denemekte ve böylece aşamalı olarak ülkeye sızmaya çalışmaktadırlar. Emperyalistler, kendi fikir ve görüşlerini yayacak bir merkez oluşturma çabasında olup, bu merkez aracılığıyla isteklerine aşamalı olarak bir altyapı hazırlamak için toplumun bütün katmanlarına yönelik kapsamlı bir propagandaya yönelmişlerdir. Tabii olarak İslam düşmanlarının diğer alanlardaki hesapları gibi bu alandaki hesapları da sistemlidir.

İslam düşmanları, devrim kuşağının artık orta ve ileri yaş dönemlerine girdiklerini, geleceğınse gençlere kaldığını bilmektedirler. Bu kuşağın ko-kuşmuş önceki rejimden, onların işlediği cinayet ve zulümlerden haberdar olmadıklarını, hatta halkın devrim öncesi ve sonrası yaptığı fedakârlıkları da bilmediklerini; bazen maddiyat, bazen heva ve hevesleri doğrultusunda koşan bir gençlik olduğunu düşünerek toplumun büyük kesimini oluşturan ve geleceğın de sahibi olan bu kuşağa sızıp, aşamalı olarak yirmi veya otuz yıl içerisinde kendi çıkarlarını temin edebilecek kukla bir devlette altyapı hazırlamak ve ona ulaşmak amacı gütmektedirler.

Bu alçakça hedeflerine altyapı oluşturabilmek için, bu işe nereden başlanması gerektiği, bu kuşağa hangi şekilde sızılabileceği ve bu kuşağın düşünce, hedef ve değerlerinin nasıl değiştirilebileceğiyle ilgili olarak yaptıkları çalışmalarda halkın büyük sıkıntılar çektiğini; zorluklara, sıkıntılara, yoksulluğa, enflasyona, bombalara ve füzelere tahammül edip göğüs gerdiğini ve İslam devletini desteklemekten asla vazgeçemediklerini gördüler; bunun sırrının ne olduğunu araştırdıklarında da, bunu onlara din ve inançlarının verdiğini müşahede etmiş oldular.

3- Kültür Entrikasının Üç Ekseni

İran halkının Ehlibeyt (*onlara selâm olsun*) düşüncesinin takipçileri olduğuna, masum Ehlibeyt İmamları'nı ve Hz. Hüseyin'i kendileri için önder kabul ettiklerine ve İslami hedeflerin gerçekleşmesi için can, mal ve sevdiklerinden geçmenin yüreklerinde kök saldığına ve kanlarına karıştığına, bunun da ancak can ile çıkabileceğine dikkat eden İslam düşmanları, söz

konusu inançları için çalışmaktalar. Bu şekilde gelecek neslin İslam devletinin aşığı olmasını engellemeyi hedeflemektedirler. Gençlerin, din devleti modeline ve din adına devlet yöneten şahıslara yönelik inançlarını zayıflatmak için bazı fikirler ortaya atılmaktadır. Çünkü halk ve gençler, dinin hâkim olmasını istemekte ve devletin önemli merkezlerinin âlimlerin ve dini bilenlerin ve din ehli olanların elinde olması gerektiğine inanmaktadır. Bunların başında da veliyy-i fakih bulunmaktadır. Bu inanç gençlerin yüreklerinin derinliklerinde etkisini sürdürdüğü müddetçe bu düzenin yıkılması ve İslam devletinin devrilmesi mümkün olmayacaktır.

O zaman bu, yok edilmesi gerekli olan bir inançtır; ama bu hangi yoldan yapılmalıdır? Doğal olarak, fikirlerin ancak bir grup aydının vasıtasıyla yayılması mümkündür. Bundan dolayı devrim düşmanları üniversitelerin ve kültür merkezlerinin içinde bir merkez oluşturup, bazı insanları aldatmak suretiyle kendi düşüncelerini yayma çabasına girdiler. Böylece bu fikirlerin yayılmasıyla en azından halkın özellikle de genç neslin zihinlerinde şüphe uyandırmayı ve onların İslam devletine ve velayet-i fakihe olan sağlam inançlarını gevşetmeyi hedeflemektedirler. Devrim düşmanlarının hedefi, genç neslin İslam devletine olan inançlarını zayıflatmaktır. Çünkü İslami değerlere yönelik bir şüphenin oluşması durumunda, on üç yaşındaki bir genç, bombaları üzerine bağlayıp kendini tankın altına atma cesaretini gösteremeyecektir. Böyle kahramanlıklar, gencin ahirete, hesaba, kitaba ve yolunun doğruluğuna kesin bir şekilde inandığı ve kendi inançlarının önemini kavradığı zaman yapılabilir. Şüphenin bulunması durumunda ise, bir adım ileri ve bir adım geri atma gibi tereddütlü bir hâl ortaya çıkacak, bu da düşmanların isteklerine bir altyapı teşkil edecektir.

Bu hedef doğrultusunda, devrim düşmanları, aldatılan insanların ve kuklalarının yardımıyla, tarih boyunca denedikleri yollardan istifade etmek suretiyle kullandıkları gizli metotlar ile inanç ve fikirlerinde zayıflık ve gevşeklik bulunan kimseleri kandırmakla ve kendi hedefleri doğrultusunda yönlendirmekle, birkaç noktada faaliyetlerini başlatmışlardır:

a) Dinle Siyasetin Ayrı Olduğu Propagandası

Devrim düşmanlarının ilk faaliyet ve hareket noktaları siyasetin dinden ayrı olduğu konusunu işlemektir. Bu düşüncenin önemli bir altyapısı da vardı zaten. Çünkü asırlardır Avrupa'da bu konu üzerinde ciddi bir şekil-

de durulmuş, geniş araştırmalar ve çalışılmalar yapılarak, kitaplar yazılıp sunulmuştu. Bunların sonuncusu ise, Batı'da, dinin siyasetten ve kendi toplumsal konumundan ayrılması savını ileri süren sekülerizmin doğuşuydu. Ülkemizde de (İran) bu hedefe ulaşmak için, ortam oluşturmak ve en azından bu düşünceyi kabul eden bir grubun yapılanmasının sağlanması gerekiyordu. Din ile siyaset arasında belirli bir sınırın olduğu savına inananların devrimin yapılmasında da rol almaları ve İslam devletinde görev üstlenmeleri bu fikrin altyapısının mevcudiyetinin göstergesiydi zaten. Hatta bu düşünceyi taşıyan kimseler, konu hakkında bir takım konuşmalar yapmış ve bazı kitaplar da kaleme almışlardı. Mevcut olan böyle bir yönelişin Batı'da yapılmış olan kültürel çalışmalarla güçlendirilmesi zor bir iş değildi de.

Bu doğrultuda devrim düşmanlarının yaptıkları önemli kültürel çalışmaların diğer bir noktası da, dinin siyasetten ayrı olduğu savına yönelik yapılan propagandalardı. Elbette halkın tüm kesimlerinin bu fikrin etkisi altında kalması söz konusu değildir. Dine dayalı bir devlet için sevdiklerini veren, mallarından geçen, bütün zorluklara katlanan ve özellikle de İmam Humeynî'nin azametli sesinin hala kulaklarında çınladığı ve rahmetli Müderris'in "dinimiz siyasetimiz ve siyasetimiz de dinimizdir" sözünü unutmayan bu halkın kolay bir şekilde bu fikrin etkisi altında kalması düşünülemez.

b) Velayet-i Fakih'i İnkâr Etmek

Düşmanların ve Batı'nın tesiri altında kalmış aydınların faaliyetlerinin ikinci önemli noktası: Dinin toplumsal ve siyasi işlere müdahale ettiğini, dinî hükümlerin toplumda uygulanması gerektiğini ve aynı şekilde siyasette dinî değerlere riayet edilmesi zorunluluğunu kabul etsek dahi, dine dayalı devletin âlimlerin devleti olarak algılanması doğru değildir. Kanunların mecliste tasvip edilmesi ve bu kanunların dinin aleyhinde olmaması için bir süzgeçten geçirilmesi yeterlidir. Böylece kanunların dinin aleyhinde olmamasıyla din devleti ortaya çıkmaktadır. Çünkü bütün kanunlar dinle uyuşup, icra edilmektedir. Devletin dinî oluşunun bundan başka bir anlamı yoktur.

Bu anlamda bütün halkı dinin siyasetten ayrı olduğuna inandıramazsak da din ile siyasetin birbirlerine bağlı olduklarını ama devletin dinî olu-

şunun anlamının dinî hükümlerin icra edilmesi olduğunu, bunu icra edenlerin ise önemli olmadığını ve bunun dinle irtibatlı bir mesele olmadığını söylemeliyiz. Yani halk, dinî hükümlerin uygulanması için kimi seçerse, o kimse, dinî anlamdaki yöneticidir. Devletin dinî oluşunun manası, dinî hükümlerin uygulanmasıdır; yöneticinin dindar, âlim ve din bilgini olması şart değildir. Dinin siyasete karıştığını kabul ediyoruz; ama dinî hükümleri icra eden kimsenin din bilgini olması gerektiğini veya devletin başında veliyy-i fakihin bulunması zorunluluğunu kabul etmiyoruz. Kuşkusuz bu konu üzerinde yani dinî devletin velayet-i fakih teorisinden ayrı olduğu hakkında, devrim düşmanları çok çalıştılar. Bu alanda hala da çabalarını sürdürmektedirler. Bu düşünceler tirajı yüksek gazeteler de dâhil olmak üzere bazı gazete ve dergilerde, değişik şekillerde öne sürülmektedir.

Bu konu etrafında, üniversitelerde ve diğer kültür merkezlerinde paneller yapılarak, dinî devletin kabul edildiği, ama velayet-i fakihin dinî devletin bir zorunluluğu olmadığı düşüncesi savunulmaktadır. Bu şekilde, henüz dinin siyasetten ayrı olmadığını savunan dindarlara yönelik bir propaganda yapılmaktadır.

Bu eksenlerdeki faaliyet, özellikle de birçok kültürel araç kullanılarak yoğun bir şekilde yapıldığı zaman, İslami hüküm ve fikhî esaslar hakkında köklü bilgisi olmayan gençler üzerinde etkili olduğunu görmekteyiz. Bununla beraber, toplumda bu düşünce etkisinde kalmayıp, anayasada önemle vurgulanan “velayet-i fakih” ilkesini fikir ve hareketlerinin temeli olarak kabul eden kimselerin olduğu da azımsanmayacak kadar çok olduğunu müşahade etmekteyiz. Bu kimseler, realitede bu devrimin velayet-i fakih devrimi ve velayet-i fakih devleti olduğuna inanmakta ve böyle de tanımlamaktadırlar.

c) Velayet-i Fakih'in Nasıllığı Konusunda Kuşku Uyandırmak

Velayet-i fakih ilkesine inanan kimseleri aldatmak için de daha başka bir metot kullanılacaktır. Bunun aslını velayet-i fakih teorisinin değişik modellerinin olabileceği ve İran'da uygulanan modelin kuşkulu ve gözden geçirilmeye muhtaç olduğu yöndeki propaganda oluşturmaktadır. İran'da uygulanan velayet-i fakih modelinin doğru olmadığı, bunun demokrasi ve liberalizmle bağdaşmadığıdır. Dolayısıyla velayet-i fakih inancının demokrasi ve dünyaca kabul görmüş değerlerle uyum içerisinde olmasına

ve bu görüşlerle ters düşmemesine özen gösterilip çaba harcanmalı ve güç sarf edilmelidir. Bu tür görüşler ileri sürülerek İslam Cumhuriyeti'nde uygulanmakta olan velayet-i fakih noktasında insanların kafasında kuşku ve şüpheler uyandırmaktır.

Buraya kadar anlaşılan düşmanın ve dünya emperyalizminin fikrî ve düşünsel olarak, özenle üzerinde durdukları nokta, bu devleti zikredilen bu üç yolla zayıflatmak olduğudur. Dünya emperyalizminin geçmişte olduğu gibi bugünde özel planlar hazırlayıp bu uğurda çabalar harcadığını ve bunu ancak gelecek nesillere kabul ettirebileceğini umduğu için, uzun vadeli planların arkasından gitmekte ve bugünden en azından insanların kafasında şüphe oluşturmak istemektedirler.

Bu projede birinci eksen dinin siyasetten ayrı olduğu düşüncesidir. Bir grup da bunu kabul edecektir. İkincisi ise, din siyasetten ayrı değildir; ama dine dayalı devlet, velayet-i fakih düşüncesinden ayrı bir şeydir. Bu görüş de bazı kesimlerce kabul görecektir. Üçüncü ve son olarak da velayet-i fakih ilkesine sağlam bir şekilde inananlara yönelik, "biz, velayet-i fakih kabul ediyoruz; ama bunun İran'da uygulanan şeklinin değiştirilmesi gerekir." diye bir düşünce öne sürmektir. Sonuç olarak İslam düşmanlarının hedefi, gençlerin bu nizam ve bu nizamın değerlerine karşı bir şekilde kalplerde şüphe uyandırmaktır. Böyle olduğu takdirde, dünya emperyalizminin İslam toplumuna ve hatta İslam devletinin içine bile sızması mümkün olacaktır.

Söz konusu bu üç fikrin etkisi altında kalan kimselerin, nerede olurlarsa olsunlar, hangi makamda bulunursa bulunsunlar, toplumun hangi tabakasında yer alırlarsa alsınlar ve toplumsal olarak hangi konumda olurlarsa olsunlar dünya emperyalizminin isteklerine yardımcı olma ve onların kendi hedeflerine varmaları noktasında rol almaları mümkün olacaktır.

4- Düşmanın Oyunlarına Karşı Görevlerimiz

Dikkat edilirse düşman, bütün gücünü bu üç nokta ekseninde döndürmektedir. Bu yüzden inkılâba yürekten bağlı olan kimselerin, düşmanlardan gelebilecek tehlikelerin içlerine sızmaması için önlem alıp bu tür hareketlerin önüne engeller koyma noktasında uyanık olmaları gerekmektedir. -Elhamdülillah halkın büyük çoğunluğu bu nizama yürekten bağlı

durumdadırlar. Bunun göstergelerinden biri de değişik aralıklarla yapılan ve dünyayı şaşkırtan eşsiz gösterilerdir.- Bundan dolayı devrime bağlı olan kimseler, dinin siyasetten ayrı olmadığı düşüncesinin kabulünü, günden güne daha güçlü bir şekilde ortaya koymaktadırlar. Bütün dinlerin siyasetten ayrı olabileceğini düşünseler bile, İslam'ın böyle olmadığına inançları vardır ve böyle de olmaları gerekmektedir.

Değinilmesi gereken ikinci bir nokta da, dinî devletin manasının, sadece meclisten geçen kanunların İslami olması veya İslam'a ters düşmemesi değildir. Devletin dinî oluşunun şartı, kanunları uygulayanların İslam'a gönül veren kimselerden oluşmasıdır. Bu anlamda yöneticilerin İslam'ı bilen, ilâhî hükümlere en fazla alakalı ve ilâhî hükümleri en iyi şekilde uygulayan kimselerden oluşması gerekmektedir. Aksi hâlde, kanunların kâğıt üzerine yazılıp, yöneticilerin bu kanunlara uymamasının topluma ne gibi bir faydası vardır? Önceki rejimin anayasasında Şia mezhebi, İran'ın resmî mezhebi olarak tanınmıyor muydu? Böyle olduğu hâlde bu kanun, kâfir ve inatçı olan düşmanların isteklerine teslim olmuş bir devletin hareketlerine ne kadar tesir edebilmişti?

Kâğıt üzerine yazılan bir şeyin muktedir ve mümin bir uygulayıcısı olmaksızın bir faydası olmayacaktır. Kanun, meclisten geçirilip, bununla yetinilir de yönetimin başında olan kimsenin bu kanuna bağlılığı olmazsa ve kanunların icra edilebilmesi açısından böyle bir yönetim ve iktidarın bir fikrî ve dinî inancı yoksa, kanunların uygulanacağına dair bir güvence söz konusu olamaz. O hâlde, velayet-i fakih ilkesine olan inancımızı her gün daha da güçlü kılmamız ve bu teoriyi sağlam delillerle açıklayıp, hem kendi inancımızı pekiştirmemiz ve hem de gelecek nesli İslam devletinin sadece ve sadece velayet-i fakih ilkesi çerçevesinde uygulanabileceğine inandırmamız ikinci önemli noktadır.

Yukarıda belirtilen iki merhaleyi aştıktan sonra, sıra üçüncüsüne gelmektedir: Acaba İran'da yirmi yıldır uygulanan velayet-i fakih devleti, Ehlibeyt'ten (a.s) anlaşılan velayet-i fakih tarzı mıdır, yoksa bu şeklin değişmesi mi gerekmektedir? Bu üçüncü merhale ayrıntılarla ilgilidir. Birinci ve ikinci merhaleler aşıldıktan sonra buna değinmek gerekir. Bundan dolayı, ilk iki konuya değinmek öncelik arz etmektedir. Bu yüzden konuşmamızın konusunu "İslam'ın Siyasi Felsefesi" teşkil etmektedir.

5- Düşman Komplosuna Karşı Uygun Metodu Seçme Gereği

Söylenenlere dikkat edildiği takdirde, düşmanın kendi kültürel çalışması doğrultusunda, üç değişik plan ve oyun hazırladığı görülmektedir. Bunlar şöyle sıralanabilir:

- 1- Din ile siyasetin ayrılması.
- 2- Dinî devletin velayet-i fakih teorisinden ayırmak.
- 3- İran'da velayet-i fakih uygulamasında şüpheler uyandırmak.

Tabii olarak bizler bu üç kesimle karşı karşıyayız. Bunların ilki, dinin siyasetten ayrı olduğu savına inananlar ve savunanolardır. Bunlara göre, dinin sınırlarını mabetler, mescitler ve Hüseyniyeler oluştururken; siyasetin sınırlarını ise toplumsal alanlar teşkil etmektedir. Böyle kimselerle tartışmak için özel bir metot seçilip izlenmelidir. Dinî devleti kabul eden, ancak yöneticinin kim olacağı konusunda farklı düşünceye sahip olanlarla ise daha değişik bir yöntem sürdürülmelidir. Örneğin dinî meselelerle ilgili olarak Allah'a inanmadığını varsaydığımız bir kimseyle yapılacak konuşmada öncelikle Allah'ın varlığını ispatlama yoluna gidilmeli, daha sonra peygamberlik meselesi ele alınmalı, genel olarak bütün peygamberlerin özel olarak da peygamberimizin hakkaniyeti ispatlanmalıdır. Bunun yanında eğer bir kimse Allah ve bazı peygamberlere inanıyor, ancak Peygamberimiz (s.a.a) hakkında tartışmak istiyorsa, o zaman da Peygamberimizin (s.a.a) hakkaniyetinin ispatı ile başlanmalıdır.

Allah'a ve tevhide inanan, ancak Hz. Muhammed'in (s.a.a) hakkaniyetini kabul etmeyen kimseye Allah'ın varlığını ispat etmeye çalışmanın hiç bir anlamı yoktur. Çünkü böyle bir kimse bu aşamayı kat etmiş, Allah'ın varlığına iman etmiş ve kullarının hidayeti için de peygamberler gönderdiğine inanmıştır.

Diğer konularla ilgili olarak da durum böyledir. Aynı üslup kullanılmalıdır. Şüphesiz ki anlatmaya karar verdiğimiz her konu, belirli usul ve öncüller esasınca anlatılacaktır. Bu usullerin kabul edilmesinde halk, değişik merhale ve aşamalarda bulunmaktadır. Bu anlamda bazıları bir takım usulleri kabul edip sonraki aşamaya ulaşmış, bazıları da henüz ilk aşamayı dahi kabul edip geçememiştir.

Bundan dolayı söz konusu edilen bu üç bakışa yönelik yapılan araştırma ve tahlillerde bizim birkaç şekilde tartışmaya ihtiyacımız vardır. Bunların

her biri değişik metotları gerektirmektedir. Yani tartışmada sadece akli delilleri kullanmamız ve bunun dışında kalan şeylerden yararlanmamamız gerekebilir. Bu durumda tartışmanın ölçü ve eksenini akli deliller teşkil edecektir. Örneğin Allah'ın varlığına inanmayan bir kimseye Allah'ın varlığını ispatlamak için Kur'ân ayetlerinden ve İmam Cafer Sadık'ın (a.s) buyruklarından yararlanmamız yersiz bir davranış olacaktır. Zira bu kimse, Kur'ân'ı indiren Allah'ı kabul etmemektedir; dolayısıyla Kur'ân'ı ve hadisleri kabul etmesi nasıl düşünülebilir? Bu kimsenin hidayete ermesi için, sadece akli delillerden istifade edilmeli, akla ve mantığa dayalı bir metot sürdürülmelidir.

Bu manada dinî devleti kabul eden kimseler, bir merhaleyi kat etmiş ve bir adım öne çıkmıştır zaten. O zaman bunlarla konuşurken kendi kabul ettikleri dil ve üsluba uygun bir beyan tarzı benimsenmeli ve dinî içerikli deliller sunulmalıdır. Bundan dolayı konunun kaynakları Kur'ân ve sünnet, metot ve anlatım tarzı ise naklî ve tarihî olmalıdır. Ama nizamın icraatları hakkında tartışma yapılacak olursa, tarihî belge ve dokümanlara müracaat etmeli ve naklî delil getirme metodu kullanılmamalıdır. Kullanılacak olan beyan tarzlarının araştırılması ve değerlendirilmesi gerekir. Çünkü konumuzun değişik yönleri bulunmaktadır. Sadece bir metottan istifade etmemiz doğru değildir. Konunun bazı bölümlerinde naklî ve şer'î delillerden istifade etmeli ve bazı bölümlerinde de tarihî ve görsel araştırmalardan yararlanılmalıdır. Bu söylenenler konumuzun anlatımı esnasında bize "metodunuz akli midir yoksa naklî mi?" diye eleştiri yapabilecek olan kimselere de bir göndermedir haddizatında. Bundan dolayı konumuzun değişik boyutlu olduğunu, çeşitli bölümlerden oluştuğunu ve her bölümün kendine has bir tarzla incelenmesi gerektiğini vurgulamak ve belirtmek istedim.

6- Dinin Tanımı ve Kapsam Alanı

Burada özel bir konu sıfatı ile üzerinde tartışma ve araştırma yapılabilecek önemli bir nokta vardır; ancak biz sadece buna değinmekle yetineceğiz.

Din neleri kapsamaktadır? Tartışma konusunun niteliğini devletin dinle ilişkisinin bulunup bulunmadığı, dinin siyasetten ayrı olup olmadığı oluşturmaktadır. Bunun için de öncelikle dinin tanınması gerekmektedir. Dinin doğru tanımını yapmamız ve bu tanıma göre de neleri kapsadığını

ortaya koymamız gerekir. Bazıları bu doğrultuda hareket ederken öncelikle "konu dışı metot" yöntemi ile dine olan ihtiyacın aslını inceleyip, insan hayatında dinin kapsama alanını tespit etmek istemekte ve bu mihalede sonra da siyasetin dinin kapsam alanına girip girmediği hakkında görüş belirtmektedirler. Bu çerçevede birçok konu tartışmaya açılmış; "dinden beklenti nedir? Dinden beklentimiz minimum mudur, yoksa maksimum mu? Yani din, insan hayatının bütün bölümlerini mi, yoksa belirli bir bölümünü mü kapsamına almaktadır? Veya din, insan hayatının önemli bölümlerini akla, bilime ve halkın tercihlerine mi bırakmıştır?" türünden sorularla sizler de mutlaka karşılaşmışsınızdır.

Dinin devlet işlerine karışmaması gerektiğine inanan kimseler, dinin tanımını yapmak istedikleri zaman, sekülerist düşünceyle uyuşan bir tanım ortaya koymaktadırlar. Din, manevi olarak insan ve Allah ilişkisini düzenleyen bir unsurdur. Veya bundan biraz daha geniş bir mana ifade etmektedir. Ya da din, eğer ahiretin olduğunu var sayarsak, ahiret hayatına etki eden bir unsur olup, insan hayatının ahiretle olan ilişkisini düzenlemektedir. Yukarıda belirtilenler, söz konusu kimselerin yaptıkları tanımlara örnek niteliğindedir. Dinin tanımı böyle yapıldığı takdirde, doğal olarak siyasetin dinle ne gibi bir ilişkisinin olduğu rahat bir şekilde sorulabilir. Siyasetin, insan ile Allah arasındaki var olan ilişkiyle bir bağı yoktur. Siyaset, sadece insanların birbirleriyle olan ilişkilerini düzenler. Bu da dinin alanının dışında yer almaktadır. Siyaset dünya hayatını düzenler, ahiret âlemiyle her hangi bir ilişkisi yoktur. Ayrıca eğer dinin kapsam alanı sadece beşer aklının kavramadığı şeyleri içeriyorsa, o zaman aklın değerlendirme yapabildiği yerlerde, dinin yeri yoktur; yani din aklın kullanılmadığı yerleri kapsamaktadır.

Eğer biz, dinin tanımını yaparken kapsamını daraltır, bunun alanını beşer aklıyla sınırlarsak, aklın çözmediği noktalarda dine ihtiyacın olmadığını, sadece aklın çözemediği meselelerde ihtiyaç duyduğumuzu söylersek, şüphesiz ki bu durumda zamanın ilerlemesi ve insan hayatının gelişmesi oranında dinin fonksiyonu azalacaktır. Çünkü bu esasa göre din, sadece aklın temin etmekte aciz olduğu ihtiyaçları karşılamaktadır. İlk devresinde, bilim ve medeniyetten yeterince nasibini alamamasından dolayı beşerin dine olan ihtiyacı fazlaydı. Çünkü insanoğlu, tabiat olaylarını kendi aklı vasıtasıyla çözemediğinden ötürü dine yönelmekteydi. Zamanın iler-

lemesiyle insanlığın dine olan ihtiyacı da azaldı. Son yıllarda ise genel olarak bu ihtiyaç ortadan kalkmıştır. Bu anlamda, aklın çözemediği ve çözümünde yanıldığı bazı önemsiz meselelerle ilgili olarak dine yöneliş vardır. (Üzülerek söylemek gerekir ki, Müslümanlıklarıyla övünen bazı kimseler, “beşer akli bugün kemale ermiştir. Artık dine, vahye ve ilâhî hükümlere bir ihtiyacımız yoktur.” diye bir şüphe ortaya atmaktadırlar.) Bu tanım ve yorumu göre, siyasetin dinle bir ilişkisinin olmadığı anlaşılmaktadır. Yani siyasi meselelerimizi akli delillere dayanarak çözebildikten sonra artık dine ne gibi bir ihtiyacımız vardır?!

Yukarıda dile getirilenler, bu konu hakkında öne sürülen bazı şüphelerdir. Biz de genel bir şekilde bunlara cevap vermeye çalışacağız. Öncelikle din hakkında yapılan tanımın ve bu tanım uyarınca dini sadece ahiretle kısıtlayan ve insan ile Allah arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir unsur olarak algılayan düşüncenin batıl ve kabul edilmez olduğunu belirtip, insanın siyasi meselelerinin Allah ile bir bağının olmadığını ve insan ile Allah arasındaki irtibatın kapsamı dışında olduğunu savunan görüşün gerçeklerle uyuşmadığını söylemeliyiz.

Din, Allah’ın istediği şekilde doğru ve insanî olarak yapılan davranışlar bütünüdür. Eğer insan, itikadî olarak bazı değerleri kabul ediyor ve kanun yanında ferdî ve içtimai alanlarda da Allah’ın istediği şekilde hareket ediyorsa dindardır. Bunun karşısında insanın kabul ettiği inançları, değerleri, ferdî ve içtimai alanlardaki yaptığı davranışları Allah’ın emri, Allah’ın isteği ve kabul ettiğinin aksine olursa veya bunların herhangi birisinde bir eksiklik meydana gelirse, bu insanın dininde eksiklik var demektir. Bunlar da bize dinin bütün alanları kapsadığını göstermektedir.

7- Dini Kendi Kaynaklarından Tanımanın Gerekliliği

Dini tanımlamak istiyorsak dini gönderenin dini nasıl tanımladığına dikkat etmemiz lazım. Eğer biz, kendi aklımızla dini tanımlamaya kalkışırsak, bu tanıma göre siyasi ve içtimai meselelerin dinin kapsamı dışında olduğunu söylesek, Allah’ın gönderdiği dinin değil, gerçekte kendi tanımladığımız dinin siyasi ve içtimai meselelerle bir ilişkisinin olmadığını söylemiş oluruz. Dini ve Allah’ı tanıma ve tanımlama noktasında, kişisel arzularımıza başvurmamalı ve dinin kapsamını, misyonunu ve hedeflerini tanımak için söz konusu dinin kaynaklarını incelemek zorundayız.

Bir kimsenin sunulan delillerin zayıf olmasından ötürü, Allah göstermesin “Ben, İslam’ı kabul etmiyorum ya da İslam’ın yalan ve batıl olduğuna dair delillerim var.” demesi tartışılabilir. Ancak bir kimsenin İslam’ı kabul ettikten sonra Kur’ân’ın, Peygamber’in ve Ehlibeyt İmamları’nın söylediği ve Müslümanların inandıkları şeyin “İslam” olmadığını, aksine İslam’ın kendisinin tanımladığı şey olduğunu söylemesi, mantıklı değildir.

Eğer bir kimse, İslam’ın doğruluğu veya yanlışlığı hakkında tartışmak istiyorsa, İslam’ı kabul etmekte veya reddetmekte özgür olmakla birlikte, ilk önce İslam’ı tanımalıdır. İslam’ı tanımak için de şüphesiz onu gönderen Allah’ın buyruklarına yönelmeli ve Kur’ân vasıtasıyla İslam’ı tanımalıdır. Bu hakikate binaen dini tanımak, dinin tanımını yapmak ve onun kapsam alanını tespit etmek için dinî kaynaklara yani kitaba ve sünnete müracaat etmemiz gerektiğini vurguladım. Bu doğrultuda sözleri bizim için bir anlam ifade etmeyen Amerikalı veya Avrupalı bir müsteşrikin tanımı esasınca ya da kendi arzularımızı ölçü alarak dini tanımlamamız doğru değildir.

Öyleyse eğer bir kimse, İslam ve Müslümanlar hakkında sohbet etmek istiyorsa, bu şekilde Kur’ân’ın, Peygamber’in (s.a.a) ve Ehlibeyt İmamları’nın (*hepsine selâm olsun*) açıkladığı İslam’dan bahsetmelidir. Herhangi bir müsteşrikin, yazarın veya kasıtlı bir siyasetçinin ya da filan ansiklopedinin tanımladığı şekilde değil. Kur’ân ve sünnette kökü olan İslam esasınca, din tanımlanmalı ve kapsamı beyan edilmelidir. Şüphesiz bu esasa göre yapılmayan İslam tanımı bize bir fayda sağlamayacaktır. Gerçek İslam’a müracaat etmekle dinin kapsamının, beşer aklı ve anlayışıyla sınırlanmadığını; aksine aklın İslam’ı tanıma kaynaklarından biri olarak hesap edildiğini görür. Öbür taraftan Arapçayı biraz bilen bir kimse, (Kur’ân’ın tefsirini anlamasa dahi) Kur’ân’a müracaat ettiği zaman, İslam’ın içtimai meseleleri ihmal etmediğini; aksine bu meselelerle ilgili beyanlarda bulunduğunu da görecektir. Hâl böyleyken dinin siyasetten ayrı olduğu nasıl söylenebilir?!

Eğer din Kur’ân’da beyan edilen şeyse, içtimai ve siyasi meseleleri kendi kapsamına almaktadır. Bu dinin medenî kanun, ceza kanunu ve uluslararası kanunlar, ibadet ve ferdî ahlâk hakkında beyanları ve aile hayatı, evlilik, çocuk yetiştirme, alış veriş ve ticaret ile ilgili olarak da emirleri bulunmaktadır. Bu anlamda hangi şey, dinin sınırlarının dışında kalmaktadır?

Kur'ân-ı Kerim'in en büyük ayeti alış veriş, borç verme, teminat verme ve teminat alma hakkındadır. İslam, Kur'ân'da tanıtılan din ise, bazıları İslam'ın halkın sosyal hayatıyla hiçbir ilişkisi bulunmadığı iddiasında nasıl bulunabilir? Evlilik ve boşanmayla ilgili meseleler dinin bir bölümünü teşkil etmiyorsa, ticaret, teminat, alış veriş ve faizin dinle bir irtibatı yoksa, velayet ve ulu'l-emre itaat meselesi dinin bir unsuru değilse, o zaman dinden geriye ne kalır? Ve siz hangi dinden bahsediyorsunuz? Kur'ân, bu meseleler hakkında birçok hükümler beyan buyurmuştur.

Biz siyasi ve içtimai meseleleri içeren bir dini kabul etmiyoruz diye bir görüş belirtebilirsiniz! Çok güzel, İslam'ı kabul etmeyenler tarihte az değildi. Aynı şekilde bugün de İslam'ı kabul etmeyenler mevcuttur. Bizim bunlarla bir sorunumuz yoktur. Böyle kimseler tartışmak istiyorlarsa, gelirler biz de kendilerine kapsamlı olan bu İslam dinini ispatlarız; yok eğer istemiyorlarsa, o zamanda istedikleri düşünceyi seçme serbestisine sahiptirler.

﴿ وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ ﴾

Ve de ki: "Hak Rabbinizdendir; artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin."¹

Ama İslam'ı kabul ettiğinizi söylüyorsanız, niçin İslam'ın bu meseleleri kapsadığını teyit etmiyor ve her bir içtimai hüküm hakkında şüphe yaratıyorsunuz? Acaba İslam kitapta ve sünnette belirtilen din değil midir ki, siz bunun ne namazını, ne ibadetini, ne fıkını, ne içtimai ve siyasi hükümlerini, ne evlilik ve boşanmayla ilgili hükümlerini ve ne de diğer meselelerle ilgili hükümlerini kabul ediyorsunuz? O zaman İslam'dan geriye kalan nedir ve siz hangi İslam'dan bahsetmektesiniz? Acaba bu konuşmalar, dünyadan haberi olmayan bir kitleyi kandırmaktan başka bir tesir yaratabilir mi? Din, beşer hayatındaki ilâhî renkten ibarettir.

﴿ صِنْعَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِنْعَةً ﴾

Allah'ın boyası... Allah(ın boyasın)dan daha güzel boyası olan kimdir?²

1- Kehf\29

2- Bakara\138

İnsan hayatı, ilâhî bir renk de, şeytanî bir renk de taşıyabilir; eğer bu hayat ilâhî bir renge sahipse, bunun manası o hayatta İslam'ın tecelli ettiği dir. Eğer biz ilâhî rengin aslı ve kaynağı hakkında konuşmak istiyorsak, ilk önce dinî kaynakları tanımamız gerekir. Bizim Kur'ân, sünnet ve akli deliller dışında İslam'ı tanımaya yönelik başka bir kaynağımız yoktur. Bu kaynaklar esasınca İslam, bütün ibadî, siyasi, içtimai ve ferdî alanları kapsar. Daha önce de söylediğimiz gibi, Kur'ân'a yüzeysel bir şekilde göz atmak bize şunu açıkça kanıtlamaya yeter: Kur'ân'ın anlattığı ve asıl kaynaklarından birinin Kur'ân olduğu din, hiçbir surette siyasi ve içtimai meselelerden uzak kalmaz. Siyasi ve içtimai konuları içermeyen bir kanunlar ve değerler manzumesi ibadi meselelere geniş yer verse dahi, İslam ile bağdaşmaz. Çünkü Kur'ân'da açıklanan ve bizim savunduğumuz İslam siyasi, içtimai ve ibadî meseleleri kapsayan bir dindir. Siyaset, bu dinin kapsamında olan önemli öğelerden biridir.

Bu anlamda Avrupalı ve Amerikalı yazarların yazdıkları ve söyledikleri ölçü alınarak sunulan İslam tanımı ile bir işimiz yoktur. Biz, bu tanımın gerçek İslam'ın ruhuna ve içeriğine yabancı olduğunu bilmekteyiz.

Üçüncü Oturum

SIYASETİN DİNDEKİ YERİ (1)

1- Önceki Konunun Kısa Bir Tekrarı

Bahsimiz İslami kaynaklar; yani Kur'ân, sünnet ve akıl açısından "İslam'ın siyasi teorisinin açıklanması" hakkında idi. İslam'ın değişik toplumsal meseleler ve genel anlamda dünya işleri hakkında görüş belirttiğini ve bunun dinin bir ögesi olduğunu vurgulayıp, bu alanda düşünce ve görüşleri olan değişik kimseler ile yapılacak tartışmaların metot açısından farklı şekillerde olacağını açıklamıştık.

Bizimle inanç açısından ortak noktaları olan kimselerle ve bize muhalif olan kimselerle değişik şekillerde konuşmalıyız. Karşı tarafı ikna etmek için bazen delillere dayalı bir usul, bazen de cedel -tartışma- usulünün kullanıldığına, bizim de her iki tarzı da kullanmamız gerektiğine, İslam'ın siyaset hakkında özel bir görüş ve düşüncesinin olduğuna, bu düşünceyi tanımanın ve icra etmenin gereğine değinmiştik. Bu devrimin esaslarından birinin de İslam'ın siyasete karıştığı görüşü olduğunu ve bundan dolayı bunun "İslam Devrimi" olarak adlandırıldığını söyledik.

Aynı şekilde İslam'ın siyasi teorisini ve İslam'ın siyasi yönünün varlığını savunma noktasında iki kesim ile karşılaşabileceğimizi, ilk kesimin İslam'ı kabul etmeyen ve hatta hiçbir dine inancı olmayan kimselerden oluşabileceğini belirtmiştik. Bunlarla konuşup cevap verirken nakli metottan -ayet ve hadisten- istifade etmememiz gerektiğini, bunlara akli metodu kullanıp ilk önce İslam'ı ispatlayıp Allah'ın, dinin, kıyametin ve peygamberliğin hak olduğunu kanıtlamamız gerektiğini ve dinin aslına ve İslam'a yabancı olan bu kesim ile yapılacak tartışmanın sadece inançsal boyutta olacağını vurgulamıştık.

İkinci kesimin ise İslam'a inanan ya da İslam'a inançları olmasa da Müslümanlar gibi konuşan kimselerden oluştuğunu belirterek, bunların İslam ve Müslümanların siyasetle bir ilişkilerinin olmadığına ve siyasetle ilgili görüşlerinin de bulunmadığına dair bir iddiada bulduklarına değindik. Bu kesimin karşısında biz, Müslümanların inançları doğrultusunda İslami bir üslup seçmeli, araştırmalı ve böylece İslam'ın siyasi bir düşüncesinin olup olmadığı hakkında tartışmalıyız. Bu kimselerle tartışıldığında, şüphesiz salt akli tartışma delillerden yararlanmamız doğru olmayacaktır. İslam'ın siyaset hakkındaki görüşünü ortaya koymak için, bilakis İslam'ın altyapısını ve yapılanmasını teşkil eden temelleri ortaya koymalıyız. Sonra dinî kaynaklardan yani kitap ve sünnetten de yararlanmak suretiyle Kur'an'a, sünnete, Allah Resülü'nün (s.a.a) hayat şekline, Ehlibeyt İmamları'nın (*hepsine selâm olsun*) sözlerine ve yaşam biçimlerine bakarak da İslam'ın siyaset hakkındaki görüşünün ne olduğunu belirlemeliyiz.

2- Siyasetin Tanımı ve Üç Kurumun İslam'daki Yeri

Kur'an'ın siyaset hakkında bir beyanının olup olmadığını ortaya koymak için, öncelikle siyasetin açık bir tanımını yapmalıyız. Toplumun idare şekline ya da toplumun menfaat ve isteklerinin gerçekleşmesi doğrultusunda oluşturulan düzene siyaset denir. Daha açık bir ifadeyle, "yönetim şekline" siyaset denir. Elbette siyasetten kastımız, menfi yönü bulunan ve hile, hokkabazlık, aldatmaca ve kandırmayla birlikte anılan bir mefhum değildir.

Siyaset ve ülke yönetimi ile ilgili olarak Montesquieu'nun zamanından bugüne kadar ki süreç içerisinde üç organdan oluşan bir yönetim heyeti söz konusu edilmiştir. Bunlar: Yasama, yargı ve yürütme kurumlarıdır.

Yasamanın görevi: Toplumun idaresi için adaletin icra edileceği, topluma düzenin hâkim olacağı, başkalarının haklarına zarar gelmeyeceği ve genel olarak da toplumun iyiliğe gideceği bir tarzda kanun vazetmek ve çeşitli şartlara uygun biçimde, halka yönelik uyulması gereken kanunları düzenlemektir. Günümüzde bunu halkın temsilcisi olan meclisler yerine getirmektedir.

Yürütmenin görevi: Hazırlanan kanun ve kuralların uygulanmasıdır. Yürütme kurumunu da bugün hükümetler temsil etmektedir.

Yargının görevi ise: Özel ve ayrıntılar ile ilgili durumların vazedilmiş genel kanunlara uygunluğunun tatbikini yapmak ve halk arasında ve

diğer alanlarda meydana gelen ihtilaf ve anlaşmazlıklar hakkında hakemlik edip hüküm vermektir. Bunu da günümüzde yargı kurumu yerine getirmektedir.

Yukarıda zikredilen değerlendirme ve üç organ için sayılan görevlere dikkat edildiğinde, İslam ve Kur'an'ın bu üç kurumun konumu ve meşruiyeti hakkında ne gibi bir düşünceye sahip olduğu gözlemlenmelidir. Acaba İslam'ın bu alanda belirli kanun ve kuralları var mıdır?

Elbette kanunlardan kastımız, toplumsal kanunlardır; kimsenin dindeki varlığından şüphe etmediği ferdî hüküm ve kanunlar değildir.

Toplumsal kanunlar, medenî kanunları, ceza kanunlarını, ticaret kanunlarını, hükümet ile halk arasındaki ilişkiyi belirleyen kanunları ve uluslararası kanunları kapsamaktadır. Bu anlamda Kur'an'a bir göz attığımız zaman, toplumun idaresi için ve hatta uluslararası ilişkiler için her türlü kanunun var olduğunu görmekteyiz. Ayrıcı medenî kanunlar, evlilik ve boşanma hükümleri, ticaret ve alışveriş hükümleri, teminat ve borç ile ilgili kanunlar da Kur'an'da mevcuttur. Bunların varlığı, toplumu idare etmek için yönetimin öğeleri olan kanun yapma ve icra etme konularında İslam'ın duyarlılığını göstermektedir.

Kur'an özel durumlarda ve değişen zaman ve mekân şartları esasınca, Hz Peygamber'e (s.a.a) hüküm ve kanun koyma yetkisi vermiştir. Müminler bu kanunlara uymakla mükelleftirler.

﴿ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ... ﴾

Allah ve Resulü, bir işe hükmettiği zaman, mümin bir erkek ve mümin bir kadın için o işte kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur...¹

Bu ayette, Allah ve Resulünün karar verdiği yerde, müminlerden karar verme hakkının alındığı vurgulanmıştır. Allah'ın emirlerinin ve ilâhî sabit kanunların dışında, Peygamber tarafından da koyulan kanunlara İslam devletinin sınırları içerisinde yaşayan bütün herkesin uyması lazımdır. Bu kanunları kabul etme noktasında kimsenin gevşeklik etmeye

hakkı yoktur. Çünkü bu kanunlara muhalefet edenler iki durumun dışında değildir: Peygamber'in Allah tarafından gönderildiğini kabul etmeyenler birinci grubu teşkil eder. Bizim bu tür insanlarla bir işimiz yoktur. Sözüme konu olan kimseler, ikinci grubu teşkil eden; Peygamber'e inanan ve kanun koyma hakkının Allah tarafından ona verildiğine inancı olan kimselerdir. Bundan dolayı Allah, Kur'an'da "hiçbir kâfir erkek ve hiçbir kâfir kadın" diye buyurmamıştır; aksine "hiçbir mümin erkek ve hiçbir mümin kadın", diye buyurmuştur. Veya bu kimse, peygamberliğe inanmakla birlikte, Peygamber'in kanun koyma hakkının olup olmadığı hakkında tartışmaktadır. Böyle bir kimseye bizim Kur'an'dan delil getirmemiz gerekir. İslam devleti çatısı altında yaşayan, Hz Peygamber'in (s.a.a) risaletini kabul eden ve Allah'ın hükümlerine itaati farz bilen her mümin, Peygamber'in emirlerine de itaati farz bilmelidir. Allah'a itaat edilmesinin gerekliliği ve Peygamber'in bütün müminlere üstün olduğu ayetlerle sabit kılınmıştır.

﴿التَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ﴾

Peygamber, müminler için kendi nefislerinden daha evladır...¹

Bu anlamda Kur'an, hem kanunu uygulamada hem de kanun koymada en yüksek makam ve hakkı yüce Peygamber'e (s.a.a) vermiştir. Ancak Allah Resülü'nden sonra böyle bir hak ve makamın başkaları için de söz konusu olup olmadığına daha sonra değineceğiz. Şimdilik üzerinde durduğumuz konu İslam'ın siyaset hakkında görüşünün olup olmadığıdır.

3- Kur'an'da Yargı Hükümleri

Halk arasında meydana gelen sorunlu ve ihtilafli durumlarda hüküm veremeye ve ilâhî genel kanunları uygulamayla ilgili olarak Allah Teâla şöyle buyuruyor:

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾

Hayır, öyle değil; Rabbine andolsun, aralarında çeliştikleri şeylerde seni hakem kılıp sonra senin verdiğin hükme, içlerinde hiç bir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça, iman etmiş olmazlar.¹

Yukarıdaki ayette Allah Resulü (s.a.a) için sadece hüküm verme hakkı sabit olmamış, onun hakemliğini ve hüküm vermesini kabul etme ve buna gönül rızasıyla razı olma, imanın şartı olarak beyan edilmiştir. Ve şunun altı da çizilmiş, önemle tekit edilmiş ve bir yemin ile de vurgulanmıştır: Halk, ihtilaflarında seni hâkim olarak kabul etmeli ve sen hüküm verdikten sonra, içten üzülop rahatsız olmamalı ve verdiğin hükmü gönül rızası ve istekle kabul etmelidirler; bu suretin dışında gerçek anlamda mümin olamayacaklardır.

Gerçek mümin, hakkının zayı olduğuna ihtimal verse de İslam mahkemesi, aleyhine karar verdiği zaman hükmü kucaklayarak kabul eden kimsedir. Çünkü hâkim yargılama kıstaslarına ve zahire göre hüküm vermektedir. Bu anlamda Hz. Peygamber (s.a.a) bile: *انما أفضى بينكم بالبينات و الأيمان* “*Ben, sizin aranızda şahitlik ve yeminlere göre hüküm veriyorum.*”² diye buyurmaktadır.

Yalan şahitlik yapan veya şahitliğinde yanılan bir kimsenin zahirde adaleli ve güvenilir görünmesi ve şahitliğinin kabul edilmesi mümkündür. Eğer hâkimin verdiği hükme gerçeğin aleyhine dahi olsa teslim olunmazsa, taş üstünde taş kalmayıp düzen alt üst olur.

Kur’ân’ın kısas, diyetler ve diğer ceza hukukuyla ilgili meseleler hakkındaki hükümleri İslam’ın önemli bir şekilde siyasete, yönetim işlerine ve toplumsal meselelere müdahale ettiğini gösterir. Bu anlamda İslam çok öteye gitmiş ve bazı durumlarda fesat çıkaran ve suçlu kimseler hakkında, ceza hukukunun uygulanmasını öngörmüş ve özel bir şikâyetçinin olmaması durumunda bile hâkimin bunu uygulamasına izin vermiştir. Gerçekte böyle durumlarda ilâhî hukuk ve ceza kanunları çiğnenmiştir. Bu tip durumlarda bazen öngörülen cezalar, çok ağır ve zordur; bazıları açısından günümüzde kabul edilmesi oldukça güçtür. Mesela Kur’ân, İslam toplumunda kadın ile erkek arasında meşru olmayan bir ilişki olması

1- Nisâ \ 65

2- Vesailü’ş-Şia, c.29, s.232

ve bunun dört adil şahitle hâkime ispatlanması durumunda, bu şahısların her birine yüz kırbaç vurulmasını emretmiştir. Burada hâkimin duygusal olarak tesir altında kalmaması ve bu şahıslara acımamasıyla ilgili olarak Kur'ân özellikle vurguda bulunmuştur:

﴿الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِئَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ﴾

Zina eden kadın ve zina eden erkeğin her birine yüzer kırbaç vurun. Eğer Allah'a ve ahiret gününe iman ediyorsanız, onlara Allah'ın dini(ni uygulama) noktasında sizi bir acıma tutmasın...¹

Şüphesiz böyle bir cezanın uygulanmasıyla şahsın onuru incinmektedir; ancak toplumun temizliği korunmaktadır. Aynı şekilde Kur'ân, hırsızlık hakkında şöyle buyurmaktadır:

﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جِزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

Hırsız erkek ve hırsız kadının, (çalıp) kazandıklarına bir karşılık, Allah'tan, tekrarı önleyen bir ceza olmak üzere ellerini kesin. Allah, üstün ve güçlü olandır, hikmet sahibidir.²

Kur'ân-ı Kerim, toplumun düzenini korumak ve çıkarlarını temin etmek için hüküm verme makamını, kanunları düzenlemeyi, ceza hukukunu ve kınama cezalarını uygulamayı Allah Resulü'ne verilmiş haklar olarak saymaktadır. Kur'ân'da geçen, Peygamber ve Ehlibleyt İmamları'ndan geldiği kesin olarak bilinen hadislere müracaat eden insafı bir kimsenin, İslam'ın siyasi ve içtimai alanlardaki meselelere müdahale ettiğine dair bir şüphesi kalmayacaktır. Bazı kimseler ise inat yüzünden gözlerini bu hakikati görmemek için kapatıyorlarsa, bu onların güneşin ortalığı gün gibi aydınlattığı bir durumda gözlerini kapatan ve güneşi inkâr eden kimselere benzediğini gösterir.

4- İslam'ın Kapsamlılığı ve İslam'da Hâkimin Konumu

Kur'ân siyasi alanlardaki meselelere, ülke yönetimine, kanun koyup özel durumlara tatbik etmeye ve kanunları uygulamaya değinmekle birlikte,

1- Nur\2

2- Mâide\38

bazen teferruat ile ilgili konuları da açıklamaktadır. Tıpkı yılın aylarının Kur'ân'da zikredilmesi gibi:

﴿ إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ ﴾

Gerçek şu ki, Allah katında ayların sayısı, gökleri ve yeri yarattığı günden beri Allah'ın kitabında on ikidir. Bunlardan dördü haram aylardır. İşte dosdoğru olan (din) budur.¹

Yukarıdaki ayette yılın on iki aya taksim edilmesi sabit, tekvinî ve yaratılış düzeniyle uyumlu bir hadise olarak zikredilmiştir. Böyle meselelerin dinde açıklanması dinin sağlamlığının ve doğruluğunun göstergesi olmuştur. Aynı şekilde Kur'ân, hilalin müşahade edilmesi hakkında şöyle buyurmaktadır:

﴿ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ ﴾

Sana hilalleri (doğuş hâlindeki ayları) sorarlar. De ki: "O, insanlar ve hac için belirlenmiş vakitlerdir."²

Bu toplumsal ve ibadet hükümlerinin tekvinî düzenle mutabık oluşundandır. Buna ilave olarak birçok hukuksal hükümler, mübarek ramazan ayının başlangıcı, hac mevsiminin gelişi ve diğer birçok hüküm gökyüzüne bakılarak hilalin görülmesiyle ilişkilendirilmiştir. Bunu doğuran etkeninse esas olarak Kur'ân'ın fitrat ve yaratılış âlemiyle uyumlu bir düzen içinde dini tanıtmasıdır. Nitekim Kur'ân şöyle buyurmaktadır:

﴿ فَأَقِمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ﴾

Öyleyse sen yüzünü Allah'ı birleyen (bir hanif) olarak dine, Allah'ın o fitratına çevir; ki insanları bunun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yaratışında hiç bir değiştirme yoktur.³

İlâhî ve dinî kanunlar, ilâhî fitrata göre düzenlendiği vakit, değişmesi mümkün olmayacak ve sabit kalacaktır. Elbette zaman ve mekânın

1- Tövbe\36

2- Bakara\189

3- Rum\30

değişen özel şartlarına bağlı olarak değişebilen hükümlerin olduğunu da bilmemiz gerekir; kanunun teşhisi ve onların oluşturulma inisiyatif-i, meşruiyetini ve gücünü Allah'tan alan şer'î hâkime aittir. Kur'ân'da bu yetki ve makam, Allah Resulü'ne verilmiştir. Şia akidesine göre, -ki Kur'ân'da da buna işaret edilmiştir- masum Ehlibeyt İmamları da bu makama sahiptirler. Bunlardan sonra ise daha sonra bahsedilecek olan veliyy-i fakih bu makama sahiptir. Bu esasa göre "din sosyal ve dünyevi meselelerle uğraşmaz, sadece ahiret işleri ve insanın Allah ile olan ilişki-siyle uğraşır" diye ortaya atılan şüphe kökten yok olmaktadır. Böyle bir anlayışın da İslam ile bağdaşması söz konusu değildir. Elbette dünyada yukarıda belirtilen anlayış tarzıyla uyuşan dinler olabilir; ama bu bizim konumuzun dışındadır.

Bizim üzerinde konuştuğumuz din, yılın aylarını açıklayıp tayin etme-yi bile üzerine almıştır. Bu din, insanlar arasındaki karşılıklı muamele ve malî ilişkiler hakkında şöyle bir tavsiyede bulunmaktadır: Eğer bir kim-se birine borç verirse, ondan yazılı bir şey ve senet alsın veya iki şahidin karşısında bu borcu versin ve eğer senedin alınması ve şahitlerin hazır bulunması mümkün değilse, ondan teminat alsın. Kur'ân'da beyan edil-en teminat meselesi böyle durumlar için geçerlidir. Bir kimse birine senet alamayacağı bir durumda borç verdiği vakit, bu durumda verdiği borcun karşılığında değerli bir şeyi teminat olarak alması tavsiye edilmiştir. Biz böyle bir dinin siyaset, ülke yönetimi ve halkın maddi ve manevi ihtiyaç-larının temin edilmesi hakkında programı olduğuna inanıyoruz.

Geçen oturumda, dini sadece insan ile Allah arasındaki ilişkiyi düzenle-yen bir unsur olarak değerlendiren tanım ve bakış açısını reddetmekle birlikte gerçek ve hakiki dine değinip dinin, gerçek manasıyla ilâhî gü-zelliğin, insan hayatına yansımaları olduğunu, insanın dünyadaki kemal yolunu beyan ettiğini ve insanın dikkatini, nereden geldiğine ve nereye gittiğine çevirdiğini ve insanın, bu ikisi arasında gitmesi gereken yolun hangisi olduğuna dair yaptığı bir seçim olduğunu söylemiştik. Şüphesiz böyle bir din, insan hayatının sadece bir bölümünü ve ibadet gibi yapı-lan bazı işleri içermemekte, aksine bütün yaşamı, insan hayatını ve onun bütün alanlarını kapsayıp aydınlatmaktadır. Çünkü insan kendi hayatını ebedi saadete erişebilecek bir şekilde düzenlemek için yaratılmıştır. Bun-dan dolayı insan, kendi hayatının bütün yönlerini ilâhî istek ve emirlerle

uyumlu bir hâle getirmelidir. O hâlde direkt bir şekilde Allah'a ibadet etmek ve ıstılahî manasıyla ibadet, bizim dinî vazifelerimizden sadece bazıları olup, diğer düşünsel ve eylemsel yönlerimizin de Allah'ın istekleriyle uyuşması ve bir ibadet hâlini alması gerekir. Böylece insanın yüce yaratılış hedefi gerçekleşmiş olacaktır.

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾

Ben cinleri ve insanları yalnızca bana ibadet etsinler diye yarattım.¹

Bu ayetin mefhumu, insanın kemale erebilmesinin sadece Allah'a ibadet ve O'na tapmayla mümkün olacağıdır. Bundan dolayı insanın bütün hareket ve durgunluğu bu çerçevede olmalı, nefes alması bile bu doğrultuda gerçekleşmelidir. İnsan hayatı bu şekilde bir ilâhî renge bürünür ve bu çerçevede yer alırsa bu, insanın gerçek manada dindarlığının göstergesi olur. Yok, eğer insan Allah'a tapınma sınırından tam olarak çıkarsa o zaman da dinsiz ve mürtet olur. Bazı kimselerin hayatlarının bir bölümü Allah'ın istekleriyle uyuşmamakta ve Allah'a tapma doğrultusunda olmamaktadır. Böyle kimseler, gerçek dindarlık ile dinden çıkma noktasında yer almaktadırlar; onların dinleri eksik ve noksandır. Bu tür dinî noksanlıkların derecelerine dikkat edilirse, gerçek manada dindar olan ve hayatlarının her anında ilâhî hükümlere riayet eden kimseler ile sadece bazı ilâhî hükümlere uyan kimselerin bir mertebede olmadıkları açıktır. Bu da iman ve dindarlığın derecelerinin olduğunu ve insanın kendini geliştirilip olgunlaştırmasının mümkün olduğunu bizlere göstermektedir. Ve bu anlamda Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ ﴾

Hidayeti bulmuş olanlara gelince; (Allah,) hidayetlerini artırmış ve takvalarını vermiştir.²

﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا ﴾

1- Zariyat / 5

2- Muhammed / 17

Müminler ancak o kimselerdirler ki, Allah anıldığı zaman yürekleri yerperir. O'nun ayetleri okunduğunda imanları artar.¹

Sürekli imanlarını artıran, kemale doğru giden, imanun zirvesine ulaşan ve Allah'ın velileri arasına giren kimselerin olduğunu; bunun karşısında düşüş kaydeden ve her gün biraz daha geriye giden kimseler olduğunu da hepimiz bilmekteyiz. Böyle kimselerin düşmanların ve onların yerli işbirlikçileri olan dostları tarafından ortaya atılan kültürel şüphelere kulak vermeleri sonucu, kendi din bilginlerinden, öğretmenlerinden, anne ve babalarından öğrendikleri dini kaybetmeleri bile mümkündür. Çünkü araştırma ve değerlendirme gücü olmayan kimselerin şüphelerle uğraşması sapmaya sebep olacaktır. Bu konuda da yüce kitabımız Kur'ân-ı Kerim şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَتَعَدُوا مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلُهُمْ ﴾

O, size Kitapta: "Allah'ın ayetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğinizde, onlar bir başka söze dalıp geçinceye kadar, onlarla oturmayın, yoksa siz de onlar gibi olursunuz." diye indirdi.²

İnsanın ilk önce bilimsel birikimlerini ve akli ve düşünsel yapısını geliştirerek, ayırım ve tahlil yapabilme ve cevap verebilme gücüne ulaşması, sonra şüphelerle uğraşması lazımdır. Şüphelerin karşısında dayanabilecek gücü olmayan bir kimsenin şüphelere kulak verip kendini sapma tehlikesiyle karşı karşıya getirmesi doğru değildir.

İslam insana güreşten kaçın dememekte; aksine dengin ile güreşmeni önermekte ve eğer kendinden kiloda ağır biriyle güreşmek istiyorsan, o zaman aynı ağırlığa ulaşmağa çalışmanı emretmektedir. İslam "başkalarının söylem ve şüphelerine kulak verme." diye bir şey söylememektedir. Bilakis tahlil ve teşhis gücün oranında bu meselelerle ilgilenmelisin anlamında bir tavsiyede bulunmaktadır. Birinci derecede, ilâhî ilimleri ve şüphelere cevap verme yöntemini öğrenmelisin, sonra diğerleriyle tartışabilir ve söylediklerini dinleyebilirsin. Böylece senin savunmasız kalarak her

1- Enfal / 2

2- Nisâ / 140

istedikleri şeyi sana dayatmalarını önlenmiş olursun. Yani her hangi bir alt yapı olmadan, herhangi bir birikime sahip olmadan onlarla mücadele etmen seni yenilgiye uğratar. Sen de inandığın şeylerde zaaf olduğunu sanır ve saparsın. Bunu önlemek için öncelikle sağlam temeller oluşturmalı ve daha sonra da hodri meydan demelisin.

5- Konunun Özeti

Özet olarak şunlar dile getirilebilir: İslam bütün siyasi meselelerde olduğu gibi insan hayatının tamamını hiçbir anı dışarıda kalmayacak şekilde kuşatmaktadır. Yani bireysel, toplumsal ve ailevi hayatın tamamını kapsamaktadır. Karıkoca ilişkisinden tutun, baba evlat, ümmet imam, hatta diğer milletlerle olan ilişkileri, kimlerle bağlantı kurulup kimlerle kurulamayacağı gibi her alanı içermekte ve bunlar hakkında görüş beyan buyurmaktadır.

Azıcık insafı olan bir kimse, hadislere bile müracaat etmeden Kur'ân ayetlerini yüzeysel bir şekilde incelerse, siyasetin İslam'ın bir ögesi olduğunu ve siyasetsiz bir İslam'ın düşünülemeyeceğini anlayacaktır. Eğer bazıları İslam'ın siyasete yabancı olduğunu düşünüyorlarsa, bu onların başka bir din seçip, adını İslam koyduklarını gösterir. Kaynağı Kur'ân ve sünnet olan İslam dininin siyasete yabancı kalması mümkün değildir.

Dördüncü Oturum

SIYASETİN DİNDEKİ YERİ (2)

1- Önceki Sohbetin Kısa Bir Tekrarı

İran İslam Devrimi'nden sonra ve İslam devletinin İran'da kurulmasının ardından, İslam düşmanları yaptıkları tahlillerin sonucunda şu neticeye vardılar: Bu düzene karşı koymak için, bu nizamın esas ve eksenî durumundaki velayet-i fakihle ilgili araştırma ve inceleme yapılıp, bu ilkeye yönelik kesin bir propaganda başlatılmalıdır. Bu alçakça hedef doğrultusunda dünyanın dört bir tarafında, İslami düzen ve velayet-i fakih aleyhine İslam düşmanlarının yaptıkları dünkü ve bugünkü çeşitli propagandalara ve yerli işbirlikçilerinin bu alandaki çalışmalarına tanıklık etmekteyiz. Aziz halkımız kendi nizamlarına tam olarak inanmakta ve bütün güçleriyle bu nizamı desteklemektedir; ancak bu düzenin fikrî ve düşünsel temellerinin özellikle gençler ve gelecek nesil açısından daha iyi bir şekilde anlaşılıp aydınlatılması için, zaman zaman bu konu hakkında tartışmaların yapılma zorunluluğu vardır.

Bu alanda üç çeşit şüphenin ortaya atıldığını belirtmiştik. Birinci şüphede, dinin asıl olarak siyasete yabancı olduğu ve siyasi bir düzenin dini olmayacağı yargısı bulunmaktaydı. Geçen oturumda bu şüpheyeye cevap verip, bir din olarak İslam'ın siyasete müdahale edip etmediğini öğrenmek isteyen bir kimsenin bu doğrultuda Kur'an'ı yüzeysel bir şekilde incelemesinin ve Kur'an'daki hüküm ve kanunlara bakmasının yeterli olacağını söylemiştik. Gerçek manada Müslüman olan ve Kur'an'a inanan bir kimse ya da Müslüman olmayan ancak İslam'ı tanımak isteyen bir şahıs, eğer Kur'an'a müracaat ederse, dinin ve siyasetin birbirinden ayıramayacağı hakikatini görecektir. İslam'ın bakış açısı ve mesajlarını tanımanın doğru

yolu, Kur'ân'a müracaat etmektir. Aynı şekilde eğer biz Hristiyanlığın bir konu hakkındaki bakış açısını öğrenmek istersek İncil'e müracaat etmeliyiz. Elbette bu söylenenler sağlam ve mantıklı bir yöntem benimseyen ve hem tartışma ve söylemlerinde hem de araştırma ve incelemelerinde doğru yol ve metodu seçen kimseler için geçerlidir. Ancak düşmanlar mantıklı, sağlam ve doğru kanıtlama yöntemine uymamakta ve konuya uygun metodolojiye riayet etmemektedirler. Bunların amacı, sadece dindar insanlarda şüphe oluşturmak ve imanlarının gevşemesini sağlamaktır. Her ne kadar bu şahısların konuşma ve söylemleri mantıklı olmasa da biz, onların şüphelerine mantıklı cevap vermeyi kendi vazifemiz bilmekteyiz.

2- Din Dışı Bakış Tarzında Dinin Siyasetten Ayrılması

Dinin siyaset ve devlet ile bir ilişkisinin olmadığını ispatlamak için, din dışı bakış tarzına sahip bazı şahıslar şöyle demekteler: Bizim Kur'ân ile bir ilişimiz yoktur. Biz, dinin dışındaki bir bakış tarzıyla İslam'a bakmaktayız. Yani İslami kaynakları incelemeden önce ve Kur'ân'ın siyaset hakkında ne dediğine bakmaksızın önce şu sorular sorulmalıdır: Realitede beşerin dine olan ihtiyacı nedir? Beşer, hangi konularda dinin yol göstericiliğine muhtaçtır? Onlar, kendi zanları doğrultusunda iki ihtimali değerlendirmektedirler: Birinci ihtimale göre insan, her şeyde ve hayatın tüm yönlerinde dine muhtaç bir durumdadır. Yemeğin nasıl yenileceği, bir evin nasıl kurulacağı ve yapılacağı, nasıl evlenileceği, toplum ve devletin nasıl teşkil edileceği gibi konuları bir araya toplayarak şöyle söylemekteler: Acaba bütün bu meseleleri din mi halletmelidir? Beşer artık bilimsel araştırmalar yapmamalı mıdır? Bizim dinden beklentimiz maksimum dereceli mi olmalıdır ve her şeyin açıklamasını dinden mi istemeliyiz? O hâlde elbise almak istediğimizde İslam'ın ne dediğine, yemek yemeğe ihtiyacımız olduğu vakit İslam'ın hangi yemeği önerdiğine, doktora müracaat etmek istediğimiz durumda İslam'ın nasıl bir tavsiyede bulunduğu ve aynı şekilde devlet kurulmasında İslam'ın ne dediğine bakmamız gereklidir. İkinci ihtimale göre ise din, sadece sınırlı bir alana müdahale etmektedir; bizim dinden beklentimiz minimum ölçüde olmalıdır.

Dinin tabii olarak, insanın tüm ihtiyaçları hakkında görüş belirtmesi söz konusu değildir. Hiç bir din, beşerin bütün ihtiyaçlarını temin etmeye yönelik bir iddiada bulunmamıştır. Bu doğrultuda yemeğin nasıl pişiri-

leceğini, hastaya tedavinin nasıl yapılacağını, nasıl mühendis olunacağını, nasıl uçak ve gemi yapılacağını dinin bize öğretmediğini gördükten sonra, dinin açıklamakla mükellef olduğu meselelerle diğer var olan meseleler arasında nasıl bir fark olduğu anlaşılmalıdır. Esasen din hangi alan ve sahaları kapsamaktadır? Söz konusu kimseler aynı şekilde kendi zanları doğrultusunda diğer şıkkı tercih edip şu neticeye ulaşmışlardır: “Din, sadece ahiret işleriyle uğraşmaktadır; onun dünya işleriyle bir ilişkisi yoktur. Bizim dinden beklentimiz minimum ölçüde olmalıdır. Biz din yoluyla, sadece ahiret saadetini giden yolu, cennete girebileceğimiz ve cehennemden kurtulabileceğimiz vesileleri tanımalıyız. Namaz kılmayı, oruç tutmayı, hacca gitmeyi ve diğer ahiretle ilişkili konuları din yoluyla öğrenmeliyiz.” Bu kesim kendi hayalleri doğrultusunda din ile siyaset ilişkisini bu ikisi arasında oluşturdukları bir sınır ile hallettiklerini sanıp, siyaseti dinin kapsamından soyutlayarak şöyle demektedirler: “Siyaset dünya işleri sınıfındandır. Din sadece ahiret ile ilişkili bir olgudur. Ne din siyasi alana müdahale etmeli ve ne de siyaset dinî alana müdahale etmelidir. Sınırları dünya ve bilim olan siyasete, sadece beşerin kazanımları ve bilim ile müdahale edilebilir. Bilimsel alan içine giren fizik, kimya, biyoloji, tıp, psikoloji ve sosyoloji gibi bilimlere dinin müdahalesi düşünülemez; din sadece ahiret işleriyle ilgilenmelidir.”

Bunun tarihi birkaç asır öncesine dayanmakta ve Batı coğrafyasından esinlenmektedir. Kilisenin önde gelen şahsiyetleri ile bilim adamları ve siyasi şahsiyetler arasında meydana gelen çelişki ve çatışmalar sonucu iki taraf arasında uzun süreli çekişme ve savaşlar yaşanır; sonunda ise sorun yazılmamış bir barış antlaşmasıyla noktalanır. Dinin sadece ahiret işleri, insan ile Allah arasındaki ilişkiye müdahale edebileceğine; dünya işlerinin bilim adamlarına ve siyasi kimselere bırakılması gerektiğine ve sadece uzman ve siyasetçilerin bilimsel ve toplumsal meseleler hakkında görüş belirtebileceklerine dair pratikte bir uzlaşma sağlanır.

Bu değişim Batı coğrafyasında yaşanmıştır. Oradan reçete alan kimseler, İslami olan ülkemizde de böyle bir değişimin yapılmasını önermektedirler. Yani din, sadece din âlimlerinin inisiyatifinde olmalı ve sadece ahiret işlerine müdahale etmelidir. Aksi bir durum yani din ve din âlimlerinin dünya işlerine müdahaleleri söz konusu olmamalıdır. Bunun için siyasetin fakih ve din âlimlerine değil, siyaset bilimcilerine ve siyasetçilere bira-

kılması gerekmektedir. Bu alanda birçok tartışma ve konuşma yapılmış ve bir o kadar da makale yazılmıştır. Bu kimseler, kendi düşüncelerini ispatlamak ve gençlerin zihinlerinde dinî alanın siyasi alandan ayrı olduğuna dair şüphe yaratmak ve bu şüpheyi büyütme amacıyla olmadık şeylerden istifade etmektedirler.

Üzülerek söylemek gerekir ki, kültür işleriyle uğraşan bazı kimseler, farkında olmadan bu eğilimin ve Batı'nın yaptığı kültürel propagandanın etkisi altında kalmaktadırlar. Yavaş yavaş dinin dünyayla bir alakasının olmadığı, dinin beşerin bazı meselelerini hallettiği ve dünya meseleleriyle bir ilişkisinin bulunmadığı fikri yerleşmektedir. Bizim yazar, konuşmacı ve kültürel şahsiyetlerimiz tarafından meydana gelen bu sapma ve hatalar, toplumun dinî kültürüne yönelik önemli tehlikeler arz etmektedir.

3- Dünya ve Ahiret İç İçedir

Hayatımızın dünyevi ve uhrevi olmak üzere ikiye ayrıldığı bir gerçektir. Yani hayatımızın bir bölümü dünyada doğuşumuz ile başlamakta ve ölümlümüzle de sona ermektedir ve sonra berzah âlemine girişimiz gerçekleşmekte ve kıyametin olmasıyla da ikinci hayatımız başlamaktadır. (Elbette dünya âlemine gelmeden önce bulunan cenin âlemini de hayatın ayrı bir bölümü olarak farz edebiliriz.) Ancak hayatın bu şekilde bölümlere ayrılması, dünyadaki hareket ve davranışlarımızın da iki bölüme ayrılmasını ve iki bakış açısıyla değerlendirmeye tabi tutulmasını gerektirmemektedir. Gerçekte biz şu an her yönüyle dünyada bulunmakta ve bu dünyada bazı davranışlar yapmaktayız. Din, bu dünyevi davranışlarımızı düzenlemek için gelip, ilâhî kanun ve emirlerden oluşan düzeniyle bize yol göstermektedir. Bu anlamda dinî emirlerin sadece ölüm sonrası için olduğu doğru değildir. Elli veya altmış senelik ömrümüzün bir bölümünün ahiretle, diğer bir bölümünün ise dünyayla irtibatlı olduğu doğru değildir. Aksine dünyada ahiret ile bağlantısı olmayan hiçbir şey yoktur. Dünyadaki bütün davranışlarımızın uhrevi bir şekil alması mümkündür. Yani bu davranışlar ahiretimize fayda verebilecek bir tarzda yapılabilir; aynı şekilde bu davranışların ahiretimize zarar verebilecek bir başka tarzda da yapılması mümkündür. Her hâlükârda konumuz, bu dünyadaki davranışların ahiret hayatına tesir ettiğiidir. Dinî ve İslami dünya görüşünce ahiret hayatı bu dünyada şekillenmektedir.

"Bugün hesap günü değil, amel günüdür; yarın amel günü değil, hesap günüdür."¹
 "Dünya ahiretin tarlasıdır."² Öyleyse dünyada yaptığımız her işin karşılığını ve semeresini ahirette bulacağız. Dünya hayatımızın ahiret hayatımız ile hiçbir bağlantısının olmadığına ve işlerimizin bir bölümünün dünya hayatıyla ve bir bölümünün de ahiret hayatıyla irtibatlı olduğuna dair bir şey söz konusu değildir. Dünya ve ahiret hakkında iki ayrı çerçeve yoktur; aksine dünyada yaptığımız bütün fiiller; nefes alma, göz kırpmaya, yürüme, oturma, kalkma, bakma, toplumsal ilişkiler, konuşma, duyma, yeme, içme, karı koca, fert ve toplum ilişkileri, devlet halk ilişkileri yapıma tarzına bağlı olarak ahiret saadetimizi kazanmaya veya kaybetmeye sebep olabilir. Yemeğin nasıl pişirileceğinin ve nasıl yenileceğinin dünyayla irtibatlı olduğu doğrudur; ancak bu yemek yeme tarzı, insanı cennete de götürebilir ve aynı şekilde cehenneme de sokabilir insanı.

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا﴾

Gerçekten, yetimlerin mallarını zulmederek yiyenler, karınlarına ancak ateş doldurmuş olurlar.³

Karnını yetim malıyla dolduran bir kimsenin yemek yediği ve aynı şekilde yediği yemekten lezzet aldığı doğrudur; ama yediği yemeğin kendisi için cehennem ateşi olacağı da bir gerçektir. Aynı şekilde eğer bir kimse ibadet etmek için yemek yerse, bunun uhrevi sevabı bulunmaktadır. İnsana Allah rızası için söylediği bir sözden dolayı, cennette bir ağaç dikilmektedir. Hz. Peygamber, (s.a.a) ashabına hitaben şöyle buyurmuştur: "Her kim tesbihat-ı erbaa'yı (subhanellahi ve'l-hamdu lillahi ve la ilâhe illallahu vellahu ekber) derse, Allah onun için cennette bir ağaç yeşertir." Bunun üzerine sahabeler şöyle dediler: "O zaman bizim cennette birçok ağacımız vardır; çünkü biz bu zikir çok söylemekteyiz." Buna karşılık olarak Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurdu: "Ateş yollayıp onları yakmamanız şartıyla."

Davranışlarımız eğer Allah rızası doğrultusunda olursa, sevaba ve ahiret saadetine erişiriz; yok eğer Allah'ın emirlerinin aksine olursa o zaman da bedbahtlığa ve azaba duçar oluruz. Hayatımızın iki ayrı müstakil bölüm-

1- Biharu'l-Envar, c.32, s.354

2- Biharu'l-Envar, c.20, s.225

3- Nisâ / 10

den oluştuğu ve dinin kapsamının bireysel ibadetler ve mabetlerle sınırlı olduğu, bu bölümün ahiretle ilgili olduğu için de mescitlerde ve mabetlerde geçirilmesi gereklidir; bunun etkisininse ahirette belli olacaktır. İnsan hayatının dünyayla ilgili bölümüyse kendimizle ilgili olup ahiretle hiçbir bağlantısının olmadığı görüşüdür. Biz, son asırlarda bazı din mensuplarınca ve Batı'da kabul gören bu görüşün zihinleri meşgul ettiğini ve sadece İslam dininin değil, diğer ilâhî dinlerin de böyle bir düşünceyi ileri sürmediğini görmekteyiz. Hak üzere olan dinlerin mesajı, insanın saadet veya bedbahtlığı elde etmek için yaratıldığı; ebedi saadet ve bedbahtlığın da dünyada yapılan davranışlar sonucu elde edildiğidir. Eğer insan, Allah'ın emirleri doğrultusunda hareket ederse, ebedi saadete ulaşacağı ve Allah'ın emirlerinin tersine hareket ederse o zamanda ebedi bedbahtlığa duçar olacaktır.

Bazıları dinden beklentinin ne ölçüde olması gerektiği hakkında en asgari bir düzeyi benimsemişlerdir. Böyle kimseler, "bizim dinden beklentimiz minimum düzeyde olmalı." diyerek, bu esasa göre insanların davranış ve hareketlerini iki bölüme ayırmışlardır. Bir safsatadan kaynaklanan bu değerlendirmeye göre, dinle ilgili bölüm, ahiretle irtibatlı olup dünyayla bir ilişkisinin olmayışıdır. Dünyayla ilgili bölümünse dinî alandan ayrı olduğu ve bunun sadece sosyal ve siyasi meselelerle ilgili olduğudur. Bu kimseler, yaptıkları muhasebe sonucu dinden beklentilerinin maksimum seviyede olması durumunda nasıl yemek yenileceği, nasıl ev yapılacağı gibi bütün işlerin dine müracaat edilerek halledilmesi gerekir dediler; sonra da dinden böyle bir beklentinin doğru olamayacağını ve dinin de bunları temin edemeyeceğini düşünerek, dinden beklentilerinin asgari seviyede tutulmasının gereğini ifade ettiler. Böylesi bir yaklaşımın sebebi bahsi geçen konuyu mugalâta ederek sadece iki boyutlu olarak değerlendirmelerindedir. Hâlbuki meselenin gerçek olan üçüncü bir boyutu da vardır. Bizim dinden, yemek yeme, elbise giyme ve ev yapma şekli de dâhil olmak üzere her şeyi bize beyan etmesine yönelik bir beklentimiz yoktur. Hiç kimsenin de böyle bir iddiası bulunmamıştır.

Din, birçok meselenin açıklanmasını bilimin inisiyatifine bırakmıştır. Bununla beraber bu meseleler, başka bir şekilde yine dinî sınırlar içerisine girmektedir. Bu da bu meselelerin değerler sistematığında yer aldığı anda gerçekleşir.

4- Amellerin Değersel Yönü ve Dünyevi Davranışlar

Dünya hayatının ahiret hayatıyla irtibatlı olduğunu görüp, yapılan davranış ve amellerin insanın ilerlemesinde veya gerilemesinde etkili olduklarına ve davranışlarımızın ebedi saadetimize tesir edebileceğine inandığımız vakit, bu davranış ve ameller, değerler kategorisine girmiş olur. Bundan sonra din, bunlar hakkında yargıda bulunabilir. Sade bir deyişle din, fiillerimizi nasıl yapmamızı değil, aksine fiillerimizdeki helal ve haram noktaları açıklamaktadır. Örneğin: Din, domuz eti ve sarhoşluk veren içeceklerde olduğu gibi, bazı şeyleri yemeyi ve içmeyi günah sayıp haram kılmıştır. Ancak şarabın nasıl yapıldığının ve domuzun nasıl beslendiğinin beyanı dine ait değildir. Gerçekte, dinin emre ve nehye dayalı hükümleri, insanın saadetine ve ahiretine tesir eden bir takım olumlu ve olumsuz etkiler taşımaktadır. Bu hükümler, davranışların değersel yönünü ifade etmektedir.

İnsanın tekâmül yolundaki seyri bir noktadan başlayıp, sonsuzluğa doğru gitmektedir. Bizim tekâmülümüz için faydalı ve yönü Allah'a olan ve insanın manevi gelişimi yönünde zemin hazırlayan şeyler, sahip oldukları öneme göre ya farzdır ya sünnettir ya da derecesi en düşük olan mubahtır. Bunun yanında insanın gerilemesi doğrultusunda yer alan ve onun Allah'tan ve gerçek kemalinden uzaklaşmasına neden olan şeyler de haram ve bir alt derecede de mekruhtur. O hâlde din, hangi yemeğin yenmesini, yemeğin nasıl hazırlanmasını ve nasıl ev yapılmasını söylemektedir. Ama din, gasbedilmiş bir arazide ve diğer insanların evlerine yönelik, onların namuslarının gözetlenebilecek bir şekilde ev yapılmasını yasaklamış, faiz parasıyla değil, helal parayla ev yapılmasını emretmiştir. Yani gerçekte din, bir evin ahlaki değerlere uygun bir şekilde nasıl yapılacağını bize beyan etmektedir. Aynı şekilde din, bizi insani ve manevi gelişimimize katkıda bulunacak yiyeceklerden yararlanmaya, haram yiyeceklerden, alkollü içeceklerden ve uyuşturucu maddelerden de sakınmaya davet etmektedir.

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنْصَابُ وَالْأَزْلَامُ رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ * إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ ﴿﴾

Ey iman edenler, içki, kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak şeytanın işlerinden olan pisliliklerdir. Öyleyse bun(lar)dan kaçının; umulur ki kurtuluşa erersiniz. Gerçekten şeytan, içki ve kumarla aranızda düşmanlık ve kin düşürmek, sizi, Allah'ı anmaktan alıkoymak ister.¹

Öyleyse dinin helal ve haramı, davranışların değersel yönünü açıklaması içindir. Davranışlarımız müspet mi, yoksa menfi bir değer mi taşımaktadır? Acaba davranışlarımızın saadetimize etkisi var mıdır? Davranışlarımız hareket yönümüzü Allah'a doğru düzenlemekte midir veya bu davranışlarımız bizim bedbahtlığımıza ve yok olma bataklığında batmamıza mı sebep olacaktır? Kısacası davranışların dünyevi sonuçlarının dışında, din, davranışların insanın cennete veya cehenneme gitmesine sebep olan yönlerine bakmaktadır.

5- Davranışların Değersel Yönünü Anlamada Aklın Kuvvetinin Ölçüsü

Davranışların olumluluk ve olumsuzluk açısından değer yönlerinin ispat edilmesi, bazen insan aklının vahye ihtiyaç duymadan rahat bir şekilde anlayabileceği ve aklın Allah'ın hükmünü teşhis edebilecek bir kolaylık ve derecede açık ve ayan olmasıdır. Bu yüzden, İslam âlimleri "akli özellikler" hakkında şöyle demişlerdir: Bazı meselelerde akıl, tek başına yargıda bulunup, fiillerin iyi ve kötü yönlerini teşhis edebilir. Biz bir işi yapmada veya terk etmede akıl yoluyla Allah'ın iradesinin ne olduğunu teşhis edebilecek yetenekteyiz. Yani Allah'ın herhangi bir fiilden razı olup olmadığını anlayabilmekteyiz. Örneğin: Şariat tarafından ilâhî bir hüküm beyan edilmiş olmasa da yetimin ağzındaki bir lokma ekmeği almanın doğru bir davranış olmadığını hepimizin akli kavrayacak niteliktedir. Ve bu gibi şeyler için ilâhî bir hükme ihtiyaç duyulmamaktadır.

Bazen de aklın teşhis etmesine rağmen Kur'an ve hadislerde konu beyan edilmiştir. Bu da aklın hükmünü tekit etme manasındadır. Ancak birçok davranış ve fiillerin değer yönünü, bunların saadet ve bedbahtlığımıza yaptığı etkinin ölçü ve miktarını açıklamada aklın kuvveti bulunmamaktadır. Yani bu davranışların gerekli, iyi, haram veya çirkin olduklarını akıl yoluyla anlayabilmemiz güçtür. Bu gibi noktalarda din, müdahale etmeli ve yapılan fiilin hükmünü vermelidir.

1- Mâide / 90-91

6- Dinin Kapsamı

Ebedi saadet ve bedbahtlığımıza etki eden şeylerin direk Allah ile irtibatlı olan şeylerle sınırlı olmadığını, aksine dinin ibadet meselelerine müdahale ettiği gibi dünya işlerine de müdahale ettiğini ve bu yüzden dinin bazı yiyecek ve içeceklerden istifade edilebileceğine dair izin vermiş olduğunu ve bazılarında da uzak durulması gerektiğine dair yasaklama getirmiş olduğunu anlamış olduk. Ayrıca dinin emirlerine dikkat ettiğimiz vakit, dinin kapsamının bireysel meselelerle sınırlı olmadığını, aksine ailevi, evlilik, boşanma ve ticaret gibi sosyal meseleleri de kapsadığını ve bunların helal-haram sınırlarını ve değersel yönlerini açıkladığını anlamaktayız.

Gerçekte din, bu konuların değersel yönlerini beyan etmekle, bunların hareket yönlerini açıklamakta ve hangi şekillerde Allah'a doğru ve hangi şekillerde de şeytana doğru bir yöneliş kaydettiklerini belirtmektedir. Böylece din, bilimin açıklamaktan aciz olduğu bir meseleyi açıklığa kavuşturmaktadır.

Bilim, değişik maddelerin oluşturulmasında gerekli olan unsurların ölçü ve türünü, fiziki ve kimyasal özelliklerini açıklamaktadır. Ama bilim, insanın eşyadan gerçek saadetini temin edebileceği şekilde nasıl istifade etmesi gerektiğini söylememektedir. İşte burada din hüküm vermelidir. Bundan dolayı bireysel davranışlarımız mutluluk ve acılarımıza nasıl etki ediyorsa, siyasi ve içtimai alanlardaki davranışlarımız da mutluluk ve acılarımıza öyle etki etmektedir. Bu alandaki davranışlarımızın etkisi daha büyüktür.

Ama bahsimizin temel konusu olan; "toplumun bölümlerini idare etme hakkında, toplumun idare şeklinin insanın ebedi saadet ve bedbahtlığıyla hiçbir irtibatı yoktur. Toplumun bireyleri istedikleri her şekil ve tarzda kendi toplumlarına düzen verme noktasında hürdürler ve dinin bir müdahalesi bulunmamaktadır" diye bir şey söylenebilir mi? Hangi insan, toplumda adalete riayet etmenin, insanın saadetini sağladığını ve adaletin olumlu manada değersel yönü büyük olan bir kuvvet olduğunu bilmektedir! Bu yönde eğer bir ayet ve hadis olmasaydı bile, aklımız adalete riayet etmenin insanın kemal, gelişim ve yücelmesinde önemli bir rol oynadığını anlardı. Bu alandaki değersel meseleleri anlamada aklı yeterli bulmayan kimselerin Kur'ân ve sünnete müracaat etmeleri gerekir. Elbet-

te biz, aklın, sosyal ve siyasi alanlardaki birçok değersel meseleyi anladığına inanmaktayız; ancak bu, aklın anladığı her şeyin dinî alandan çıktığı manasına gelmez.

Allah'ın isteğinin ne olduğunu anlatan, Allah'ın hikmet ve iradesini açıklayan ve Allah'ın nelerden razı olduğunu bize bildiren şeyi, hangi yoldan bulmamız gerektiğinin önemli olmadığını daha önce belirtmiştik. Önemli olan, bizim Allah'ın teşriî iradesini anlamamızdır. Bunun yolu ister Kur'ân ve sünnet olsun isterse akıl olsun fark etmez. Çünkü bunların her biri, ilâhî hüküm ve kanunları bulmada birer delil ve yoldur. Bundan dolayı akıl, ilâhî hükümlerin bir kaynağı olarak hesap edilmektedir ve fakihler, şer'î hükümleri ispatlama noktasında, akılı, bir delil olarak kabul ettiklerinden şer'î meseleleri ispatlamak için onu da bir ölçü olarak kullanmaktadırlar. Öyleyse akıl ve şeriat arasında, bazı meselelerin akılla ve bazı meselelerin de şeriatla irtibatlı olduğu tarzında bir sınırın olduğu doğru değildir; aksine akıl da bir meşaledir. Bu meşalenin aydınlığında ilâhî iradenin, isteğinin ve rızayetin keşfedilmesi mümkündür ve akıl yoluyla bu alanda keşfedilen şey, dinî bir nitelik alır.

7- Din ve Devlet İlişkisi

Sosyal ve siyasi meselelere dinin müdahale etmesi ile ilgili söylediklerimize ve dünyada teşkil edilen çeşitli devlet modellerine, özellikle de İslam adına veya diğer isimlerle İslami dönemlerde kurulmuş devletlere dikkat ettiğimizde, İslam'ın kabul ve ret noktasında devletlerin şekli ile ilgili bir görüşünün olmadığı söylenemez. Acaba biz, Muaviye ve Yezid'in bozuk ve zalim devletini Hz. Ali'nin (a.s) adil devletiyle mukayese edip, İslam dininin her iki devleti de aynı kefeye koyduğunu ve Hz. Ali'nin (a.s) devletiyle Muaviye'nin devletinin arasında bir fark gözetmediğini iddia edebilir miyiz?

Herkesin kendi devletini yönetme konusunda istediği yöntem ve tarzı seçme bağlamında özgür olduğuna, dinin bu konuya müdahale etmediğine ve insanın davranışlarının kendi saadet ve bedbahtlığına etki etmediğine dair bir şey söylenebilir mi? "Ne Hz. Ali'nin (a.s) devleti idare etme tarzının ne de Muaviye'nin idare şeklinin insanın ahiretine bir etkisi yoktur; çünkü devlet idare şeklinin dünya ve siyasetle irtibatı vardır, dinle her hangi bir ilişkisi bulunmamaktadır!" gibi sözler hiçbir akıl sahibi

kimsenin sarf edemeyeceği sözlerdir ve hiçbir akıl sahibinin bunu kabul etmesi mümkün değildir. Bu iki yönetim biçiminin dinin nazarında bir olduğu ve dinin birini kutsayıp diğerini eleştirmedeği söylenilebilir mi? Aslında devlet ve toplumla ilgili meseleler, dinin müdahale etmesi gereken en önemli ve açık alanlardır. Din, uygun bir devlet yapısı hakkında açıklamada bulunmalıdır. Devlet başkanı, kendi iktidarının ilk gününde mahrum ve kimsesizlerin endişelerini taşımaları mı, yoksa kendi iktidarının temellerini güçlendirme sevdasına mı düşmelidir? Elbette ki din, bunlara açıklık kazandırmaktadır. Bu anlamda siyasi ve sosyal meselelerin dindeki özellikle de İslam dinindeki yeri çok açıktır. Bu meseleleri dinin sınırları dışında saymak ve bunların insanların saadet ve bedbahtlığına etki etmediğine inanmak mümkün değildir. Eğer ahiret, hesap, kitap, sevap ve azap varsa, Muaviye ve Yezid'in ve bu ikisi gibi olanların yaptıklarının hiç etkisi olmadığı söylenebilir mi? Bazı Sünnî kardeşler henüz Muaviye meselesini halletmemiş olabilirler; ancak geçmişte tarihin yüzünü karartan birçok başka zalim ve zorbalara vardır. Zulmü meslek edinmiş bu tür hükümdarlar ile adalet timsali yöneticiler kalite ve değer yönünden aynı olabilirler mi? İçinde bulunduğumuz bu zamanda, her millet ve din nazarında günahsız olan kadın ve çocukların kafasını kesen, üzerlerine bomba yağdıran ve onları canlı canlı toprağa gömen kimselerle, bütün güçleriyle mahrum ve mazlumlara yardım eden kimseler bir olabilirler mi? Bunlar cennette beraber mi olacaklardır? Öyleyse siyasi ve sosyal meseleler nasıl dinî alanın dışında kabul edilebilir? Eğer sevap, azap, helal, haram, olumsuz ve olumlu değerler hakkında dinin görüşünün olması öngörülüyorsa, sosyal ve siyasi meselelerde de dinin görüş belirtmesi kaçınılmazdır.

Bu söylenenler çerçevesinde düşünüldüğünde, din işleriyle, dünya işlerini birbirinden ayırtan, dini sadece ahiret ile sınırlandıran ve dünya meselelerinin dışında kaldığını savunan görüşün yanlışlığı ve çürük olduğu açıkça ortaya çıkmış olur. Yani bazı işler ve konuların bilim adamlarına ve siyasetçilere ve bazı meselelerin de dindarlara bırakılması öngörülmektedir ki bu büyük bir yanılma ve adaletsizlikten ibaret olup, hiçbir şekilde İslam'ın dünya görüşüyle uyuşmamaktadır. İslam'ın insan için öngördüğü hayat, öne sürdüğü sistem ve bizi davet ettiği dünya görüşü, böyle bir düşünceyle çelişmektedir. Daha da önemlisi böyle düşünceleri öne sürenlerin aslında ne Allah'a ve ne de kıyamete inançları vardır. Bunların

yegâne amaçları dindarları siyaset sahnesinden silmektir. Tabi ki bizim bunların şahsi inançlarıyla asla işimiz olmaz. Bizim vurguladığımız nokta; dünya meselelerini dinî meselelerden ayıran ve dünya işlerini dinin kapsamından çıkararak düşünce tarzının, neticede İslam'ı inkâr etmeyle sonuçlanacağı ve bunun başka da bir anlamının olmadığıdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, saadet ve bedbahtlığımıza tesiri olmayan bir davranış yoktur. Öyleyse din, hayatımızdaki bütün meseleler hakkında görüş belirtebilir ve bu meselelerin değersel yönlerini açıklayabilir. Hz. Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:

Benim size emrettiğim şey dışında sizi cennete yaklaştıracak, cehennemden uzaklaştıracak bir şey yoktur ve benim sizi sakıncı yaptığım şey dışında sizi cehenneme yaklaştıracak, cennetten uzaklaştıracak bir şey yoktur.¹

İslami dünya görüşünde cennetlik olmadan saadetin bir manası yoktur ve aynı şekilde sonu cehennem ateşi olmayan bir bedbahtlık da bulunmamaktadır.

﴿ فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُّوا فِي النَّارِ ﴾

Mutsuz olanlar ateştedirler.²

﴿ وَأَمَّا الَّذِينَ سَعِدُوا فِي الْجَنَّةِ ﴾

Mutlu olanlar da, artık onlar cennettedirler.³

8- Dinin Kapsamlılığı

Hz. Peygamber'in (s.a.a) buyruğuna bakmak suretiyle diğer bir varsayım da batıl olmaktadır ve o da şudur: Dinin davranışların değer yönünü açıklayabileceği, neyin helal ve neyin de haram olduğunu söyleyebileceği gibi bunu yapması da doğrudur, ama bazı değer ifade eden davranışları Hz. Peygamber (s.a.a), söylemiş ve bazılarını da halka bırakmıştır. Yani Hz. Peygamber (s.a.a) kendi zamanıyla bağlantılı olan şeyleri söylemiş ve

1- Biharu'l-Envar, c.70, s.96

2- Hud / 106

3- Hud / 108

geriye kalan şeyleri halkın, kendi zaman şartları uyarınca neyin helal ve neyin haram olacağına dair teşhisine bırakmıştır. Bu sözlerin manası, Hz. Peygamber'in (s.a.a) saadetimize vesile olan her şeyi bize söylemediğidir. Ama o, yukarıda da değinildiği gibi, *“Benim söylediklerimin dışında sizin saadetinizi temin edecek başka bir şey yoktur.”* diye buyurmaktadır. Elbette Hz. Peygamber'in (s.a.a) sözünün manası, onun ayrıntıları beyan ettiği değildir. Hz. Peygamber (s.a.a) genel kuralları beyan etmiştir ki kendisinden sonra diğer dönemlerde salahiyet taşıyan (ilmî yeterliliği olan) kimse-ler, cüzi hükümleri, helali ve haramı konu alan ve mevzular düzleminde genel kuralları çıkarırsınlar ve onları birincil hükümler, ikincil hükümler ve bazen de devletsel hükümler adıyla sunsunlar. Kuşkusuz ki konuların ve ıstılahî olarak fetva adını almış cüzi hükümlerin teşhisi, Kur'ân'da, Allah Resulü'nün sünnetinde ve masum Ehlîbeyt İmamları'nın sözlerinde zikre-dilmiş olan külliyatla uyuşmaktadır.

Beşinci Oturum

İSLAM'DA ÖZGÜRLÜK (1)

1- Önceki Konunun Kısa Bir Tekrarı

Siyasetin İslam'daki yerini, devlet ve siyaset konularının İslam ilimlerinin bir bölümünü teşkil ettiğini açıkladıktan sonra zihinleri karıştırmak, toplumda fikrî sapmalar oluşturmak ve din devleti hakkında kuşku uyandırmak amacıyla bazı kimselerin şüphe oluşturduklarını vurgulayarak bu şüphelerden birinin din işleriyle, dünya işlerinin ayrı olduğu, dinin dünya meselelerine müdahale etmediği ve aslında dünya meselelerine müdahale etmenin dinin şanına yakışmayacağına dair olduğunu söylemiştik. Bu şüpheyi ortaya atanlara göre dinin misyonu, sadece ahiret ve maneviyatla ilgili meselelerle olup, Allah ile insan arasındaki irtibatın düzenlenmesidir. Bir cümlede özetlemek gerekirse bizim dinden beklentimiz minimum ölçüde olmalıdır. Geçen oturumda bu şüpheyeye cevap verip, dinden beklentimizin minimum mu, yoksa maksimum mu olması gerektiğine dair ortaya atılan görüşe açıklık getirmiştik.

Bu alana şunlar da eklenebilir: İnsanın yaşamı ve bu yaşam sahasına bağlı reel gerçekler iki kısımdır. Birinci kısım illet ve malul ya da sebep ve sonuç ilişkileridir ve bu aynı şekilde diğer varlıklarda da bulunmaktadır; bir kimyasal maddenin oluşabilmesi için hangi unsurların birbirleriyle birleşmesi gerektiği ve aynı şekilde canlı bir varlığın hangi şartlarda gelişebileceği buna birer örnektir. Kısacası canlı bir varlık olarak insanın nasıl bir şekilde yaşayacağı, nasıl bir şekilde sağlığını koruyacağı ve hasta olduğu zaman hangi yoldan kendini tedavi edeceği bu kısım ile ilgilidir. Bu dünyadaki ikinci kısım gerçekler ise insanın ruhu ve manevi gelişimi ile irtibatlı olup, değersel yönleri bulunmaktadır.

2- Din ve Bilimin Özel Alanları

Alkolün nasıl ve neden yapıldığı ve kaç çeşit olduğu bilimsel bir konudur. Dinin böyle konuları inceleme görevi bulunmamaktadır. Dinin görevi, alkolün içilip içilmemesi gerektiğini ve içilmesi hâlinde insanın ruhu ve manevi yapısına zarar verip vermediğini açıklamaktır. Başka bir ifadeyle din, alkolün içilmesinin helal veya haram oluşunu açıklamaktadır. Aynı şekilde din, diğer konularda da meselenin bilimsel yönlerini açıklamayıp, hükmünü ve değersel yönünü beyan etmektedir. Din, varlıklar arasındaki irtibatlara bakmamaktadır. Bilakis varlıkların irtibatlarını insan ruhu ve insani maslahatlar ile incelemektedir.

Fabrika ve ticari merkezlerin yönetimi ile irtibatlı olarak idareciliğin doğru şeklinin açıklanması, plan ve program, onun kontrolü, programın süresi, sonuç ve eksiklerin incelenmesi yöneticiliğin kısımlarındandır ve bunları yanıtlayan bilimdir. Ama fabrikada ne çeşit eşyanın üretiminin caiz olduğu, helal ve haramın beyanı ve insan ruhuyla ilgili şeyler ise dine bağlıdır.

3- Dinî Hâkimiyetin Özgürlük İle Çeliştiği Şüphesi

Halkın aldatılması doğrultusunda, değişik şekillerde ortaya atılan ve saf-satadan ibaret olan şüphelerden bir diğeri de şudur: Eğer din, insanın siyasi ve sosyal işlerine müdahale etmeye kalkarsa ve halkı belirli şekillerde davranmaya ve birine itaat etmeye zorlarsa bu, insanın özgürlüğüyle çelişen bir durum ortaya çıkaracaktır. Çünkü insan, özgürlüğü ve iradesi olan bir varlık olup, istediği her işi yapabilmelidir. Hiç kimsenin onu mecbur etmesi ve ona belirli bir işi yaptırması doğru değildir. Bundan dolayı dinin insana sorumluluk yüklemesi ve ondan birine itaat etmesini; hem de mutlak anlamda bir itaati istemesi, özgürlük ile uyuşmamaktadır.

4- Yukarıdaki Şüphenin Dinî Kalıpta Sunulması

Yukarıdaki şüphe, çeşitli şekillerde dile getirilmektedir. Bu şüpheyi ortaya atanların bazıları dindarlık iddiasında bulunmakta ve kendilerini Kur'ân'a inanan kimseler olarak tanıtmaktadırlar. Bu kimseler, şüphelerin dindar insanları etki altında bırakması için, kendi iddialarına dinî ve Kur'ânî kalıplar oluşturmakta, İslam'ın insan özgürlüğüne saygı göster-

diğine, Kur'ân-ı Kerim'in başkaları üzerinde egemenlik kurmayı reddettiğine, hatta Allah Resulü'nün bile kimsenin üzerine bir egemenlik hakkı olmadığına ve kimseyi bir şeye mecbur edemeyeceğine dair görüşler belirtmektedirler. Öyleyse Kur'ân ayetlerine dayanılan bu görüşe göre, insanın özgür olduğunu ve kimseye itaat etme zorunluluğu olmadığını kabul etmeliyiz.

Dikkat edildiğinde bu şüphe ve safsataların asıl amacının velayet-i fakih teorisini zayıflatmak olduğu anlaşılacaktır. Bu şüphenin hedefi veliyy-i fakihe itaat etmenin insan özgürlüğüyle, insanı eşref-i mahlukat ve Allah'ın yeryüzündeki halifesi kılan İslam'ın özüyle uyuşmadığıdır. Biz de şimdi, bu şüpheyi oluşturanların delil olarak sundukları Kur'ân ayetleri üzerinde duracağız.

1- Yüce Allah, Peygamber'e hitaben şöyle buyuruyor:

﴿ فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ ﴾

Artık sen, öğüt verip hatırlat. Onlara “zor ve baskı” kullanacak değilsin.¹

Bu ayete istinaden, en yüksek makama sahip olan Peygamber'in bile halka bir egemenliği yoktur. Halk özgür olup, Peygamber'e itaat etmeye mecbur değildir. Gerçekte, Peygamber'in halkın yaşantısı hakkında görüş belirtmeye hakkı bile yoktur.

﴿ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ ﴾

Eğer Allah dileseydi onlar şirk koşmazdı. Biz seni onlar üzerinde bir gözetleyici kılmadık; sen onlar üzerinde bir vekil de değilsin.²

﴿ مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ ﴾

Elçiye tebliğden başka (yükümlülük) yoktur.³

1- Gaşiye / 21-22

2- En'âm / 107

3- Mâide / 99

﴿ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴾

Biz ona yol gösterdik ; (artık o) ya şükredici olur ya da nankör.¹

﴿ وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ ﴾

Ve de ki: Hak Rabbinizdendir; artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr.²

Yukarıdaki Şüphenin Yanıtı

Yukarıdaki şüphenin yanıtında söylemeli ki: Resulullah'ın (s.a.a) ege-menliğini reddetmek ve ona itaat edilmesinin zorunlu olmadığını is-patlamak için ortaya şüphe atanların delil olarak getirdikleri ayetlerin karşısında, şüphe edicinin yanlış anlayışı esasınca birinci grup ayetlerle çelişen başka ayetler bulunmaktadır. Biz, aşağıda bu ayetlerin bazılarına işaret edeceğiz:

﴿ وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا لِمُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ﴾

Allah ve Resulü, bir işe hükmettiği zaman, mümin bir erkek ve mü-min bir kadın için o işte kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur.³

Yukarıdaki ayette açıkça Allah ve Resulü'ne itaat etmenin ve teslim olma-nın zorunluluğu vurgulanmış ve müminlerin Allah Resulü'ne itaat etme ve uyma noktasında, başkaldırmaya haklarının olmadığı hatırlatılmıştır.

﴿ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ ﴾

Sizin veliniz, ancak Allah, O'nun elçisi, namaz kılan ve rükû hâlinde zekâtı veren müminlerdir.⁴

﴿ النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ ﴾

Peygamber, müminler için kendi nefislerinden daha evladır.⁵

1- İnsan / 3

2- Kehf / 29

3- Ahzap / 36

4- Mâide / 55

5- Ahzab / 6

Ayetteki önceliği ister velayet manasında isterse üstünlük manasında kabul edelim, her iki hâlde de ayet, Peygamber'in halk hakkında almış olduğu kararın, halkın kendileri için almış olduğu karardan daha öncelikli olduğuna delalet etmektedir. Bütün müfessirler bu noktaya inanmaktadırlar. Bu esasa göre halk, Peygamber'in kararlarını kendi kararlarından öncelikli bilmelidir; onların onun karar ve görüşlerine muhalefet etme hakları yoktur. Elbette ayet, sadece Allah Resulü'nün velayetinin aslını açıklama maksadını taşımaktadır. Acaba Peygamber'in velayetinin sınırları ve kararlarının diğerlerine olan önceliği sosyal meseleleri kapsamakta mıdır veya sosyal konulara ek olarak şahsi meseleleri de içermekte midir?

Şüphesiz ki Allah Resulü'nün ve vekilinin velayetleri olmadığına dair birinci grup ayetleri delil getiren kimselerden, zahiren çelişki arz eden bu ayet hakkında cevap vermeleri beklenmelidir. Belki bunlar bu ikinci grup ayetlerden habersizdir ve bunları bilmemektedirler veya bu ayetlerin içeriğini kabul etmemektedirler. Ancak biz, Kur'ân ayetlerinde çelişki ve uyumsuzluğun olduğunu reddettiğimiz için, zahirde görünen çelişkiyi ortadan kaldırma doğrultusunda çalışmalıyız. Bu önemli konuda her iki grup ayetin öncesine ve sonrasına dikkat ederek var olan üsluba, ayetlerin uyumuna ve muhataplarına dikkat etmeli ve böylece ayetlerin gerçek manasını anlamalıyız.

5- Kur'ân'ın Bakışındaki Farklılığın Delili

Birinci ve ikinci grup ayetlere dikkat ettiğimiz vakit, ayetlerin uyum ve beyan açısından, birbirlerinden farklı olduklarını anlamaktayız. Birinci grup ayetler, henüz İslam'a yönelmemiş kimseler hakkındadır. Bu yüzden Allah Teâla, bu kimseleri İslam'a davet etmekte, onlara İslam'ın hakikatlerini açıklamakta ve kendisine itaat edilmesinin faydalarını saymaktadır. Çünkü Allah, ilâhî rahmet ve şefkat abidesi olan peygamberinin, bu müşriklerin İslam'ı ve hak yolu kabul etmediklerini ve Allah'a itaat etmekten kaçındıklarını ve neticede de kendilerine cehennem ateşini satın aldıkları dolayısıyla üzüldüğünü görmekte, bu nedenle de peygamberine; "Niçin insanların iman etmemelerinden ötürü kederlenip üzülmüyor ve canını tehlikeye atmak istiyorsun. Biz, İslam'ı halkın kendi istek ve iradeleriyle onu kabullenmeleri için gönderdik, yoksa bütün halkı hidayete eriştirmeye kadiriz." diye teselli buyurmaktadır.

﴿ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا أَفَأَنْتَ تُكْرَهُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴾

Eğer Rabbin dileseydi, yeryüzündekilerin hepsi, topluca iman ederdi. Öyleyse, onlar mümin oluncaya kadar insanları sen mi zorlayacaksın?¹

Allah'ın peygamberleri göndermedeki hedefi, insanların hakkı ve saadet yolunu bulmalarında, onlara rehberlik etmesidir. Böylece insanlar kendi iradeleriyle hak olan dini seçmektedir; Allah, insanları zor ve kuvvet ile iman etmeye mecbur etmemektedir. Zor ve dayatma sonucu oluşan iman değer taşımamakta ve insani öğreti ile uyuşmamaktadır. İnsani öğreti, hakikati zor vasıtasıyla kabul etmek değildir; insanların tanıma ve şuur ile gerçekleri öğrenmeleri ve kabul etmeleridir.

Bundan dolayı Allah Teâla şöyle buyuruyor:

﴿ لَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ إِنِ نَشَاءُ نُنزِلُ عَلَيْهِمْ مِنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ ﴾

Onlar mümin olmayacaklar diye neredeyse kendini kahredeceksin (öyle mi ?) Dilersek, onların üzerine gökten bir ayet (mucize) indiririz de, ona boyunları eğilmiş kalıverir.²

O hâlde İslam'ın ve imanın özü kalbî inançtır. Böyle bir inanç zorla değil; tanımayla, şuurla, sağlam ve kesin delillerle hasıl olur. Bu esasa göre Allah, peygamberine şöyle buyuruyor: Sen görevini yerine getirdin. Senin görevin ilâhî ayetleri ve mesajları insanlara ulaştırmaktı. Artık müşriklerin iman etmemeleri seni üzmemelidir; misyonunu yerine getirmediğini düşünmemelisin. Senin işin, insanları zorbalıkla ve güç kullanarak Müslüman etmek değildir; çünkü biz, sana kâfirleri zorla Müslüman edeceğiz diye bir yükümlülük vermedik.

Bu tür ayetlerin karşısında ise, İslam'ı tanıyarak, bilinçli olarak ve kendi iradeleriyle kabul etmiş kimseleri muhatap alan diğer bir grup ayetler yer

1- Yunus / 99

2- Şuara / 3-4

almaktadır. Burada onlara; İslami öğretiler ile amel etmenin, Allah tarafından geldiğine inandıkları peygambere ve yine onun Allah tarafından gelen emir ve hükümlerine uymanın gereği, onun kararlarına baş eğmenin zorunluluğu ve kendilerinin, onun kararlarının karşısında seçim yapma haklarının bulunmadığı hatırlatılmaktadır. İnsan, iman etmeden önce seçme hakkına sahiptir; ancak iman ettikten sonra bütün şer'î hükümlere uymakla zorunludur. İlâhî hükümlerin bir kısmını kabul edip iman eden ve diğer kısmını reddeden kimselerse, Allah'ın sert bir şekilde kınamasına maruz kalmaktadırlar.

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا. أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا﴾

Şüphesiz Allah'ı ve elçilerini (tanımayıp) inkâr eden, Allah ile elçilerinin arasını ayırmak isteyen, “Bazısına inanırız, bazısını tanımayız.” diyen ve bu ikisi arasında bir yol tutturmak isteyenler, işte bunlar, gerçekten kâfir olanlardır.¹

Dinî hüküm ve konuların bir bölümünün kabul edilmesi ve diğer bölümlerinin dışlanması gerçekte dini kabul etmemektir. Çünkü eğer dini kabul etmenin ölçüsü Allah'ın hükümleri ise, o zaman ilâhî hükümlerin yörüngesinde hareket etmek gerekir. İlâhî hükümler, bütün dinî hükümlerin ve kanunların kabul edilmesine yöneliktir; hatta eğer dini kabul etmenin ölçüsü, Allah'ın bildiği ve hükümlerinde mülhaza ettiği bir takım fayda ve zararlar ise, şüphesiz ki Allah bu fayda ve zararları bilmektedir. O hâlde neden hükümlerin sadece bir bölümünü kabul ediyorlar?

Öyleyse Allah'a iman eden bir kimse, aynı şekilde onun peygamberine de iman edendir; onun yargılamasına, hüküm vermesine ve emrine baş eğen ve yürekten de bunları kabul edip rahatsızlık duymayandır.

﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾

Hayır, öyle değil; Rabbine andolsun, aralarında çekiştikleri şeylerde seni hakem kılıp sonra senin verdiğin hükme, içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça, iman etmiş olmazlar.¹

Gerçek mümin Allah Resulü'nün hükmünü yürekten kabul eden ve bu hükümden dolayı rahatsızlık duymayan, Peygamber'in Allah tarafından gönderildiğine, hükmünün Allah'ın hükmü olduğuna ve kendiliğinden konuşmadığına inanan kimsedir.

﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ ﴾

Şüphesiz, Allah'ın sana gösterdiği gibi insanlar arasında hükmetmen için biz sana kitabı hak olarak indirdik.²

İslam'ı kabul edip ona inandıktan sonra, İslami hükümlerle amel etme noktasında bir kimsenin "Ben özgürüm, istersem bunlarla amel eder ve istersem etmem." demesi demokratik düzenin ve özgürlüğün bulunduğu ülkelerde halkın kendi iradeleriyle referanduma katılıp yüksek bir oyla kendi devletlerini, milletvekillerini ve düzen sorumlularını seçmelerine; ancak bu devletin yürürlüğe bir kanun koyması hâlinde de bu kanuna uymaktan kaçınmalarına benzer! Yani bu devlet, halkı vergi ödemeye yükümlü kıldığı zaman, halkın, "Biz vergi vermiyoruz, devletin aslını kabul etmede ve ona oy vermede özgürdük; aynı şekilde şimdi de devletin kanunlarına uyma noktasında özgürüz veya mesuliyet kabul etmiyoruz." diye bir tavır sergilemesi durumunda, hiçbir akıl sahibi böyle bir davranış ve hareketi benimsemeyecektir.

Evet, başta İslam'ı kabul etmesi için, kimse mecbur edilmemelidir. Çünkü İslam'ın özü kalben Allah'a, kıyamete ve İslam'a iman etmektir; bu ise zorbalıkla asla gerçekleşmez. Ancak İslam'ı kabul eden bir kimsenin, namaz kılması istendiğinde, "Kılmıyorum." derse veya ondan zekât istendiğinde de, zekât vermekten kaçınırsa, bu şahsın davranışı akıl sahibi kimselerin onaylamayacağı bir davranıştır. İnsanın bir dini kabul edip, o dinin hükümlerine teslim olmaması ve istediği gibi davranması mümkün değildir. İslam'ı kabul eden herkes, onun hükümlerine de uymak zorundadır. Bu

1- Nisâ / 65

2- Nisâ / 105

aynen şuna benzer: Hiçbir devlet kendisine oy verenlerin, sonradan amel etme noktasında, kendi koyduğu kanun ve kuralları çiğnemesini asla kabul etmez. Sözleşme ve sorumluklara bağlılık, sosyal hayatın özünü oluşturur. Eğer verilen söze uyulmayıp ahde vefa edilmez, anlaşmalara ve sözleşmelere riayet edilmezse sosyal hayat hercümerç olur.

Bundan dolayı bir kimsenin; “Ben İslam’ı kabul ediyorum ve Peygamber’in Allah tarafından gönderildiğine iman ediyorum, ancak İslami öğretiler ile amel etmiyor ve ilâhî hâkimiyet ve velayeti kabul etmiyorum.” demesi manasızdır. Şüphesiz, İslam’ı ve Allah Resulü’nü kabul edip sonra da bunların öğretileriyle amel etmemek arasında açık bir çelişki vardır.

Eğer insafılıca Kur’ân ayetlerine bakılıp, zıt gibi gözüken ayetlere dikkat edilir, üslûp ve işaret ettikleri noktalar dikkatle incelenirse, Kur’ân’da asla bir çelişkinin olmadığı açıkça gözüktür ve “Başkasına¹ baş eğmek ve itaat etmek (Kur’ân insan özgürlüğünü onaylamıştır) insan özgürlüğünün aslıyla çelişmektedir.” diye öne sürülen şüphe kökten yok olacaktır. Ancak kalbi hastalıklı insanlar doğruluk, dürüstlük ve insaf gözüyle Kur’ân’a bakmamaktadır. Bunların Kur’ân’a müracaat etmelerinin sebebi, sadece anlamsız ve saptırıcı fikirlerine dayanak bulmak amacıyla. Bundan dolayı ayetleri inceleme noktasında seçim yapmakta ve ayetlerin üslubunu ve delalet eden noktalarını dikkate almamaktadırlar. Yani Kur’ân’ın buyurduğu gibi, muhkem ayetleri bırakıp müteşabih ayetlerin peşinden gitmektedirler.

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ﴾

Kalplerinde bir kayma olanlar, fitne çıkarmak ve olmadık yorumlarını yapmak için ondan müteşabih olana uyarlar. Oysa onun tevilini Allah’tan başkası ve ilimde derinleşenlerden başkası bilmez.²

Müteşabih ayetlerin peşinden gitmekten de öte, ayetleri bölüp parçalamakta, içinden bir cümleyi seçip öncesini ve sonrasını bir kenara bırakıp sonra da Kur’ân ayetlerinin birbirleriyle çeliştiğine ve uyuşmadığına

1- Allah, Peygamber ve meşruiyetlerini onlardan alan kimseler kastedilmektedir.

2- Âl-i İmrân / 7

hüküm vermekteler. Konumuzda beyan edildiği gibi, ayetlerin üslup ve muhataplarını dikkate almaksızın, Peygamber ve ilâhî önderlerin velayet ve egemenliklerinin, insan özgürlüğünün özü ile uyuşmadığına dair bazı ayetleri delil olarak gösterip insanların zihninde şüpheler icat etmeğe çalışmaktadırlar. Buna karşı biz de, Allah Resulü'nün insanları zorlayamayacağı ile ilgili ayetlerin, İslam'ı kabul etmeden önce, kâfirlere İslam'ı kabul etsinler diye Allah Resulü'nün zor kullanamayacağı ve egemenlik kuramayacağı hakkında olduğunu söyledik. Gerçekte, bu ayetlere göre, ilâhî öğretileri kabul etme ve onlarla amel etme özgürlüğü İslam'ı seçmeden öncedir. İslam'ı seçtikten sonra ise, her Müslüman Peygamber'in ve ilâhî yöneticilerin velayet ve egemenliklerini kabul etmeli ve İslami değerlere uymalıdır. İslam devleti, fertlerin özel hayatlarına ve gizli işlerine karışmamakla beraber, sosyal hayat ile irtibatlı konularda ve başkalarıyla olan ilişkilerde herkesi ilâhî kanunlara uymakla sorumlu tutar. İslam devleti aynı şekilde, ilâhî değerlere saygısızlık ve dinî mukaddesatlara hakaret etmeyle, fuhuş ve haram işlerin yapılmasıyla sert bir şekilde mücadele eder. Bu, gerçekte İslami yöneticilerin toplum fertlerine olan velayetlerinin bir göstergesi olup, onları kendi iradeleriyle seçtikleri İslam ve imanın şartlarına uymağa yönlendirmeleridir.

6- Dile Getirilen Şüphenin Din Dışı Bakışla Sunulması

Şimdiye kadar, dinî ve Kur'ânî bir üslup ile sunulan şüphelere cevap verdik. Bu şüpheler bir Müslüman ve dindarın ağzıyla dile getirilmekte, Kur'ân ayetleri delil olarak sunulmakta ve böylece İslam'ın uyulması gereken zorunlu kurallar taşımaması ve insanların yaşam alanlarına müdahale etmemesi gerektiği sonucu alınmaktaydı. Çünkü bu müdahale İslam'da kabul edilen "özgürlüğün aslı" ile çelişmekteydi. Şimdi ise bu şüphenin din dışı bakış tarzı ve şekliyle sunulmasına değineceğiz: Bu bakış tarzında şüphe sahibi, dinin uyulması gereken kurallarının ve halkın bunlara tabi olmaya ve uymaya davet edilmesinin, insanlığın özülüyle uyuşmadığını ve bu öze aykırı olduğunu gösterme amacı gütmektedir. Bu şüphe birkaç şekilde ve surette beyan edilmiştir ki, biz bunlardan bazılarını değineceğiz.

Mantık literatüründe "irade", insanın asıl ayırt edici özelliği sayılmakta ve insaniyetin cevherini teşkil etmektedir. Bu anlamda eğer biz irade ve özgürlüğü insandan alıp onu mecbur kılırsak, onun insanlığını almış ve

böylece insanın boynuna bir dizgin asıp onu sağa ve sola çekilen bir hayvana benzetmiş oluruz. O hâlde insana seçme hakkını vermemiz, insana saygı göstermenin ve insaniyete hürmet etmenin bir gereğidir. Bundan dolayı dinin, uyulması gereken zorunlu hükümler taşımaması ve insanı Peygamber'e, Ehlibeyt İmamları'na ve onların vekil ve naiplerine itaat etmeye zorlamaması gerekir. Çünkü bu surette insanın insaniyetine saygı duyulmayacak ve insan o taraftan bu tarafa çekilen evcil ve itaatkâr bir hayvana benzemiş olacaktır.

7- Hume Şüphesi ve Yukarıdaki Şüphenin Birinci Yanıtı

Yukarıdaki şüpheye yönelik iki yanıtımız var; birincisi: Şüphe sahibinin de kabul ettiği Hume şüphesi bağlamındadır. Hume şüphesi şudur: “Olanları” idrak eden akl-ı nazari; “olması ve olmaması gerekenleri” idrak eden ise akl-ı amelîdir. Akl-ı nazari, akl-ı amelîye yabancı olduğundan ve onunla irtibatı olmadığından, akl-ı amelî -olması ve olmaması gerekenleri- akl-ı nazariye dayandırılmaz. Bu Hume şüphesi Batı filozoflarının ilgisini çekti ve onlar, onu birçok teorilerinin ve bilimsel getirilerinin alt yapısı ve temeli kıldılar. İnan İslam devriminden sonra da bir grup aydın, bu şüpheyi alevlendirip, kendi analizlerinde şöyle söylemekteydiler: “Biz hiçbir zaman “olanlar”dan “olması gerekenleri” çıkaramayız ve eğer bir kimsenin bir sıfat ve özelliği varsa, böyle olacak veya öyle olmayacak diye bir netice alamayız; çünkü birincisini idrak eden akl-ı nazari ve ikincisini idrak edense akl-ı amelîdir ve bu ikisinin birbiriyle bir bağlantısı yoktur.

Hume şüphanesini alevlendirenler ve onu kabul edenler, halkı zorlamanın onların insaniyetleriyle bağdaşmadığını ve dinin halka yönelik zorunlu buyruklar taşımaması gerektiğini, çünkü halkın serbest ve özgür olduğunu söylemektedirler. Başlangıçta insanın özgür olduğunu söylemekte, sonra onu özgür bırakmalı ve onu mecbur kılmamalı diye netice almaktadırlar. Bundan dolayı, “olanlar”dan sayılan ve akl-ı nazari vasıtasıyla idrak edilen insanın özgür oluşundan, akl-ı amelî vasıtasıyla idrak edilen “olması ve olmaması gerekeni” çıkarmaktadırlar. Bu, onların temellerinin çürüklüğünün göstergesidir, “olanlardan” “olması gerekenlerin” çıkarılabileceğini bizzat onlar reddetmektedir.

Elbette biz, “olanların” bir olgunun tam illeti olması durumlarında, “olması gerekenler” neticesinin alınabileceğine inanmaktayız; ama böyle bir

çıkarmamız bizim konumuz hakkında gerçekleşmemektedir. Çünkü insanın özgür oluşu, onun mükellef oluşunun tam illeti değildir. Aksine özgürlük, ödev için zemin hazırlamaktadır ve bir işi yapmaya veya bir işten sakındırmaya yönelik ödev ve zorunluluk, yapılanların sonuçları olan maslahat ve kötülükler uyarıdır. Öyleyse bir fiilin yapılmasına yönelik zorunlu bir emir, onda saklanan maslahat ve bir fiili yapmamaya yönelik bir emir ise, onun yapılmasında bulunan kötülük uyarıdır.

8- İkinci Yanıt, Özgürlük Mutlak ve Sınırsız Değildir

Eğer biz bu şüpheye teslim oluruz da insanın özgür olduğunu, ona yönelik uyulması gereken zorunlu kanunların olmaması gerektiğini, hiçbir devletin insanlar için uyulması gereken zorunlu kanunlar koyamayacağını, insanların istedikleri gibi yaşamada özgür olduklarını, (ölçülere uyma) zorunluluğunun özgürlüğü inkâr etmekle aynı olduğunu ve özgürlüğün inkâr edilmesinin de insaniyetin inkâr edilmesi olduğunu ve hiçbir kanunun muteber olmadığını söylersek, orman kanunlarını ve düzensizliği kabul etmiş oluruz. Esasen zorunluluk, kanunun asıl ilkesidir; bir karar zorunluluk taşıdığı zaman kanun olabilir. Her sistem ve yapıda eğer bir kimse, kanun ve uyulması gereken kuralları kabul ederse, artık her koşulda onlara uymak zorundadır. Bir kimsenin kanunu kabul edip, sonra da uygulama anında kanunun kendi aleyhine işlediğini görüp, kâr ve zararını düşünerek ona uymaması doğru değildir. Bu surette düzen darıma dağın olur ve taş üstünde taş kalmaz. Bir kanun yasama kurumu üyeleri tarafından muteber ve resmî olarak tanındığı müddetçe, herkesin ona uyma zorunluluğu vardır; hatta söz konusu kanunun bir eksikliği olsa dahi bu zorunluluk vardır, ta ki ilgili organlar bu eksikliği gidermek için çareler düşünsün ve bunu halletsinler. Şahısların kanundaki eksikliği bahane ederek ona uymamaları kesinlikle doğru değildir.

9- Hâkimiyetin Halifetullah Makamı İle Çatıştığı Şüphesi

Öne sürülen bir diğer şüphe şudur: İnsan, Kur'ân'ın tabiriyle halifetullahtır. Bu, Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi olma ve Allah gibi davranma manasına gelir. Yani Allah'ın dünyayı yaratması gibi, insanın da bazı objeleri yaratması gerekir ve Allah'ın âlemi istediği şekilde idare etmesi gibi, yeryüzünü ihtiyarında bulunduran insanın da kendi isteği esasınca hareket etmesi gerekir.

Yukarıdaki Şüphenin Yanıtı

Yukarıdaki şüphenin yanıtı şudur: İlâhî hilafetin manasını doğru şekilde bilmek ve Kur'ân'da Hz. Âdem için kullanılmış¹ olan "halifetullah" sıfatının Hz. Âdem'in bütün çocuklarıyla ilgili olmadığına dikkat etmek gerekir. Çünkü Kur'ân, Hz. Âdem'in bazı çocuklarını şeytanlar olarak adlandırmakta ve şöyle buyurmaktadır:

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ﴾

Böylece her peygambere, insan ve cin şeytanlardan bir düşman kıldık.²

Şüphesiz insî şeytan halifetullah ve meleklerin önlerinde secde etmesi gereken kimseler değildir.

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ صَلْصَالٍ مِنْ حَمَإٍ مَسْنُونٍ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ﴾

Hani Rabbin meleklerle demişti; "Ben, kuru çamurdan, şekillenmiş balçıktan bir beşer yaratacağım." "Ona biçim verdiğimde ve ona ruhundan üflediğimde hemen ona secde ederek (yere) kapanın."³

Halifetullah olmanın önemli şart ve özellikleri vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

1- İsimleri bilmek: "Ve Âdem'e isimlerin hepsini öğretti."⁴

2- Allah'ın halifesi yeryüzünde adaleti icra edebilecek salahiyeti taşımalıdır. O hâlde âlemi darmadağın edip, kan gölüne çeviren, hiçbir cinayeti işlemekten çekinmeyen ve adaletten hiç nasiplenmeyen şeytan sıfatlı bir insan, halifetullah olamaz. Allah zalim midir ki, O'nun halifesi de zalim olsun? İki ayak üzerinde yürüyen herkes Allah'ın halifesi değildir. Ha-

1- Hani Rabbin meleklerle: "Muhakkak ben, yeryüzünde bir halife var edeceğim." demişti. O - lar da: "Biz seni şükürle yüceltir ve (süreklî) takdis ederken, orada bozgunculuk çıkaracak ve kanlar akıtacak birini mi var edeceksin?" dediler. (Allah:) " Şüphesiz sizin bilmediğinizi ben bilirim." dedi. (Bakara / 30)

2- En'âm / 112

3- Hicr / 28-29

4- Bakara / 31

lifetullah, bireysel ve sosyal hayatında Allah'ın sıfatlarını açığa vuran (Allah'ın sıfatları onda tecelli eden) kimsedir. Bundan dolayı halkı saptırmak ve İslam devletini yıkmak için çalışan kimseler eşref-i mahlûkat olmamakla kalmayıp, Allah'ın hayvanlardan da aşağı bildiği insî şeytanlardır. Allah bunlar hakkında şöyle buyuruyor:

﴿ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الضَّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يُعْقِلُونَ ﴾

Gerçek şu ki, Allah katında, yerde kıpırdayanların en kötüsü, (bir türlü) akıl erdiremez olan sağırlar ve dilsizlerdir.¹

"İnsanlığın asaleti özgürlüğe dayalıdır; bu özgürlüğü sınırlayan her şey kınanır ve reddedilir." diye ileri sürülen söylem, Batı dünyasında ortaya atılmış aldatıcı bir slogandan ibarettir. Aynı şekilde diğer ülkelerde de bazıları bu söylemin gereklerine dikkat etmeden onu kabullenmişlerdir. Ayrıca bu kimseler düzenli olarak, söz konusu söyleme bağlılıklarını vurgulamaktadırlar. Şüphesiz bu sloganın ortaya atılıp, arkasında da hangi hedeflere ulaşılmaya çalışıldığının ortaya konması, uzun bir anlatımı gerektirmektedir ve inşallah biz ileride buna değineceğiz. Ama şimdi genel manada şu soruyu soruyoruz: İnsanın kayıtsız olarak özgür olmasından ve hiçbir kısıtlama taşınamasından maksat nedir? Acaba bundan kasıt, uyulması zorunlu hiçbir kanunun olmaması mıdır? Akıllı olan hiç kimse bunu kabul etmez. Çünkü bunun manası, herkesin her işi yapmada özgür olmasıdır. Herkes öldürmede, halkın namusuna sataşmada ve toplumda güvensizlik yaratmaya yönelik çalışma yapmada özgürdür! Şüphesiz böyle bir düşüncenin ilk zarar ve ziyanını, bunu savunan görecektir. Böyle bir özgürlüğe adet edinmiş bir toplumda yaşamak mümkün müdür? O hâlde özgürlük, kesinlikle sınırsız değildir; insan her şartta, istediği her işi yapmada, özgür değildir.

Özgürlüğün sınırlı ve şartlı olduğu aydınlandıktan sonra, şu soru karşımıza çıkmaktadır. Özgürlüğün kapsamını ve sınırını kim tayin etmelidir? Özgürlüğün hudut ve sınırı neredir? Özgürlüğün alan, hudut ve sınırının belirlenmesi, her ferdin kendi inisiyatifine bırakılırsa, neticede herkes kendi isteğini yapacak ve kayıtsız özgürlüğün taşıdığı problemler kendini yine gösterecektir. O hâlde özgürlüğün kapsam, hudut ve sınırının

düzenlenmesi ve tayin edilmesi için, çaresiz olarak kanuni merci dikkate alınmalıdır. Bu surette eğer bir kimse, insanın iyilik ve kötülüğünü kendisinden daha iyi bilen bir Allah'ın varlığına iman eder ve insanların yaşamlarından hiçbir faydanın O'na ulaşmayacağına ve O'nun sadece kullarının hayrını istediğine inanırsa, o kimsenin nezdinde özgürlüğün sınırını tayin etmede, Allah'tan daha layık kim vardır? Müslümanların fikirsel ve inançsal düzenlerinde bir çelişki yoktur. Çünkü Müslümanlar, insanların iyiliğinin, kötülüğünün ve saadetlerinin ne olduğunu herkesten daha iyi bilen, tanıyan ve bu doğrultuda özgürlüğün hudut ve sınırını tayin eden bir Allah'a inanmaktadır.

Ama eğer Allah'a inanmazsak veya tevhide inanıp, özgürlüğün kapsam ve sınırını tayin eden merci olarak Allah'ı tanımazsak ve halkın bizzat kendisinin, özgürlüğün kapsam ve sınırını tayin etmesi gerektiğine inancımız olursa, binlerce belaya müptela oluruz. Çünkü bütün halk, hiçbir zaman bir görüş ve düşüncede ittifak etmeyecektir. Bir yerde bir çoğunluk olursa ve bu çoğunluk özgürlüğün sınırını tayin etmeye kalkışırsa, o zaman söz konusu çoğunluk tarafından sınırı çizilmiş özgürlüğü kabul etmeyen azınlık, kendi haklarına nasıl ulaşacaktır? Neticede özgürlük güzel ve sevilen bir kavram olmakla birlikte, kayıtsız ve sınırsız değildir; hiç kimse de kayıtsız özgürlüğe tabi olamaz.

İSLAM'DA ÖZGÜRLÜK (2)

1- İnsanın Tarihi Değişimi Üzerine Kurulan Şüphe

Bu şüphe, beşerin medeniyet ve kültürünün tarihsel dönüşümü ve gelişimi ile sosyal düzenlerin değişimi üzerine kurulmuş ve şekillenmiştir. İnsanın sosyal hayatının tarih boyunca birçok aşama ve güçlükleri geride bıraktığı kabul edilmelidir. İnsanlık tarihinin bir döneminde kölelik vardı. O dönemdeki medeniyetin korunup ilerlemesi, zayıf, güçsüz ve alt tabakayı oluşturan insanların kölelik etmelerini ve karşılıksız çalışmalarını gerektiriyordu. Tabii olarak insan ve tanrı ilişkisi o döneme uygun bir tarz kölelik ve sahiplik ilişkisi şekillendiriyordu. Çünkü toplumsal yaşamda, bir grubun efendi ve sahip, diğer bir grubunsa onların kul ve köleleri olmaları şeklinde tecelli ediyordu. Aynı şekilde insanlar arasındaki ilişkiler de "sahip ve köle" ilişkisi çerçevesinde değerlendirilmekteydi. Bu esas uyarınca nasıl zayıf ve alt tabakadaki insanlar, ileri gelen aristokratların kölesi ve kulu olarak tanınıyor idiyse aynı şekilde insanlar da tanrının kulu ve kölesi olarak tanınır ve tanrı da onların sahibi olarak bilinirdi. Ancak bugün kölelik düzeninin ortadan kalkmasıyla o dönem ölçüleri geçerliliğini kaybetmiştir.

Bugün beşer, zorunluluk ve itaat etmeyi kabul etmemekte ve kölelik hissini değil, aksine efendilik hissini taşımaktadır. O hâlde kendimizin köle, tanrının da sahip olduğunu söylememek gerekir. Bugün biz, kendimizi tanrının yeryüzündeki temsilcisi ve halifesi olarak görmeliyiz. Bir kimse tanrının halifesi olursa, kölelik psikolojisi taşımaz ve tanrının emirlerini almanın ve ona itaat etmenin ardına düşmez. Aksine o kimse bir tür ilahlık psikolojisine bürünür ve sanki tanrı bir kenara itilmiş ve o tanrının ma-

kamina oturmuşçasına istediği her şeyi yapmaktadır. Bir makam sahibi kendisi için vekil ve muavin seçmek istediği zaman, yetkilerini bir ölçüde seçtiği kimseye nasıl devrediyor, ona kendi yerine imza atma hakkını veriyorsa ve onların arasındaki ilişki amir ve memur ilişkisi değilse ve vekilin kendi alanında yaptığı işler hakkında sorguya çekilmemesi gerekiyorsa, bugün de modern çağın ve yeni medeniyetin beşere hâkim olma zamanı gelmiştir. Ve biz, belirli bir ölçüde bilinç, gelişim ve büyümeye ulaşmış bulunmaktayız. Bundan dolayı kölelik düzenine uygun olan zorunlu kuralları, baş eğmeyi, itaat etmeyi ve teslim olmayı kabul edemeyiz. Artık hedefimiz lider ve önder olmaktır. Ödev ve sorumluluk kabul etme dönemini geride bırakmış bulunmaktayız. Eğer Kur'ân'da dahi kurallar, zorunluluklar ve ödevler beyan edilmişse, bunlar da kölelik çağına aittir. Çünkü Hz. Peygamber, (s.a.a) peygamberliğe seçildiği vakit, kölelik düzeni hâkim durumdaydı ve İslam'ın ilk yapısı ile Allah ve Peygamber'in halk ile olan irtibatları da o düzene uygun bir tarzda şekillenmişti.

Bazen şöyle söylenmektedir: İnsanoğlu bugün sorumluluk peşinde değildir. Aksine kendi haklarını istemektedir ve yerine getirmesi gereken herhangi bir ödev, sorumluluk ve görevi hatırlamamaktadır. Artık insanoğlu haklarının tamamını aramanın peşinde olmalı ve diğerlerinden ve Allah'tan hakkını geri almalıdır. Kısacası din adına Peygamber'e, masum Ehlibleyt İmamları'na ve onların halifelerine itaat etmenin gereğini vurgulayanlar, on dört asır önceki sosyal düzene uygun bir şekilde konuşmaktalar. Gerçekte ise sosyal düzen değişmiştir. Artık itaat etme, uyma ve ödev söz konusu değildir; insanların hakları hakkında konuşmak gerekmektedir. İnsanoğluna istediği şekilde yaşayabileceği, elbise giyebileceği ve toplumda istediği şekilde yer alıp, istediği tarzı benimseyebileceği anlatılmalıdır.

2- Şüphenin Yanıtı

Yukarıdaki şüpheye muhatap olduğumuz iki makam olan tekvinî ve teşriî yönüyle yanıt veriyoruz. Bunlardan biri olanlar ve gerçeklerdir; diğeryise olması gerekenler ve ödevlerdir. Başka bir tabirle, biri gerçeklerin âlemi, diğeryise değerlerin âlemidir. (Elbette bu tabirler içerik açısından aynı manadadır ve konunun, değişik aşamalarda bulunan insanlarca rahat bir şekilde anlaşılması ve kavranması için çeşitli tabirler kullanılmıştır.) Tekvinî olarak bizim Allah ile olan bağlantımızın ne olduğu bilinmelidir. Çünkü

bir kimse Allah'a inanmıyorsa, Allah ile varsayılan bağlantı, o kimsenin yanında bir mana ifade etmeyecektir. Ama Allah'a inancı olan bir kimse, en azından kendisini Allah'ın yarattığını ve Allah'ın yaratıcı sıfatını kabul edecek (bu, Allah'a olan inancın en düşük seviyesidir) ve kendisini Allah'ın mahlûku ve O'na ait bir varlık bilecektir. (Elbette İslam'da sadece Allah'ın yaratıcılığına inanmak, muvahhid bir kimse için yeterli değildir; tekvinî ve teşriî rubûbiyete inanmak, tevhide inanmanın başında yer alan bir zorunluluktur.) Yaratıcılıktaki tevhit esasına göre, Allah'ın kulu ve mülkü olmadığını iddia eden kimsenin sözü, Allah'ın yaratıcı olduğuna inanmasıyla çelişki arz eder.

Tevhide inanmanın ilk adımı, Allah'ın mahlûku olduğumuzu ve varlığımızın O'ndan kaynaklandığını kabul etmemizdir. Bu, ubudiyet ve kulluk manasını taşır. Kul, başkasının mülkü ve mülkünde olmaya denir. Öyleyse bir kimse kendini Allah'a inanmış bir Müslüman olarak telakki eder, ama ilâhî kulluğu ve Allah'ın mülkü olmayı kabul etmezse, açık bir çelişkiye düşmüş olur. Çünkü Allah'a inanmanın gerektirdiği şey, bizim kendimizi O'nun mahlûku, kulu ve mülkü bilmemizdir. Esasen insan şahsiyetinin en yüce ve en övünülmeye layık makamı, Allah'a kul olmaktır. Bundan dolayı Allah Teâla şöyle buyuruyor:

﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى﴾

Kulunu bir gece Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götüren O (Allah) yücedir.¹

Allah'a kul ve köle olmanın yüce mertebesine binaen, Kur'ân'da Allah-u Teâla, defalarca yüce "kul" kelimesini ve onun benzerlerini kullanmış ve kul olmanın yüceliğini en büyük makam ve insanın kemali saymıştır. Bu anlamda Allah Teâla şöyle buyuruyor:

﴿يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي﴾

Ey mutmain (tatmin bulmuş) nefis, Rabbine, hoşnut olan ve hoşnut olunmuş olarak dön. Artık kullarımın arasına gir.²

1- İsra / 1

2- Fecr / 27-29

Teşriî bakışa göre, insanın özgür oluşunun kanuna uymayla ve sorumluluk kabul etmeyle uyuşmadığını söylemek vahşet, ilkelik ve kaosu kabul etmektir. İnsanın özgür olmasından ötürü, gönlünün istediği şekilde davranabileceği ve oy verip tasvip ettiği kanuna bile riayet etmeyebileceğine dair düşünce ve anlayış, ormanda dahi uygulanma özelliğine sahip değildir. Çünkü orada hayvanların dahi uydukları belirli kanunlar bulunmaktadır! O hâlde medeniyet ve uygarlıktan bahseden bizlerin şunu kabul etmemiz gerekir: Uygur olmanın ilk esası, kanunlar karşısında sorumluluk ve taahhüt kabul etmektir. Kayıtsızlıkla, sınır ve sorumlulukları kabul etmemekle yeni bir uygarlığa ulaşamayacağımız gibi, kendimizi ilkelliğin en kötü şekline büründürmüş oluruz.

Diğer bir ifadeyle, insanın asıl özelliği aklıdır ve insanın sorumluluk kabul etmesi, bazı işleri yapması ve bazı davranışlardan kaçınması aklın gereklerindedir. Bu esas uyarınca, eğer bir kimse sokak ve mahallede istediği şekilde elbise giyininir ve ortalıkta gezinirse veya çıplak olarak halkın önüne çıkıp, ağzına geleni söylerse, acaba onu akıllı olarak mı, yoksa vahşi ve deli olarak mı tanırlar? Kendisinden niçin böyle yaptığı sorulduğu vakit, eğer “Ben özgürüm ve özgürlük insanîyetin aslıdır ve canım böyle istiyor.” derse, kimse bunu ondan kabul eder mi? O hâlde aklın insanın asıl özelliği olduğuna dikkat edilmelidir ve aklın gerektirdiği şey de sorumluluk ve kanunu kabul etmektir. Kanun olmazsa, uygarlık ve sorumluluk olmazsa insanlık olmayacaktır. İnsanın özgür olması; yani tekvinî olarak seçme gücü taşıması, teşriî olarak kanunlara, zorunlu hüküm ve kurallara uymaması ve kendi toplumsal hayatında bir had ve sınır tanımaması manasında değildir. Bu esasa göre, velayetin din tarafından icrasının insan özgürlüğüne aykırı olduğu düşünülmemelidir. Zira özgürlük insanın asıl özelliğinin ve onun halifetullah makamının bir gereğidir.

3- Yukarıdaki Şüphenin Başka Bir Açılımı

Bazı kimseler şöyle söylemektedir: İnsan hayatının değişik sahalarında meydana gelen gelişme ve ilerlemeye; yeni inanç, düşünce, fikrî akımlara ve beşerin yeni uygarlığı doğrultusunda ortaya çıkan zorunluluklara binaen, bugünün dini, sorumluluk ve zorunlu kurallar sunmaktan öte, insan haklarını beyan etmeye çalışmalıdır. Önceki insanlar kölelik düzeni ve zorun, zulmün hâkimiyeti ile karşı karşıya idiler ve bu yüzden ken-

dileri için belirtilen görev ve sorumluluklara uymaktaydılar. Ama şimdi beşerin kölelik ve kulluk çağı geride kalmış, efendi ve halifetullah olma dönemi gelmiştir.

Bugünün insanı sorumluluk peşinde olmayıp, kendi hakkını almanın peşindedir. Realitede modern ve yeni uygarlık yapı kendimizle itaatkâr, köle, baş eğen, kendini başkalarına ezdiren önceki insan arasında yüksek bir duvar örmüştür. Bu yüzden modern insan, ilkel ve eski döneme ait olan görev ve sorumluluk kabul etme konusunu geride bırakıp, kendi haklarını geri almanın peşindedir. Ama biz, onların ortaya çıkardıkları kargaşa ve düzensizlikten ve hakkı, diyaneti ve toplumun selametini savunan kimseler üzerinde oluşturabilecekleri korkudan uzak bir şekilde, doğru ve sağlam bir mantık anlayışıyla bu şüpheye cevap verme niyetindeyiz.

4- Yukarıdaki Şüphenin Yanıtı

Bugünün insanının sorumluluk ve ödev peşinde olamayıp, sadece hak alma peşinde olduğunun söylenmesi, saçma ve batıl bir sözdür. Hukuk düşünürlerinin söylediği gibi: “Bir şahsın bir hakkının sabit olabilmesi için, başkalarının da bunun karşılığında bir görevi yerine getirmeleri gerekir.”

Örneğin eğer sağlıklı ve temiz havadan istifade etme hakkı şehirde oturan biri için sabit olursa, şehirde oturan diğer insanların havayı kirletmeme sorumlulukları ortaya çıkacaktır. Eğer herkes havayı kirletme hakkına sahip olursa, sağlıklı havadan istifade etme hakkı manasız olacaktır. Bunun gibi eğer bir kimse kendi mallarının tasarrufunda hak sahibi ise, diğerlerinin de onun mallarına el uzatmama konusunda ödevleri bulunmaktadır. Böyle olmazsa kişinin kendi malından istifade etme hakkı pratikte gerçekleşmeyecektir.

Aynı şekilde, bir kimse için sabit olunan her hak karşılığında, o kimse için diğerlerinin karşısında uymak zorunda olduğu sorumlulukları vardır. Eğer bir kimsenin toplumun kazanımlarından yararlanma hakkı var ise, bunun karşılığında o kimsenin topluma hizmet etme, mesuliyet alma, görev kabul etme ve diğer insanları rahatsız etmeme ödevi ortaya çıkacaktır. Bundan dolayı “hak ve ödev” kelimeleri iki ayrı mana ifade edip, birbirini gerektirmekte ve insanların sadece hak alma peşinde olduklarının ve ödev kabul etmediklerinin söylenmesi de batıl bir söz olmaktadır. Mesuliyet ve

ödev konusunun genel bir şekilde bütün din bilginleri ve din bilginleri dışındaki bilim adamları ve hukuk filozofları tarafından reddedilmediğine, aksine bunların ödev ve taahhüt konusuna inandıklarına dikkat edilirse, bu şüpheyi dile getirenlerin ödevden kasıtlarının ilâhî ödevler olduğu anlaşılacaktır. Onların sözlerinin özü Allah'ın bize uymamız gereken bir ödev belirtmemesi gerektiği konusuna yöneliktir. Yoksa onlar da bireyle-
rin yararlandıkları haklar ile ilgili olarak toplumsal ödevlerden bir kaçışın söz konusu olmadığını düşünmektedirler. Çünkü bu ödevleri akıl sahibi her insan kabul etmektedir. Onlar, açıkça Allah kul ilişkisini ve Allah'ın buyurduğu emirlere itaat etmeği, kölelik kültürüyle uyuşan bir davranış olarak nitelemektedirler. Bu da bizim söylediklerimizi tasdik etmektedir.

5- Allah'a İsyân Etmenin Tarihi

Allah'a, dine ve ilâhî ödevlere uyma noktasında sorun çıkararak sadece modern insan değildir. Aksine tarih boyunca birçok insan, şeytanın verdiği vesveseler sonucu ilâhî sorumlulukları kabul etmemiş, isyan yolunu tutmuş ve kanunları çiğnemiştir. İnsanlığın ödev değil, haklar peşinde olduğunun söylenmesi yeni bir şey değildir. Bu, Âdem'in isyankâr oğlu Kabil'in açıkça ilâhî ödev ve kurallara uymaması, kanunları çiğnemesi ve bencillik ederek kardeşi Habil'i öldürmesiyle başlamıştır.

﴿وَأَنْتَلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ابْنَيْ آدَمَ بِالْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقْبَلُ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَلْ مِنَ الْآخَرِ
قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ﴾

Onlara Âdem'in iki oğlunun gerçek olan haberini oku: Onlar (Allah'a) yaklaştıracak birer kurban sunmuşlardı. Onlardan birininki kabul edilmiş, diğerininki kabul edilmemişti. (Kurbanı kabul edilmeyen) demişti ki: "Seni mutlaka öldüreceğim." (Öbürü de) "Allah, ancak korkup sakınanlardan kabul eder." demişti.¹

İnsanların çoğunluğunun kendi peygamberlerini yalanladıkları, peygamberlerinin getirdiği daveti kabul etmemekle kalmayıp onlara iftira ettikleri, onlarla alay edip dalga geçtikleri ve onları öldürdükleri veya yurtlarından çıkarttıkları, ilâhî peygamberlerin Kur'an'daki kıssalarında

anlatılmaktadır. Eğer bir peygamber, onlara tam anlamıyla yararlı bir söz söyleseydi, mesela Kur'ân'ın tabiriyle onları eksik mal satmama konusunda uyarsaydı:

﴿ وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ ﴾

İnsanların eşyasını değerden düşürüp-eksiltmeyin.¹

Peygambere karşılık olarak şöyle söylüyorlardı:

﴿ قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصْلَاتِكَ تَأْمُرُكَ أَنْ تَتْرَكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَنْ نَفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ... ﴾

Dediler ki: "Ey Şuayb! Atalarımızın taptığı şeyleri bırakmamızı ya da mallarımız konusunda dilediğimiz gibi davranmaktan vazgeçmemizi senin namazın mı emrediyor?..."²

Burada, "Tarih boyunca peygamberler ve Allah'ın evliyelerine karşı yapılan mücadele ve düşmanlıklar, puta tapmanın, şirkin ve şeytana uymanın bir sonucuydu ve insanlığın kendi boynundan bütün mabutlara kul olma zincirini atması, putlara ve şeytana da uymaması bizim düşüncemizdir." diye bir şey söylenebilir. Ancak bu, vahyin gerçek bakış açısı ve görüşünce, saçma ve batıl bir sözdür. Çünkü vahye göre insan, ya Allah'a ya da tağuta kul olmanın bulunduğu iki yolun başında yer almaktadır. Bunlardan hiç birine kulluk etmemesi mümkün değildir. Eğer insan "Ben hiç kimsenin kulu değilim." derse, gerçekte tağutun ve kendi nefsinin kulu durumuna düşer. Bu ilke esasınca Kur'ân:

﴿ اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ ﴾

Allah, iman edenlerin velisi (dostu ve destekçisi)'dir. Onları karanlıklardan nura çıkarır; inkâr edenlerin velileri ise tağutlardır. Onları nurdan karanlıklara çıkarır.³

Bir başka yerde de şöyle buyurmaktadır:

1- Şuara / 183

2- Hud / 87

3- Bakara / 257

﴿ أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴾

Ey Âdemoğulları! Ben size ant vermedim mi ki Şeytana kulluk etmeyin. Çünkü o, sizin için apaçık bir düşmandır. Bana kulluk edin, doğru yol budur.¹

Ayetin manası, tağut ve şeytana ibadet etmeyi reddettikten sonra, insanın bir başkasına da itaat ve ibadet etme ihtiyacının olmadığı değildir. Aksine tevhit sloganında “La ilahe” kelimesinden sonra “illallah” kelimesinin gelmesi gibi, Allah’a ibadet edilmeye başlanmalıdır. Bundan dolayı vahyin gelmesiyle gaflet uykusundan uyanan, kendilerinin gerçek yaratıcısı ve sahibi olan Allah’a ibadet etmenin gereğini anlayan ve ölümün, yaşamın, gençliğin, ihtiyarlığın, hastalığın ve sağlıklı olmanın O’nun elinde olduğunu kavrayan kimseler için Allah’a kulluk etmek, övünülecek en yüce makamdır. Allah’ın bildirdiği emirler, ebedi hikmet ve rahmet kaynağından çıkmaktadır; onlar ile amel etmek, insanın saadet ve kemalere ermesinin vesilesidir.

Hakkı kabul etmekten kaçınmanın, görev ve mesuliyet karşısında inatçılık etmenin insanın terbiye edilmemesinden, hayvani ve vahşi tabiatından, şeytana uymaktan kaynaklandığını ve bunun tarihte sürekli var olduğunu ve modern insana özel bir durum olmadığını anlamış olduk. Gerçekte medeniyetin gereklerini bırakıp, cehalete ve ilkel çağa yönelen ve gerici olan, modern insanın kendisidir. Peygamberlerin mektebinde terbiye edilenler, hayvani ve vahşi huylardan kopmuş, ödev ve sorumluluk almayı kabul etmiş ve böylece gerçek manada medeniyeti seçmişlerdir. Çünkü uygarlık ve medeniyetin asıl şart ve gereği, kanunu kabul etmektir. Öyleyse nasıl bazı kimseler, “Modern medeniyet, insanın hiçbir ödevi kabul etmemesini gerektirmektedir!” diye bir söz söyleyebilmektedirler? Acaba bu, ilkel mi, yoksa medeniyet midir? Esasen medeniyet sınırlılık, kanunu kabul etme ve mesuliyete tahammül etme yörüngesi üzerine kurulmuştur. Aksi hâlde medeniyetin ilkelikten bir farkı kalmayacaktır. Öyleyse kanun ve ödevlere uymaktan ve mesuliyete tahammül etmekten kaçınan bir kimse, ilkel ve vahşi zamana geri dönmek istemektedir. Bu düşünce ile bir kimse,

kesinlikle Allah'ın halifesi ve bize örnek bir şahsiyet olamayacaktır. (Şunu söylemek gerekir ki, bugün toplumumuzda medeniyet ve kanuna uyma sloganı yaygın bir hâle gelmiştir ve bunun amacı hiçbir yerde kanunları çiğnemenin gerçekleşmeyeceği, medeniyetin ve kanuna bağlılığın doruğuna ulaşmış bir toplum oluşturmaktır. Bugün bunun gündemde olmasının manası yeni bir olayın olduğu, devrimden sonra camiamızın on dokuz yıl vahşet içerisinde yaşadığı ve bugün medenileşmeye yöneldiği değildir. Aslında bizim devrimimiz, İslam'ın kalıcı medeniyet ve uygarlığının üzerine kurulmuştur ve bu devrimin önemli slogan ve hedeflerinden biri de bütün alanlarda ilâhî kanunlara riayet etmektir.)

6- Allah'a İtaat Etmek ve Özgürlük

Peygamberlerin davet ekseninin Allah'a itaat etme, O'na tapınma ve tağuta itaat etmeme olduğuyla ilgili olarak Allah Teâla şöyle buyurur:

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾

Andolsun, biz her ümmete: "Allah'a kulluk edin ve tağuttan kaçının." (diye tebliğ etmesi için) bir elçi gönderdik.¹

Bu açıklamayla birlikte, İslam'ın dayanak noktasının kendimizin dışındakilere ve hatta Allah'a bile itaat etmemek olduğunu söylemek kabul edilir bir şey değildir. Esasen bizi Allah'a itaat etmeye davet etmeyen bir din batıldır ve yukarıda da değinildiği gibi; peygamberlerin davetinin özü, varlığın kendisinden şekil aldığı ilk, son ve gerçek manada malik olan Allah'a kayıtsız olarak itaat etmektir.

﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾

Biz Allah'a ait (kullar)ız ve şüphesiz O'na dönüçüçeriz.²

Allah'ı, varlığın ve kendimizin sahibi sıfatıyla tanıdıktan sonra, O'nun bize emir ve buyruk vermeye hakkının olmadığını nasıl söyleyebiliriz? Malik kendi mülkünün istediği her bölümünde tasarrufta bulunabilir ve malik olmanın bundan başka bir anlamı var mıdır? Bundan dolayı İslam'ı

1- Nahl / 36

2- Bakara / 156

kabul ettiğimizi iddia ettiğimiz Allah'a kul olma kaydından kendimizi soyutlayıp özgürleşmemiz kabul edilir bir davranış değildir. Çünkü mutlak manadaki bu özgürlük, sadece dinî düşünce tarafından kınanmakla kalmamış aynı şekilde aklın da reddettiği bir şeydir. Din, özgürlüğü savunmaktadır; ama bu Allah'a itaat etmekten kurtulma serbestisi değil, bilakis Allah'tan başkalarına ibadet ve tapınmadan kurtulma özgürlüğüdür. İnsan özgür olarak yaratılmakla birlikte şer'î ve kanuni anlamda Allah'a itaat etmekle yükümlüdür. Yani insan, kendi özgür iradesiyle Allah'a itaat etmelidir. Esasen her varlık itaat ve kulluk etme özellikleriyle birlikte yaratılmıştır. Tekvinî olarak hiçbir varlık, Allah'a itaat etme özelliği taşımaksızın yaratılmamıştır ve her varlığın itaat etmesi onun aynen var olmasından ibarettir.

﴿ تَسْبِيحٌ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ﴾

Yedi gök, yer ve bunların içindekiler O'nu övgü ile tespih eder; O'nu övgü ile tespih etmeyen hiçbir şey yoktur, ancak siz onların tespihlerini kavramıyorsunuz.¹

Aynı şekilde Allah Teâla, varlığın itaat ve ibadet edışıyle ilgili şöyle buyuruyor:

﴿ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرِ صَافَّاتٍ كُلُّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ ﴾

Görmedin mi ki, göklerde ve yerlerde olan ve dizi dizi uçan kuşlar, gerçekten Allah'ı tespih etmektedir. Her biri, kendi duasını ve tespihini şüphesiz bilmiştir.²

Ama insan taşıdığı akıl ve idrak sebebiyle, serbest ve özgür olarak yaratılmıştır. Allah Teâla'nın hidayet ve delalet yolunu insana göstermesiyle birlikte o, kendi yolunu seçmede özgürdür. Allah Teâla'nın buyurduğu gibi:

1- İsra / 44

2- Nur / 41

﴿ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴾

Biz ona yol gösterdik; (artık o,) ya şükredici olur ya da nankör.¹

Bütün bunlar ile insan, yaratılıştaki hedef ve amacını düşünmeli, Allah'a kulluk ve itaat etmenin gereğini bilmelidir. Allah'ın teşriî kanunu insana; şeytana ve Allah'ın dışındakilere itaat ve kulluk etme yolunda hareket etme izni vermemektedir. İnsan, ilâhî görevleri ve kulluğu yerine getirmelidir. Çünkü Allah, onu bu hedef için yaratmıştır.

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾

Ben, cinleri ve insanları yalnızca bana ibadet etsinler diye yarattım.²

Allah'a ibadet etmenin yaratılış ve varlık düzeni ile olan uyumuna, ilâhî ödevlere riayet etmenin ve Allah'ın karşısında kendi mesuliyet ve vazifemizi yerine getirmenin; bize inayet ve lütfüyle hayat, sağlık ve sayısız nimetler veren şefkatli yaratıcımıza hamt ve teşekkür etme manası taşıdığına dikkat edilirse, Allah'a itaat etmekten nasıl yüz çevirebiliriz?! Allah, Hz. İbrahim'in (a.s) dilinden şöyle buyurmaktadır:

﴿ الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ وَالَّذِي

﴿ يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴾

Ki beni yaratan ve bana hidayet veren O'dur; hastalandığım zaman bana şifa veren O'dur; beni öldürecek, sonra diriltecek olan da O'dur.³

Modern insanın artık ödev ve itaat etmeyle yükümlü olmadığını ve kendi haklarının peşinde olduğunu söylememiz hak ve insaftan uzak bir değerlendirme değil midir? Acaba İslam bu mantığı kabul ediyor mu? Şüphesiz böyle bir düşünce akli olmaktan yoksun ve insaniyetten uzaktır; bu düşüncenin İslami esaslar taşıması söz konusu bile değildir.

1- İnsan / 3

2- Zariyat / 56

3- Şuara / 78-81

Yedinci Oturum

ÖZGÜRLÜK VE SINIRLARI

1- İslam'ın Siyasi Teorisi ve Özgürlüğün Kısıtlandığı Şüphesi

İslam toplumunun, İslami hüküm ve kanunlara ve İslami değerler çerçevesinde oluşturulan değişebilen kanunlara göre idare edilmesi gerekir. Devlet sisteminin İslam kanunlarıyla uyuşması zorunludur. Kanunları uygulayanlar, İslami hüküm ve kuralların kapsamı dışına çıkmamalıdır. Aynı şekilde halkın da İslami kanunlara göre amel etme zorunluluğu vardır. Bütün bunlara dikkat edildiği takdirde şu önemli soru akla gelecektir: Acaba böyle bir düşünce insan özgürlüğü ile uyuşmakta mıdır? "İnsan, kendi hayatının kurallarını belirleme noktasında ve bu hayatın bölümlerinin nasıl olacağı hakkında özgür bir role sahip olmalıdır. İnsan, belirli bir çerçevede ve belirli kurallara göre hareket etmelidir." denildiği zaman insan haklarının en önemli unsurlarından biri olan insan özgürlüğüne muhalefet edilmiş olur.

Yukarıdaki şüphe ve soruya değinmeden önce giriş mahiyetinde başka tartışmalarda da istifade edilebilecek bir noktayı açıklamam gerekmektedir. Bunun dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerekir. Somut ve fizyolojik konularla uğraşıldığı vakit bir mutabakatın sağlanması o kadar zor değildir. Örneğin biz tabii bilimlerde somutluk ile karşı karşıya gelmekteyiz; yani su, hareket, elektrik ya da tıbbi alanlarda göz, kulak, el, ayak, mide, akciğer ve karaciğer ile ilgili olarak konuşulduğu vakit bir mutabakatın sağlanması kolaydır. Çünkü herkes, bu terimlerden neyin kastedildiğini bilmektedir.

Aydınlanmamış bazı konuların var olması da mümkündür. Örneğin eğer su çamurlu olursa, yine su olarak kabul edilir mi? Bu tür durumlar nadir-

dir; somut ve fizyolojik konularla uğraştığımız alanlarda mutabakat sağlanmada genellikle bir sorun çıkmamaktadır. Ama felsefede, sosyal bilimlerde, psikolojide, sosyolojide, hukukta, siyasi bilimlerde ve bunlara benzer diğer bilimlerde zihinsel meselelerle karşılaştığımız zaman bir mutabakatın sağlanması zor olmaktadır. Bazen bir kavramın birbirine oldukça zıt tanımları bulunmakta ve söz konusu kavram için sunulan tanımlardaki bu ihtilaf, mutabakat sağlanmasında birçok soruna neden olmaktadır. Böyle kavramlarla ilgili yapılan tartışmalarda taraflar, genellikle kesin bir sonuca varamamaktadır. Örneğin hepimizin kültür kavramıyla bir tanışıklığı vardır; bu kavram eğitim sisteminin çeşitli aşamalarında, şiirlerde, edebiyatta ve günlük konuşmalarda oldukça kullanılmaktadır. Bununla birlikte eğer bir kimse "Kültür nedir?" diye sorsa, belki de binlerce insanın arasında kültürün doğru tanımını yapabilecek bir iki kişi çıkacaktır. Kültür kavramının tanımını yapma konumunda bulunan uzmanlar bile, bu kavramın elli ile beş yüze yakın tanımının olduğuna inanmaktadırlar! Yaygın olan bir ıstılahın tanımında böyle bir müphemlik olursa, tabii olarak söz konusu müphemlik ve farklı bakış açıları, meseleleri ve toplumsal düşünceleri kendi tesiri altına alacaktır. Bu yüzden kültürel gelişimden söz edildiği vakit "Kültürel gelişim nedir, kültürel gelişimin somut halleri nelerdir? Kültür hangi şekilde ve nasıl gelişir?" diye sualler sorulmaktadır. Eğer İslami Şûra Meclisi'nde kültürel gelişim için bir bütçe tasvip edilir de bunun için belirli bir harcama ve açık örnekler belirlenmezse, her bakanlıkta soyut olan bu kavram değişik bir şekilde tanımlanacak ve belirli örnekler dikkate alınarak ortam menfaatçi ve çıkarıcı kimselere kalacaktır.

2- Özgürlük Mefhumuna Farklı Bakışlar

Belirli karşılıkları olmayan ve tanımları zor olan soyut kavramlar hakkındaki söylediklerimiz, bizim özgürlük konusunda soyut bir mefhum ile işimizin olmasından dolayıdır. "Özgürlük" kelimesi dile getirildiği vakit, bunu duyan kişi güzel bir şey hissetmektedir. Genel olarak bütün kavim ve milletler özgürlüğün özel bir değerinin olduğuna inanmaktadırlar. Çünkü insan fitri olarak özgür olmak istemekte ve sürekli özgürlük peşindedir. Eğer "İnsanın köle olması mı, yoksa özgür olması mı daha iyidir?" diye bir soru sorulsa, kesin olarak herkes özgür olmayı tercih edecek ve kölelik hiçbir kimse tarafından kabul edilmeyecektir. Ama özgürlüğün

açık bir tanımı olmadığından dolayı, özgürlüğe inanan insanlar bile, bazı durumlarda ihtilafa düşmektedirler. Bazen bir tarafın öne sürdüğü anlayışa diğer tarafın “Senin söylediğin şey benim kastettiğim değildir; ben daha farklı bir mefhumu savunmaktayım.” demektir. Buna karşılık diğeri onun sözünü bölerek “Senin bana isnat ettiğin şey, benim kastettiğim şey değildir; benim söylemek istediğim başka bir şeydir.” demektir.

Eğer özgürlük hakkında yazılan makale, kitap ve broşürlerin geneline, özellikle de son yıllarda yazılan eserlere bakacak olursak, düşünürler ve yazarlar arasında özgürlük hakkında ortak ve belirli bir anlayışın olmadığını göreceğiz. Biri özgürlüğü bir şekilde tanımlamakta ve onu savunmakta, diğeri ise başka bir tanım yapmakta ve o yazarın tanımını eleştirmektedir. Doğal olarak bu ihtilaf ve farklı bakış açıları ile bir konsensüs sağlanamamaktadır. Bir konsensüsün sağlanması için, konunun neticeye ulaşabileceği ortak bir tanımının olması gerekir. Biz, özgürlüğün manasını öğrendikten sonra “Özgürlük ve İslam birbirleriyle uyuşur mu, uyuşmaz mı?” diye sorulan suale bir yanıt verebiliriz. İslam’ın böylesine çeşitli manalara sahip bir kavramla (ki Batılı yazarlar kitaplarında buna yönelik iki yüze yakın tanım yapmışlardır. Her ne kadar bunların birçoğu birbirlerine yakın olsa da ve aralarındaki ihtilaf bir veya iki kelimenin eksik yahut fazla olmasıyla meydana gelmişse de, bazı yerlerde birbirine zıt tanımlarda da bulunulmuştur.) uyuşup uyuşmadığına dair nasıl hüküm verilebilir?

Batı kökenli bir kavram olan “demokrasi” de aynı şekilde özgürlük kavramına benzemekte ve bazen “halkçılık” ve bazen de “halkın hükûmeti veya hâkimiyeti” şeklinde tanımlanmaktadır. Ama yine de bu kavramın tam ve belirli bir tanımı yapılmamıştır. Demokrasinin bir çeşit hükûmet modeli mi, yoksa toplumsal hareketlerde bir çeşit metot mu olduğu belli değildir. Acaba demokrasi, devlet ve siyasi alanlarla mı, yoksa sosyolojik ve idarecilikle ilgili alanlarla mı bağlantılıdır? Bu hususta birçok tartışma bulunmaktadır. Buna ilave olarak bu tür kavramların bir dilden başka bir dile tercümesi de konunun üzerindeki müphemliği ve sorunları artırmaktadır.

Geçmişte “özgürlük istemi” şeklinde tercüme edilen “Liberalizm” kavramında olduğu gibi... “Özgürlük istemi” sloganının özgürlük sözcüğünü içerdığından dolayı özel bir çekiciliği, kutsallığı ve güzelliği bulunmaktay-

dı. Bundan dolayı Pehlevî¹ devletinin son yıllarında “azadîhâh=özgürlük isteyen” adında bazı partiler kurulmuştu.

Öyleyse zihinsel meselelerde bulunan müphemliklerden ötürü konu zorlaşmaktadır. Çünkü bu belirsizliklerden dolayı konular kaygan bir zemine oturmakta, bir tanımın sınırını belirlemek ve bir daha değişmeyeceğini iddia etmek imkânsızlaşmaktadır. Böyle kavramlar, elastik bir özelliğe sahip olup, bunların belirli bir kapsamaları ve sınırları yoktur; sürekli (mana itibarı ile) daralıp genişlemektedirler. Tabîî olarak bu gibi sorunlar, konunun zorlaşmasına ve anlaşılmamasına sebep olmaktadır. Özgürlükle ilgili sorunlar, anlaşmazlıklar, farklı anlayışlar, bakış tarzları ve yapılan iki yüzden fazla tanımın da dikkate alınarak İslam’ın nazarında özgürlüğü inceleme, özgürlükle ilgili yapılan her tanımı İslam’la mukayese etme, halkın çeşitli kesimlerine yönelik sunulmakta olan böyle bir konuda doğru bir tavır sergilemek mümkün olmayacaktır. Zira akademik mekânlarda bile, böyle bir çaba harcamak oldukça güç ve zordur. Zorunlu olarak konuyu uygulamalı ve mukayeseli bir tarzla tartışmalı ve özgürlük savunucularının özgürlük hakkında zihinlerinde ne gibi bir mana ve mefhum bulunduğuna ve özgürlükten neyi amaçladıklarına dikkat etmeliyiz. İşte o zaman söz konusu kimselerin isteklerinin İslam ile uyuşup uyuşmadığını değerlendirebiliriz.

Özgürlük peşinde olan, onu savunan ve bu ülkede özgürlüğün olmadığını iddia edenler acaba özgürlükten hangi manayı irade etmektedirler? Acaba yayın organları mı özgür değildir, yoksa fertlerin şahsi özgürlükleri mi yoktur? Yahut fertlerin siyasi, sosyal ve ekonomik özgürlükleri mi bulunmamaktadır, ya da ifade özgürlüğü mü yoktur? Esasen söz konusu kimselerin halkı hangi hâl ve şekilde özgür tanımladıklarına bakmak gerekmektedir.

Eğer konu somut yönüyle tartışılırsa o zaman açık bir neticeye ulaşmamız mümkün olur. Çünkü bu surette, an azından karşı tarafın ne dediğini ve ne istediğini biliriz. Böylece konuşmalar saptırılamayacak, tartışma ortamı hiç kimsenin kötü şekilde yararlanamayacağı, belirsiz ve karanlık bir fezadan uzak kalacaktır.

1- İslam devriminden önceki Şahlık rejimi

t.me/caferilikcom

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

3- Özgürlük, Mutlak ve Dine Öncelikli Değildir

Genellikle düzenbaz kimseler, “özgürlük” gibi geniş anlamlar içeren ve manası sağa sola çekilebilen soyut kavramlardan, kendi kötü amaçları doğrultusunda istifade ederler. Böylesi kavramlar bu şahıslarca öyle bir şekilde kullanılır ki dinleyici onu anlar; ama konuşmacının amacı tamamen farklı bir şeydir; bunlar tamamen kullandıkları aldatıcı bir beyan tarzıyla kendi kötü düşüncelerini aktarmaktadırlar. Örnek olarak bazı tartışma, konuşma, makale, dergi ve gazetelerde sordukları şu suali gösterebiliriz: Din mi önceliklidir, yoksa özgürlük mü? Acaba asıl olan özgürlüktür, din de özgürlüğe mi tabidir? Yoksa asıl olan dindir, özgürlük de dine mi tabidir?

Şüphesiz bunlar bilimsel sorulardır. Ayrıca dinin mi yoksa özgürlüğün mü asıl olduğunun anlaşılması özel bir ilgiyi beraberinde getirmektedir. Eğer asıl olanın din olduğu söylene, karşı taraf buna: “Bir kimse özgür olmadan bir dini nasıl seçebilir?” diyecek ve kişinin bir dini seçip kabul edebilmesi için özgür olması gerekir. Öyleyse özgürlük dinden önce gelir. Bu nedenden dolayı da din özgürlüğü kısıtlayamaz sonucu çıkar. Çünkü özgürlük dinin babasıdır ve ona önceliği vardır! Her işi yapmada, istediği gibi düşünmede insan özgürdür ve bunu kısıtlamaya kimsenin hakkı yoktur! Gördüğümüz gibi kulağa hoş gelen bu sözlerin aslı demagojidir. Bu tür söylemlerle elde edilen deliller zahirde kabul edilebilir gibi gözükmektedir! Çünkü eğer bir kimse özgür olmazsa İslam’ı nasıl kabul edecektir? O kimsenin İslam’ı kabul edebilmesi için özgür olması şarttır. Öyleyse özgürlük dinden önceliklidir ve o esas mahiyetinde olup dine itibar kazandırmakta ve dinin varlık sebebi olmaktadır. Bu şekliyle de din, kendi varlık sebebi olan özgürlüğü ortadan yok edip sınırlayamamaktadır. Sonuç olarak dinî olan her ortamda, her ferdin sonsuz bir özgürlüğe sahip olması gerektiği belirtilmektedir!

Başka bir grupsa insanın doğuştan özgür oluşunu delil olarak sunmakta ve bunun hayatında da devam etmesi gerektiğini savunmaktadır. Aynı şekilde özgürlüğün ve özgür bir iradenin varlığını, eşsiz bir değer sıfatıyla nitelendirmekte ve bunu da delil olarak kullanmaktadır. Acaba bu esasa göre insan dünyaya geldiğinde eli ayağı felçli, dili lal ve bazı uzuvları eksik olursa ne gibi bir değeri olacaktır? İnsanın değeri istediği yere gidebileceği, istediği hareketi yapabileceği ve istediği her şeyi söyleyebileceği bir şekilde özgür

olmasındadır. İnsan, yaradılış olarak özgür yaratıldığı için, kanuni olarak da özgür olmalıdır! İşte bu, “varolandan” doğru olmayan “olması gerekeni” çıkararak tabiatçı safsatadır. Eğer biz bu meselelere ciddi bir şekilde eğilmeye karar verirsek, akademik ve ince felsefi konuları anlatmaya ihtiyacımız olacaktır. Böyle olunca da bu hız ile neticeye ulaşamayacağız. Eğer özgürlüğün tanımı hakkında tartışmak istersek, daha önce belirtildiği gibi onlarca tanımı incelememiz gerekecektir. Bu yüzden özgürlüğün realitedeki örnekleri hakkında tartışmamız daha yerinde olacaktır.

Özgürlük sloganı atan kimselere şunu sormak isterim: Bir şahsın özgürlüğünü delil göstererek suratınıza sert bir tokat indirmesine izin verir misiniz? Elbette ki bunun yanıtı kesinlikle olumsuz olacaktır ve o şahıs şöyle diyecektir: “Bizim kastımızın bu olmadığı açıktır. Zira bu davranış bir başkasının hakkına tecavüz etmek demektir.” Öyleyse özgürlüğün diğerlerinin haklarına tecavüz etme vesilesi olmaması kaydıyla, iyi olduğu ve onun mutlak olmadığı neticesini alıyoruz. Mesela bir kimsenin aileniz ve namusunuz hakkında ağzına gelen her şeyi söylemesine izin verir misiniz? Bu şahıs size dayak atmamakta, ama size saygısızlık edip, küfür ve hakaret etmektedir. Doğal olarak buna izin verilmeyecektir. Çünkü bu davranış da aynı şekilde başkalarının haklarına tecavüz etmek demektir ve toplumda herkesin ırz ve namusuna saygı gösterilmelidir. O hâlde ırz ve namusa tecavüz etmenin sadece fiziki tecavüzden ibaret olmadığı anlaşılmaktadır.

Eğer bir kimse gazetede bir şahsın aleyhine yazı yazmayı, onun onur ve şahsiyetini bir makale veya yazı vasıtasıyla lekelemeyi isterse, fiziki bir müdahalenin ve dil ile bir hakaret ve saygısızlığın olmadığı böyle bir durumda, acaba ilgili şahıs bu yazının yazılmasına izin verir mi? Bu şahıs, kesin olarak bu izni vermeyecek, bu davranışı kendi haklarına tecavüz edilmesi, ırz ve namusunun tehlikeye atılması şeklinde değerlendirecek ve başkalarının kendi onurunu lekelemesine ve haklarını yağmalamasına izin vermeyecektir. Buraya kadar, özgürlük ile ilgili olarak üç önemli kayıt kabul edilmiş oldu. Bu kayıtlara riayet edilmediği takdirde, başkalarının haklarına tecavüz edilmiş olacaktır.

4- Her Toplumun Değer ve Mukaddesatına Riayetinin Gereği

Değinmemiz gereken bir diğer nokta da toplumlardaki değerlerin ve mukaddes sayılan şeylerin farklı olduğu ve göreceli olarak benimsendiğidir.

Bazı yerlerde isteyerek birinin kız kardeşi veya kızı ile ilişki kurmak ayıp sayılmamaktadır. Avrupa ve Amerika gibi ülkelerde, istisnasız olarak her erkek, her kadınla arkadaşlık kurabilmekte ve bunun nereye kadar gidebileceği de hiç problem oluşturmamaktadır. Çünkü bu ilişki iki tarafın rızası ve onayıyla gerçekleşmektedir. Ama eğer taraflardan biri, mahkemeye başvurarak “Bana eziyet edildi, tecavüze uğradım ve ben bundan razı değilim.” diye şikâyette bulunursa, o zaman mahkeme bu şahsın şikâyetini değerlendirmektedir. Ama erkek ve kadın dostça ve isteyerek bir ilişki kurarlarsa, bunun herhangi bir ayıbı yoktur! Eğer bir erkek birine “Ben senin kız kardeşini seviyorum ve dün gece filan yerde beraberdik.” derse, bu söz Avrupa kültüründe çirkin karşılanmamakta, aksine bundan da hoşlanılmaktadır. Ama bu davranış bizim gibi toplumlarda çirkin, yakışsız ve hakaret sayılmaktadır; kimsenin böyle bir sözü söylemeye hakkı olamaz.

Her toplumun kendine has değerleri bulunup, saygı duyulan ve kutsal sayılan bazı mukaddesatları vardır. Bununla beraber bu değerlerini ve kutsal şeylerin başka bir toplumda geçerli olmaması da mümkündür. Bu anlamda kutsallık ve değerlerin ölçüsü nedir? Şüphesiz bu kutsallık ve değerlerin ölçüsü kültür, sosyal alan ve toplumun inançlarıdır. Bu değerlerin her ülkede her ferдин içinde bulunduğu sosyal alana, kültüre ve topluma göre tanımlandığı açıktır. Bunun için bir yerde bir şey, toplumun kendine has kültürüne göre kutsal ise ve ona saygı gösteriliyorsa, o şeye hakaret ve saygısızlık edilmemelidir. Herkesin her yerde, istediği her şeyi söylemeye hakkı yoktur; halkın mukaddes saydığı değerlere saygısızlıkta bulunulmayacak bir tarzda konuşulmalıdır.

Böylece özgürlüğün belirli kayıtlar ile sınırlandırıldığını ve özellikle de her toplumda bulunan değer ve mukaddes sayılan şeylere saygı gösterilmesinin gerektiğini anlamış olduk. Özgürlüğün gereği insanın istediği her şeyi söylemesi ve istediği her şekilde yaşaması değildir. Belirli bir ortamda bir sözün söylenmesi saygısızlık olarak değerlendirilmiyor ise, o sözü söylemenin bir sakıncası yoktur. Ama başka bir toplumda, bu sözün söylenmesi veya bir davranışın yapılması o toplumun mukaddes saydığı değerlere ve dinine saygısızlık olarak sayılıyorsa, bu değer ve mukaddesatı dikkate almadan hiç bir kimsenin ne istediği her şeyi söylemeye ve ne de istediği her şeyi yapmaya hakkı vardır. Ayrıca böyle bir izni vermeye kimsenin yetkisi yoktur. Gerçi yukarıda beyan edilen bazı meseleler, Batı toplumun-

da kutsal sayılmamakta ve bir değer de ifade etmemektedir. Ayrıca bu meselelerle ilgili olarak herkes konuşma yapmada ve istediği gibi hareket etmede özgürdür. Ama Batı toplumunda geçerli olanlardan farklı olarak bizim toplumumuza hâkim olan değer ve mukaddes sayılan şeylerden ötürü özgürlük, Batı toplumunda olduğu gibi herkesin istediğini halkın namusuna söyleyebileceği bir boyutta geniş ve kapsamlı değildir. Bunun delili bizim kültürümüzde bu konuların değer taşımasıdır. Her kavim ve toplumun değer ve mukaddes saydığı şeylere riayet edilmelidir; özgürlük bahanesiyle bunlara saygısızlık etmek doğru değildir. Bu anlamda bazılarının tasavvur ettikleri gibi, özgürlüğün bu denli kapsamlı olmasını akıllı hiçbir kimse kabul etmemektedir. Özgürlüğü toplumun mukaddes saydığı şeylere ve değerlerine saygısızlık etmeyecek ve bunları ayaklar altına almayacak bir şekilde tanımlamalıyız. Bu esasa göre, bir toplumda eğer bir sözün söylenmesi, o toplumun mukaddes saydığı şeylere hakaret olarak değerlendiriliyorsa, o sözün söylenmesi yasaktır. İslam toplumunda, özgürlük bahanesiyle, İslam'ın ve halkın mukaddes saydığı şeylere saygısızlık etmeye kimsenin hakkı yoktur. Özellikle de bu değerler halkın yanında kendi canlarından daha değerliyse...

Halkımız yüzlerce ve binlerce sevdiklerini İslam'ın bekası için feda etmeye hazır olduklarını kanıtlamıştır. Batı kültüründe herhangi bir şekilde birine hakaret edilirse, örneğin bir şahsa burnun büyük ve biçimsiz denilirse, hakarete maruz kalan şahıs mahkemeye başvurup bu hakareti yapandan şikâyetçi olabilir. Aynı şekilde bizim kültürümüzde de eğer biri halkın yanında kendi canlarından, namuslarından, babalarından, annelerinden, eşlerinden ve çocuklarından daha önemli olan bir şeye hakaret ederse, doğal olarak halkın da özgürlük adına neden bizim değerlerimize saygısızlık ettin diye itiraz etme hakkı doğar ve vardır da zaten.

5- İfade Özgürlüğünde Meşru Olmayan Hedefler

Sürekli özgürlük hakkında konuşan, özgürlüğün olmayışından dem vuran ve İran'da özgürlük yoktur diye yakınan kimselerin anlatmak istedikleri nedir acaba? Bunlar ya bizzat gördükleri ya duydukları ya da filmlerde izledikleri Batı ülkelerindeki davranışlara ve Batı tipi hayat tarzına özendikleri için midir? Eğer öyleyse elbette ki İslami İran'da bu tür şeylere kesinlikle izin verilmemekte ve verilmeyecektir de. Acaba İslam devleti

İslam'dan, Allah'tan ve Peygamber'den emir almıyor mu? Yoksa bunlar Allah'ın hükümlerini istemiyorlar mı da veliyy-i fakihle ilgili boş iddialar ortaya atmakta ve ona kin beslemektedirler? Hâlbuki veliyy-i fakih, kendinden bir şey söylememekte:

﴿فَأَنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ﴾

Doğrusu onlar, seni yalanlamıyorlar, ancak zalimler, Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorlar.¹

İlmihâl sahibi ve taklit mercii olan fakihler, kendilerinden mi bir şey söylemektedirler? Onların verdiği her hüküm Kur'ân ve hadisten alınmaktadır. Ama söz konusu şahıslar, bunu kabul etmek istememektedirler.

Amerika'nın önemli üniversitelerinde açık bir ortamda ve başkalarının gözü önünde kız ve erkek öğrenciler, bizim ağzımıza anmaktan dahi hayâ edip utandığımız şeyler yapmaktadırlar. Böyle bir toplumun fesat merkezlerindeyse nelerin yapıldığı gün gibi açıktır. Fesat merkezlerinde hazırlanan saptırıcı filmlerin bu ülke gençlerince izlendiğini düşünün. Bunun bu gençler üzerinde nasıl bir tesiri olacaktır! Doğal olarak böyle filmleri izleyen gençler sabah okula gittiğinde, gece uyuyamadığından, bulunduğu ortamın da cinsel güdülerini teşvik ettiğinden dolayı huzursuz olacaktır. Gençlerdeki dürtülerin çok olması ve bu filmlerin izlenmesinin daha da tahrik etmesi nedeniyle huzur ve rahatlık diye bir şey kalmamaktadır. Böyle bir genç, "Özgürlük yok." diye feryat ettiği zaman "Gönlümün istediği şeyi yapmama izin vermiyorsunuz." demeyi istemektedir. Özgürlük, İslam ve bunların hangisinin diğerine öncelik arz ettiği ile ilgili böyle şahısların yaptığı tartışmalar, gerçekte cinsel güdünün tatmin edilmesindeki özgürlük ile ilgilidir.

Öyleyse ilk önce özgürlük adına neyi istediğinizi belirtiniz. Eğer küfür ve dinsiz ortamlarda yaygın olan ve yapılan şeylerin İslami bölgelerde de yapılmasını istiyorsanız, iyi biliniz ve mutmain olunuz ki buna izin verilmeyecektir. Çünkü halk, Batı'nın ayyaşlığının ve fesadının yaygınlaşması için değil, İslami değerlerin hayata geçirilip egemen olması için kendi sevdikleri feda etmiştir. Bazılarının, kendilerinin gerçekte Müslü-

man olduklarını, bu düzene oy verdiklerini, İmam'ı ve rehberliği kabul ettiklerini ve Batı'da geçerli olan özgürlükleri istemediklerini söyleyip, sadece arzuladıkları şeyleri açık, direkt ve korkmadan yazma ve ifade etme, yazma ve hareket etme özgürlüğü istediklerini belirtmeleri mümkündür. Yani "Fikirlerimizi söyleyebileceğimiz bu özgürlüğü bize veriniz." demeleri olağandır. Bu kabul edilir bir taleptir. İnsan hakları bildirgesinde de bütün insanlar için öngörülmüş, ana maddeler üzeri sıfatıyla benimsenmiş haklardan biri; basın ve ifade özgürlüğüdür; bu özgürlükler dünyada demokrasinin usulleri sıfatıyla tanınmışlardır. Bu kimselere; "Sizler özgürsünüz kanunları uygulayanlar hakkında, kendi görüşünüzü yazınız ve ifade ediniz." denmektedir.

Ama söyleyiniz sizler bunları mı demek istiyorsunuz? Örneğin siz bir şehirde bir hâkimin doğru davranıp davranmadığını, bir belediye başkanının dürüstçe çalışıp çalışmadığını, bir dairede herhangi bir memurun davranışlarının doğru olup olmadığını mı yazmayı istemektesiniz; yoksa İslam'ın aslı ve İslami değerler ile ilgili yazı yazıp, İslam'ı inkâr etmeyi veya mukaddes sayılan şeylere hakaret etmeyi mi istemektesiniz?

6- İfade Özgürlüğünün Kısıtlılığı

Sizin özgürlükten kastınız, yapılması caiz olmayan şeyleri serbest olarak yazmak ve söylemek midir? Örnek vererek açıkladığımız gibi, bir kimse- nin sizin şahsınız hakkında tahkir edici bir söz söylemeye hakkı olmayıp, böyle bir özgürlüğü yoktur. Ama nasıl oluyorsa sıra mukaddes sayılan şeylere ve değerlere hakaret etmeye gelince, "Bizler istediğimiz her şeyi yazmada ve söylemede özgürüz. Çünkü ifade özgürlüğü bunu gerektirmektedir." demektesiniz! Sizler kendi şahsınıza yönelik bir kimsenin tahkir edici bir kelime kullanmasına izin vermiyor ve böyle bir şey olduğu takdirde de mahkemeye gidip şikâyetçi olacağınızı söylüyorsunuz. Aynı şekilde bir şahsın sizin özel meselelerinizi bir gazetede yayınlamasına izin vermiyor ve sırlarınızı açığa çıkarıp, bir gazetede yazma hakkının olmadığını belirtiyorsunuz. O hâlde sizin bir milletin sırlarını açığa vurmaya hakkınız var mıdır? Sizin görüşlerinize göre, bir ferdin sırlarını açığa vurmamak caiz olmamakta, ama bir milletin sırlarını açığa vurmamak caiz olmaktadır. Böyle bir şey olabilir mi! Yani sizin görüşünüze göre, bir fert altmış milyon insana dönüşürse, onun sırlarının ifşa edilmesi caiz mi olmaktadır? Acaba

bir topluma yönelik olarak yapılan konuşmalarda ve yazılan yazılarda bir sınıra riayet etmek, her şeyi söylememek ve her şeyi yazmamak gerekli değil midir? Toplumun da belirli hakları, bazı mukaddes saydığı şeyleri ve değerleri vardır. Toplumun değerleri korunmalı ve mukaddes sayılan şeyler hakarete uğramamalıdır.

Sizler, kendi şahsınıza yönelik bir saygısızlığa tahammül etmemekte, kimsenin namus ve ailevi sırlarınıza yönelik bir edepsizlik etmesine izin vermemektesiniz. O hâlde kendi değerlerini korumak için binlerce şehit vermiş, altmış milyonluk bir toplumun mukaddes saydığı değerlere hakaret etme iznini nasıl kendinizde bulabilmektesiniz? Özgürlük bahanesiyle, kanuni hiçbir kısıtlama ve sınır olmamalı mıdır? Özgürlük mutlak mıdır? Eğer özgürlük mutlak olsaydı, benim de herkes hakkında istediğim her şeyi söyleme hakkına sahip olmam gerekirdi! Size altmış milyonluk bir milletin şeref ve mukaddes saydığı değerlere hakaret edildiği zaman bir itiraz olursa, buna karşılık ifade özgürlüğünün olduğunu söylemektesiniz! Böyle bir şey olur mu? Bir ferdin itibarının zedelenmesi caiz olmamakta, ama altmış milyonluk bir milletin veya bir milyardan fazla Müslüman toplumun itibarının zedelenmesi ise caiz olmaktadır. Bundan büyük bir saçmalık olabilir mi? Bu hangi mantıkla izah edilir? Basın ve ifade özgürlüğünün sırf insan hakları bildirgesinde zikredilmesinden ötürü, mukaddes saydığı şeylere hakaret etmek serbest midir? Müphem olan bir özgürlük kelimesi kullanılmakta ve her bir şahıs onu istediği şekilde yorumlamakta ve ondan suiistifade etmektedir.

7- Mefhumların Açıklanması ve Kavramların Karşılıkları

Burada müphem ve elastik kelimelerden yararlanmak yerine örnekleri ölçü almamızı öneriyorum. Yani bu işin caiz olup olmadığını söyleyiniz. Örneğin İslam'ın demokrasi ile uyuşup uyuşmadığını sormak yerine, neyi ve hangi işi yapmayı istediğinizi söyleyiniz. Allah'ı ve O'nun hükümlerini görmezlikten gelmek mi istiyorsunuz, İslam bunu kabul etmez. Eğer demokrasi Allah'ın kanunlarına aykırı olsa ve halkın her kanunu yapması ve yürürlüğe koyması demokrasi ise, bütün âlem toplansa bile böyle bir demokrasiyi biz ve dinimiz kabul etmez. Ama demokrasi halkın kendi kaderini belirlemede rol sahibi olmaksı, kimsenin onlara bir şeyi dayatması ve halkın İslami değerler, kanunlar ve esaslar çerçevesinde hareket

etmesiyse, bu, devrimin başından beri ülkemizde uygulanmakta olduğu şeydir. Eğer dünya ülkelerinin hiçbirinde İran'da olduğu kadar halkın oylarına saygı duyulmadığını söylemek istiyorsak, ihtimalen boş bir iddiada bulunmuş olmayız. Elimde yeteri kadar belge ve delil olmadığından dolayı burada "ihtimalen" kelimesini kullanıyorum. Ama ben dünyanın hiçbir yerinde böyle bir özgürlüğün olmadığına inanmaktayım.

Demokrasi kavramı hakkında mücadele etmek ve İslam'ın demokrasi ile uyuşup uyuşmadığını tartışmak yerine, en iyisi geliniz konuyu örnekleriyle açıklayınız. Örneğin İslam'da; herkes oy verse de homoseksüelliğin serbest ve yasal olmasına izin verilebilir mi? İslam'ın bütün halkın yüzde yüz oy vermesi hâlinde bile buna asla izin vermeyeceği apaçıktır. Eğer demokrasi bu kadar sınırsız ve hadsiz ise biz, onu kabul etmiyoruz. Ama demokrasiden kastınız, halkın özgürce seçimlere katılması, kendi milletvekillerini ve cumhurbaşkanlarını özgürce seçebilmeleri ve meclis üyeleri ve düzenin sorumluları hakkında gensoru verebilmeleri ise, bu özgürlüğün var olması şarttır. Böyle bir özgürlük ülkemizde mevcuttur ve biz de tam anlamıyla bu özgürlüğü savunmaktayız. Dolayısıyla en iyisi kavramlardan yararlanmak ve onlar hakkında çekişmek yerine, geliniz konuların örnekleri hakkında tartışalım. Kesin bir şekilde cevap alabilmemiz için, açık ve somut olarak ne istediğimizi söylememiz lazımdır. Müphem, elastik, manası değişebilen ve belirgin olmayan kavramlar kullanıldığı zaman, doğal olarak da açık bir cevap alınmayacaktır. Özgürlük, demokrasi, liberalizm, medenî toplum, medeniyet ve kültür gibi kavramlar, manası değişebilen ve değişik şekillerde yorumlanabilen mefhumlardır. Bunlar hakkında tartışma yapmak hiçbir surette akıllıca bir davranış değildir. Ne istediğinizi söyleyiniz ve böylece biz de istediğiniz şeyin İslam'la uyuşup uyuşmadığını söyleyelim.

Sekizinci Oturum

DEVLETİN YAPISI VE ŞEKLİNİN AÇIKLANMASI

1- Akademik Tanımın ve Örnekli Tanımın Yeri

Bu oturumda konumuz devletin yapısı ve şekli hakkındadır. Bu doğrultuda İran'da İslam devrimini gerçekleştiren İmam Humeynî'den (Allah razı olsun) bir hatırayı aktarmayı uygun görüyorum. Devrimin ilk yıllarında yabancı gazeteciler "Şahlık düzeninin devrilmesinden sonra nasıl bir rejim ve devlet kuracaksınız?" diye İmam'a bir soru yöneltilmişler; İmam da "Hz. Ali'nin devleti gibi bir devlet kuracağız." diye bir yanıt vermişti. Kendine has kültürel ve toplumsal yapısı olan, bu alanda bizimle önemli farklılıkları bulunan, İslami meseleleri ve İslam devletini anlama noktasında zihni olarak bir hazırlığı olmayan bu gazetecilere, İslam devletini tanımlamak ve açıklamak kuşkusuz ki saatlerce zaman alacaktı. İmam, bir cümleyle hem onları tatmin edici hem de tam ve eksiksiz bir yanıt vermişti. Çünkü Hz. Ali'nin (a.s) devletinin özelliklerinin tanınmasıyla (dost ve düşman herkes Hz. Ali'nin devletini tanımakta ve bunu öğrenmek için özel bir araştırma ve incelemeye de gerek duymamaktaydı) bizim de hedefimizdeki devlet tanınmış oluyordu.

Bu şekilde bir tanımlama ve açıklama; yani örneklendirmek suretiyle tanımlamak, halkın geneline bir mefhumu kavratmak için en sade yoldur. Çünkü halkın soyut kavramları anlaması zordur; halk, genel olarak dış dünyada cereyan eden somut gerçeklerle irtibatlıdır. Bu yüzden örnekleme yoluyla yahut meseleyi somut hâle indirgemekle gerçek olan bir şey daha güzel bir şekilde halka anlatılabilmektedir. Örneğin "Elektrik nedir?" diye bir soru sorulduğu zaman, lambayı yahut elektrikle çalışan bir makineyi göstermek suretiyle elektriğin niteliğini soru soran kimseye

açıklayabiliriz. Şüphesiz bu tür bir tanımlamada asli ve yan özelliklerin açıklanmasından kaçınılmıştır. Bilimsel ve akademik muhitlerde ise, asli ve yan özellikler baz alınarak tanım yapılmalıdır.

2- İslam ve Kurumlar Ayrılığı Nazariyesi

Devlet kurumlarının yapısı, İslam'ın bu kurumlar için öngördüğü önemli özellikler ve İslam'ın siyaset hakkındaki görüşü şu cümleyle özetlenebilir: İslam'ın siyaset hakkındaki görüşü, bütün siyaset ve devlet unsurlarının tek ölçüsü Allah'tır ve O'nun göndermiş olduğu vahiyden esinlenip ilham almak suretiyle düzenlenmesidir. Böyle bir yapı ve düzense devletin İslam oluşunun tescili olmuş olacaktır.

İslam devleti hakkında daha fazla bir açıklama ve daha kapsamlı bir değerlendirme yapmak için, "hukuk felsefesi"nde beyan edilen kurumlar ayrılığı nazariyesine bakmamız lazımdır. Geçen son asırlarda, Batı'da kurumların merkezîleşmesi veya kurumların ayrılığı hakkında birçok çekişme ve tartışmalar meydana gelmiştir. Yani bütün kurumların bir şahsın veya grubun elinde olması yahut kurumların birbirinden ayrılması ve her bir şahsın veya grubun sadece bir kurumdan sorumlu olması tartışmanın konusunu teşkil etmekteydi. Sonuçta Rönesans ve özellikle de "Montesquieu"dan sonra (Montesquieu "*Kanunların Ruhunu*" diye bir kitap yazmış ve bu kitapta kurumlar ayrılığı ilkesini savunmuştur) hukuk düşünürlerinin geneli, kurumlar ayrılığı teorisini benimsemişlerdir. Kurumların üçlü taksimi yani yasama, yargı ve yürütme, demokratik ve halkçı devletlerin asli alametleri olarak sayılmış ve bir kurumun diğer bir kuruma müdahale etmesini engelleyecek bir biçimde her bir kurum için belirli bir sınır ve alan öngörülmüş ve her kurumun istiklali resmî olarak tanınmıştır. Kurumlar için öngörülen bu ayrışmadan sonra her bir kurum için bir tanım yapılmıştır. Biz de söz konusu kurumların her birinin konumunu aşağıda açıklayacağız.

a) Yasama Kurumu

Devletin en önemli kurumlarından biri yasadır. Toplumsal yaşamın devamlı değişmesine ve kanunların değişik şartlara uygun bir biçimde düzenlenmesi zorunluluğuna dayanarak, belirli bir grup ve topluluk oturup konuştuğundan sonra, toplumun idaresi için belirli kural ve kanunları tasvip

etmektedir. Kanuni konumundan ötürü yasama kurumunun tasvip ettiği kanunlar, resmiyet taşımakta ve icra edilme zorunluluğu bulunmaktadır.

b) Yargı Kurumu

Kanunların düzenlenmesinden, resmiyet ve itibar kazanmasından sonra, genel kanunları özel durumlara tatbik ederek, hak ve ödevleri belirleyecek, ihtilaf ve çekişmelere son verecek bir sistem ve kurumun bulunması zorunludur. Kanunların düzenlenmesinden sonra, vatandaşlar arasında yahut kurumlar arasında veya vatandaşlar ile hükûmet arasında meydana gelen ihtilaflarda ve halkın haklarının yağmalanması ile ilgili yerlerde hakemlik edebilecek, bu sorunlarla uğraşabilecek ve kanunları ilgili meselelere tatbik edecek tek sağlam kurum yargı kurumudur. Böyle olmadığı takdirde, sadece kanunların mecliste tasvip edilmesiyle sorunlar çözülmez. Çünkü ihtilaf ve kavga esnasında herkes kendini haklı görmekte ve kanunu kendi yararına göre yorumlamaktadır.

c) Yürütme Kurumu

Toplum, kendi hedeflerine ulaşmak için, şüphesiz ki kanuna muhtaçtır. Ama halkın hepsi çeşitli nedenlerden dolayı kanunlara uymamaktadır. Kanunun icra edilme taahhüdü bulunmalıdır ve bu taahhüt, icra kurumunun varlığı sayesinde gerçekleşmelidir. (Bu kurum, yasa ve kanunları icra etmede yeterli bir güce sahiptir.) Öyleyse yürütme kurumu, var olan kanunları icra etmekle, kanunsuzlukların önünü almakla ve yargı sürecinden geçmiş hukukî hükümleri uygulamakla görevlidir. Bu doğrultuda kanunları icra etmede, kanunları çiğneyenleri ve suçluları cezalandırma esnasında kuvvete başvurmak gerekirse, emniyet güçlerinden yararlanılır.

Özet olarak demokratik ve halkçı düzenlerdeki kurumlar ayrılığı düşüncesini anlatmış olduk. İslam'ın, kurumlar ayrılığı düşüncesine bakışını açıklama gibi bir düşüncemiz olmasa da İran İslam Cumhuriyeti Anayasası'nda, kurumlar ayrılığı ilkesinin kabul edilmiş olduğunu ve velayet-i fakih aslının da bu kurumlar arasında birleştirici ve irtibatı sağlayan bir unsur olarak anayasada yer aldığını söylemeyi zorunlu görüyorum. Velayet-i fakih aslı, yönetimin İslâmîliğinden kaynaklanmaktadır. Söz konusu kurumların İslam düzenindeki meşruiyetleri, ilâhî ve İslami bir şekilde yapılanmalarına ve bir şekilde Allah'a dayanmalarına bağlıdır;

velayet-i fakih aslı, düzeni Allah ile bağlantılı kılan bir bağ olup, düzenin referansı ve meşruiyetidir.

İslam'ın siyasi düzeni alanında, kanun koyma ve onu icra etmeyle ilgili konuştuğumuz zaman koyulan bütün kanun ve yasaların ilâhî ve İslami olması gerektiğini söylüyoruz. İslam'ın sadece namaz, oruç ve genel olarak ibadet ve duayla sınırlı olmadığına, tersine, eksiksiz bir bütün olarak sosyal kanunları da kapsadığına kesin bir şekilde inanıyoruz. İçtimai kanunların tüm kısımları; mali konular, medenî hukuk, ticaret hukuku, uluslararası hukuk ve toplumun muhtaç olduğu diğer konular İslam'ın kapsamındadır. Öyleyse İslam'ın içtimai kanunlar taşıdığını, devleti bu konuları muteber saymakla, uygulamakla mükellef kıldığını bir kural ve ilke olarak kabul etmiş bulunuyoruz. İslam'ın nazarında eğer bir devlet İslami kanunları muteber saymaz ve o kanunları icra etme çabasında olmazsa, o devletin meşruiyeti olamaz.

3- Toplum Yönetmede Yetersizlik Şüphesi

Ortaya atılan kuşku şudur: Beşer, yaşamında her geçen gün daha fazla yeniliklerle karşılaşmakta, yeni kural ve kanunlara ihtiyaç duymaktadır. Kur'ân'da, Peygamber'in sünnetinde ve masum Ehlibeyt İmamları'nın sözlerinde beşerin günlük ihtiyaçlarını karşılayabilecek kanunların tümü bulunmamaktadır. Bugün insanlık, İslam'ın ilk dönemlerinde gündeme gelmediğinden dolayı hükmü beyan edilmeyen bazı kanunlara ihtiyaç duymaktadır. Örneğin ülkelerin hava sınırları ile ilgili konuları düşününüz. Bir uçağın herhangi bir ülkenin yetkili şahıslarının izni olmaksızın, o ülkenin hava alanına girme hakkı var mıdır? Yoksa o ülkenin yetkili şahıslarının izni olmadan o ülkenin hava sahasından geçmeye hakkı yok mudur? Esasen böyle kanunlar, Kur'ân'da, Peygamber'in sünnetinde ve Ehlibeyt'in buyruklarında yer almamaktadır. Çünkü o zaman uçak yoktu, böylece bir ülkenin hava sahasının ihlali diye bir şey de söz konusu edilmemişti.

Trafik kuralları da bunun gibidir. Çünkü o dönemde otomobil olmadığından dolayı, trafik kural ve kanunları beyan edilmemişti. Bugün şiddetle ihtiyaç duyduğumuz diğer kanunlar da böyledir. Deniz ve kara parçaları için söz konusu olan hukukî tartışmalar ve henüz haklarında açık kanunlar konulmamış ve hukukçular ile yasama üyelerinin araştırmak ve iyice

incelemek suretiyle uygun kanunlar koyma zorunda oldukları diğer meseleler de bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bu durum göz önünde bulundurulursa, Kur'ân ve sünnette beyan edilen kanunlar, toplumun bütün ihtiyaçlarını giderecek mahiyette değildir.

İslam'ın birçok mesele hakkında uygun kanunlar taşımadığı söylendiği hâlde, ilâhî ve İslami kanunların toplumda uygulanması nasıl istenebilir? Bir taraftan toplumun açık bir şekilde böyle kanunlara ihtiyacının olduğuna, diğer taraftan da böyle kanunların İslami kaynaklarda bulunmadığına bakıldığı zaman, bu durumda ne yapmalıyız? Sadece İslami kanunlar ile kendimizi nasıl sınırlayabiliriz?

İslam'a inancı olmayan kimseler, yukarıda belirtilenleri bahane ederek, dinî kanunların toplum yönetiminde uygulanabilir olmadığı, yetersiz kaldığı, dinî kanunların yerine beşerî kanunlara yönelmeyi ve onların icra edilmesinin gereği kuşkusunu ortaya atmışlardır. Söz konusu kimseler, konuyu belirsiz ve karmaşık bir biçimde göstermek amacıyla, yukarıdaki şüpheyi çeşitli şekillerde dile getirmiş ve bazıları da değişik amaçlar doğrultusunda bu kuşkuyu körükleyip büyütmüşlerdir. Şüphesiz bu kimselerin hedefi İslam'ın toplumu yönetemeyeceği savını ortaya atarak İslam devletini temelden sarsmaktır. Böylece İslam devriminin, İslam devleti idealinin ve bunda ısrar etmenin boş olduğunu kanıksatmaktı. Bu başarıldığında da artık hiçbir devletin İslami olamayacağı düşüncesini kullanarak bu ülkede de böylesi bir şeyin asla gerçekleşmeyeceği çabasına girişmişlerdir. İslam devrimine ilgi duyan ve İslam'a inanan bazıları da ne yazık ki bunun etkisinde kalmışlardır. Bundan dolayı, hem bu kimselerin İslam kanunlarına bağlılıklarının devamı hem de İslam kaynaklarında geçmiş olmayan ama toplumun ihtiyaç duyduğu ortaya çıkan yeni konular hakkında sorunların çözüm yolunun bilinmesi için bu tür kuşkulara uygun yanıtların verilmesi zaruridir.

4- Kanunların Çeşitliliği ve Değişken Kanunlar Koyma

İlk önce yukarıda geçen şüpheyeye yanıt bağlamında şu noktanın açıklanması gerekir: Kanunun genel ve geniş bir kapsamı bulunmaktadır. Fizik, kimya, yer çekimi ve Aynştayn'ın (Einstein) nisbiyet kanunları gibi bilimsel kanunlar da bu kapsama girmektedir. Böyle kanunlar, (bu kanunlar kâinata bulunmakta ve süreklilik arz etmektedir) bilim adamları tarafın-

dan keşfedilmektedir; insan tarafından üretilme özelliğine sahip değildir. Bu tür sabit ve gerçek kanunlar, madde âlemiyle alakalıdır ve bunların hukukî, siyasi ve toplumsal meselelerle irtibatı yoktur. Aynı şekilde akli, mantiki, felsefi ve matematik kanunları da konumuzun dışında kalmaktadır. Bu bahiste bizi ilgilendiren kanunlar, vazedilebilen kanunlardır. Böyle kanunlar, “itibari kanunlar” olarak adlandırılmaktadır. Böyle kanunların itibar ve icra edilebilme imkânları, muteber bir kaynaktan alınmalarına bağlıdır. Bu kanunlar üç gruba ayrılmaktadır.

a) Anayasa

Anayasa, her toplumun kültür ve adetlerine uygun bir şekilde, yetkili şahıslarca vazedilen ve sabit diyebileceğimiz kanunlar manzumesine denir. Bu kanunlar, nispeten sabitlik ve uzun dönemlerde uygulanabilirlik özelliği taşımakta, günlük meselelere göre şekillenmemekte ve toplum idaresinin esas ve eksenini olarak bilinmektedir. Bunlar, sabit olmaları ve kısa sürede değişikliğe uğramamaları nedeniyle, genel ve sınırlıdır. Bundan dolayı her ülkenin anayasası, temel ve önemli olan belirli ilkelere içermektedir.

Öyleyse teferruatla ilgili, belirli bir döneme ait değişik ve dağınık ihtiyaçları karşılayan, şartlara göre değişen kanunlar anayasada yer almamalıdır. Anayasada genel ve sabit kanunlar bulunmalıdır.

b) Meclisin Onayladığı Kanunlar

İkinci grup kanunlar, mecliste ve parlamentoda onaylanan kanunlardır. Bazı ülkelerde şûra meclisine ek olarak, başka bir meclis de bulunmaktadır. Bu meclis, “senato” veya başka bir ad ile adlandırılmaktadır. Bu meclisin onayladığı kanunlar da ikinci grup kanunlar sınıfına girmektedir. Bizim ülkemizde de, ülke idaresine yönelik gerekli tasarı ve kanunların geçtiği İslami Şûra Meclisi'ne ek olarak, Koruyucular Konseyi bulunmaktadır. (Koruyucular Konseyi, diğer ülkelerde bulunan Senato ve anayasa mahkemesi gibi bir kurum olup, bir grup din âlimi ve hukukçudan oluşmaktadır) Koruyucular Konseyi, İslami Şûra Meclisi'nin onayladığı kanunları anayasa ve şeriat kanunlarıyla karşılaştırmakta, bu kanunların anayasa ve şeriat kurallarıyla çelişmesi durumunda, onları yeniden gözden geçirilmek üzere meclise geri göndermektedir.

c) Hükûmetin Onayladığı Kanun Hükümündeki Kararnameler

Meclisin çıkardığı ve onayladığı kanunlara ek olarak, her ülkede başka yollardan onaylanan ve uygulanması zorunlu olan bazı kararnameler vardır. Hükûmet heyetinin onayladığı kanun hükümündeki kararnameler, buna gösterilebilecek en açık örnektir. Anayasa, özel durumlarda hükûmet heyetine bazı kararnameleri onaylama izni vermiştir. Aynı şekilde cumhurbaşkanı da bazı durumlarda şahsi olarak karar alabilmektedir. Hükûmet heyeti ve cumhurbaşkanı tarafından onaylanan kanun hükümündeki kararnamelerin meclise gönderilmesine gerek yoktur. Bu kararnameler, mevcut hâllerıyla uygulanma zorunluluğu taşımaktadır. Yetkili mercilerce onaylanan ve idari mahkemelere yollanan tüzük ve genelgeler de bir anlamda kanun statüsünde kabul edilmektedir. Hükûmet bunları icra etmekle sorumludur. Bu anlamda ülkemizde ve diğer bazı ülkelerde üç çeşit kanun vardır:

- 1- Anayasa,
- 2- İslami Şûra Meclisi ve yahut parlamentonun onayladığı kanunlar,
- 3- Hükûmet heyetinin onayladığı kanun hükümündeki kararnameler ve kanunen bazı kararname ve genelgeleri onaylama ve vazetme yetkisi bulunan diğer makamların tasvip ettiği kanunlar.

Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir toplumda ve hiçbir dönemde bütün bu kanun ve kararnamelerin birlikte ve bir zamanda onaylanmasının mümkün olmadığı açıktır. Çünkü konulan kanunlar ve icra edilen genelgeler, şartların değişmesiyle, değiştirilmeye ve gözden geçirilmeye muhtaçtır. Örneğin bugün İslami Şûra Meclisi tarafından konulan bir kanunun yarın şartların değişmesi nedeniyle gözden geçirilip değiştirilmesi gerekebilir. Aynı şekilde, icra edilmek üzere hazırlanan genelgeler de şartların değişmesiyle birlikte, ya değiştirilmekte ya da yeniden gözden geçirilmektedir. Yine bir hükûmetin göreve gelmesiyle, kendine tanınan yetkiler çerçevesinde bazı kararnameleri değiştirmesi de bu türdendir. Elbette toplumun maslahatını düşünen kimseler, camiaya en fazla faydalı olacak şekilde ve hataları en aza indirecek bir tarzda, kararname çıkarmaya gayret etmektedirler. Bu anlamda kanunların İslami olması gerektiğini söylediğimiz zaman, kastımız bütün kanunların yani anayasada belirtilen, mecliste onaylanan kanunların ve icra edilmek için vazedilen genelgelerin Kur'ân'da aynen zikredilmiş olması değildir.

5- Kanunların İslami Olmasının Manası

Kanun ve kararnamelerin İslami olmasının manasını açıklama doğrultusunda, normal kanunların nasıl konulduğuna dikkat etmenin yararı olacaktır. Örneğin yürütme kurumu ve hükûmet heyeti, kararname ve genelgesi çıkarma ve tasvip etme noktasında, İslami Şûra Meclisi'nin belirlediği çerçevede hareket etmelidir. Hükûmet heyetinin icra gücü bundan daha geniş ve kapsamlı değildir. Başka bir ifadeyle, bunların ne derece yetkilerinin olduğunu anayasa ve meclisin onayından geçmiş kanunlar belirlemektedir. İcra edilmek için çıkarılmış kararnamelerin bu çerçevede yer alması zorunludur.

Öyleyse ilk önce anayasada ve onaylanmış kanunlarda genel ölçüler düzenlenmekte ve sonra hükûmet heyeti veya diğer makamlar, "icra için hazırlanmış kararnameler" adıyla kendi görevlerini yerine getirmektedirler. Yetkili kurumlar, bu durumlarda kendi istekleri doğrultusunda kayıtsız, şartsız ve bir sınıra riayet etmeden davranma hakkına sahip değildir. Bu makamların çıkardığı kararnameler, anayasada bulunan ve meclisçe onaylanmış kanunlar çerçevesinde olmalıdır. Meclis tarafından onaylanmış kanunlar da, Koruyucular Konseyi tarafından tasvip edilmelidir. Yani meclis de anayasa çerçevesinde hareket etmelidir. Bu surette mecliste onaylanmış kanunlar, itibar kazanmakta ve icra zorunluluğu taşımaktadır. Bundan dolayı, icra edilmek için çıkarılmış zorunlu kararnameler, meclisin onayladığı kanunlar ile uyumlu olmalıdır; meclisin onayladığı kanunlar da anayasa çerçevesinde olmalıdır. İslami yönetimin anayasası Allah Teâla'nın teşriî iradesine tabi olması durumunda muteberdir. Bu şekilde bütün kanun ve kararnameler zincirleme olarak birbirlerine bağlıdır. Bu zincirleme düzen sonunda İslam'a ve Allah Teâla'nın teşriî iradesine bağlandığı takdirde, kanun ve kararnameler muteber olacaktır. Dolayısıyla, bütün kararname, genelge ve meclisin tasvip ettiği kanunların Kur'ân ve sünnette mevcut olmaları gereği yoktur.

Eğer Allah belirli durumlarda kanun ve yasa koyması için, Hz. Peygamber'e (s.a.a) bazı yetkiler vermişse, bu yasa ve kanunlar, Allah Teâla'nın izni dâhilinde ve O'nun teşriî iradesi esasınca konulduğunda muteber olup icra edilmesi zorunludur. Allah Resulü'nün emir ve buyruklarına itaat edip uymak, Allah Teâla'nın Peygamber'e itaat ve uyulma emri vermesinden kaynaklanmaktadır. Bu emir sayesinde hem Allah Resulü tarafından

konulan kanun ve yasalar itibar kazanmakta hem de diğer insanların bu kanun ve yasalara itaat etmeleri ve uymaları zorunlu hâle gelmektedir. Bu suretin dışında yani Allah'ın Peygamber'e uyulmasıyla ilgili emri olmaksızın Allah Resulü'nün "emirlerine" uymak ve itaat etmek salt özü itibarıyla zorunlu değildir.

Allah Teâla'nın direkt olarak koyduğu ve Kur'ân'da açık şekilde beyan edilen kanunlar, birinci derecede yer almaktadır; bu kanunlar haddizatında yani salt özü itibarıyla muteber olma özelliği taşımaktadır. Sonra sıra Hz. Peygamber'in (s.a.a) Allah'ın izni dâhilinde, özel durumlarda vazettiği kanunlara gelmektedir; bu kanunlar ikinci derecede yer alıp, Allah'ın izni dâhilinde konulduğundan dolayı muteber sayılmaktadır. Aynı şekilde, masum Ehlîbeyt İmamları da bir kanun koyduklarında veya bir emir verdiklerinde, bu kanun ve emir, Allah'ın hükmü gereğince muteber bilinmektedir. Zira Allah ve Peygamber, imama itaat etmeyi farz kılmıştır. Bizim Hz. Ali'nin sorumluluğu ve İslam'ın egemenliği altında bir bölgede yaşadığımızı farz ediniz. Böyle bir ortamda ona itaat etmeyi kesinlikle kendimize farz bilecektik. Eğer İmam Ali (a.s) Malik-i Eşter gibi bir şahsı vali sıfatıyla bölgemize gönderip, "Onun emirlerine uyunuz, itaatsizlik etmeyiniz. Her kim ona itaat ederse bana itaat etmiş olacaktır." diye buyurmuş olsaydı, masum imam tarafından atandığından dolayı Malik-i Eşter'e uymak farz ve onun emirlerinin yerine getirilmesi de zorunlu olmuş olacaktı. Gerçi Malik-i Eşter'in halka yönelik emirlerinin kendi başına bir meşruiyeti ve onun bu yönden halktan bir ayrıcalığı bulunmamaktadır; ama onun Allah ve Peygamber tarafından atanan ve itaati farz sayılan masum imam vesilesiyle tayin edilmesi, ona uymayı zorunlu kılmaktadır. Kuşkusuz; masum imamın atadığı vali tarafından vazedilen kanun ve yasalar, üçüncü elden gelen kanunlar olarak hesap edilmekte ve üçüncü derecede muteber sayılmaktadır. İslami Şûra Meclisi tarafından bir makam sahibine belirli yetkiler verilmesi buna bir örnektir. Böyle bir şahıs, kendine tanınan yetkiler esasınca, kararname ve genelgeler çıkarabilir ve bunlar verilen yetkiler esasınca uygulanma zorunluluğu taşır. Aynı şekilde meclis de itibarını anayasadan almaktadır. Meclis tarafından vazedilen kanunlar, anayasa çerçevesinde muteber sayılır.

Ama diğer ülkelerde anayasanın itibarı halkın oyuna bağlıdır. Lakin biz, anayasanın itibarı ile ilgili hususta, daha yüksek bir makama/mer-

ciye ve sonuçta onun itibarının Allah'ın iznine dayandığına inanıyoruz; Peygamber'in yahut masum bir imamın veya Malik-i Eşter gibi masum imam tarafından tayin edilmiş birinin, bu anayasayı imzalaması gerekir. Bu yüzden kanunun itibarı, sırasıyla Allah'ın, Peygamber'in, masum imamın ve sonra da masum imam tarafından atanmış birinin vasıtasıyla sağlanmaktadır. Bu, İslam'ın mantığı ve teorisidir. Masum imam gaybette olduğu zaman, genel atama yoluyla onun tarafından seçilen, velayeti (naipliği) masum imam vesilesiyle onaylanan ve itibar bulan veliyy-i fakihin onayı, anayasa itibarının kaynağıdır. Böyle olmadığı takdirde anayasa kendi zatında meşruiyet sorunu taşır. Bu durumda anayasanın meşruiyetinin nereden kaynaklandığı bir soru hâline gelir ve tartışma konusu olur. Kimler anayasayı değiştirme hakkına sahiptir? Anayasaya oy vermeyen azınlıklar, hangi delilden ötürü anayasaya uyacaktır? Bunlar gibi onlarca başka soru vardır. Ama bu anayasanın masum bir imam tarafından onaylandığını söylediğiniz vakit, artık soru sorma ihtiyacı kalmayacaktır.

6- İslam Devletinde Yasama

Böylece İslam devletinin yasama alanındaki teorisi aydınlanmış oldu. Kanunun itibarının asıl kaynağı Allah Teâlâ'dır. Allah'ın tayin ettiği kimsenin sözleri muteber olur, Hz. Peygamber'de olduğu gibi; Hz. Peygamber'in tayin ettiği kimse de kendisi gibidir, Hz. Ali örneğinde olduğu gibi, yani kim yüce Peygamber tarafından atanırsa, onun sözleri bize hüccettir ve bizim için itibar taşımaktadır. Aynı şekilde masum imam tarafından özel veya genel atama yoluyla atanan birinin sözleri de muteberdir. Yukarıda belirtilen zincirleme yoluyla gelen kanun ve yasalar, ilâhî ve İslami olma özelliği taşımaktadır. Çünkü bu şekliyle kanun ve yasalar, Allah tarafından teyit edilmiştir. Daha önce söylediğimiz gibi, İslam devletindeki bu teyit meselesi, bazen birkaç vasıtayla gerçekleşmektedir: Veliyy-i fakihin imzasının meşruiyeti, masum imamın imzasına ve teyidine, masum imamın kararlarının ve imzasının meşruiyeti de Peygamber'in imza ve teyidine bağlıdır. Sonuçta meşruiyetin kaynağı Hz. Peygamber'in imzasına dayanmaktadır ki bu da Kur'ân ayetleriyle sabit olmuştur.

Konuya ilişkin Allah Teâlâ şöyle buyurur:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾

Ey iman edenler. Allah'a itaat edin, elçiye itaat edin ve sizden olan ulu'l-emre de.¹

﴿التَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ﴾

Peygamber, müminler için kendi nefislerinden daha evladır.²

Yukarıda zikredilen bağ, İslam esasları, İslam toplumu, Allah'ın, Peygamber'in ve masum Ehlibeyt İmamları'nın hakkaniyetine inanan kimselerce şüphesiz tam anlamıyla mantıksal karşılanmaktadır. Daha önce söylediğimiz gibi, muhatapların akide ve inançları doğrultusunda konuşmalı ve onların diliyle onlara hitap etmeliyiz. Bu yüzden eğer biri Allah'a inanmıyorsa veya Allah Resülü'nün (s.a.a) yahut masum Ehlibeyt İmamları'nın hakkaniyetinden kuşku duyuyorsa, böyle bir şahısla daha farklı türden bir sohbet gerekir. İlk önce İslam'ın temel esaslarını ve yapılanmasını anlatmalı, bunlar ispat edildikten sonra devlet ve siyaset ile ilgili diğer konular, bu ispat edilen esaslar üzerine kurulmalı ve kanıtlanmalıdır. Elbette bu tür yasama tarzı mı yoksa diğer yasama tarzları mı insanların yararınadır? Oturulup serbestçe araştırma yapılabilir ve tartışılabilir.

7- İslam Devletinde Kanunları Uygulayanların Atanır Oluşu

İslam'ın siyasi teorisinde, kanunun aslını Allah Teâla'nın koyması gereğine, velayetî sistemin gereği düzleminde kanun ve kararnamelerin ya Allah ya Allah Resülü ya da masum imam yahut masum imam vasıtasıyla genel veya özel bir şekilde atanmış biri tarafından onaylanmasının lüzumuna ek olarak, kanunu icra eden kimse de Allah tarafından tayin edilmelidir. (Elbette yargı sistemi de yürütme kurumunun kapsamında yer almaktadır; ama taşıdığı önem, ihtilaflarda ve husumetlerde yetkili makam sayılması ve kanunu uygulamadan önce onu yerlerine tatbik etmesi hasebiyle, onun için özel bir statü ve belirli şartlar öngörülmüştür.) Hz. Peygamber (s.a.a) yahut masum bir imam hayatta olduğu zaman, ya bizzat kanunun icra edilmesine nezaret eder veya birini kanunu uygulaması için görevlendirir. Malik-i Eşter'in Hz. Ali (a.s) tarafından kanunları icra etmek için Mısır'a vali tayin edilmesi buna bir örnektir.

1- Nisâ / 59

2- Ahzab / 6

Ama imamın, halkın ona ulaşamayacağı bir şekilde gaybette olduğu bir dönemde, kanunları icra etme görevi genel atama yoluyla, masum imam tarafından atanmış kimseye aittir. Buna da ileride hakkında sohbet edeceğimiz velayet-i fakih teorisi denmektedir.

Böylece İslam'ın siyasi teorisi ve devlet yapılanmasında, kanunun Allah'tan olması gereği gibi (kanun ya Kur'an'da beyan edilen Allah'ın kelamı ya itibarını Allah'tan alan Peygamber'in buyrukları ya da itibarını Peygamber'den alan masum imam tarafından bildirilenler yahut kanun koyma hakkının kendisine verildiği biri tarafından konulandır.) kanunu icra edecek kişilerin de Allah tarafından ya özel olarak ya da genel atama yoluyla atanmış olması gereği aydınlanmış oldu. Aynı şekilde yargı kurumunun da Allah'a dayanması lazımdır. Yargıç, direkt bir şekilde veya genel atama yoluyla Allah tarafından atanmış olmalıdır. Yargıç, meşruyetini bir şekilde Allah'tan almıyorsa, onun verdiği hükmün bir itibarı olmaz. (Kur'an'da Hz. Davud'un bizzat Allah tarafından hüküm vermek üzere atandığını okumaktayız.)

﴿ يَا دَاوُدُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ ﴾

Ey Davut! "Gerçek şu ki, Biz seni yeryüzünde bir halife kıldık. Öyleyse insanlar arasında adaletle hükmet."¹

Allah Teâla, Hz. Peygamber (s.a.a) hakkında da şöyle buyurmakta:

﴿ إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ ﴾

Şüphesiz Allah'ın sana gösterdiği gibi insanlar arasında hükmetmen için biz sana kitabı hak olarak indirdik.²

Ve yine şöyle buyurulur:

﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا ﴾

﴿ مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴾

1- Sâd / 26

2- Nisâ / 105

Hayır, öyle değil; Rabbine andolsun, aralarında çeliştikleri şeylerde seni hakem kılıp sonra senin verdiğin hükme, içlerinde bir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle teslim olmadıkça, iman etmiş olmazlar.¹

İslam'ın siyasi teorisinde, bir bütün olarak tüm alan ve yönleriyle hâkimiyet, siyaset yapma ve toplumu idare etme şekli, Allah'ın teşrî iradesine dayanmalıdır.

Dokuzuncu Oturum

DİNÎ DÜZENDE KANUNLARIN YERİNİN İNCELENMESİ

1- İslam'ın Siyasi Teorisinin Esasları

İslam'ın siyasi felsefe ve teorisinin belirli esasları olduğuna dikkat edilmelidir. Bu esasların bir kısmı herkes tarafından ve bir kısmı da yalnızca bazı kimselerce kabul edilmektedir. Bazı kimseler ise, bu esasların hiçbirini kabul etmemektedirler. Bu teorisinin aydınlanması ve belirginleşmesi açısından, bu esaslar açıklanmalıdır. Bu esaslardan bazılarının yeterince açık olmasından ötürü, belirginleşmeleri yönünde kısa bir şekilde açıklama yapılmalıdır ve hiçbir bilimde araştırılması ve söylenmesi zaruri olmayacak kadar açık olan noktaların beyan edilmesinden kaçınılmalıdır. Böylece konunun belirginleşmesi yönünde, sadece üzerinde tartışma ve inceleme yapılması gerekli olan esaslar ile ilgili açıklama yapılmalıdır.

a) Kanun

Kanunun esas ve öncüllerinden biri de toplumun ona olan ihtiyacıdır. Daha önce de zikredildiği gibi, İslam'ın siyasi teorisinin bir esası da kanunun Allah'tan olması ve O'nun izniyle uygulanması gereğidir. Kanunun ilâhî olmasının manası, onun ya Allah tarafından Kur'ân'da açıklanmış olması ya da Allah'ın Peygamber'e veya masum imama kanun vazetme yetkisi vermesi yahut Peygamber veya masum imam tarafından atanmış kimselerin değişen şartlarda çeşitli kanunlar vazetmeleridir. Böylece ilâhî kanunlar üçe ayrılmaktadır:

1- Peygamber ve masum imamın hiçbir ilgilerinin olmadığı, bizzat Allah tarafından konulan kanunlar,

2- Allah'ın verdiği yetki çerçevesinde Peygamber veya masum imam tarafından konulan kanunlar,

3- Peygamber veya masum imamların izin verdiği kimselerce vazedilen ve şartlara göre değişebilen kanunlar. Bu kanunlar, İslam toplumu için itibar taşımaktadır. Çünkü bunlar, sonuçta Allah'ın emir ve izninden kaynaklanmaktadır. Bu anlamda bizzat Allah'ın kendisi direkt bir şekilde kanun koymakta ve bu kanunlar da Kur'ân'da beyan edilmektedir. Ama kanunun icra edilmesine gelince, Allah icra edici değildir. Kanunu icra edecek şahsın toplumda bulunması, halkı görmesi, emir ve yasakları beyan edip kanunları uygulaması lazımdır. Bu icra edici şahıs, birinci derecede Peygamber ve masum imam, ikinci derecede ise Peygamber veya masum imam tarafından kanunları icra etmek için atanmış kimsedir. Peygamberin veya masum imamın yaşadığı bir zamanda, bazı şahısların kanunları uygulamak için şehirlere ve İslami bölgelere gönderilmeleri bu esas uyarıdır. Gaybet zamanında ise, kanunları uygulama görevi, genel atama yoluyla tayin edilen âlimlere aittir. İslam devletinin yapısının belirginleşmesi hakkında yukarıda belirtilenler, yasama ve kanunların icra edilmesi konularının beyanından ibarettir. Bununla beraber, yargı kurumunun gerçekte yürütme kurumunun bir parçası olduğu, ama taşıdığı önem nedeniyle ayrı bir şekilde yapılandığı da açıklanmış oldu.

2- Tabî Kanunlar İle Vazedilmiş Kanunların Yerleri

Kanunun esaslarından ve öncüllerinden biri, toplumun menfaatlerine göre düzenlenmesinin gereğidir. Yalnız Allah tarafından direkt bir şekilde veya vasıta yoluyla belirtilmiş olan kanunlar muteberdir. Bu da daha önceden söylendiği gibi ikinci bir esastır. Bunun karşısında bazıları ister Allah'ın vâzetmiş olduğu kanunlar olsun isterse de başkalarının vâzetmiş olduğu kanunlar olsun, bir bütün olarak toplumun, kanunlara bir ihtiyaç duymadığını söylemektedirler. Elbette bu düşüncenin asrımızda taraftarı yoktur. Çünkü içinde bulunduğumuz koşullar, kanuna olan ihtiyacı herkese kabul ettirmiştir. Ve hiç kimsenin kanuna olan ihtiyacı reddetmesi mümkün değildir. Bugün az sayıda insan topluluğunun yaşadığı köylerde ve mahallerde dahi, fertlerin uymakla yükümlü oldukları kanun ve yasaların bulunması zorunluluk arz etmektedir.

Hayat şartlarının çok sade olduğu tarihin geçmiş dönemlerinde bazıları, oturup kanun koymanın gereksiz olduğuna inanıyordu. Onların görüşüne göre akıl, tabii hukuku tanıma yoluyla bir dizi tabii kanunu da keşfetmekteydi. Artık böylece başkalarının kanun koymalarına gerek kalmamış oluyordu. Tarihin uzak dönemlerindeki toplumlarda tabii hukuk ve tabii kanun düşüncesi, sözde şu şekilde tartışılıyormuş: “Hangi kanunu uygulayalım?” diye bir soru sorduklarında “Kendi özüne veya âleme bak, böylece âlemde hangi kanunların geçerli olduğunu göreceksin. İşte o kanun toplumda geçerli olacaktır.” şeklinde cevap verilmekteymiş.

Görüldüğü gibi, kanuna olan ihtiyaç, tabii kanun düşüncesi tarafından da, kesin bir şekilde kabul edilmektedir. Tarih boyunca hiçbir düşünür, tabii kanunlar da dâhil olmak üzere, kesinlikle beşerin hiçbir şekilde kanuna ihtiyacının olmadığını iddia etmemiştir. Bu alanda filozoflar arasında yapılan tartışmalar ise, kanunların akli yahut tabii veya ilâhî olmasıyla ilgilidir. Fakat tüm insanların akıl yoluyla kavrayabildikleri kanunlar, toplum için yeterli midir? Başka özel kanunlara ihtiyacımız var mıdır? Söylediğimiz gibi her ne kadar kendisiyle ilgili değişik yorumlar yapılan (bu yorumların neler olduğunu incelemek konunun dışındadır) tabii yahut akli kanunların ya da akli gerçeklerin, geçmişte toplumun sorunlarını halledeceği düşünülmüş olsa da, içinde bulunduğumuz asrın şartları uyarınca, bunun bugün kabul edilmeyeceği şüphe götürmeyen bir gerçektir. Bu mesele için araştırma yapma gereği bile yoktur. Günümüzde her fert, yaşadığı ortamı ve etrafını göz önünde bulundurmak suretiyle, her gün daha da zorlaşan yakın, uzak ve uluslararası ilişkilerin, yüzlerce toplumsal ve uluslararası kanunu gerektirdiğini görmektedir. Toplumsal ve bölgesel kanun ve yasalar, trafik kuralları, nakil ve taşıma işleri ile ilgili yasalar bunlara birer örnektir.

Bu alanda belirgin bir kanun olmadığı takdirde, taşıma, nakil ve trafik sorunları nasıl çözülecektir? Eğer bir otomobilin sürati, hareket niteliği, (yani sağdan mı, yoksa soldan mı hareket edeceği) diğer trafik ve sürücüyle ilgili kurallar konulmamışsa, bunun ne gibi bir sonucu olur? Dünyanın herhangi bir bölgesinde, ortak bir mekânda beraberce yaşayıp da bu kanunlara riayet etmeksizin sağlıklı ve tehlikesiz bir hayat süren bir topluluk bulunabilir mi? Trafik kurallarının bütün ülkelerde aynı şekilde düzenlenmediği doğrudur. Örneğin İngiltere ve Japonya gibi ülkelerde

taşıtlar yolun solundan, İran gibi diğer bazı ülkelerde ise, yolun sağından hareket etmektedirler. Ama her hâlükârda belirli bir kanun konulmakla, sürücü kendi görevini ve hangi taraftan hareket etmesi gerektiğini bilmektedir. Yukarıdaki örnek, kanunun toplumda var olma zorunluluğunu gösteren delillerden biridir. Şüphesiz bu zorunluluk, ailevi ve uluslararası meselelerde de kendini hissettirmektedir.

Uluslararası kanunların olması zorunluluğunu gösteren delillerden biri de, sahilleri bulunan ülkeler arasında, taşıdığı kaynaklar nedeniyle, ihtilafın olduğu Hazar denizidir. Herkesin bu denizin petrol yatakları ile diğer kaynaklarından istediği şekilde yararlanması; petrol, gaz ve diğer kaynakların çıkarılmasıyla ilgili belirli kanunların bulunmaması, doğal olarak kabul edilemez bir durumdur. Bu sorunla ilgili gerekli kanunlar çıkartılmalıdır. Böylece bu kanunlara göre, her ülkenin bu denizin mevcut alanından, yeraltı ve diğer kaynaklarından ne ölçüde yararlanabileceği tespit edilecektir. Belirli bir kanunun olmamasından kaynaklanan komşular arasındaki mevcut ihtilaflar, tüm tarafları kaynakların adil paylaşımına yönelik kanun koymaya ve sözleşme yapmaya zorlamaktadır.

O hâlde kanun koyma ve sözleşme yapma gereği, insanlığın ihtiyaçlarından doğmaktadır. Birkaç asır önce insanlığın ihtiyacının olmamasından ötürü var olmayan konvansiyonlar, sözleşmeler; denizler, kıtalar ve sınırlarla ilgili kanunlar; fertler, gruplar, milletler ve ülkeler arasında meydana gelen ihtilaflardan dolayı konulmuştur.

Kanunun, her ferdin ve toplumun haklarının kapsamını belirlemesi sebebiyle Kur'ân, toplumsal hayatın kanuna ihtiyaç duymasıyla ilgili ilkeye özel bir önem vermektedir. Kanunun varlığı, genel anlamda, toplumsal hayata özgü bir olgu değildir elbet; aksine insani bir yaşamı arzulayan ve saadete ermeyi isteyen her fert kanuna ihtiyaç duymaktadır. Ferdî yaşam için, ahlaki kurallar elbette ki yeterlidir. Ama toplumsal meseleler ve halk arasındaki zıtlıklar söz konusu olduğu zaman, netice itibariyle ihtilaf meydana gelmektedir. Bazen bir şahsın, kendi payından daha fazla bir derecede bir nehirden su alması yüzünden savaş ve çekişmelerin çıktığı görülmektedir. Bu anlamda, toplumsal kanunların konulması zorunluluğu aydınlanmış olmaktadır. O hâlde toplumun kanuna olan ihtiyacı, akli bir gerçektir. Her akıllı insan, kanun olmadığı takdirde, toplumsal hayatın,

yaşamın, emniyetin ve hepsinden de önemlisi insanın manevi hayatının tehlikeye gireceğini bilmektedir. Yukarıda verilen misallere dikkat edilecek olursa, tabii kanunların böyle sorunlar için yeterli olmadığı ve bizim sonradan düzenlenebilen başka kanunlara ihtiyaç duyduğumuz anlaşılacaktır. Aklın, adalete ve insafa riayet etmeyi tavsiye etmesinden dolayı, bizim, bunları gerçekleştirme yolunda, yapılması gereken fiiller için, başka çeşit kanunlara ihtiyacımız bulunmaktadır.

Örneğin akıl, Hazar denizinin kaynaklarını komşu ülkeler arasında adil bir bölüşümle paylaşılmasını öngörmektedir. Bundan sonra bu adil bölüşümün nasıl yapılacağı tartışılmaktadır. Kaynaklardan yararlanma noktasında yapılacak bu adil bölüşümde ülkelerin yüz ölçümü mü, yoksa sahilleri mi yahut sahillerde bulunan nüfusları mı ölçü alınacaktır? Bu tür sorunların cevabını kanun koyma yetkisine sahip makam vermelidir. Diğer durumlarda da kanun koyucunun mevcut olması zorunludur. Bu anlamda, kanun koyucunun kim olabileceği irdelenmelidir.

b) Kanunların İlahî ve Dinî Kaynaklı Olma Gereği

İslam, Allah'ın belirli kanunlar belirlediğini ve Peygamber vesilesiyle yol-ladığını iddia etmektedir. Bundan dolayı birinci esası yani kanuna olan ihtiyaç meselesini kabul ettikten sonra dinin, yasamanın kaynağı olduğunu kabul etmek de ikinci bir esas olmaktadır. Bu aşamada, İslami bir ülkede bile İslam dinini kabul etmeyen bazı şahısların var olması mümkündür; İslami olmayan bir ülkede İslam dinini kabul edenlerin var olması buna benzer bir durumdur. Eğer bir kimse, "Ben Allah'ın varlığı konusunda şüphe duyuyorum ve bundan dolayı Allah'ın dinini ve kanunu kabul etmiyorum." derse, böyle bir aşamada kanunu Allah'ın koyması gerektiği ilkesi bu şahısa ispatlanamaz. Zira Allah'a inanmayan biri için "kanunun ilâhî olma zorunluluğu" kabul edilir değildir. Bundan dolayı ilk önce kelimî ve felsefi bir anlatım metoduyla Allah'ın varlığını, sonra da kelimî bir beyan tarzı ile Peygamber'in ve dinin hakkaniyetini ispatlamalıyız. Bu ilk merhaleyi aştıktan sonra, sıra bir sonraki merhaleye gelmiş olacaktır ve muteber olan kanunun, ya direkt veya vasıtalı bir şekilde Allah'ın koymuş olduğu kanun olduğunu ispatlamak, bu merhalenin kapsamına girmiş olacaktır.

Bundan önce, bir kimsenin Allah'a, dinin aslına ve nübüvvetine inanmakla beraber toplumsal kanunları Allah'ın koyması gerektiğine inanmıyor

olabileceğine atıfta bulunmuştuk. Böyle bir kimsenin görüşüne göre insan, Allah'a karşı şükranında bulunmalı, O'na ibadet etmeli, yakarmalı ve mescit ile ibadet edilen yerlere gidip gelmelidir. Ancak insanın toplumsal hayatının Allah'la bir irtibatı bulunmamaktadır. Bundan dolayı Allah'ın insan için kanun koyması söz konusu olamaz. Geçen oturumlarda böyle bir görüşün İslam açısından kabul edilir bir düşünce olmadığını söylemiştik. İslam dini, bir kimsenin "Ben dini yani Kur'an'ı, Peygamber'in (s.a.a) ve masum Ehlîbeyt İmamları'nın (*hepsine selâm olsun*) sağlam hadislerini ve onların yaşam şekillerini kabul ediyorum; ama bir Müslüman olarak İslam'ın toplumsal kanunları beni ilgilendirmiyor." diye bir tavır sergilemesini kabul etmemektedir.

3- Dinin Asıllarını Kabul Etme Zorunluluğu

Her fikir ve inancın değişmeyen/sabit asılları bulunmaktadır; bunlara ıstılâhî olarak o fikrin veya inancın asılları denmektedir. Bu asılları bilen herkes, söz konusu fikir veya inancı kabul edip etmeme noktasında özgür olmakla beraber, bu fikir veya inancın hangi asıllardan ibaret olduğunu bilmelidir. Başka bir ifadeyle, bir bütüne yüzlerce parça eklenmesi veya ondan bir o kadar parça çıkarılması mümkün olabilir, ama diğer bütünlere ayrılan yönünün belirginleşmesi açısından, bu bütünün belirli bir eksenini bulunmalıdır. Bu esas uyarınca bir kimse, dini bir bütün olarak kabul ederse, bu bütünün değişmeyen/sabit bazı öğelerinin olduğunu da kabul etmelidir. Böylece bu din, bu yönüyle, diğer din ve fikirlerden ayrılmış olacaktır.

Üzülerek söylemek gerekir ki bazı kimseler, İslam'ı kabul ettiklerini söylemekle beraber, İslam'ın değişmeyen/sabit bazı esasları olduğunu kabul etmemekte ve bu konuyla ilgili her şeyin, değişik şekillerde yorumlanıp değişebileceğine inanmaktadır. Bu kimseler şöyle söylemekte: "Biz İslam'a karşı değiliz; ama İslam'ı kabul etti diye de herkesin namaz kılması gerekmez." Bu kimseler, namazın dinde var olduğunu, bazı Müslümanların namaz kıldığını bilmekle beraber, Müslüman olan herkesin namaz kılması gerektiğine ve namazın dinin sabit bir rüknü olduğuna inanmamaktadırlar!

Bunlar, oruç ve söz konusu diğer bütün toplumsal hükümler hakkında, Peygamber'in, Ehlîbeyt İmamları'nın ve diğer Müslümanların bunlarla amel ettiklerine inanmakta; ancak İslam'ın bunlarla ayakta durduğuna ve

bunlar olmaksızın İslam'ın varlığını sürdüremeyeceğine inanmamaktalar. Burada onlara şu sorunun sorulması lazım: Peki İslam'ın ayakta kalmasını sağlayan ve onlar olmaksızın varlığını sürdüremeyeceği şey nedir? Acaba İslam'da tevhidin asıl bir rükün olduğunu ve onu kabul etmeyenin Müslüman olamayacağını kabul ediyorlar mı? Cevap olarak söz konusu kimseler, bu anlayış tarzının bize göre doğru olduğunu ve başkasının ise İslam'dan bir başka şeyi anlayabileceğini ve sadece İslam'la ilgili bizim anlayışımızın doğru olduğunu söyleyemeyiz! Bir başkasının İslami anlayışına göre Allah, iki veya bin tane olabilir ya da İslam dininin bir ilâhı olmayabilir ve biz, kendi İslami anlayışımızın doğru olduğunu ispatlamak için delil getiremeyiz! Kendi İslami anlayışımızın doğru olduğu iddiasıyla, bir başkasının da İslam ile ilgili başka bir yorum öne sürmeye hakkının olmadığını söyleyemeyiz. Sonuç itibariyle şöyle derler: "Benim yorumum kendi görüşüme göre en iyi yorumdur ve bu yargı, aynı şekilde diğerleri için de geçerlidir."

Şüphesiz böyle kimseler, sadece aldatma ve düzenbazlık niyeti taşımaktadırlar. Aksi hâlde hiçbir bilim ve tanıtıcı sistemde ortak paydalara sahip iki bütünü birbirinden ayırmak mümkün değildir. İki bütün, birbirinden ancak ya tüm paydaları ya da bazı paydaları farklı olması durumunda ayırt edilebilir. Aksi hâlde bu iki bütünden birinin diğer bir bütünden farkı kalmayacaktır. Bir bütünü diğer bir bütünden ayırabilmek için, iki bütün arasında bir farkın olması gereklidir. Eğer bir bütünün paydalarının hepsi diğer bir bütünün paydalarının yerine geçebiliyorsa bu iki bütünü birbirinden ayrı olarak, müstakil bir şekilde kabul edemeyiz. Örneğin bir bütündeki "A" paydası diğer bir bütündeki "A" paydasının, "B" paydası diğer bir bütündeki "B" paydasının ve "C" paydasının diğer bir bütündeki "C" paydasının yerine geçebileceği gibi...

Eğer bir bütün, "İslam dini" sıfatıyla tanınıyorsa, başka bir dinden ayırt edilebilecek, kendine has bazı özellikler taşımalıdır. Yani bu dinin bazı sabit rükünleri olmalı ve İslam bunların üzerine kurulu olmalıdır. Eğer tevhit, nübüvvet ve mead gibi dinin usullerine ya da namaz ve diğer ibadetlere inanıyorsak ve bu inançla birlikte bunların değişebileceğini ve değişik şekillerde yorumlanabileceğini düşünüyorsak, bu durumda hiçbir ögenin sabitliğini ispatlayamayız ve bunların İslam'ın asılları olduğunu da iddia edemeyiz.

Bundan dolayı, İslam adıyla bilinen belirli bir dinin varlığından söz etmemeliyiz! Bu durumda, hangi şeyi savunmak istemekteyiz? İnsanları İslam'a davet etmekle birlikte onlara Müslüman olma yolunu öğretmemiz ve onlara "İslam'ı nasıl anlarsanız o şekilde amel ediniz ve kendi anlayış ve idrakiniz esasınca İslam'ı yaşayınız." dememiz nasıl mümkün olabilir! "Eğer namaz kılmanız gerektiği neticesine ulaşırsanız o hâlde namaz kılınız ve namaz kılmanız gerektiğine dair bir neticeye ulaşmazsanız, namaz kılmayınız; sizler kendi anlayışınız esasınca amel etmede özgür bir durumda bulunmaktasınız!" İslam ile ilgili bu şekildeki bir anlayış tarzının, Hristiyanlıkla veya diğer dinlerle ilgili herhangi bir anlayış tarzından farkı nedir? Bundan böyle, insanları İslam'a davet etmemizin ne gibi bir felsefesi kalmaktadır? Eğer herkesin kendi anlayışınca İslam'ı yaşaması kararlaştırılır ve belirli/sabit bir usul ve eksen var olmazsa, bu durumda biz, insanları sadece sözde İslam'a davet etmiş olacağız. Bu görüş uyarınca, bizim, insanları İslam'a veya Hristiyanlığa ya da daha da önemlisi dinsizliğe davet etmemiz fark etmemektedir.

4-İslam, Sabit Usul ve Özellikler

Eğer bir kimse "Ben İslam'ı kabul ediyorum, ama İslam ile ilgili sabit bir anlayış tarzının olmadığına ve İslam'ın tüm usullerinin değişebileceğine ve değişik şekillerde yorumlanabileceğine inanıyorum." derse, onun sözü nifak ve aldatıcılıktan başka bir şey olmaz. Böyle bir durumda Hristiyanlıktan çıkarılan anlayış tarzının İslam'dan da çıkarılması mümkün olacaktır. Böyle olunca da bu iki dinin birbirinden ve bir Müslümanın bir Hristiyanından farkı kalmayacaktır. O hâlde biz, bir şahsın Müslüman olup olmadığını söyleyemeyeceğiz! Her bina temel, duvar ve tavan gibi sabit bazı unsurların üzerine kurulmakta ve bu özelliğiyle harabeden ayırt edilmektedir. Bu anlamda, bir binanın sabit bazı unsurları olmadığını iddia edemeyiz. Bir şeyin sütun, duvar ve tavanı olması hâlinde bina olarak adlandırılabilirliğini ve bunlar olmaksızın, bu şeyin, yine de bina olarak adlandırılabilirliğini, kara, deniz ve havada dahi olsa yine de bunun bina olduğunu ve bunun, belirli ve sabit hiçbir unsuru olmadığını söyleyemeyiz.

Aynı şekilde İslam da belirli, bazı sabit unsurlardan oluşmuştur ve eğer belirli bir eksen ve sabit bazı unsurlar olmazsa, bu dinin İslam olup olmadığı hakkında bir şey söyleyemeyiz. Bundan dolayı, eğer bir kimse,

İslam'ı kabul ederse, İslam'ın sabit rükünleri sıfatıyla bazı sabit unsurları da kabul etmelidir. Bir bütünün şüpheli ve kesin olmayan paydaları olabilir veya bir bütün açık olabilir; bazı paydalar ona eklenebilir ve ondan çıkarılabilir. Ama bir şeyin, hiçbir sabit ögesi olmaksızın belirli bir bütün sıfatıyla anılmasının bir manası yoktur.

Dost ve düşman İslam'ın temel unsurlarını tanımaktadırlar. Tevhit, nübüvvet ve mead gibi asılların dışında, Allah'ı inkâr edenler de dâhil olmak üzere herkes tarafından tanınan İslam'ın başka önemli esasları da bulunmaktadır. Örneğin namaz ve hac, İslam'ın asli unsurlarından bazıları olarak bilinmektedir. Dünyadaki bütün insanlar, belirli bir mevsimde Müslümanların hac ibadetini yerine getirdiklerini bilmektedirler.

Durum bu iken birinin kalkıp "Benim bildiğim İslam'da hac yoktur." demesi mümkün olabilir mi? Herkes, İslam'da namaz ibadetinin var olduğunu bilmektedir. Bununla beraber eğer bir kimse, "Ben, İslam'ı kabul ediyorum, ancak İslam'dan anladığım kadarıyla bu dinde namaz diye bir ibadet yoktur." derse bu kimse, ya İslam'ı tanımamıştır ya da kendini Müslüman olarak tanıtıp, bir Müslümanın sahip olduğu imkânlardan yoksun kalmamak ve İslam toplumundan dışlanmamak için zahiren kendini Müslüman gösteren sahtekâr biridir. Çünkü hac, namaz ve oruç bu dinin sabit unsurları ve asılları olup, bütün Müslümanların tasdik ettiği ibadetlerdir. Acaba bir kimse İslam'ı tanıdıktan sonra, İslam'da hırsızlığı önlemek için kanunen öngörülen bir cezanın olmadığını söyleyebilir mi? Zira Kur'ân bu meseleyi "*Hırsız erkek ve hırsız kadın...*"¹ ayetiyle açıkça izah etmektedir.

Aynı şekilde diğer konularla ilgili olarak da Kur'ân'ın açık hükümleri mevcuttur. O hâlde İslam'ın temel esasları belli olmuştur ve bizim yeniden oturup bunları tek tek ispatlamamıza gerek yoktur. Bu esas uyarınca, İslam'ın aslının Kur'ân olduğu ve bunun da Allah tarafından gönderilen hak bir kitap olduğu ispatlanırsa, Kur'ân'ın her dediğinin hak olduğunu ve onun sabit ve uyulması gereken kesin bazı hükümler taşıdığını kabul etmeliyiz. Bazı ayetler hakkında değişik tefsirlerin öne sürülmesi elbette mümkündür. Ancak bir ayet hakkında değişik tefsirlerin bulunması,

Kur'ân'dan hiçbir sabit ve kesin şeyin çıkarılamayacağı ve herkesin istediği şekilde Kur'ân'ı anlayabileceği manasına gelmez.

Eğer bir kimse, Arapçayı biraz bilir ve Kur'ân'a bakarsa, insanların değişik anlayışlarıyla ilişkisi bulunmayan, varsayım ve önceki düşüncelere ve bilim vasıtasıyla kavradığımız kanunlara tabi olmayan bir takım açık ve kesin meseleleri kavrar. Namaz kılmayı emreden ayet veya hırsızın elinin kesilmesini buyuran bir başka ayet buna birer örnektir. Dört unsur¹ ve Yedi gök² teorilerine inancın olduğu zamanda bu ayetlerden anlaşılan mana ile Einstein'ın Nisbiyet Teorisi'nin söz konusu olduğu bu zamanda anlaşılan mana birdir. Bugün Einstein'ın Nisbiyet Teorisi gündemde olduğu için bu ayetin manası da değişmiştir." denilemez. İçinde bulunan kelimelerin sözlük manasında meydana gelen değişikliklerden ötürü ve başka meseleler nedeniyle bir ayetin bazı bilimlerle bir ilişkisi meydana gelmiş olabilir. Ancak anlaşılması yönünden diğer bilimlerle bir ilişkisi olmayan ve tabii olarak değişme şüphesi taşımayan bazı meselelerin varlığı da kesindir.

5- Zorunlu Sabit Hükümler ve Kur'ân'ın Kesin Anlamları

İslam'ın bir takım zorunlu hükümleri vardır. İster Müslüman olsun, ister olmasın herkes bunların İslam'ın gerekleri olduğunu ve bunların asla değişmeyeceğini bilmektedirler. Aynı şekilde Kur'ân'dan bir takım kesin anlamlar çıkarılmaktadır; Kur'ân'ı kabul etsin veya etmesin; Kur'ân'a bakan biri, bunu anlamaktadır. Kesin olan bu anlamları idrak edebilmek için bir ferdin biraz Arapça bilmesi yeterlidir. Bu ferdin Müslüman olması da şart değildir. Kur'ân'daki bütün konuların böyle olmadığı ve bazı ayetlerin kendilerinden değişik manalar çıkabilecek bir yapıda beyan edildiğini de hatırlatmalıyım.

Aynı şekilde Kur'ân'ın başka özellikleri de bulunmaktadır. Örneğin Kur'ân'ın zahiri ve batını ve batınının da batını bulunmaktadır. Bizim şu anki bahsimiz, manası kesin olan ayetler hakkındadır. Yani konumuz, hiçbir şekilde değişmeyen, farklı anlayış ve bakış açılarına göre de manası sabit

1- Yunan filozofları tarafından evrenin temel bileşenleri ya da maddeleri olarak görülen toprak, hava, su ve ateş.

2- Eski astroloji ilminde uzayın yedi gökten oluştuğu inancı.

ve kesin olan, üzerinde şüphe bulunmayan meselelerle ilgilidir. Örneğin “**Namaz kılınız.**”¹ cümlesi namazın farz oluşu manasına gelmektedir ve “**Size oruç yazıldı.**”² cümlesi ise orucun farz oluşu manasına gelmektedir. Ne kadar bilimsel teori ortaya atılırsa atılsın ve bu teoriler ne kadar gözden geçirilirse geçirilsin bu ayetlerin manası ve anlamı değişmeyecektir.

Dinin zorunlulukları hakkında konuştuğumuz zaman, maksadımız; bunların sabit, kesin ve değiştirilemeyecek olduklarıdır. Çünkü biz, bunları İslam’ın en asıl ve kesin kaynakları olan Kur’ân’dan ve manası açık mütevatir hadislerden almışızdır. Bundan dolayı dinin zorunluluklarını inkâr edip, İslam’ın kesin ve sabit bir şekilde anlaşılamayacağı şeklinde konuşanlar, ya bu konuyu yanlış anlamış olan cahil kimselerdir ya da halk ile oyun oynayan ve İslam’a inanmayan kasıtlı kimselerdir. Şüphesiz İslam’ın siyasi teorisinin zorunluluklarından ve sabit usullerinden biri de kanunun Allah tarafından koyulması gereğidir. İlâhî kanunu kabul etmeyen kimseler, gerçekte dinin zorunluluklarından birini inkâr etmişlerdir. Namaz kılmanın farz oluşu, nasıl Kur’ân’dan çıkartılıyorsa “zina eden erkek ve zina eden kadının” hükmü de aynı şekilde Kur’ân’dan çıkartılmaktadır. Kur’ân’da namaz ve orucun hükmü, nasıl bir açıklıkla sabit olmuşsa, Peygamber’e itaat etmenin zorunluluğu da o açıklıkta farz kılınmıştır ve İslam’da Peygamber’in makamı “itaati farz olunan” makam unvanıyla tanınmaktadır. Yüce Allah bu konuyla ilgili olarak şöyle buyurmaktadır:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولَى الْأَمْرِ مِنْكُمْ ﴾

Ey iman edenler! Allah’a itaat edin; elçiye itaat edin ve sizden olan ulu’l-emre de.³

Allah Teâla yine şöyle buyuruyor:

﴿ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا ﴾

Resul size ne verirse artık onu alın ve sizi neden sakındırırsa artık ondan sakının.⁴

1- Bakara / 43

2- Bakara / 183

3- Nisâ / 59

4- Haşr / 7

İslam'ı kabul edip, içinde İslam'ın zorunluluklarının zikredildiği ayetleri kabul etmemek ve şahsi istekler doğrultusunda hareket etmek mümkün değildir. Bu insan, Allah'ın kendi ağızlarından şöyle buyurduğu kimsele-
rin canlı örneğidir:

﴿ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ ﴾

“Bazısına inanırız, bazısını tanımıyoruz.” diyorlar.¹

Ve bunun ardından Allah Teâla bu kimseler hakkında şöyle buyuruyor:

﴿ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا ﴾

İşte bunlar, gerçekte kâfir olanlardır.²

O hâlde İslam'a inanan bir kimse, İslam'ın bütün hüküm ve kanunlarını tamamen ve eksiksiz kabul etmeli, İslam'ın zorunluluklarının bilimsel değişikliklere tabi olmadığına, bundan dolayı da bilimsel görüşlerin değişmesiyle veya yeni bilimsel teorilerin ortaya atılmasıyla, bunlarda bir değişiklik olmayacağına inanmalıdır. Bu doğrultuda bir şahıs, namaz ile ilgili olan ayeti kabul ettiği gibi hırsızlık ile ilgili olan ayeti de aynı şekilde kabul edecektir ve bu şahıs, İslam'ın değişken öğeleri sıfatıyla Kur'an'da manası kapalı olan ve değişik şekillerde yorumlanabilen bir takım ayetlerle karşılaşmakla birlikte, İslam ve Kur'an'ın diğer din ve kitaplardan ayrılabilmesi için sabit ve kesin öğelerinin bulunması gerektiğine de inanacaktır.

6- İslam'da Farklı Okumalar Olduğu Şüphesine Cevap

Bazı ayetler hakkında değişik anlayışların bulunmasının, bunlar hakkında değişik tefsirlerin sunulmasının ve bazı İslami hükümler hakkında değişik görüşlerin olmasının, bütün hükümlerin müphem ve ihtilafli olduğu manasına gelmediği aydınlanmış oldu. İslam'da, bütün İslami fırkaların üzerinde ittifak ettiği binlerce kati hüküm bulunmaktadır. Şia ve Ehlisünnet mezhepleri arasında bulunan birçok ihtilaf, ayrıntılardan kaynaklanıp, mevcut hükümlerin çok az bir kısmını teşkil etmektedir; fıkıh hükümlerinin büyük bölümünde ise ittifak vardır. Aynı şekilde Şia mezhebinde,

1- Nisâ / 150

2- Nisâ / 151

bazı hükümler hakkında fakihler arasında bulunan ihtilaflar, bütün meselelerde ihtilaf bulunduğunun göstergesi değildir. İki doktorun, belirli bir hasta hakkında yazdıkları iki değişik reçete, Tıp biliminde kesin ve sabit kanunların yokluğuna delil teşkil etmemektedir.

Bundan dolayı İslam'da üzerinde hiçbir şekilde ihtilafın ve şüphenin bulunmadığı bir dizi kesin unsur mevcuttur. Bazı meseleler hakkındaki ihtilaflar, "Bizim kesin doğrularımız yoktur. Bundan dolayı bizim İslam ile bir işimiz bulunmamaktadır." diye bir düşüncenin bizde oluşmasına sebep olmamalıdır. Üzülerek söylemek gerekir ki, günümüzde İslam hakkında konuşulduğu vakit, kalplerinde hastalık olanlar ve Kur'ân'ın deyimiyle "kalplerinde bir kayma olanlar"¹ şöyle söylemekteler: "Hangi İslam? Şia'nın söylediği İslam mı, yoksa Ehlisünnet'in söylediği İslam mı kastediliyor? Fakihlerin söylediği İslam mı, yoksa aydınların dillendirdiği İslam mı?" İtikatta, ahlakta, ferdi ve toplumsal hükümlerde, ticari ve uluslararası hukukta bir dizi sabit hükümler olmasına ve üzerinde ittifak ettiğimiz binlerce kanun bulunmasına karşın, bu kesin gerçeklere dikkat etmek yerine, bu kimseler neden ihtilaflı konulara yönelmekteler? Neden "Üniversiteler İslami olmalıdır." denildiği vakit, kalbi hastalıklı ve sapmış olan bu kimseler, "Hangi İslam?" diye sormaktalar. Bunlara verilecek cevap şudur: "Allah'ın bir olduğunu söyleyen, namaz kılmayı emreden, başkalarının haklarına tecavüz etme ve adaletle riayet et." diye buyuran İslam! Acaba bu sayılanlarda bir ihtilaf var mıdır? Şia ve Ehlisünnet mezhepleri arasında bir ihtilafın bulunmadığı bu kesin doğruları üniversitede uyguladığınız takdirde, en güzel şekilde sizden memnun olunacaktır. İslam'ın istediği şekilde amel etmeyi istemedikleri zaman, bu kimselerin "Fakihlerin öne sürdükleri İslam'ın uygulanması gerektiğini ve aydınların öne sürdükleri İslam'ın ise uygulanmaması gerektiğini kim söylemiştir?" diye bahane getirmeleri doğaldır.

7- İslam, Beşerin Her İhtiyacına Cevap Verebilecek Nitelikte

İslam'ın toplumsal kanun ve hükümler taşıdığını ispatladıktan sonra, bazılarınca bir takım soru ve şüpheler önümüze atılmaktadır. Bu sorulardan ilki şudur: Beşerin değişik asırlardaki ihtiyaçlarının bir bütün olarak orta-

1- Âl-i İmrân / 7

ya konması akli olarak mümkün müdür? İkincisi ise: Kaynağı Kur'ân ve muteber hadisler olan İslam, beşerin değişik çağ ve asırlarda ihtiyaç duyacağı bütün unsurları kapsayabilir mi? Bu sorular, reel ve zihnî diye iki bölümden oluşmaktadır ve her iki açıdan da incelenmek durumundadır. Bu sorunun, dikkat gerektiren bir soru olduğu ve ilk bakışta yerinde bir soru olarak görüldüğü ve cevabının sade olmadığı da kabul edilmelidir; ancak önceden yaptığımız açıklamalar dikkate alındığında bu sorunun cevabı o kadar da güç değildir.

a) Sualin Realite Boyutunun İncelenmesi

Sualin gerçeklik boyutuna yönelik şöyle söylenilebilir: Nasıl oluyor da bir dizi kanun insan hayatının bütün alanlarındaki ihtiyaçlarına cevap verebilmektedir? Elbette insanlar, değişik asır ve çağlarda yaşayan çeşitli nesiller için, kanun koyabilme hakkına ve yeteneğine sahip değildir. Çünkü insanların bilgilerinin eksik ve akıllarının sınırlı olduğu göz önünde bulundurulduğu takdirde, beşer hayatının bütün yönlerini ve bütün alanlarını bilmesi ve her mesele için uygun bir kanun koyması mümkün değildir.

Buna ancak beşeri yaratan, âlemin kendisi için olmuşu ve olacağı, dünü ve bugünü, yarını ve ötesini, binlerce yıl öncesini ve sonrasını açıkça gören biri için, bir dizi kanun koyması mümkündür. Öyleyse “Beşer hayatının bütün yönlerini kapsayacak bir şekilde, tarih boyunca yaşamış bütün insanlara yönelik kâmil manada kanunlar koyabilmek mümkün değildir.” diye bir şey söylenemez. Zira geçmişe, geleceğe ve tarih boyunca yaşayan insanların yapısal özelliklerine hâkim olan bir kimsenin, bu şekilde kanunlar koymaya gücü olduğu gibi bunu da yapmalıdır zaten.

b) Sualin Zihnî Boyutunun İncelenmesi

Zihnî boyuttaki soru şudur: Özellikle kati sonuca dayanmayı istediğimiz takdirde, Allah'a isnat ettiğiniz, Kur'ân ve sahih hadislerde beyan edilen şeyler, sınırlı bir hacim taşımaya karşın, beşerin bütün asır ve çağlardaki ihtiyaçlarını nasıl temin edebilmektedir? Cevap olarak şu söylenebilir: Her mesele hakkında, zaman ve mekânın bütün özel şartlarını göz önünde bulunduracak şekilde özel bir kanun ortaya koymak mümkün değildir. Çünkü kanunlara ihtiyacı olan önermeler sınırlı olmayıp sonsuzluğa yönelişleri söz konusudur. Bunun karşısında bizim anlayış, zihin

ve kavrama kapasitemiz sınırlı bir durumdadır. Bizim bütün önermeleri özel, belirli bir şekilde, kâmil manada algılamamız ve tespit edebilmemiz mümkün değildir. Lakin “sayısız önermeler sayısız sınıflandırmalara sahip değildir” denebilir. Bu önermelerden oluşan her sınıfın, genel bir sıfatı olabilir ve bu sıfatın da, belirli bir hüküm taşıması mümkündür. Öyleyse “genel hüküm sabit ve kısıtlıdır; hükmün uygulanma yerleri ise sayısız ve değişkendir.”

Bir meselenin, bir zamanda, bir hükmün kapsamına girmesi ve başka zaman ve şartlar içerisinde de başka bir şekilde ortaya çıkması ve hükmünün değişmesi mümkün olabilir. O hâlde meseleler ve bu meselelerde meydana gelen değişiklikler farklı ve sayısızdır; ama genel sıfatlar, sonsuz olmayıp sabittir. İnsan hayatının birçok bölümünün bulunduğu ve gündün güne bunların arttığı ve medeniyet ve sosyal hayatın gelişip ilerlemesiyle birlikte, ihtiyaçları giderebilmek için belirli kanunlara ihtiyacı olan daha yeni meselelerin ortaya çıktığı doğrudur; ama bütün bu değişken kanunların belirli ölçülerinin bulunması mümkündür ve bu ölçüleri sabit sıfatıyla tanıyan kişiler, genel kanunları yollamış olan ve bunların genel ölçülerini belirlemiş kimsenin izni çerçevesinde özel durumlara yönelik, belirgin kanunlar koyabilirler.

İslami kanunların toplumda uygulanması gerektiğini söylediğimiz vakit, kastedilen sadece direkt bir şekilde Allah tarafından Kur’ân’da geçen kanunlar değildir. Zira bu kanunlar, Kur’ân’da genel ve mutlak bir şekilde zikredilmiştir. Kastedilen Peygamber, masum imam ve bu kanunların özüne aşına olanlar; bunlarla ilgili ölçüleri, genel kaideleri, bunlar arasındaki tezat noktaları ve bazılarının diğerlerine oranla ehemmiyetli oluşlarının tespitini yapabilen ve bu genel kanunların realitedeki durumlarını, uygulanma ve hâkimiyet şekillerini belirleyebilenlerdir. Şüphesiz bu iş, ilâhî genel kanunlar çerçevesince yapılmalıdır.

Onuncu Oturum

KANUN, FARKLI DEĞERLENDİRMELER VE KAYNAK MESELESİ

1- Önceki Konunun Kısa Bir Tekrarı

İslam'ın siyaset ve devlet hakkındaki görüşünü açıklama düzleminde, geçen oturumda şunları söyledik: İslam nazarında hem kanun koyucunun hem de uygulayıcının Allah'a bağlı olması şarttır. Yani kanun, ya doğrudan Allah tarafından vahiy yoluyla beyan edilmekte (Kur'ân'daki toplumsal ayetler buna örnek niteliğindedir) ya da Kur'ân'ı açıklayıp tefsir ederken Peygamber (s.a.a) ve masum imam (a.s) vazetmelidir ki bu da sünnetin bir kısmını teşkil etmektedir. Bunların bir kısmı, sabit ve değişmez kanunlardan oluşurken; diğer bir kısmıysa zaman ve şartlara göre değişebilen kanunlardan oluşmaktadır. Değişebilen bu kanunlar, zaman ve mekânın şartlarına tabidir ve gaybet asrında bunları tespit etme görevi, mektebi tanıma, takva, adalet ve toplumun saadetini bilme açılarından masum imama en yakın olan kimseye verilmiştir. Aynı şekilde kanunları icra etme hakkında, Allah'ın bizzat icra edici olmadığını ve bu işin kanunu uygulama konusunda sorumlu bir şahıs tarafından yapılması gerektiğini ve bu şahsın birinci derecede Hz. Peygamber (s.a.a), sonra masum imam ve bunların ardından da üçüncü derecede Peygamber ya da masum imam tarafından atanan genel veya özel naipler olduğunu söyledik.

Geçen oturumda belirttiğimiz gibi, yukarıdaki düşünce bir dizi usul üzerine kurulmuştur. Bu usullerden birincisi toplum için kanunun gerekliliği, ikincisi de kanunun ilâhî olması gereğidir. Bu iki merhaleden sonra kanunu icra edecek merci ile ilgili meseleye varılmaktadır. Yukarıdaki usulleri kabul eden, Müslüman olan ve İslam'ın asıllarına inanan kimseler için,

şüphesiz bu düşüncenin ispatlanması dinî ölçülere riayet edilmesi şartıyla zor bir mesele değildir. Ama bu usullere inanmayan veya muhaliflere cevap verme ihtiyacı duyan ancak ayrıntılarına eğilemeyen kimseler için meselenin daha derin bir şekilde incelenmesi ve bu usullerin her birinin daha geniş bir şekilde açıklanıp izah edilmesi gerekir.

2- Mevcut Şartlarda Kanun Hakkında Tartışma Zorunluluğu

Bu sırada siyasi meseleler alanında değişik yönelişlere şahit olmaktadır. Muhalif teoriler karşısında İslam'ın dünya görüşünü daha iyi ve kendinden emin bir şekilde ortaya koyabilmek için, özellikle de dünya emperyalizmi tarafından İslam'ın devlet hakkındaki görüşüne yönelik amansız şüphelerin ortaya atıldığı bu zamanda, devlet ve siyasetle ilgili olarak düşünsel boyutta, İslam'ın görüşüne daha çok dikkat edilmelidir. Bununla beraber şu anda biz, devrimin hâkimiyetinde ve devrimin nizamının belirginleştiği ve İslam'ın görüşlerinin mantıki ve bilimsel yollarla açıklanması gerektiği bir dönemde yaşamaktayız.

Ülkenin muhterem yöneticileri tarafından kanunlara bağlılık ve kanunlara saygılı olma söyleminin gündeme getirildiği de göz önünde bulundurulduğu takdirde, halkın daha fazla kanuna ve kanunun aslına, saygınlığına, itibarı ve kapsamı meselesine dikkat etmesi gerekir. Halk, niçin ve ne ölçüde kanuna bağlı kalmamız gerektiğini bilmelidir. Bunlar günümüzde, İslam'ın devlet ve siyasi meseleleri hakkında inceleme yapılmasını gerekli kılan etkenlerdir; bundan dolayı bizim, konuyu belirli bir ölçüye kadar ilmî ve akademik bir şekilde ortaya koymamız lazımdır.

3- Kanunun Kapsamının Belirginleşmesinde İki Ayrı Görüş

Bugünün insanı kanunların çokluğu ve çeşitliliğiyle karşı karşıyadır. Elli yıl öncesiyle bugünü karşılaştırdığımızda, kanun hakkında yazılmış kitapların artış hızının takriben geometrik dizi şeklinde olduğunu ve o zamandaki mevcut kanunların sayısının, bugün var olan kanunların karşısında çok daha az olduğunu görürüz. Özellikle uygulanma zorunluluğu olan, idari genelgeler, yönetmelikler ve kararnemelerin varlığıyla birlikte, kanunların sayısı her geçen gün biraz daha fazlalaşmaktadır. Toplum gelişen yeni olaylar karşısında daha fazla kanuna ihtiyaç duymakta ve bu kanunları yapma ve uygulama makamında bulunan sorumlu kimsele-

rin de bütün güç ve emeklerini bu ihtiyacı bertaraf etmeye harcadıklarını müşahade etmekteyiz. Burada şu soru sorulmaktadır: Acaba kanunların sayısının artması toplum açısından zorunlu mudur? Ve eğer bunun bir zorunluluğu yoksa bir faydası var mıdır veya kanunların sayısının kısıtlı olması daha mı iyidir? Bu, ilk bakışta basit, önemsiz ve yerinde olmayan bir soru olarak gözükmemektedir; zira toplum, her gün yeni meselelerle karşılaşmakta ve bundan dolayı da çıkarılıp uygulanması için daha fazla kanuna ihtiyaç duymaktadır.

Ama dünya bilimsel arenasında şu soru çok ciddi bir şekilde sorulmaktadır: Toplumsal kanunların hazırlanmasında acaba minimum bir ölçü ve zaruret ile mi yetinilmeli, yoksa toplumsal kanunların kapsamlı olması ve halkın hayatının bütün yönlerini kanuna bağımlı bir hâle getirmesi mi gerekir? Bu konu, "siyaset felsefesi" ve "hukuk felsefesi"nde, bilimsel alanlarda ve en yüksek seviyede tartışılmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak birbirine zıt ve karşı karşıya olan iki düşünce mevcuttur.

Öte taraftan bir grup, halkın faaliyetlerinde özgür olmasına, yasama kurumunun mümkün olan en az derecede kanun koymasına ve zaruret hâli dışında halkın faaliyetlerine karışılmamasına inanmaktadır. Bu ise liberalizme yöneliştir. Her fert toplumda istediği şekilde yaşamalıdır, sadece meydana gelen zorunluluklar oranında kanun konulmalıdır ki fertlerin faaliyetleri zorunluluklar oranında kısıtlanabilsin, ondan fazlası değil; yasama kurumu halkın iş ve hayatına sürekli müdahale edip, kanun hazırlamamalıdır. Bunlar bu düşüncenin özüdür. Bu düşüncenin karşısında, her şeyin kanuna bağlı olması gerektiğine ve insanın sosyal, siyasi, iktisadi ve diğer alanlardaki bütün davranışlarının düzenli ve belirli kanunlar çerçevesinde yapılması zorunluluğuna ve devletin de bunları icra etmesi gerekliliğine inanan bütüncül bir düşünce vardır. Yukarıdaki soru sade ve basit olmadığı, kanunun had ve sınırı hakkında sorulmuş çok önemli bir soru olduğu görülmektedir. Yani yasama sistemi, nicelik olarak hangi ölçü ve sınıra kadar halkın hayatını kanunun etkisi altına almalıdır?

4- Demokratik Düzenlerde Kanunun Kaynağı

Aslında bu soru kanunun kapsamı ve sınırı konusuyla ilgilidir. Yasamanın felsefesi hakkında, bugünkü ekollerde kanun koyuculuğun kime ait olduğuyla ilgili ve onun açıklanması ve ölçüsüyle irtibatlı farklı görüş ve

düşünceler bulunmaktadır. Bu konu hakkında varolan düşünceler arasında, yasama hakkının kime ait olduğuyula irtibatlı ve yasama hakkıyla ilgili ne gibi ölçülerin belirlenmesi gerektiğine dair, günümüzde kabul edilen meşhur görüş, halk için kanun koyabilecek kimselerin halk tarafından seçilmesidir. Öyleyse gerçekte yasama hakkı halkın kendisine dayanmakta ve halk kendisi için kanun koymaktadır. Bu düşünce uyarınca oluşturulan siyasi nizam, demokrasi olarak adlandırılmaktadır.

O hâlde demokratik düzenin ve kanun koyma hakkının ve kanun çıkarmanın halk tarafından seçilen temsilcilerin görevi olduğunu kabul ettikten sonra şu soru sorulmaktadır: Milletvekillerinin çoğunluğunun yani %50+1'inin istek ve arzusunun doğrultusundaki her şey kanun olarak mı kabul edilir, yoksa yasama için de başka kanunlara mı ihtiyaç duyulmaktadır ve önceden milletvekillerinin kanun çıkarma konusunda yetkilerini sınırlayan kanunlar mı hazırlanmalıdır? Cevap olarak: "Yasa hazırlayanların sınır ve haklarını anayasa belirler; yani anayasa normal ve konulmuş kanunlara hâkim olup, yasamanın sınır ve çerçevesi hakkında yargıda bulunur." denilebilir.

Burada şöyle bir soru sorulmaktadır: Devletlerin anayasaları bulunmakta ve bunlar arasında da az çok farklılıklar vardır. Bazen rejimin ve düzenin değişmesiyle anayasa da değişmekte; bazen de anayasa için tamamlayıcı ve kâmileştirici düzenleme yapmak için kurucular meclisi teşkil edilmektedir. Her halükârda anayasada meydana gelen değişikliklere dikkat edilerek şöyle sorulmaktadır: Acaba anayasanın sınırını belirleyecek ondan daha yüksek bir kurum var mıdır? Evet, bazen kendisinden, tabii kanunlar ve insanların tabii hakları diye bahsedilen, anayasaya hâkim konumda bulunan ve onun çerçevesini belirleyen "İnsan Hakları Kurumu", anayasanın üzerinde yer almaktadır. Kurucular meclisi, her istediğini anayasaya sokamadığı gibi, normal kanunlara dehaleti de asla düşünülemez.

5- İnsan Haklarının İtibarının Kaynağı

Burada ise şöyle sorulmaktadır: Anayasaya hâkim olan, onun sınır ve çerçevesini belirleyen, kendi esasınca da anayasada değişiklik ve tasarrufun yapılabileceğini öne süren bu kanunu kim koymuştur? "İnsan hakları bildirgesi"nde veya hukuk felsefesiyle ilgili kitaplarda zikredilen insan hakları, kim tarafından belirlenmiştir ve itibarını nereden almıştır? Cevap

olarak şu söylenmektedir: Uluslararası adetler açısından bu kanunların itibarı, bu bildirgeyi imzalayanlardan kaynaklanmaktadır ve bu bildirge, dünyadaki bütün devletler tarafından tasvip edildiğinden dolayı muteberdir. Acaba bu bildirgeyi imzalamayan biri için bu kanunlar muteber midir; yoksa değil midir? Eğer muteber değilse, bu bildirgeyi imzalamamış olanları ve bu bildirgeye uymayanları insan haklarına aykırı davranıp uymuyor diye hiç kimsenin kınamaya hakkı yoktur. Bir başka cevap: İnsan hakları bildirgesinde yer almış haklar ve kanunlar, hazırlandıktan sonra başkalarının imzalarıyla itibar kazanan, konulmuş kanunlar değildir; aksine bunlar, insanların aklının keşfettiği ve halkın kabul edip etmemesiyle alakalı olmayan realitedeki muteber kanunlardır. Bu zamanda, sadece azınlık bir kitle, bu düşünceyi savunmakta ve insan haklarının reel olduğunu ve nispi olmadığını kabul etmektedir; hukuk ve siyaset filozoflarının geneli, kesinlikle böyle bir düşünce taşımamakta ve bu kanunların itibarının devletlerin temsilcilerinin imzaladıkları anlaşmalardan, bildirgelerden, genelgelerden kaynaklandığına ve devletlerin temsilcilerinin bunları imzaladıklarından dolayı dünya çapında itibar kazandığına inanmaktadırlar.

Sonuçta bütün devletlerin bu kanunları kabul etmesinin ne gibi bir zorunluluğu olduğuna ve bu bildirgeyi imzalamayanlar için nasıl bir önem taşıdığına dair bu ciddi soru ve sorun güncelliğini korumaktadır. Her halükârda sorunun temelindeki sorun hallolmamaktadır. Bundan dolayı, “hukuk felsefesi”nde kanunun itibarının nereye dayandığı meselesi tartışılmaktadır. Ama dine, İslam’a, Allah’a ve Kur’ân’a inanan bizler için bunun sade bir yanıtı vardır. Zira kanunların Allah’ın hükümleri esasınca şekillendiğini söylediğimiz vakit, mesele tamamlanıp geriye sorulacak bir nokta kalmamaktadır. Ama bu yolu takip etmeyen ve her şeyi anlaşmayla belirlemek isteyen kimseler, sonuçta çıkmaza girmektedir; zira bunlar her kanunun itibarının kaynağı olarak insan haklarını bilmektedirler ki bunun da itibarının delilinin ne olduğu araştırılmalıdır. Bununla beraber, insan hakları bildirgesi neden yaklaşık olarak otuz maddeden oluşmuştur ve niçin bu maddeler bu sayıdan az veya çok değildir? Bunlar, en dakik hukuk filozoflarının gündeminde olan ciddi sorulardır ve henüz bu filozoflar tarafından bu sorulara tatmin edici bir cevap verilmemiştir.

Bu zikredilenler, bilimsel ve akademik konular olup, dünyanın seçkin düşünürleri tarafından tartışılmaktadır ve eğer toplumumuz, kendi ge-

nel kültür seviyesini artırmak istiyorsa, az-çok bu konu ve düşüncelerle tanışmalıdır. Kanunculuk ve kanuna bağlıyız, diye konuştuğumuz vakit, kanunun itibarının nereden kaynaklandığını, niçin ve ne ölçüde kanuna bağlı olmamız gerektiğini bilmemiz gerekir. Günümüzde bu alandaki birçok konu, konuşmalarda, basında ve gazetelerde tartışılmaktadır; toplumumuzun öğrenim görmüş tabakası, özellikle üniversite kesimi, sosyal bilimler alanında öğretim ve öğrenimle uğraşanlar, özellikle de “hukuk felsefesi” ve “siyaset felsefesi” alanlarında görüş sahibi olan kimseler, bu sorularla karşı karşıyadır. Bundan dolayı toplumumuzun kültür seviyesini yükseltmek açısından, kısıtlı olarak bu alanda yapılmış araştırmaların sonucunu anlaşılır ve basit bir şekilde açıklamak zorundayız. Zira bu konuları dakik ve ayrıntılı bir şekilde açıklarsak, en az sosyal bilimlerin dört dalından ya da felsefenin dört alanından; yani sosyoloji felsefesi, hukuk felsefesi, ahlak felsefesi ve siyaset felsefesinden yardım almamız gerekecektir ve eğer bu konuyu takip etmek istiyorsak konunun, bütün bu felsefelerin annesi sayılan Epistemoloji’ye ulaşması için diğer felsefelere de değinmemiz zorunlu olacaktır. Bu bilimlerin gereklerine ve bu konularla bu bilimlerin arasındaki ilişkiye değinmek, öğrenim görmüş kesim ve devrimin kucağında ve onun kültüründe yetişmiş ferasetli halkımız için çok faydalı olacaktır.

6- Tekvinî Kanunlar ve İnsan İradesinin Rolü

Kanun kelimesinin iki farklı kullanımı olduğunu belirtmek gerekir: Birincisi tecrübi ve dakik bilimler ile matematikte yaygındır. Bu bilimlerde kanundan kasıt, varlıklar arasındaki gerçek ilişkidir. Örneğin varlıkların gerçek kanunları, suyun hangi şartlarda buhara dönüşeceğini ve hangi derecede kaynadığını veya hangi şartlarda donduğunu veya demiri eritmenin nasıl olduğunu belirlemektedir. Öyleyse suyun donma noktasının sıfır derece olduğu, kaynama noktasının da yüz derece olduğu bilinen bir gerçektir. Beşerin de bu ve bunun gibi gerçekleri öğrenmek için kimyasal ve diğer bilimsel deneyler yapması ve bu kanunları ortaya çıkarıp tanıması kaçınılmazdır.

Bu kanunlar sabit olup, sonsuzluğa doğru uzanmakta ve sayılamayacak bir nitelik arz etmektedir; insanlığın bilimsel gelişimi oranında, daha fazla kanun keşfedilmekte ve her bilimde yapılan yeni keşif ile birlikte, yüzlerce

soru meydana gelmektedir. Bu soruları yanıtlamak için bu oranda da yeni kanunların keşfedilmesi lazımdır. Böylece günden güne artan bu soruları cevaplamak için insanlık yeni kanunlar keşfetmenin peşindedir. Başka bir ifadeyle, biz sayısız kanunların oluşturduğu bir bütünün içerisinde yer almaktayız: Moleküller, kimyasal tahliller, canlı varlıklar ve gökyüzüyle ilgili ve henüz aklımızın varlıklarından haberdar olmadığı başka şeyler ile ilgili kanunlar...

Şimdi şu soru akla gelmektedir: Eğer biz bu âlemde böyle dar ve küçük bir alanda sayısız kanunlarla birlikte yaşıyorsak, o zaman bizim irade ve seçme rolümüz nedir? Ciddi bir şekilde sorulan bu ve benzeri sorular gündemi meşgul etmektedir. Bundan dolayı, felsefi manada insanı tanımada, insanın hakikatinin ne olduğu suali sorulmaktadır. Acaba insan tamamen mecbur mudur, yoksa tamamen özgür müdür? Yahut özgürlük şartlı ve kısıtlı mıdır? Eğer insanın özgürlüğü kısıtlı ve şartlı ise, bunun ölçü ve sınırı nedir? Aynı şekilde kaza ve kader konusu, cebir ve ihtiyar (irade) ve bunun gibi konular günümüzde de felsefi ortamlarda ciddi bir şekilde tartışılmaktadır. Bu arada, insan özgürlüğünün sınırsız olduğuna ve istediği her şeyi yapabileceğine inanan Egzistansiyalist eğilimli olan bir grup da vardır. Jan Paul Satre'nin dediği gibi "İrade edersem, Vietnam savaşı sona erer!" Yani beşer öyle bir kudrete sahiptir ki, bir fert irade ettiği takdirde, milyonlarca insanı perişan ve ortalığı darmadağın eden bir savaşı durdurmaya kadirdir. Bu mübalağalı bir sözdür, ancak insan için sınırsız bir irade ve kudreti öngören böyle bir düşünce mevcuttur.

Yukarıdaki düşüncenin karşısında, insan iradesini hiçe sayan, insanın bir dizi cebrî kanunların çerçevesinde yaşadığına ve kendini irade sahibi olarak hayal ettiğine inanan başka bir grup yer almaktadır. Bu iki düşüncenin arasında, insan iradesinin varlığına ve bunun âleme hâkim olan çeşitli kanunlar ile kısıtlanmış olduğuna inanan dinî düşünce bulunmaktadır. Yani varlık düzenine hâkim olan kanunlar bütününe belirli daireler şeklinde düşünürsek, insanların iradesinin bu dairelerin sınır ve dâhilinde geçerliliği olabilir ve bundan öteye geçemez.

Yaradılış kanunları açısından bizim bir dizi kanunların egemenliğinde yaşadığımız aydınlandıktan sonra, bizim bu kanunları etkisizleştirip bunlara karşı başkaldıracak, tabiatı kendi etki alanımıza alıp onun kanun ve

sınırlarını ortadan kaldıracak ve tabiat kanunlarının bize hâkim olamayacağı bir şekilde yaşayabilecek bir kuvvetimiz var mıdır? diye bir soru akl gelmektedir. Cevap şudur: Yukarıdaki düşünce boş ve basit bir hayalden ibarettir. Zira tabiata hâkim olabilmenin yolu, yine tabiatın kendisinde bulunan başka bir kanunu keşfetmekten geçmektedir. Örneğin eğer biz tıpta bir hastalığı kontrol altına alabilmeyi veya onu tamamen yok edebilmeyi başarabiliyorsak, bu başarımız tabiat kanunlarından bir başkasını keşfetme ve bunu uygulama sayesinde gerçekleşmektedir. Gerçekte biz tabiat kanunlarını etki alanımıza alamamış; aksine tabiatın bir başka kanunu keşfetmiş ve ondan yararlanmış olmaktadır. O hâlde yaratılış kanunlarının sınırından çıkmak mümkün değildir. Yaşamak, yaratılış kanunlarını tanımak ve onlardan faydalanmaktır. Bu kanunlar Allah'ın kâinata bırakmış olduğu kanunlardır. Onların etki alanından çıkmak insanın yaratılış kanunlarına boyun eğmemesi demektir. Söylediğimiz gibi insan, kısıtlı olarak yaratılış kanunlarının oluşturduğu daireler içerisinde hareket etme olanağına sahiptir; çeşitli bilimsel kanunlar ve yaratılış kanunları arasında insanın, hareketlerini seçerek ve kendi iradesiyle yapabileceği kısıtlı bir ortam mevcuttur. Bu vesileyle insan bir kanun karşısında kendi yararı doğrultusunda bir başka kanundan yararlanabilmektedir ve bu, insan özgürlüğünün kısıtlı alanlarını teşkil etmektedir.

7- Teşriî ve İlâhî Kanunlar İnsanın Saadet ve Kemalinin Güvencesi

Acaba insan sahip olduğu seçme ve özgürlük kudreti alanında değersel olarak istediği şekilde hareket edebilir mi? Yoksa insan bazı ölçü ve sınırlara riayet mi etmelidir? Bu alanda da insanın uygulamakla yükümlü olduğu kanunlar mı bulunmaktadır? Cevap şudur: Bu alanda da bazı kanunlar bulunmaktadır; ama bu kanunlar yaratılış kanunları cinsinden değil teşriî, nispi veya değersel kanunlar cinsindedir. Eskilerin binlerce yıl önce ortaya attığı tabir ile bunlar akl-ı amelî kapsamında yer alan kanunlar cinsindedir. (Akl-ı amelî kapsamında bulunan kanunlar, akl-ı nazari kapsamında bulunan realitedeki kanunların karşısında yer almaktadır.) Yani insanın ihtiyari davranışlarıyla irtibatlı olan şeylerde akl-ı amelî yargıda bulunmalıdır. Şüphesiz icrasının insanın inisiyatifine bırakıldığı teşriî kanunları uygulamak, nihai maksat ve hedefe ulaşmayı sağlamak-

tadır. Yani bu istenilen kemaldır. Bunlardan yüz çevirmek düşüşün, hat-ta insanı her canlıdan daha da alçak bir seviyeye sürükleyişin sebebidir. Kur'ân da böyle bir seyri teyit etmekte ve şöyle buyurmaktadır:

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ. ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ. إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾

Doğrusu, biz insanı en güzel bir biçimde yarattık. Sonra aşağıların aşağısına çevirdik. Ancak iman edip salih amellerde bulunanlar başka; onlar için kesintisi olmayan bir ecir vardır.¹

İnsan, taşıdığı güç ve Allah'ın kendisine verdiği sayısız becerilerle ilâhî yakınlığı ve Allah'a komşuluğu hak kazanabilir; öbür taraftan da ilâhî kanunlara muhalefet ve isyan ederek her hayvandan daha da aşağı bir dereceye düşebilir. Öyleyse teşriî, itibarî ve değersel kanunlara uymak ve dinin ifadesiyle, Allah'a itaat etmek ve aynı şekilde bu kanunlardan yüz çevirmek ve bu kanunlar ile mücadele etmek, insan iradesinin sınır ve çerçevesi dâhilindedir. Eğer insan bu kanunları kabul edip onlara uyarsa yüceliğe, huzura, ruhi ve manevi bir selamete ulaşır; böyle olmadığı takdirde ise insan, hüsrana uğrar. Sağlık kurallarında olduğu gibi... Tıp ilmi bize tavsiyede bulunmaktadır. Bu tavsiyelere uymak bizim sağlığımızı korumaktadır ve bu tavsiyelere uyulmaz ise hastalık oluşup, insan sağlığı ve canı tehlikeye düşmektedir.

İnsanın bu temizlik ve sağlık kurallarına riayet edip etmeme noktasında özgür olduğuna dikkat edilecek olursa eğer insan, kendi sağlığını arzuluyorsa ve güçlü ve mutlu kalmak istiyorsa bu kurallara riayet etmelidir ve sağlam kalmayı istemiyor ve hastalığa razıysa, bu kanunları dikkate almamalıdır. O hâlde sağlık kurallarına uymaksızın sağlıklı olmak mümkün değildir. Elbette bu cebrî bir kural değildir. Çünkü sağlık kurallarına uymak ve sağlıklı olmak veya bu kuralları hiçe saymak insanın iradesi dâhilindedir; insan kendi iradesiyle ya bu kanunlara uyup sağlıklı kalır ya da bu kanunlara uymayıp tehlike ve hastalığa müptela olur.

Can ve beden hakkında söylenen şeyler, ruh hakkında da geçerlidir. Nasıl ki canın sağlıklı ve hasta olma durumu varsa, aynı şekilde ruhun da sağlık-

lı ya da hasta olma durumu vardır. Ruhun saadet ve selameti belirli kaide ve kanunlara riayet iledir. Bu kanun ve manevi değerlere riayet etmek insan ruhunun huzurlu ve selametli olmasını sağlar; böyle olmadığı takdirde ise insan ruhu hastalanır. Allah Teâla bunun hakkında şöyle buyuruyor:

﴿ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا ﴾

Kalplerinde hastalık vardır. Allah da hastalıklarını artırmıştır.¹

Alçalmayla karşı karşıya bulunan insan, kendini kontrol edemeyeceği bir sürat ve hız ile koşarak neticede hüsrana uğrayıp canını kaybedebilir. İnsan sağlam ve sağlıklı kalmayı istiyorsa, ihtiyatla hareket etmeli ve düşüşün olabileceği tehlikeli bir noktaya eriştiğinde durabileceği bir şekilde kendini kontrol edebilmelidir. Manevi meselelerde de kurallar ve gerçek bağlantılar mevcuttur; insan, ilâhî kanunlara riayet ışığında ruhun selametine ve ebedi saadete ulaşır. Bu gerçek kanunlara uymaksızın ebedi saadete ulaşılamaz. Elbette insan özgürdür, ihtiyar sahibidir ve “Ben saadete ulaşmak istemiyorum ve cehenneme gitmek istiyorum.” demekte hürdür. Hiç kimse bu durumda insana engel olmaz ve tekvinî özgürlük insan için seçmeyi öngörmüştür. Lakin insan saadete ve Allah’a yakınlığa ulaşmak istiyorsa, Allah’ın hükmüne uymalı ve gönlünün istediği şekilde davranmamalıdır. Çünkü gönlün ve nefsin isteklerine uymak haktan sapanın ve delalete gitmenin sebebi olur.

﴿ أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهُهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِ عِثَابًا فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴾

Şimdi sen, kendi hevasını ilah edinen ve Allah’ın bir ilim üzere kendisini saptırdığı, kulağını ve kalbini mühürlediği ve gözü üstüne bir perde çektiği kimseyi gördün mü? Artık Allah’tan sonra ona kim hidayet verecektir? Siz yine de öğüt alıp-düşünmüyor musunuz?²

Nefsin arzularına ve gönlün isteklerine tabi olan bir kimse, sağır ve kör olup gerçeği ve hakikati anlayamaz ve hatta büyük bir ilim kazansa bile, gözünün üzerine bir perde düşer ve bu perde gerçekleri ondan gizler. Bu

1- Bakara / 10

2- Casiye / 23

konuda, kazandığı o ilmî makam ve kendi zamanında en yüksek ilmî derecede bulunması ve bilginlerin başı olmasıyla birlikte, delalete ve kötü bir akibete ulaşması açısından Bel'am Baura'nın kıssası hepimiz için öğretici ve ibret vericidir. Allah Teâla onun hakkında şöyle buyurmaktadır:

﴿وَأْتَلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ وَلَوْ
شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ
يُلْهَثْ أَوْ تَتْرُكُهُ يَلْهَثْ﴾

Onlara kendisine ayetlerimizi verdiğimiz kişinin haberini anlat. O, bundan sıyrılıp-uzaklaşmış, şeytan onu peşine takmıştı. O da sonunda azgınlardan olmuştu. Eğer biz dileseydik, onu bununla yükseltirdik. Ama o, yere saplandı, hevasına uydu. Onun durumu, üstüne varsan dilini sarkıtıp soluyan, kendi başına bıraksan dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir.¹

İnsan Allah'ın kendisine verdiği özgürlük sayesinde bu derece alçalabilme-ye kadirdir. Ama insan saadeti istediği takdirde, bir dizi kanunlara uymalıdır. Bu kanunlar, bir alana mahsus değil, birden fazla alan ile ilgilidir ve birkaç şekilde taksim edilebilmektedir. Bu esas uyarınca, İslam kültürüne aşına olanlar ve kendi kültür seviyesinin yükselmesini arzulayanlar için, hayatımızda kaç çeşit kanuna ihtiyacımızın olduğunu açıklamak gerekir.

8- Hukukî Kanunların Ahlakî Kanunlardan Farkı

Kanun adıyla aramızda bilinen şeyden kasıt hukukî kanunlardır. Bu kanunlar bir dizi kurallardan ibaret olup muteber bir kaynak tarafından konulmaktadır. Yürütme kurumu adındaki kuvvet (hükûmet), bu kanunları uygulamayı üstlenmekte ve zorunluluk durumunda, silahlı kuvvetlere başvurmak suretiyle kanunları halka uygulamakta ve kanunlara uymayanların önünü almaktadır. Hukukî kanunlar, genel manasıyla hukuk biliminde açıklanan ceza kanunlarını da içermektedir. Eğer burada bir kimse, "Hükûmetin vazifesi sadece kanunları halka tavsiye etmektir; hükûmet halka hırsızlık yapmayınız ve kimsenin namusuna tecavüz etmeyiniz diyebilir, ama kanuna uymayanı cezalandıramaz. Zira bu insan

1- A'râf / 175-176

özgürlüğüyle çelişir.” diye bir şey söylese, bunu ondan kesinlikle kimse kabul etmeyecektir. “İnsan, hukukî kanunlara karşı çıkarsa, özgür olduğu için hiç kimse onu takip altına alamaz.” sözünün manası, hukukî kanunların var olup olmamasının fark etmediğidir. Oysa hukukî kanunların varlığının felsefesi, icra için bir güvence taşımasıdır; hukukî kanunlar ile ahlaki kanunlar arasında bulunan önemli fark da budur. Bunun yanında daha birçok farklılıklar da vardır.

Örneğin, ahlakta: “Emanete riayet edin ve ona hıyanet etmeyin.” denir ve bu bir ahlaki kuraldır. Eğer bir kimse emanete hıyanet ederse, bu ahlak dışı davranışından dolayı cezalandırılmamakta veya zindana atılmamaktadır; ama hukukî kanuna muhalefet etmesi sebebiyle hakkında takip yapılmakta ve cezai işlem uygulanmaktadır. Böyle birine, ceza kanunları göz önünde bulundurulur ve o kimse dolandırıcılıktan dolayı özel bir cezaya tabi tutulur. Öyleyse kanunları çiğneyenlerden hesap sorulabilmesi, böyle şahıslara güç kullanılabilmesi ve kanunların icra edilebilmesi için yasal güç olmalıdır. Güç kullanmak hukukî kanunların bir gereğidir ve bunun olmaması durumunda hukukî kanunların varlığı manasızdır. Ama ahlaki kanunlar böyle değildir; onların hukukî boyutu olmazsa, yasal güce ihtiyaçları olmaz.

Şüphesiz din insanın Allah ile irtibatını bir takım ilâhî hükümlere bağlamıştır; bunlar namaz, oruç ve hac gibi hükümlerdir. Bu tür hükümler yalnızca dinlerde mevcuttur. Burada şu soru sorulmaktadır: Acaba dinde hukukî kanunlar da bulunabilir mi veya din sadece insan ve Allah ilişkisini mi açıklamalıdır? Bu, günümüzde üniversitelerde ve basında üzerinde geniş bir şekilde tartışılan bir şüphe ve sualdir. İster bu meselelerle direkt bir şekilde içli dışlı olan üniversite kesimi olsun, isterse onların baba, anne ve yakınları olsun tüm dostların bu şüphelere dikkat etmeleri gerekir. Neticede bu tartışmalar üniversite öğrencileri ve öğrenim görmüş kesim kanalı ile toplumun diğer katmanlarına ulaşmakta ve genel kültürümüzü kendi etkisi altında bırakmaktadır. Sonuç itibarı ile bir gün bu genç üniversite öğrencileri baba ve annelerin yerini alacak ve etkileyici kuvvetler sıfatıyla, toplumun asıl katmanını oluşturacaklardır. Eğer bu geniş kesimin kültürü değişirse, bir nesil sonra toplumumuzun kültürü tamamen değişecektir. Öyleyse biz uyanık olup, toplumda hangi kültürün oluştuğunu ve yayıldığını bilmeli ve dikkat etmeliyiz.

9- İslami Düşünce ile Liberal Düşüncenin Farkı

Günümüzde gündemde olan meselelerden biri de, kanun koyma konusunda en asgarisiyle yetinmektir. Bu, en çok gündemde olan, hakkında birçok tartışmanın yapıldığı ve kitapların yazıldığı liberal düşüncenin ürünüdür. Bu düşünceye sahip olanlar kanun koyucunun ve devletin geniş bir şekilde halkın hayat ve işlerine müdahale etmemesinin gereğine inanmaktadır. Çünkü devletin müdahalesi ne kadar az olursa, toplumun gelişmesi de o ölçüde fazla olacaktır. Elbette bu düşüncenin toplumun diğer kesimlerine sirayet edecek bazı getiri ve gereçleri de vardır.

Yukarıdaki düşünce, toplumu tanımayla ilişkilidir ve sosyolojide var olan iki görüşten birine dayanmaktadır: Birinci görüşe göre asıl olan toplumdur. Bu esasa göre, kanunların kapsamlı olması, beşer hayatının bütün yönlerini içermesi ve ferdin özgürlüğünün minimum seviyede tutulması gerekmektedir. İkinci görüşe göre ise, asıl olan ferttir. Bu esasa göre de ferdin özgürlüğünün maksimum seviyede olması ve insanı kısıtlayan toplumsal kanun ve kuralların asgari düzeyde tutulmasıdır. Fert eksenli bu yöneliş, günümüzde Batı toplumunda hâkim olan sistemdir; liberalizm de bundan ilham almıştır. Bu eğilim, kanunların minimum dereceye inmesini ve halkın maksimum dereceli bir özgürlüğe sahip olmasını ve istedikleri şekilde hareket etmelerini öngörmektedir. İslam'ın görüşünü ve bakışını açıklamadan önce şu noktanın zikredilmesini gerekli görmekteyim: Kanununun minimum ya da maksimum dereceli olmasıyla ilgili konunun felsefi sosyoloji (toplumun ya da ferdin asıl olması konusu), ahlak felsefesi, hukuk felsefesi ve siyaset felsefesi (değerlerin ölçüsünün anlaşılması, ahlak ve değerlerin mi kanunu belirlediğinin, yoksa kanunun mu değerleri belirlediğinin açıklığa kavuşması için) gibi bazı sosyal bilimlerle irtibatlı bulunmaktadır.

İslam'ın nazarında insan hayatının bütün yönleri onun nihai akıbeti ile irtibatlıdır. Yani bu hayatta yapılan her hareketin bizim ebedi saadetimize ya da ebedi bedbahtlığımıza tesiri olacaktır. İslam'ın dünya görüşü, "*Dünya ahiretin tarlasıdır.*" sözünden ibarettir. Yani insan dünyada ne ekirse ve ne yaparsa, neticesi ahirette belli olacaktır; yapılanlar insanın ya saadeti- nin vesilesi ya da bedbahtlığının ve alçalmasının sebebi olacaktır. Bu görüşü asıl olarak kabul ettiğimiz takdirde, insan hayatında kanuna muhtaç olmayan bir şey kalır mı? Burada kanuna ihtiyaç duyulmasının manası,

kanunun insana hangi yol, seçim, metot ve tarz ile hedefe ulaşılacağını göstermesidir. Yani toplum emniyet istiyorsa, kimsenin halkın mal ve namusuna tecavüz etmemesi gerekir. Aksi hâlde o kimsenin de mal ve namusuna tecavüz edilir.

*Be-berî mal-i Muselman-o çûn malet be-berend
Dâd-o feryad ber-arî ki Muselmanî nîst.*

Müslüman malını çalarsın; seninki çalındığında da,
Müslümanlık yok mu diye feryat figan edersin.

Çıkarıcı olmak, sadece kendi menfaatlerini düşünmek ve bu yolda hiçbir çabadan geri kalmamak, ama menfaati tehlikeye düştüğü vakit kanuna sarılmak insanın doğasıdır. Öyleyse çelişki ve zıtlıkların kaldırılması, ayrıca işbirliği ve emniyetin toplumda tesis edilmesi için, kanunun mevcudiyeti gereklidir. Böylece kanun, bizi başkalarının tecavüz ve zulmünden korur, herkesin hakkını açıklar, onda adaletin ve zulmün ölçüsü belirlenir ve onun esasınca neyin zulüm olduğunu ve neyin de adalet ile uyduğunu halk anlar. Böyle olmadığı takdirde ise, herkes diğerinin hakkına ve diğerleri de onların hakkına tecavüz eder. Neticede ne emniyet, ne huzur, ne asayiş ve ne de uhrevi saadet kalır; hiç kimse fitri isteklerine kavuşamaz.

Bundan dolayı, İslam'ın dünya görüşünde ister ferdî ve ailevi olsun ister toplumsal olsun isterse de uluslararası ilişkiler boyutuyla olsun bütün hareket ve durgunluğumuzun düzeni ve kuralları vardır. İslam, beşer hayatının bütün yönleri için kanunlar koymuştur; hukukî ve toplumsal kurallar da bunlardan bazılarıdır. İslam'da hatta zihnî tehlikeler hakkında bile kanun mevcuttur. Bu konuda İslam şöyle söylemektedir: Her istediğin şeyi gönlünden geçirmeye ve her düşünceyle kafanı meşgul etmeye ve diğerleri hakkında kötü düşünmeye hakkın yoktur: "**Zannın bir kısmı günahtır.**"¹ Fert ve toplumun hastalığa yakalanmasına ve tehlikeye düşmesine sebep olan sağlık kurallarına riayet etmeme ölçüsü oranında, İslami kurallara riayet etmemekten dolayı da toplum zarar görmektedir.

İnsan hayatının hiçbir bölümünün İslami kanunların kapsamının dışında olmadığına ve hatta insanın gönlünü, hayalini ve fikrini de kontrol etmesi gerektiğine dair söylenenler insan özgürlüğünün kabul edilmediği mana-

sında değildir; bilakis bunlar, özgürlükten doğru bir şekilde yararlanmayı insanın kendi iradesine bırakmaktadır; onun özgürlükten en güzel şekilde istifade edebilmesi için yolunun üzerindeki birer projektördür. Bu kanunlar insanın toplumsal hayatıyla irtibatlı olmadığı müddetçe, dünyevi bir yaptırım taşımamakta ve sadece uhrevi bir ceza taşımaktadır: Mümin bir kardeşine karşı suizan besleyen bir kimse, dünyada değil ahirette cezalandırılır. Ama eğer toplumsal kural ve kanunlara muhalefet edilirse ve toplumsal menfaat ayaklar altına alınır, dünyevi ceza öngörülür. Dünyevi ceza, gerçekte bütün hukuk kanunlarının gereğidir ve İslam hukuku kanunlarına özgü değildir. Her sistem, toplumsal düzen ve nizamın korunması için kanun koymak istediğinde, çaresiz olarak kanunsuzluklara ve düzensizliklere karşı cezai kanunlar hazırlar. Netice olarak toplumsal hayat özgürlükleri kısıtlayan kanunlardan yoksun olarak düzenlenemez ve toplumsal ilişkiler geliştiği ve arttığı oranda, toplumsal kanunlara ve onların icra güvencesine ihtiyaç daha da fazlalaşacaktır.

On Birinci Oturum

KANUNUN İTİBARININ ÖLÇÜSÜ

1- Siyasi Konuların Derinlemesine İncelenmesinin Gereği

İslam'ın siyasi teorisini açıklama doğrultusunda geçen oturumlarda bazı konuları dile getirdik ve bu yönde konunun iki şekilde tartışılacağına değindik: Birinci usul, muhatabın Müslüman olmasına, İslam'a, Şia'ya, başka bir düşünce ve değere inanmasına bakılmaksızın, konunun ilk usul ve esaslarının taraflar tarafından onaylanmasını ve ana usuller sıfatıyla konunun ekseninin belirlenmesini öngören ve bu öncüllere dayanarak tartışmanın sonuna kadar devam ettiği cedel usulüdür. İkinci usul ise delilli yöntemdir; tartışma akli ve derin delillerin düzenlenmesi ve sunulmasıyla yapılır. Tartışmanın bütün yönleri hatta ana usuller bile araştırılır. Açık ve kesin doğrulara dayanılarak ortaya atılan iddialar için, akli ve şüphe götürmeyen deliller öne sürülür.

Gerçi delilli tartışma üslubu yorucu olup, özel muhatapları gerektirmekte ve bilimsel/akademik mekânlarla uyusmaktadır. Ama şunu göz önünde bulundurmak gerekir ki toplumumuz kültürel gelişimini yükseltme ve bilgi kazanma yolunda büyük adımlar atmıştır ve bugün birçok gencimizin özellikle dinî ve siyasi alandaki bilgisi, geçmiş düşünürlerin bilgilerinden daha fazladır. Bu yüzden toplumumuzun özellikle nizamın aslı ve asil İslam akaidi ile irtibatlı konularda fikrî ve kültürel seviyesini yükseltmesi, şüphelere yanıt verebilecek bir duruma gelebilmesi ve başkalarının tesiri altında kalmaması için, konuların delilli bir yöntemle ve derin bir şekilde incelenmesinin sürmesi lazımdır.

Burada biz tartışmanın ana usulleriyle ilgili konuları sade bir dil, ağır bilimsel ve felsefi ıstıhlardan uzak bir şekilde anlatmaya çalışacağız. Aynı

şekilde şüpheler seli karşısında daha az zarar görmesi için, bu inançların akli kökenlerini zihinlerde güçlendirmeye çalışacağız.

Aslında bir devletin ve siyasi nizamın özel görevi, hukuk kanunlarını toplumda savunmak ve onları icra etmeyi sağlamaktır. Burada ahlaki kanunlar ile hukukî ve siyasi kanunların farkı aydınlanmaktadır. Ahlaki kanunların ahlaki olmasının sebebi, dışarıda icrayı sağlayacak bir güvencelerinin olmamasıdır; herkes kendi inanç ve manevi yönelişi esasınca bu kanunlara bağlıdır ve onlar ile amel etmektedir. Ama hukukî kanunların dışarıda desteği ve icra güvencesi vardır. Hukukî kanunların özelliği, toplum ve icra kurumu tarafından halka dayatılmasındadır ve hatta bir kimse bu kanunlara inanmasa bile onlara uymakla mükelleftir. Fertler yasalara uymaktan kaçındıkları zaman, devlet yasal güçten istifade etmek ve zorunluluk durumunda silahtan da yararlanmak suretiyle, o kanunları icra etmekle görevlidir. Devrimden sonra özellikle de iç çatışmaların ve suikastların ardından, nizamın mesullerinin sürekli kanunculuk sloganını ortaya atmalarına ve hatta devrimin ilk yıllarından birinin “Kanun Yılı” olarak adlandırılmasına ve şimdiye kadarki bütün hükûmetlerin bu sloganı takip etmesine ve özellikle de mevcut hükûmetin önemli ve değerli sloganlarından birinin tüm ülkede kanunu icra etmek ve kanunsuzlukların önünü almak olduğuna dikkat edilirse, her şeyden önce kanun ve onun itibarı hakkında tartışmak ve bu doğrultudaki şüphe ve sorulara tatmin edici yanıtlar vermek gerekir.

2- Kanunun İtibarının Kapsamı ve Ölçüsü

Birçok insanın aklına gelen şüphe ve sorulardan biri de, kanunun itibar derecesi nedir, nereye kadardır ve bu nereden kaynaklanmaktadır? Esasen fertlerin kanun karşısında teslim olma zorunlulukları nedir? Hangi kanun kendisine yüzde yüz uyulacak kadar itibar taşımaktadır?

Konuya girmeden ve bu soruları cevaplamadan önce şu noktanın belirtilmesi gereklidir: İslam’a tabi olan, imam ve rehberin sözlerini kendileri için delil ve ölçü kabul eden biz Müslümanların nazarında, İslam hükûmetinin bütün kararlarının; İslami Şûra Meclisi’nin tasvip ettiği tasarıların, hükûmet heyetinin onayladığı kararların ve hatta bakanlıklar tarafından kurumlara gönderilen genelgelerin uygulanma zorunluluğu taşıması hakkında bir şüphe ve müphemlik yoktur. Rahmetli İmam

Humeynî'nin buyurduğu gibi İslam devletinin kanunlarına uymak farzdır ve biz bu kanunlara uymakla yükümlüyük. Biz şahsen kendi fikhî görüşümüze ters olan durumlarda dahi, İslam devletinin en küçük kanun ve kararnamelerine harfiyen uymaya çalışmaktayız. İslam devletinin hüküm ve kanunlarına uymak ve Veliyy-i Emr-i Müslimin'e itaat etmek farzdır ve bu alanda bizim hiçbir şüphemiz yoktur. Bundan dolayı eğer biz kanunun itibarının ölçüsü hakkında soru soruyorsak, devletin yasalarına itaat etme gerekliliği hakkında şüphe uyandırmak akla gelmemelidir.

Bizim hedefimiz, İslam devletine itaat etmenin gerekliliğinin fikrî köken ve esaslarını ortaya koymak ve güçlendirmektir. Çabamız, İslam devletinin kanunlarına neden itaat etmemiz gerektiğini aydınlatmaktır. Kanunun itibarının kaynağının ne olduğu belirlenmelidir. Böylece halk, hükûmet bir günü genel tatil ilan ettiğinde ya da gelirlerden bir bölümünü mali kanun ve kararnamelerin içerdiği kimseler için tayin ettiği zaman veya normal şartlarda kararnameler yürürlüğe soktuğunda ve savaş şartlarında olduğu gibi özel durumlarda devlet genel seferberlik ilan ettiğinde ve özel kanunlar icraya sürdüğünde, bu kanun ve emirlere niçin uyulmasının gerekliliğini bilecektir. Halkın kanunlara itaat edip uyması için herhangi bir kimsenin sadece emir vermesi yeterli değildir. Öte taraftan konumuz siyasi felsefe ile irtibatlıdır; kanun, onun itibarı ve ona itaat etmenin zorunluluğu konusu, bütün siyasi düzenlerin temel konularındandır. Bu, İslam düzenine özgü bir konu değildir. Siyaset ve hukuk felsefesi konularına aşına olanlar, bilgin ve uzmanların sosyal bilimlerle ilgili bu iki alanda konuyu açıklığa kavuşturma doğrultusunda çalışmalar yapmış olduklarını ve uygun delillerle birlikte değişik görüşler öne sürdüklerini bilmektedirler. Ama şimdye kadar tam bir şekilde savunulacak delilli kesin bir görüşe ulaşmamışlardır. Kanunun itibarının ölçüsü hakkında uzmanların öne sürmüş oldukları en önemli görüş ve fikirleri üç bölüm hâlinde özetliyoruz.

a) Adalet Teorisi

Bazıları, kanunun itibar ölçüsünün adalet olduğuna inanmaktadır. Eğer bir kanun adalet esasınca ve halkın haklarına riayet edilerek hazırlanursa, muteber olur ve halkın bu kanuna itaat etmesi gerekir. Ama kanun adalet esasınca ortaya konmaz ve adilane olmaz ise itibar taşımaz.

b) Toplumun İhtiyaçlarının Temini

İkinci görüş şudur: Kanunun itibar ölçüsü toplumun ihtiyaçlarının temin edilmesidir. Toplum bireylerinin sosyal bir hayat yaşamaları sebebiyle ferdî ve şahsi yönleri bulunmayan özel ihtiyaçları bulunmaktadır. Gerçi tüm şahısların ferdî olarak bu ihtiyaçlarla yüz yüze gelmeleri mümkündür. Ancak bu ihtiyaçlar, gerçekte toplumsal ihtiyaçlardır ve toplumsal hayat şartlarında meydana gelmektedir. Örneğin genel sağlık kurallarına riayet etmek toplumsal bir ihtiyaçtır. Gerçi herkes kendi şahsi hayatında ve ev ortamında istemesi durumunda şahsi sağlık kurallarına riayet etmektedir; ama genel sağlık kurallarına riayet etmekle ilgili olarak ferdî tavsiyeler ve tek tek fertleri sağlık kurallarına uymaya mecbur kılmak zordur ve sorunlarla yüz yüze gelmek demektir. Bu tip genel ihtiyaçların karşılanması için, karar almanın ve ferdî girişimlerin ötesinde bir kurumun varlığı zorunludur. Örneğin veba gibi bir hastalık toplum içerisinde yayıldığı zaman, bu hastalığı ortadan kaldırmak için, ferdî girişimler sonuçsuz kalacaktır. Bir devlet kurumunun bu hastalığı ortadan kaldırmak ve genel sağlığı sağlamak için aşı ve diğer yolları da kullanarak bu yönde çalışmalar yapması zorunludur. Mevsimlik kararlar şeklinde olsa dahi devlet, bazı kararları yürürlüğe sokarak halkı belirli bir müddet içerisinde aşı olmaya zorlamalıdır. (Daha önce de söylediğimiz gibi, bizim kanundan maksadımız, onun genel anlamıdır; icra edilmesi gereken emirler, kararname ve genelgeler de bu kapsama girmektedir.)

Genel sağlık toplumun bir ihtiyacıdır ve ona riayet etmek toplumsal bir zorunluluktur. Bu ihtiyacın temin edilmesi için belirli kanunlar hazırlanmıştır. Herkes bu kanunlara uymakla mükelleftir. Aynı şekilde çevre sağlığının, düzeninin, güzelliğinin ve temizliğinin korunması ve genel ihtiyaçların karşılanmasıyla bağlantılı olarak, belirli kurumlar bu ihtiyaçları gidermek amacıyla devlet tarafından görevlendirilmiştir. Halk da bu kurumlardan gelen kanun ve kurallara uymakla yükümlüdür. O hâlde eğitim, öğretim ve sağlık kurumları, diğer bakanlıklar ve onların kanun, genelge ve kararnameleri gibi hükümet tarafından belirlenen kanun ve kurumlar, toplumun ihtiyaçlarını ve genel menfaatlerini karşılamak doğrultusunda olup, bu esas uyarınca meşruiyet kazanmaktadır.

c) Halkın İsteği

Bazıları, kanunun itibar ölçüsünün halkın isteği olduğuna inanmaktadır. Bunların görüşüne göre kanun, toplumun isteklerini temin etmek içindir. Bundan dolayı halk, hükümetten veya yasama kurumundan bir şey istediği zaman hükümet heyeti ve milletvekilleri, mecliste halkın isteği doğrultusunda bir kanunu tasvip ederler; kanun halkın isteği ölçü alınarak hazırlandığında muteber olur ve halk, bu kanunların uygulanmasında ve bunlara uymada çaba göstermelidir. Gerçekte halkın isteğinin gerçekleşmesinin yolu, onların istekleri doğrultusunda kanun hazırlayan milletvekillerinin seçilmesidir. Halkın seçtiği milletvekilleri kanun koyma hakkı taşımazsa, onların halk tarafından seçilmesi faydasız olacaktır ve eğer kanun koyma hakkını taşımakla birlikte, bu kimseler tarafından hazırlanan kanunların uygulanma zorunluluğu bulunmazsa, kanun koyuculuk işlevsiz bir olaya dönüşecektir.

Bu söylenenler hukuk ve siyaset filozoflarının kanunun itibar kaynağı hakkındaki görüşlerinin özetidir. Tabii olarak Müslüman sıfatıyla bizler, kanunun itibar ölçüsünü Allah'ın isteği olarak bilmekte ve Allah Teâla neyi emrederse, onun kanun olarak anlaşılacağına ve muteber olduğuna inanmaktayız. Elbette sonuncu görüş, dine ve Allah'a inanan kimseler için kabul edilir bir görüştür. Yukarıdaki görüşleri inceleme ve eleştirmede biz, geniş bilimsel tahlil, analiz ve akademik yöntemlerden yararlanmayı, genelin anlayışına ve aklına uygun bir eleştiri ve inceleme yapmakla yetineceğiz.

3- Birinci Görüşün Eleştirisi

Birinci görüşte, kanunun itibar ölçüsünün adalete riayet etmek olduğu beyan edildi. Burada, birçok bilgin ve ilim adamının sorup sorduğu, inceleyip araştırdığı ve cevap aradığı, hakkında birçok kitaplar kaleme alınan önemli bir soru akla gelmektedir: Gerçekte adalet nedir ve nasıl bir şekilde pratiğe aktarılacaktır? Adalet mefhumunun herkese açık olmasıyla birlikte, bu soru geniş bir şekilde siyaset ve hukuk teorisyenlerinin önüne gelmiş ve onları kendisiyle meşgul etmiştir. Bu, adaletten elde edilen anlayışların farklı olmasından dolayıdır.

Eğer bütün halk bir oranda toplumun zenginliklerinden istifade ederse, adalet mi olur, yoksa olmaz mı? Yani bir siyasi düzen, bir takım öncül

ve hazırlıkları yerine getirir ve bütün halkın konutlardan, giyeceklerden ve nakliye araçlarından aynı oranda yararlanmasını sağlarsa, adalet yerine gelmiş olacak mıdır ve bu suretin dışında zulüm mü hâkim olacaktır? Böyle bir düşünce, Marksist ideolojide öne sürülmüş ve neticede komünist düşüncenin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Bu düşüncenin teorisyenleri, en azından sınıfsız toplumun şartlarını ve alt yapısını hazırlama çabasında olduklarını dile getirmişlerdir. O toplumda herkes gücü oranında çalışacak ve ihtiyacı oranında ücret alacaktır. Sonra pratikte bu isteklerine ulaşamayacaklarını anladılar. Çünkü yukarıdaki düşünce, bazı sorunlarla karşılaştı ve bu sorunlardan biri de, adaletin özgürlük ile çatışmasıydı. Bu yüzden onlar, kendi söylemlerini yeniden gözden geçirmek suretiyle sosyalist devlet modelini benimsediler. Gerçi bu hâlde de, komünist devlet modelini bir ülkü olarak ideallerinde taşımaya devam ettiler.

Marks, halkın çoğunluğuna özellikle de işçi ve çiftçi sınıfına zulüm yapıldığını görünce, "Bu adaletsizliklerin ve zulümlerin önü alınmalıdır. Herkesin eşit ve aynı haklardan yararlanabileceği bir yöne doğru hareket etmeliyiz." dedi. Yani sınıfsız toplum, yeni düzen ve tam eşitliğin kurulduğu ideal ve yeryüzü cenneti yönüne doğru hareket etmek. Sonra İslami ve sentezci eğilimleri bulunan kimseler, buna İslami bir kılıf uydurup, onu yeni tevhidî düzen olarak adlandırdılar. Oysaki adaletin manasının bütün halkın bir ve eşit olması demek olup olmadığına dikkat etmek gerekir.

Bunun karşısında bazıları, adaletin herkesin kendi çabası oranında toplumun kazanımlarından yararlanması olduğuna inanmaktadır. Yani bir kimse bir iş yaparsa, yaptığı işin değeri oranında ücret almalıdır. Öyleyse bir şahıs tembellik eder ve bir iş yapmaz ise, diğerlerinin oranında ücret almamalı ve toplumun kazanımları onun inisiyatifine bırakılmamalıdır. Böylece tam bir eşitlik sağlanacaktır. Bu düşünceyle adalet yerine gelmiş olacaktır. Adalet, insanların bir iş yapıp, bunun karşılığında kendi ücretlerini aldıkları zaman tesis edilir ve eğer bir birey, kendi çaba ve üretimiyle daha fazla katkıda bulunur ve bunun neticesini almazsa, onun hakkında zulüm edilmiş olur.

4- İslam Kanunlarının Üstünlüğü

Adalet hakkında örnek maksadıyla sunulan yukarıdaki iki görüş, şüphesiz ki tam anlamıyla birbirlerine zıttırlar ve pratikte çelişki arz etmektedirler.

Her hâlükârda, bu görüşler, ilâhî ve tevhidî hüküm ve inançlar ile bağdaşmamakta ve onları içermemektedir. Örneğin İslam'da bir dizi hükümler bulunmaktadır ve bizim inanç esaslarımıza göre, bunlar toplum için en iyi ve en faydalı hükümler olup, tam bir şekilde adaletle uyusmaktadır. Ancak bu hükümler dünyadaki birçok insanın nazarında kabul edilir değildir. Onlar, bu hükümleri adaletle uyuşan hükümler olarak kabul etmemektedirler. Örneğin İslami kanunlarda, birçok konuda kadın ve erkeğin mirasıyla ilgili olarak fark konulmuştur. Gerçi bazı alanlarda da bu iki cinsin mirası eşittir. Kastedilen fark, Kur'ân'ın açık hükmü uyarıncadır:

Ama (mirasçılar) erkekler ve kız kardeşler ise, bu durumda erkek için kızın iki payı vardır.¹

Bu hüküm uyarınca kadının mirası erkeğin aldığı yarısıdır. Şüphesiz İslam'ın fikrî ve itikadî esaslarına aşina olmayan kimseler, böyle bir kanunu zalimane olarak değerlendirmektedir. Çünkü onlara göre Allah, kadın ve erkek arasında ayrımcılık koymuştur. Öte taraftan müşterek evlilik hayatı ile irtibatlı olarak İslam erkeği, yiyecek, giyecek, kadının ve çocukların oturacakları ev de dâhil olmak üzere aile hayatının bütün giderlerini temin etmekle görevlendirmiştir. İslami dünya görüşü esasınca kadın, bütün gelirini biriktirme hakkına sahiptir. Kadına kalan miras ve elde ettiği gelir, kendisine aittir; bunun az bir kısmını dahi bu hayatın giderlerine ayırması gerekmemektedir. Hatta kadın -elbise yıkamak, yemek yapmak ve çocuğa süt vermek gibi- evde yaptığı işler karşılığında ücret alma hakkına bile sahiptir. Elbette İslam'ı yakından tanımayanlar, böyle bir hükmü gördüklerinde, hatta insafıca yargıda bulunsalar dahi, İslam'ın adilce kanun koymadığını söylemektedirler.

İslami hükümler hakkındaki şüphelere cevap verilmesi, İslami hükümlerin açıklanması ve bu tür kanunların adilce olup olmadığının ispatlanması doğrultusunda, bizim adalet hakkında ne gibi bir yorum ve tanım getirdiğimize dikkat edilmelidir. Eğer adalet eşitlik manasında olursa, bütün bu hükümler adaletten mahrum olacaktır. Çünkü bu hükümlerde eşitliğe riayet edilmemiştir. Eğer adalet başka bir yorum taşıyorsa, onun ne olduğuna bakılmalıdır. Adaletin mahiyetini ve uygulanma yolunu tanımak da kolaylıkla mümkün değildir. Bundan dolayı büyük filozoflar, adalet

hakkında geniş çaplı araştırmalar yapmışlardır ve bu araştırmaların bazı- larında adaletin özgürlük ve kanun ile olan ilişkisi araştırılmıştır.

Özetlersek: Eğer biz kanunun itibar ve geçerlilik ölçüsünü adalet olarak kabul edersek, sorun çözülmemektedir ve bu alanda önümüze gelecek olan ilk soru şu olacaktır: Hangi yorumdaki adalet kastedilmektedir? Çünkü herkes, adaleti değişik bir şekilde yorumlamakta ve onun esasınca bir kanunu adil ve muteber bilmekte ve ona uymayı zorunlu görmektedir. Bunun karşısında bir başkası da, adalet hakkındaki kendi yorumu esasın- ca, söz konusu kanunu adaletsiz ve itibarsız olarak kabul etmektedir.

5- İkinci Görüşün İşlevsizliği

Kanunun muteber oluşu hakkındaki ikinci ölçü, toplumun ihtiyaçlarının karşılanmasıdır ve bu, biraz daha açık ve kabul edilir bir ölçüdür. Çün- kü özellikle sürekli bizim içinde yaşadığımız ve bizden önce de geçmiş neslin içinde yaşamış olduğu toplumda, ihtiyaçları anlamak ve toplumun ihtiyaçlarını nasıl temin etmek gerektiğiyle ilgili olarak, bir kanunun ve yöneticinin olduğuna dikkat edilirse, herkesin az veya çok toplumsal ihti- yaçları anladığına ve toplumun hangi şeylere ihtiyacının olduğunu bildi- ğine ulaşılacaktır.

Bu görüşün önünde bulunan soru ve eleştiriler şunlardır: Toplumun ih- tiyaçlarının değişik şekillerde temin edilmesi mümkündür ve bu mesele, kanunun düzenlenmesinde farklı bir değerlendirmeye sebep olmaktadır. Örneğin bir şehrin güzelleştirilmesi ve temizlenmesi toplumsal ve yerine getirilmesi gereken bir ihtiyaçtır. Ama bunun bütçesi nereden karşılan- malıdır? Acaba her aile bireyine bir hesap açarak mı bu bütçe karşılan- malıdır? Yani her aile, şehrin temizlenmesi ve güzelleştirilmesiyle ilgili masrafın bir bölümünü karşılamakla görevlendirilmeli midir? Bir başka görüşe göre ise, şehrin yapılan masraflarını genel bütçeden temin etmek gerekir. Yani genel olarak vergilerden oluşturulan, büyük ölçüde de zen- ginlerden toplanan şehrin gecekondü mahallerinde yaşayan ve müteva- zı evlerde oturan halkın muaf olduğu bu vergiden karşılanan bütçeden. Üçüncü görüş ise şudur: Hükümet petrol, bakır ve demir gibi yeraltı kay- naklarını çıkarmak ve bunları satmak suretiyle toplumun ihtiyaçlarını karşılamakla görevlidir.

Toplumun ihtiyaçlarını karşılamak, kanunun itibar ölçüsü olarak kabul edilmekle birlikte, yukarıdaki her yöntem ve görüş toplumun ihtiyaçlarını karşılamak üzere öne sürülmüştür. Bunlardan hangisinin uygulanması lazımdır? Bunlardan hangisi muteber bir kanun olarak kabul edilebilir? Halk, bunlardan hangisini en iyi ve en adaletli olarak bilmektedir? O hâlde bu ölçü de kendi başına kanunun itibarını tespit etmede yeterli değildir.

6- Üçüncü Görüşün Eksiklikleri ve İslam'ın Nazarında İhtiyaçların Kapsamı

Üçüncü ölçü esasınca, sadece halkın isteği itibar taşımaktadır. Halk neyi isterse onun kanun hâline getirilip icra edilmesi gerekir. Burada gündeme gelen soru şudur: Acaba ölçü olarak halkın tamamının mı bir şeyi istemesi gerekir? Böyle bir şeyin gerçekleşmesi muhakkak ki mümkün değildir. Milyonlarca kanunun içerisinde halkın tamamının yüzde yüz kabul edeceği bir kanun dahi yoktur; bu kanun her ne kadar genel bir şekilde kabul edilse de, en azından yüzde birlik veya ikilik bir halk kitlesi ona muhalefet edecektir. Buna göre kanunun itibar ölçüsü, muhalifler açısından ne olacaktır? Bir diğer nokta da şudur: Eğer halkın istediği şey adalet ölçülerine uymaz ise, bu durumda bu istenilen şey, muteber olacak mıdır, yoksa olmayacak mı? Aynı şekilde eğer halkın istediği şey, ikinci ölçüyle çelişirse yani halkın tercih ettiği şey, toplumun ihtiyaçlarının karşılanması yönünde olmaz ise, yine muteber midir? Bir kanun halktan belirli bir miktarda bir para alınmasını gerektirirse, bu durumda belki de halkın büyük çoğunluğu bu kanuna muhalefet edecektir. Yeni vergiler belirlendiği vakit, halkın bunu zorla kabul etmesi, bunun bir göstergesidir. Genel olarak, vergi kanunu hiçbir yerde, ekseriyetçe kabul edilmemektedir ve hükümet, toplumun ihtiyaçlarını temin etmek için, halktan vergi almak istediğinde, onlar bunu zorlukla kabul etmektedir. Bu durumda eğer halkın isteğine göre davranılırsa, toplumun ihtiyaçları karşılanamayacaktır; oysa kanunun itibar ölçülerinden biri de halkın ihtiyaçlarının giderilmesiydi. Halkın tercihinin toplumun ihtiyaçlarının temin edilmesiyle çelişkiye düştüğü durumda, toplumun menfaatleri mi düşünülmeli, yoksa halkın çoğunluğunun isteği mi düşünülmelidir? Şüphesiz yasama kurumu üyeleri ve toplumun ihtiyaçlarının temininden sorumlu kimseler yani hükümet, böyle durumlarda halkın çoğunluğunun görüşüne göre

davrandığında işin yürümeyeceğini pratikte tecrübe etmektedir. (Elbette bu mesele, başka bir oturumda tartışılması gereken demokrasi modelleri konusuna dönmektedir.)

Neticede bu tür ifadeler, kanunun itibarının ölçüleriyle ilgili olarak öne sürülmüş eleştirilerdir. Bizim açımızdan en önemli ve en esaslı eleştiri, bahsedilen menfaat ve ihtiyaçların sadece maddi ihtiyaçlar ile sınırlanması ve genelin anlayışı esasınca, sadece bahsedilen insan ihtiyaçlarının toplumda temin edilmesidir. Acaba devlet sadece halkın maddi ve dünyevi işleriyle ilgili şeyleri mi temin etmekle yükümlüdür? Yoksa bunun dışında devletin başka görevleri de bulunmakta mıdır? Daha açık bir ifadeyle biz Müslümanlar ve ilâhî dinlerin herhangi birine inanan kimselerin insanın biri maddi ve bedensel, diğeryse manevi ve ruhsal boyut olan iki unsurdan oluştuğuna inanmaktadır. Bununla beraber genelin veya bütün dinlerin nazarı, ruhun bedenden üstün olduğu ve beden ruhun hizmetinde bulunduğudır. Bu dinlerin mensuplarına göre, nasıl beden temizliğe ihtiyacı var ise ve onun hastalanmasının önünü almak gerekiyorsa ve hasta olması hâlinde tedavi edilmesi lazımsa, insan ruhunun da temizliğe ihtiyaç duyduğu ve hastalığının önünün alınmasının gerektiğine ve eğer insan ruhu hastalanırsa onun tedavi edilmesinin zaruri olduğu bilinmektedir. Eğer biz maddi ihtiyaçları manevi ihtiyaçlar ile kıyaslarsak, ruhi ve manevi ihtiyaçların daha önemli olduğunu anlayacağız. Bedenin hastalanmasının tehlike ve önemi, ruhun hastalanmasından daha azdır. Çünkü insanîyetin ve insanın ayrıcalık ve özelliği ruh iledir ve eğer insan ruhu hastalanırsa, insanîyet yok olacaktır.

Bütün hayvanlar bedensel açıdan sağlıklı olup, maddi ve cismani lezzetleri tatma peşindedir. İnsana özgü olan ve onun cevherini teşkil eden şey, onun insani ruhudur. Eğer insanîyetin ölçüsü olan bir şey böyle bir tehlike ile karşı karşıya kalır ise, insan gerçek ölüm ile karşılaşmış olacaktır. Allah Teâla buyuruyor ki:

﴿ أَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾

Ölü iken kendisini dirilttiğimiz ve insanlar içinde yürümesi için kendisine bir nur verdiğimiz kimsenin durumu, karanlıklarda kalıp

oradan bir çıkış bulamayanın durumu gibi midir? İşte, kâfirlere yapmakta oldukları böyle “süslü ve çekici” gösterilmiştir.¹

Bu konu göz önünde bulundurularak toplumun menfaatlerini temin etme yolunda olan devletin halkın manevi ve ruhi sorunlarına dikkat etmesi gerekmez mi? Acaba devlet sadece halkın maddi ihtiyaçlarını temin etmekle mi görevlidir? Yoksa manevi ihtiyaçları da temin etmek devletin görev alanına girmekte midir? Devletin bunlara özen göstermesi ve bunları temin etme peşinde olması gerekmekte midir?

7- İslam Devrimi ve Manevi Maslahatların Üstün Yeri

Tartışılmakta olan konulardan biri de şudur: Eğer bazı durumlarda maddi gelişim manevi ilerleme ile çelişki arz ederse, hangisine öncelik vermek gerekir? Belirli bir zaman ve mekâna özgü şartlar gereğince, toplumun maddi kalkınması, manevi ihtiyaçları kenara bırakmayı gerektirirse, maddi ve insani gelişim ile manevi ihtiyaçların temini arasında çelişki meydana gelirse, bu durumda devlet, toplumun manevi çıkarlarını korumak için, maddi gelişimi kısıtlamakla sorumlu mudur? Yoksa manevi ihtiyaçların karşılanmasının yönetim ve devlet ile irtibatı bulunmamakta mıdır? Devletin görevi, sadece maddi ihtiyaçları mı temin etmektir? Maneviyatın ve manevi ihtiyaçların temini halkın kendi görevi midir?

Bu çok önemli ve ciddi bir meseledir; toplumsal hayatta da pratik sonuçları bulunmaktadır. Bugün bu mesele basında ve kitle iletişim araçlarında genişçe yer almakta, bunun üzerine tahliller ve tartışmalar yapılmaktadır. Bazı kimseler, devletin vazifesinin siyasi, iktisadi ve kültürel kalkınmayı sağlamak olduğunu söylemektedir. Dünyada gündemde olan kalkınma mefhumunun manası esasınca, kültürel gelişimden maksadın, bizim manevi ihtiyaçlar hususunda bahsettiğimiz şeylerden çok farklılıklar arz etmektedir. Bunlardan kastedilen şeyler millî mirasın korunması, sporun ve müziğin geliştirilmesidir.

İslam'a inanan ve İslam devriminin taraftarı olan kimseler, şüphesiz ki manevi ihtiyaçların özel bir önem taşıdığını savunmaktadırlar. Biz de devrimin yapılmasının asıl sebebinin dinî değerleri korumak olduğuna inanmaktayız. Biz İslam'ın sayesinde maddi ihtiyaçların da uzun vadede de

olsa temin edileceğine inanmaktayız. Ama kısa vadede bazen maddi çıkarların zarar görmesi mümkündür. Bununla beraber milletimiz, manevi ve ilâhî değerlere sağlam bir şekilde inanma doğrultusunda ve manevi değerleri koruma uğrunda iktisadi boykota, enflasyona ve tüketim mallarının azlığına tahammül etmeye hazır olduğunu tecrübeyle kanıtlamıştır. Milletimiz İslam'ın yaşaması ve manevi değerlerin hâkim olması için azizlerini cephelerde kurban etmeye, kadınlar kocasız, çocuklar da babasız kalmaya razı olmuşlardır. Şehitlerin vasiyetnamelerinde hedefin İslam'ın korunmasını ve manevi değerlerin hâkimiyetinin sürdürülmesini görmekteyiz.

Bu belirtilenlere dikkat edilirse bizim için maddi ihtiyaçların karşılanmasının dışında başka bir ölçünün de var olduğunu; bunun da manevi ihtiyaçların temin edilmesi gerektiğini müşahade etmekteyiz. Eğer toplumun ihtiyaçlarının temin edilmesini kanunun itibar ölçülerinden biri olarak kabul edersek, bizim nazarıımızda ihtiyaçlar hem maddi hem de manevi olmak üzere iki kısımda değerlendirilecektir.

Elbette toplumun ihtiyaçlarının araştırılması ve bundan kastedilen şeylerin belirtilmesi derin ve köklü bir konu olup, siyaset ve hukuk felsefesinde işlenmekte olan mevzudan daha geniş ve köklüdür. O konu şununla ilgilidir: Acaba insanın gerçekte maddi konuların dışında, başka gerçek maslahatları da var mıdır? Yoksa insanın maslahatları sadece maddi maslahatlar mıdır? Bunların dışında insanın bazen değişen bir dizi örf ve adetleri mevcuttur. Acaba manevi ve değersel ihtiyaçlar şeklinde başka maslahatlar yok mudur? Gerçek menfaat ve ihtiyaçlar, bilimsel deneyler alanına sığdırılan ve maddi ölçülerle teşhis edilen sağlık, iktisat, sanayi ve teknoloji alanındaki ilerlemeler gibi maddi konulardan mı ibarettir? Yoksa bunlardan öte, hissî tecrübeler ile ispatlanamayan ruhi ve manevi maslahatlar da mevcut mudur?

Bizler insanın gerçek ihtiyaçlarının metafizik ile irtibatlı olan, deyim yerindeyse bilimsel meselelerin bir parçası olmayan ve bilimsel yollar ile ispatlanamayan -ki bu yollar deneysel metottan ibarettir- manevi ve ruhi ihtiyaçlar olduğuna da inanmaktayız. Öyleyse biz toplumda manevi ihtiyaçların temin edilmesi gerektiğini ve devletin bunları temin etmekle mükellef olduğunu söylemeden önce konuyu delilli bir yöntem ile sunmak istersek, öncelikle şu konuya değinmeliyiz: Gerçekte maddi maslahatların dışında başka maslahatlarımız da var mıdır, yoksa yok mudur?

On İkinci Oturum

İSLAM'IN VE BATI'NIN DEĞERLERE BAKIŞ FARKI

1- Önceki Konunun Kısa Bir Özeti

Bahsimizin konusu bazı öncülleri bulunan İslam'ın siyasi teorisinin açıklanması idi. Bu teorinin akli bir şekilde açıklanması için, bahsedilen öncüllere dikkat edilmeli ve bunlarla ilgili analiz yapılmalıdır. Önceden belirtildiği gibi, İslam'ın siyasi düzeninde Allah'ın kanununu icra edenin ve hâkimiyeti elinde bulunduranın Allah tarafından atanmış olması lazımdır. Yukarıdaki teorinin birinci öncülü kanunun toplum için zorunluluk sayılmasıdır. İkinci öncül ise, kanunların Allah tarafından konulmasının gereğidir. Bu kanunların uygulanma zorunluluğu taşıdığı ve bunları uygulayacak olanı İslam devleti ve hükûmeti olduğu da üçüncü öncülü teşkil etmektedir. (Belirttiğimiz öncüllere dikkat edildiği takdirde, Müslüman olan kimselerin yukarıdaki teoriyi kabul etme noktasında bir şüpheleri olmayacaktır. Ama konunun kapsamlı olması ve başkalarının da bu teoriyi doğru bir şekilde tanınması için bu öncüllerin akli deliller ile kanıtlanması gerekmektedir.)

Toplumda kanunun var olması gereği hakkında, bizim bildiğimiz kadarıyla, yaklaşık olarak hiç kimsenin bir kuşkusu yoktur. Bu alanda araştırma yapan kimselerin, insanlığın kendi toplumsal hayatı için kanuna ihtiyacının olduğu noktasında bir kuşkuları yoktur. Ama toplumda hangi kanunun geçerli olması hakkında birçok ihtilaf bulunmaktadır. Bundan dolayı hukuk filozofları ve hukukçular, kanunun itibarının ölçüsünün ne olduğunu bulmak için bu meseleyi araştırmışlardır. Hangi ölçüler ile en iyi ve en güzel kanunları diğer kanunlardan ayırt edebiliriz? Biz, bu konuyla ilgili olarak geçen oturumda, kanunun ölçüsünün açıklanması hakkında üç önemli

görüşe değindik. Bu meseleyle ilgili yeterli öneme haiz olmadıklarından dolayı kendilerinden bahsedilmeyen başka görüşler de vardır.

Birinci görüş, kanunun ölçüsünün adalet olması ve adalet usulleri ile uyumluluk arz etmesi idi. En adaletli kanun hangisiyse, toplumda o icra edilmelidir.

İkinci görüşe göre, toplumda düzeni ve emniyeti sağlayan kanun en iyi ve en güzel kanundu.

Üçüncü görüşe göre ise, halkın hayatının tüm ihtiyaçlarını temin eden kanun, en iyi ve en güzel kanundu. Bu üç görüş, iyi kanunu kötü kanundan veya en iyi kanunu en kötü kanundan ayırabilecek asli bir ölçünün yokluğuna ve ölçünün/referansın yalnız halk olduğuna inanan kimselerin görüşünün karşısında yer almaktadır. Yani toplum her neyi kabul ederse o en güzel olandır. Kanun bu esas uyarınca düzenlenmelidir. Bu, pozitivist bir görüş olup, bizim nazarımızda tamamen batıldır. Zira her zaman diliminde, her kimsenin gönlünün istediği şeyin, en iyi kanun olması doğru değildir. Konu üzerinde tartışılabilmesi ve mantıklı bir sonuca ulaşılabilmesi için akli bir ölçü bulunmalıdır.

2- İslam Nazarında En İyi Kanun ve Sentez Tehlikesi

İslam dünya görüşünde en iyi ve en güzel kanun, insanın maddi ve manevi gelişimine altyapı oluşturan ve onun ışığında insanın maddi ve manevi ihtiyaçlarını en güzel ve en kapsamlı şekilde temin eden kanundur. Bu görüşün diğer görüşlerden farkı, manevi ihtiyaçlara değinmesi ve bunun üzerinde fazla durmasıdır. Üzülerek söylemek gerekir ki Rönesans'tan sonra Hümanist eğilimler güçlendi, Allah'a, maneviyata ve ahirete ilgi azaldı. Bunlar insanın düşünce ve bilimsel görüşleri alanından çıkıp, neticede unutulmaya yüz tuttu. Gerçi köşesinden-kıyısından da olsa sınırlı bir seviyede manevi ihtiyaçlara değinilmektedir. Ama dünyadaki felsefi ve hukukî muhitlerde asıl söz ve hâkim olan görüş, kanunun insanların maddi ve toplumsal ihtiyaçlarını temin etmesi gerektiği ve manevi meseleler ile bir işinin olmadığıdır. Bizce kanunun manevi meseleler ile de ilgilenme gereği tam bir şekilde açıktır. Zira insan vücudunun en önemli ve en asli yönü ruhi, manevi ve ilâhî yönüdür. Bu esas uyarınca, bizim bu yüce yönü, ona dayalı manevi ihtiyaçları görmememiz, bu ihtiyaçları te-

min etmek için ve bunları tehlikelere karşı korumak için kanunda bir destek oluşturmamamız mümkün değildir. Kanun, manevi ihtiyaçlar ile de ilgilenmeli midir, yoksa ilgilenmemeli midir? Bahsimiz bununla ilgilidir.

Bu meselenin üzerinde durmanın ve bu konu hakkında analiz yapmanın sebebi, fikrî sentez sonucu bugün halkın değişik kesimlerinde oluşan sapmalardır. Daha fazla açıklamak istersek, örneğin fizik bilimi alanında bir bilim adamı bir teori ortaya attığı zaman, bu bilim dalında Einstein gibi yüksek dereceli ihtisas sahipleri, o teori hakkında görüş belirtebilmektedir. Ama bu bilim adamı, hakkında ihtisası olmadığı psikoloji gibi bir bilimde, ortaya atılan bir teori ile ilgili görüş belirtmemektedir. Eğer bu bilim adamı, ortaya atılan bu teoriyi reddetmek ya da kabul etmek isterse, bir psikologdan yardım almalıdır. Çünkü bu bilim, onun ihtisas alanına girmemektedir. Aynı şekilde diğer bilimler alanında ihtisası olmayan kişiler de, bir bilim alanında görüş sahibi olan uzmanların kabul etmeleri doğrultusunda, herhangi bir teoriyi kabul etmekte ve onaylamaktadır. Ama bazen bir şahıs, değişik bilim dallarındaki uzmanların görüşlerini okuyup, bir takım düşünce ve görüşleri kabul etmekte ve bunlara eğilim göstermektedir. Oysaki bu şahsın o görüşleri birbirleriyle kıyaslayacak ve onların birbirleriyle uyumlu olup olmadığını anlayacak bir fırsatı bulunmamaktadır. Acaba bu görüş ve düşünceler, düzenli bir bütün olarak insani bir bakış açısını teşkil etmekte midir, yoksa etmemekte midir? Bu şahıs, hiçbir zaman bunu düşünmemiş ve bunu düşünmeye de bir ilgisi olmamıştır. Söz konusu şahıs sadece şöyle söylemektedir: “Benim inancımaya göre filan psikolog yahut sosyolog ya da hukukçu en iyi görüşü taşımaktadır.” İşte bu tavır fikrî sentezciliğe yol açmaktadır.

Düşünce ve araştırma ehli olan kişiler ise, bütün görüşleri bir araya toplayıp, bunların birbirleriyle uyuşup uyuşmadığına dikkat etmektedir. Bu kişiler eğer bir psikoloğun görüşünü kabul etmek isterlerse, bu görüşü sosyolojide var olan bir başka görüş ile karşılaştırırlar ve böylece bu iki görüşün birbirleriyle uyuşup uyuşmadığını anlarlar ve aynı şekilde bu karşılaştırmayı değişik sahalardaki düşüncelerde ve diğer konularda da uygularlar.

Ohâlde düşünce ve araştırma ehli olan kişilerden ziyade, bilimsel seviyesi düşük kişilerde sentezciliğin daha fazla bir alt yapısı bulunmaktadır.

Eline geçen her bilimsel kitabı okuyan ve kitabın yazarının muteber olup olmadığını ve fikirlerinin diğer konulardaki fikir ve görüşlerle uyum sağlayıp sağlamadığını araştırmayan kimseler, bu okunan kitabın etkisi altında kalmakta ve neticede fikrî sentezciliğe yakalanmaktadır. Bundan dolayı bir kitap ve görüşü araştırıp incelerken onun yazarının muteber olup olmadığına, fikirlerinin ve düşüncelerinin diğer sahalardaki fikirler ve diğer konular ile uyumlu olup olmadığına dikkat etmek gerekir.

3- Dinî Düşünce Alanındaki Fikrî Sentezcilik

Üzülerek söylemek gerekir ki İslami toplumumuzda özellikle de son elli yılda birçok sentezci düşünce meydana gelmiştir. Hayatlarının bir bölümünde kendi baba ve annelerinin, çevre ve dinî önderlerinin vasıtasıyla İslam akaidini benimseyip kabul eden bazı bireyler, hayatlarının ileriki bölümlerinde lise ve üniversite ortamlarına girmeleriyle birlikte, değişik bilim ve konularla ilgili başka düşünce ve inançlar ile karşılaşmakta ve muhtelif bilim ve şahıslardan alınmış görüş ve düşüncelerin birbirleriyle uyuşup uyuşmadığına dikkat etmeksizin bunları kabul etmektedirler.

Örneğin felsefede kabul edilen bir görüş biyolojideki, fizikteki, matematikteki veya dinî bir düşüncedeki görüş ile uyuşmakta mıdır, yoksa uyuşmamakta mıdır? Buna dikkat ettiğimiz takdirde, bazı alanlarda bunların birbirleriyle uyuşmadığını ve düzenli bir bütün teşkil etmediklerini anlayacağız. Bu şekildeki düşünceye sentezci düşünce denmektedir.

Bugün dinî toplumumuzda fertler, geniş çaplı olarak sentezci düşünceye bulaşmış durumdadırlar. Çünkü bu fertler, bir taraftan kaybetmek istemedikleri geleneksel ve ailevi bir itikada sahiptirler. Öte taraftan da bunlara sosyal bilim alanlarında bazı görüşler sunulmakta ve onlar da bunu aynı şekilde kabul edip, dinî inançlarına katmaktadır. Bu değişik görüş ve düşüncelerin birbirleriyle uyuşmadığını ve bizim, ya dinî inançları ya da din ile uyuşmayan bu görüşleri kabul etmemiz gerektiğini bu fertler bilmemektedir.

Bundan dolayı eğer biz sosyolojide, hukukta, siyasette ve diğer alanlarda bazı düşünce ve görüşleri kabul etmek istiyorsak, bunun dinî düşünce-miz ile uyuşması zorunludur. Tercüme edilmiş yabancı kitapların veya başkalarının propagandası vasıtasıyla bize sunulan görüşleri bir kenara

birakıp, sosyal bilimler alanında, hem bilimsel olarak ve hem de esas ve usul olarak dinî inançlarımız ile çelişmeyen görüşler oluşturmalıyız. Bu suretin dışında ya dinî inançlarımızdan kopacağız ya da inançlarımızla uyuşmayan o görüş ve düşünceleri bir kenara bırakacağız. Bu gündüz vaktinin aynı anda hem gündüz hem de gece olduğu kabul edilemeyeceği gibi, ikisini bir araya getirmek de mümkün değildir.

O hâlde zikrettiğimiz önemli noktaya dikkat etmeksizin, her düşünce ve görüşe kapılmamalıyız; ayrıca her birisinden belirli bir yönü seçmek suretiyle fikrî ve dinî sentezciliğe de yol açmamalıyız. Böyle olduğu takdirde tanıma konusunda aşırı bir şekilde plüralist bir eğilim meydana gelecektir. Bunun manası ise şudur: Herkes ne söylerse doğrudur, yüzde yüz batıl diye bir şey yoktur, herkes hakikatin bir bölümünü dile getirmektedir ve her düşünce haktan bir bölümü teşkil etmektedir. Bu görüş, felsefedeki şüphecilik akımının desteği ile (bu akım, günümüzde de Batı'daki felsefi ortamlarda gündemdedir) Scepticism¹ ile sonuçlanmaktadır. Bu düşünce şu esasa göre şekillenmektedir: Genel olarak bilimlerdeki görüşler değişiktir, bunların her birisi hakikatin bir bölümünü oluşturmaktadır ve biz bir şeye kesin ve kati bir şekilde inanamayız. O hâlde en iyisi, hiçbir şeye kati ve kesin bir inancımızın olmamasıdır. Buna göre bir görüşün doğruluğu veya yanlışlığı hakkında ihtimalle yetinmeliyiz. Din konusunda da dinî plüralizmi kabul etmeliyiz.

Bu esas uyarınca, hem Allah'ın bir olduğuna ve bir başkasının değişik bir inanç taşıdığı takdirde ebedi azaba müstahak olacağına inanan Müslümanların görüşünü kabul edip doğru bilmemiz hem üç ilaha inanan Hristiyanların ve hem de hayır ve şer diye iki ilahın olduğuna inanan başkalarının inançlarını doğru bilmemiz gerekecektir. Çünkü bu inançlardan hiç birisi kesin ve kati değildir. Bu inançlardan her birisinin doğru veya yanlış olma ihtimali vardır ve bizim bu inançlardan hiç birine karşı tavır alma durumumuz yoktur. Çünkü bunların hepsinin iyi ve doğru olması mümkündür.

Bütün farklı/zıt inanç ve görüşlere tahammül etmek, hem kuşkuculuğun/Scepticismin (hiç kimsenin kesin ve kati itikadının olması mümkün değil-

1- Kuşkusalılık

dir) ve hem de plüralizmin gereğidir. Taassupsuzluğa, tarafsızlığa ve şiddetsizliğe dayanan toplumsal hoşgörü ve tolerans uyarınca, günümüzde bir kimsenin bir şey üzerinde taassup taşıması ve her kesin söylediği her şey hakkında doğru olma ihtimalinin düşünülmesi gereği yaygınlaşmaktadır. Gerçekte bu inanç, fertte dinî, felsefi ve bilimsel inanca yönelik bir aldırma oluşturmaktadır.

Bugün bu hâkim düşünce Batı dünyasında bulunup, oradan bize bir hediye olarak gelmiştir. Toplumumuz dinî, bilimsel ve felsefi inançlara yönelik tutucu olmayacak, hassasiyet göstermeyecek ve her düşünce ve görüş ile ilgili olarak "Bunun da doğru olma ihtimali vardır, diğer bir düşüncenin de doğru olma ihtimali vardır." diyebilecek bir duruma getirilmeye çalışılmaktadır. Bazen de aynı şekilde kendi bulgularımızı kesin olarak kabul etmememiz ve "Yüzde yüz bu doğrudur ve bunun dışında başka bir şey doğru değildir." demememiz gerektiği söylenilmektedir. Bizim böyle tutucu olmamız gerekir; biz, kendi akidemizi taşımamız ve ona saygı göstermeliyiz, aynı şekilde başkaları da kendi akidelerini taşımalarıdır. Bugünümüzde Batı dünyasının kendisi için seçmiş olduğu kültürdür. Batı dünyası bütün dünyayı bu kültür altına girmeye zorlamaktadır. Yani kesin bir itikat taşımanın, hak mezhebin ve hak görüşün bir olduğunu söylemek doğru değildir. Hak düşüncenin birden fazla olabileceği ve insanın bir şeye kesin bir şekilde inanmaması gerektiği öne sürülmektedir. Tartışma esnasında taassup taşınmamalı, dinî gayret ve taassup dinde yok olmalı, halkı bir dine ve bir mezhebe veya bir düşünceye yöneltmek ortadan kalkmalıdır. Böylece herkes, beraberce yaşayacak ve bundan böyle dinî meseleler hakkında ihtilaf taşımayacaktır. Çünkü bu dinî ihtilaflar savaş ve katliamlara yol açmıştır. Şimdi barışın, uzlaşmanın ve hoş görünün oluşması için bütün mezhep, din ve fikirlerin doğru ve hak olduğunu kabul etmek gereklidir.

4- Dinî Plüralizmin Anlamı

Gerçi biz özel bir şekilde plüralizm konusunu açıklamak niyetinde değiliz. Ama genel bir şekilde bu konuya değineceğiz. Biz, pratik alanda muhtelif dinlerin mensuplarına karşı ve değişik felsefe ve bilim alanındaki görüş sahiplerine yönelik metin, hedefli ve uygun bir tavır ile yaklaşılmasını, onlara kendi fikirlerini beyan etmeleri, onu savunmaları, değişik alanlarda

tartışıp konuşma ve araştırma yapmaları için izin verilmesi gerektiğini söylemekteyiz. Günümüz dünyasında bizler, bir şehirde bir Hristiyanın, Zerdüşün ve Yahudinin dostça birlikte yaşadıklarına ve artık aralarında çekişmenin, ihtilafın, iç ve dış düşmanlıkların olmadığına tanıklık etmekteyiz. Bu genel olarak, İslam kadar üzerinde hiçbir dinin ve siyasi nizamın durmadığı bir şeydir ve (başka din ve düşüncelerde) bu derecede diğer dinlerin mensuplarıyla iyi geçinilmemiştir. İslam'da inançların asıl ve önemli merkezini tevhidin oluşturmasıyla ve tevhidin yaygınlaştırılması ve ispat edilmesi için teslis ve şirk ile mücadelenin bir zorunluluk kabul edilmesiyle birlikte, bizler Hristiyanlığın ve Yahudiliğin iki resmî din sıfatıyla İslam tarafından tanındığını, bu iki dinin mensuplarının İslam'ın himayesinde olduklarını, canlarının, mallarının, namuslarının korunduğunu ve hiç kimsenin bunlara en küçük bir haksızlık ve hakaret yapma hakkının olmadığını görmekteyiz.

Diğer dinlerin mensuplarına gösterilen bu tarz tavır ve tolerans, Hz. Ali (a.s) gibi din büyüklerinin hayat şekillerinden ilham almıştır. Hz. Ali (a.s) Nehcü'l-Belâğa'da hutbelerinin birinde buyuruyor ki: Duydum ki Irak'ın şehirlerinden birinde bir zimmi kadının ayağından halhalini çıkarmışlar. Bu cinayet yüzünden bir Müslümanın can vermesi normaldir. (Başka bir ifadeyle öfkelenip ölmesi yerindedir.) Çünkü bir İslam ülkesinin ve devletinin himayesinde bulunan gayrimüslim bir kız, zulme uğramıştır. Diğer dinlerin mensuplarına yönelik bu şekil davranışlar İslam'ın ayıklayıcı ve iftihar edici özelliklerinden olup Kur'an'ın açık hükümlerinden alınmıştır.

﴿ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ ﴾

De ki: "Ey kitap ehli! Bizimle sizin aranızda müşterek (olan) bir kelimeye (tevhide) gelin, Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim."¹

﴿ وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ﴾

Kitap ehliyle en güzel olan bir tarzın dışında tartışmayın.²

1- Âl-i İmrân / 64

2- Ankebut / 46

Eğer plüralizmin böyle bir manası varsa, bunun İslam'ın iftiharlarından olduğunu söylememiz gerekir. Ama eğer plüralizmin manası, kalpte Hristiyanlığın ve İslam'ın bir olduğunu, Musevilik ve İslam'ın aynı olduğunu ve Yahudi olmak ile Müslüman olmak arasında bir farkın olmadığını, zira her ikisinin de hakikatten bir parça taşıdığını, ne İslam'ın mutlak hak olduğunu, ne de Museviliğin mutlak hak olduğunu söylemek veya her ikisinin de hak olduğunu ve hangisinden gidilirse gidilsin hedefe ulaşılacağı şeklinde her ikisinin de bir hedefe varan iki yol olduğunu söylersek, şüphesiz ki böyle bir anlayış ve düşünce, hiçbir dinin ruhuyla ve hiçbir şekilde akıl ile uyuşmayacaktır. Tevhide inanmak ile teslise inanmanın bir olduğunu söylemek mümkün müdür? Yani Allah'ın vahdaniyetine inanmak ile teslis ve birkaç ilaha inanmak arasında bir fark yok mudur? Acaba şöyle buyuran dine göre de mi fark yoktur?

﴿ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةً انْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ ﴾

Allah'a ve elçisine inananınız; "üçtür" demeyiniz. (Bundan) kaçınınız, sizin için hayırlıdır.¹

﴿ تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَنْفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًا ﴾

Neredeyse bundan dolayı, gökler paramparça olacak, yer çatlayacak ve dağlar yıkılıp göçüverecekti.²

İslam'ın şirke bulaşmış inançlar karşısında takındığı böyle kesin bir tavırla birlikte, biz nasıl "İster Müslüman ister putperest ol, bu iki din arasında fark yoktur, bunlar doğru yollardan ibaret olup, bir hedefe doğru gitmektedirler." diyebiliriz! Akıllı, kasıtsız ve batıl hedefler taşımayan bir ferdin böyle konuşmasını ve böyle bir şeyi kabul etmesini uzak görmekteyim. Her hâlükârda, sentezci ve karma düşünce asrımızın afet ve sorunlarından biridir; buna dikkat etmek, fikirleri düzeltmenin yollarını bulmak, gerçek ve asıl düşünceye ulaşmayı tanıtmak ve vurgulamak gerekir.

1- Nisâ / 171

2- Meryem / 90

5- Allah'a Kulluk Etmek ve Mutlak Özgürlük

Konumuzla irtibatlı olan düşünce ve görüşlerden biri de şudur: Bazıları, Batı kültüründen ilham alarak, özgürlüğü en büyük insani değer sıfatıyla, mutlak bir şekilde kabul etmekte ve insan için en büyük değer in özgürlük olduğunu düşünmektedir. Bunlar kendilerini İslam'a, hükümlere ve İslam kurallarına bağlı bilmelerine ve dindarlık iddiasında bulunmalarına karşın, ısrarlı bir şekilde bu Batısal değeri savunmakta, onlardan öne geçmekte ve kraldan çok kralcı olmaktadır. Bu, kuşkusuz bir şekil sentezciliğdir. Eğer bu kesim ile mantıksal olarak tartışmamız icap ederse, onlara İslam'ın esasının Allah'a tapınmak olduğunu söylememiz gerekecektir.

﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾

Andolsun, biz her ümmete: "Allah'a kulluk edin ve tağuttan kaçının." (diye tebliğ etmesi için) bir elçi gönderdik.¹

Sadece İslam'ın değil, her ilâhî dinin esası, Allah'a halis bir şekilde kulluk etmektir. Bir din mensubunun, bir Müslümanın veya bir Yahudinin yahut bir Hristiyanın, ilâhî dinden başka bir anlayışının olması düşünülebilir mi? Biz, zaman ve mekânın gerekleri uyarınca gelen hükümler dışında, İslam ile diğer tevhidî dinlerin genelde ve itikat usullerinde bir olduğuna inanmaktayız. Eğer bu alanda bir ihtilaf görülüyorsa, bu bazı ilâhî dinlerde yapılmış olan tahriften kaynaklanmaktadır. O hâlde İslam'da en büyük değer, insanın Allah'ın halis kulu olmasıdır. Bu bir hakikat olup Allah Teâla tarafından Kur'an'da birçok ayette beyan edilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ﴾

Oysa onlar, dini yalnızca O'na halis kılan hanifler (Allah'ı birleyenler) olarak sadece Allah'a kulluk etmek, namazı dosdoğru kılmak ve zekâtı vermekten başkasıyla emrolunmadılar. İşte en doğru din budur.²

1- Nahl / 36

2- Beyyine / 5

﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ﴾

Haberin olsun; halis (katıksız) olan din yalnızca Allah'ındır.¹

﴿وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾

Kim ihsanda bulunan (biri) olarak yüzünü (kendini) Allah'a teslim ederse, artık gerçekten o kopmayan bir kulpa yapışmıştır.²

İnsan, kendini Allah'ın kulu bildiği, Allah'ın kulu olmayı en büyük değer saydığı ve kendisini tam bir şekilde O'nun inisiyatifine bıraktığı hâlde, mutlak özgürlüğe inanabilir mi? Gönlünün istediği her şeyi değer olarak kabul edebilir mi? Bu ikisi birbirleriyle uyuşup bir araya gelebilir mi? Eğer ben gerçekten İslam'ın hak ve ilâhî bir din olduğuna ve onu kabul etmek gerektiğine inanıyorsam ve bir Allah'ın olduğuna, O'na tapmanın, her şeyi O'nun inisiyatifine bırakmanın gereğine ve O'nun iradesine tabi olmanın zorunluluğuna inancım varsa, mutlak bir şekilde özgür olmam ve istediğim şekilde yaşamam gerektiğine nasıl inanabilirim? Bu iki anlayış birbirleriyle nasıl uyuşabilir? Böyle bir iddiaya sahip olanlar, ya bilmeyerek sentezciliğe yakalanmakta, ya kalpten İslam'a inanmamakta, ya diğerlerini aldatmak için bunu söylemekte, ya da bu iki anlayışın gerçekte birbirleriyle uyuşmadığını dikkate almamaktadır. Böyle olmaksızın insan, nasıl olur da bir taraftan "Ben tam olarak ve bütün varlığımla Allah'ın iradesine teslimim." der ve öte taraftan da kendisi için mutlak özgürlüğü savunarak "Gönlüm neyi isterse onu yaparım." diyebilir?

Bu anlayış yani insanın mutlak özgürlüğe inanması Batılıların batıl düşüncesinin bir ürünüdür. Batı'da Hristiyanlığa inanan bir grup, kendi dinlerine inanmakla birlikte -ki belki de fitri yönelişlerinden veya ortam ve dinî terbiye şeklinin tesirinden dolayı dinlerini bırakmamışlardır- belirli deliller veya bazı şüpheler sonucunda insanın mutlak özgürlüğü gibi bir takım düşüncelere yönelmişlerdir. Şüphesiz böyle iddialarda bulunan kimseler konuşmalarına delilsiz ve hiçbir açıklama yapmaksızın başlarlar. Hitap ettiği kimselere çekici olmak ve sözünün kabul edilir olduğunu göstermek için şöyle başlamakta: "Bir güvercini bir kafesin içine

1- Zümer / 3

2- Lokman / 22

koyup, o kafesi de demir bir kafesin içine bıraksalar mı daha iyidir, yoksa güvercinin uçabilmesi ve istediği yere gidebilmesi için kafesin ağzını açmaları mı daha iyidir? En iyi ve istenilenin, güvercinin özgür olup uçuşması olduğu açıktır. Neticede bizim üzerinde konuştuğumuz özgürlük bu özgürlüktür." demektedirler.

Öncelikle bizim toplumumuzda din ölçü alınarak hazırlanmış bir kâmil kanunlar çerçevesi bulunmaktadır. Sonra bunun içine velayet-i fakih ile irtibatlı kanunlar konulmuştur. Bunun içinde İslami Şûra Meclisi'nin tasvip etmiş olduğu kanunlar bulunmakta ve aynı şekilde "Düzenin Maslahatını Teşhis Etme Kurulu" yerini almakta ve nihayet "Koruyucular Konseyi" tasvip edilmiş kanunları gözden geçirmektedir. Böyle bir yapılanma gerçekte kafes içine kafes koymaktır! En iyi kanun, insanlara istedikleri gibi davranmaya, istedikleri şeyi söylemeye ve genel olarak mutlak özgürlüğe sahip olmalarına izin veren kanundur. Tabii olarak birinci kanun kafes ve ikinci kanun da özgürlüktür. Bizim üzerinde durduğumuz şey, diğer kültürlerden aldığımız inanç, fikir ve görüşlerle karşılaşma durumunda, ilk önce bunların kökenlerini bulmak için çalışmamız, sonra da bunların İslami düşünceyle uyuşup uyuşmadığına bakmamızdır. Eğer uyuşurlarsa iyidirler, uyuşmadıkları takdirde ise, bunları bir kenara bırakmalı ve kendi dinî esaslarımıza yönelmeli ve onları kültürümüzün, fikirlerimizin ve inançlarımızın temeli ve esası kılmalıyız.

6- Batı ve Bilim ile Din Çatışmasının Kaldırılması

Batılı dindarlar, bilim ile din çatışmasını önlemek amacıyla, dinin kapsama alanında kuşku uyandırarak bir çözüm yolu öne sürmüş ve aslında din sahasıyla bilim ve felsefe sahasının ayrı olduğu şüphesini ortaya atmışlardır. Biz, "Şu felsefi değer, şu ahlaki değer veya şu insani değer dinle uyuşmakta ya da uyuşmamaktadır." dediğimiz de, bu iki unsurun bir noktada buluşmasını tasavvur ederek konuşmaktayız. Çünkü birbirlerine yönelik iki çizgiyi düşünür isek, belirli bir noktada bu iki çizgi birbirleriyle kesişecektir. Ama iki çizgi birbirinin paralelinde olursa, hiçbir zaman birbirleriyle kesişmeyecek ve bir çatışma arz etmeyecektir. Çünkü bu çizgilerden her biri birbirlerinden ayrı bir şekilde ayrı bir hedefe uzanmaktadır.

Bilim ve din arasındaki ilişkiyi açıklamak ve anlaşılır kılmak için din ile bilim, din ile felsefe, din ile akıl ve din ile ahlaki değerler arasında bir uzlaşma

sağlanması gerektiğini söylemişlerdir. Yani dinin sahası diğer bilimlerin sahasından ayrıdır. Dinin sahası, Allah ile irtibatlı olup, bu irtibattan kaynaklanan yakarma, namaz, dua ve başkalarıyla hiçbir ilişkisi olmayan bir takım şahsi konular ile bağlantılıdır. Bu sahaya ne bilim, ne felsefe ve ne de diğer hiçbir unsurun bir müdahalesi yoktur. Burası sadece gönül ile ilişkilidir. Eğer bu alanda başka bir şey din ile bir araya gelebilirse, o da irfandır. Çünkü din ve irfan bir söylemden ibaret olup, aşağı yukarı bir kaynaktan beslenmektedirler. Öyleyse bilim, felsefe ve düşüncenin dinî sahaya hiçbir ilişkisi bulunmamaktadır. Bu üç unsurun alanı da birbirlerinden ayrılmakta ve her birinin kendine has bir yöntemi bulunmaktadır.

Ama ahlak ve Allah'la irtibatlı değerler, yapılması ve yapılmaması gerekenler; namaz kılmalı mı, yoksa kılmamalı mı? gibi konular din ile irtibatlıdır. Bu alanda bilim ile çatışma yoktur. Ama eğer yapılması ve yapılmaması gerekenler, toplumsal hayat ile irtibatlı olursa bu değişir. Mesela hırsıza nasıl davranılmalı; acaba cezalandırılmalı mı, yoksa cezalandırılmamalı mı? Cani ve cinayet işleyen kimse cezalandırılmalı mı, yoksa cezalandırılmamalı mı? Bu hususta şöyle söylenilmekte: Bir suç veya cinayet işleyen kimse hastadır ve tedavi edilmelidir. Yumuşaklık ve ilgiyle uygun bir yerde bu insan tedavi ve bir cinayet işlememesi için korunup muhafaza edilmelidir.

Biz, dünyanın hiçbir yerinde ve hiçbir ülkesinde canî ve suçluya hasta gibi davranıldığını ve cezalandırılmadığını görmemekteyiz. Ama ortaya teori atmaya gelince şöyle demekteler: Caniyi cezalandırmamak gerekir; aslında ceza, insan ve insanlık onuru ile uyuşmamaktadır. Asli bir kaide olarak, insan en kötü cinayetleri işlese bile, cezalandırılmamalıdır. Zira insanı cezalandırmak, onun mertebe ve şanına yakışmamaktadır. Bu eğilimin karşısında biz Müslümanlar dinin, hayatın bütün yön ve kısımlarına müdahale ettiğine ve kanun sunduğuna inanmaktayız. Örneğin dinimiz hırsız hakkında şöyle buyurmaktadır:

﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا﴾

Hırsız erkek ve hırsız kadının ellerini kesin.¹

Toplumsal meseleleri dinin kapsamından çıkararak kimseler, dinin bu alana müdahale hakkının olmadığını öne sürenlerdir. Din, yalnızca namaz kılabileceğimizi veya Allah'a nasıl dua edebileceğimizi söyleyebilir. Ama bir suçlu katile nasıl davranılacağı dinle ilişkili olmadığı gibi, deneysel bilimlerin de bu hususta bir müdahalesi yoktur. Çünkü deneysel bilimlerin kazanımları, bir takım nitelermelerden ibaret olup, varlıklar arasındaki somut ilişkileri beyan etmektedir. Başka bir ifadeyle deneysel bilim, var olanları açıklamaktadır. Deneysel bilim, yapılması ve yapılmaması gerekenleri tayin edemez. Değersel hükümler, bilimden kaynaklanmaktadır. Öyleyse ahlaki ve toplumsal değerler bölgesine; genel olarak da hukukî, medenî ve cezai kanunlar, sahasına ve değersel olarak yapılması ve yapılmaması gerekenlerin belirtildiği özel ahlaki konular alanına ne din ve ne de deneysel bilim müdahale edebilir.

7- Liberalizm ve İslami Düşüncede Halkın Tercihinin Yeri

Din ve bilim, ahlaki ve değersel konular alanına, yapılması ve yapılmaması gerekenlere müdahale etmediğinde o zaman şu soruya cevap bulmak lazım: Bu alanlara hangi merci müdahale etmelidir? Günümüz Batı dünyasının hâkim genel kültürünün kabul ettiği ve verdiği cevap şudur: Değerler ve yapılması ve yapılmaması gerekenler, göreceli/nispi şeyler olup, fazla bir önem taşımamaktadır. Bunlar hakkında halkın ne dediğine bakılmalıdır. Öyleyse onların görüşüne göre, değersel yapılması ve yapılmaması gerekenler, göreceli/nispi mefhumlardır; yani bunlar somut/nesnel hakikatlere dayanmayıp, zati değildir ve yalnızca halkın isteklerine tabidir. O hâlde, neyi yapmak ve neyi yapmamak gerektiğini anlayabilmemiz için ne dine ne bilime ve ne de felsefeye müracaat etmeli; sadece halka müracaat edip, onların ne istediklerine bakmalıyız.

Batı demokrasisinin yasama alanındaki esası, kendi vasıtasıyla yapılması ve yapılmaması gerekenleri keşfedeceği halkın tercihindendir ayrı bir gerçeğin olmadığıdır. Maddi alanlardaki yapılması ve yapılmaması gerekenler, deney ile ilgili olup, deneysel bilimlerle bağlantılıdır ve laboratuvar ortamında tespit edilmelidir. Ama din, Allah ile irtibatlı yapıp ve yapılmaması gerekenlerle ilgilenir, dinin her söylediği yapılmalıdır ve bunun da bilimle bir bağı yoktur. Ancak toplumsal hayatı ilgilendiren, yapıp yapılmaması gereken konularsa tamamen din ve bilim alanının dışında

kalmakta, sadece ve sadece halka bağlıdır. Bu alana ne Allah müdahale edebilir ne de bilim.

Eğer Batı kültüründe halkın tercihinin ve kamuoyuna dayanıldığını görüyorsanız, bu orada bulunan özel kültürden kaynaklanmaktadır. Dinin hayatın bütün alanlarını kapsadığına, toplumsal davranışlarımız ile ilgili yapılması ve yapılmaması gerekenleri Allah'tan almamız gerektiğine ve bu alanda halkın isteğine uyulamayacağına inanıldığı zaman, Allah Teâlâ'nın bir şeyi yapmayı zorunlu kıldığı, yapılmasını emrettiği ve halkın da başka bir şey yapmak istediği durumda bu iki şeyden hangisi itibar taşır? Az veya çok bütün toplumlarda halkın tercihi ile dinin söylediği şey arasında bu çelişki mevcuttur. Bizim tahrif olmuş dinlerle herhangi bir ilişim yoktur. Konumuz ekseriyeti Müslüman olan, bireysel ve sosyal hayatın tüm alanlarında, eş seçimi, çocuk yetiştirme gibi ailevi konularda, toplumsal ve uluslararası meselelerle ilgili açık ve ayrı hükümler taşıyan bir dini kabul eden bir ülke hakkıyla ilgilidir. Bu hükümler, Kur'an'ın büyük bir kısmında, Allah Resulü'nün sünnetinde, Ehlibeyt'ten gelen hadislerde ve onların hayatlarında belirtilmiştir.

Anlayış sahibi olan, körü körüne taklitçi olmayan ve bilerek seçmek isteyen kimseler, insan hayatının bütün alanları ile ilgili programı olduğunu, medenî, hukukî ve uluslararası kanunlar taşıdığını iddia eden böyle bir din karşısında kendi durumlarını açığa kavuşturmalıdırlar; bu durumda, bir taraftan "Biz bu dini kabul ettik." deyip diğer taraftan da, "Kanununun itibar ölçüsü, halkın oyudur." diye bir iddiada bulunabilirler mi? Her ikisini, en azından birbirleriyle çeliştikleri bir durumda bile kabul edebilirler mi? Batı'da yaygın olan şeyler, maalesef bizim yayın organlarımızda bugün yaygınlaşmaktadır. Bir din, homoseksüelliği en kötü ve en çirkin bir davranış olarak bilirken, -Allah göstermesin- halkın homoseksüelliğin serbestliği için oy vermesi hâlinde, onların isteğinin dine öncelikli olduğu kabul edilebilir mi? Bu ikisi bir araya gelebilir mi? Batı dünyası bu gibi meseleleri ve din ile halk arasında meydana gelen çelişkileri ortadan kaldırmış, dinin bu meselelere müdahale edemeyeceği ve halkın isteğini görmezlikten gelemeyeceği inancına ulaşmıştır. Din kilise ile irtibatlıdır. Orada günahları itiraf etme ve bir takım ayinler ile fertlerin günahları bağışlanmakta ve sonra da kilise bu fertleri cennete göndermektedir! Ama din; sosyal alanlardaki meselelerde bir misyon üstlenmemekte ve görev

taşımamaktadır. Bu alanlarda halkın oy ve isteği belirleyicidir. Kanada'da bir televizyon programında yeni bir fırka oluşturmuş bir rahibe "Sizin fırkanızın homoseksüellik hakkındaki görüşü nedir?" diye sorduklarında kendisi "Şimdilik kesin bir görüş belirtmem mümkün değildir. Ancak, size İncil'i yeniden yorumlanmasının gerektiğini söyleyebilirim." diye yanıt vermektedir.

8- Demokrasi ve İslam'da ve Batı'da Yasama Kurumu

Batılıların, dini sosyal meselelerle ilgili alandan ayrı tutarak, kendince beğendiği bir çözüme ulaştığı, din ve halkın tercihi arasındaki çelişkiyi ortadan kaldırdığı müşahede edilmektedir. Acaba İslam'a inanan bizler de böyle bir çözümün peşinde miyiz? Bu, dinin sosyal, hukukî, siyasi ve ailevi alanları da kapsayacak şekilde hayat alanından ayırt edilmesi anlamına gelmekte olan "sekülerizm" in ta kendisidir. Bu alanda bazıları, dinî alanın siyasal, toplumsal, hukukî ve iktisadi meselelerden ayrı olduğunu ispatlama doğrultusunda "İran kültürüne hizmet" amacıyla birçok konuşma yapmış ve makale yazmıştır. Bunlar, bu hedef doğrultusunda geçgündüz çalışmakta ve fedakârlık yapmaktadırlar. Acaba bu inancı biz de taşımakta mıyız? Eğer böyle bir inancımız yoksa, aldatılmamak ve onların söylediği şey ile bizim inandığımız değerlerin bağdaşmadığını bilmemiz için, uyanık olmamız gerekmez mi? Allah'ın emriyle halkın arzu ve istekleri arasında bir çelişki ve zıtlık meydana gelirse, Allah'ın dininin getirdiği şeyin peşinden gitmek, başka bir ifadeyle Allah'ın emrine öncelik vermek gerekmez mi? Elbette bu gibi konulara dikkat etmemiz ve onların aldatıcı oyunlarına gelmememiz gerekir.

Burada, özgürlüğe muhalefet anlayışını ortaya çıkarabilecek bir yükümlülük tayin etme kastında değılim. Halk, kendi tercihinde özgürdür; ama halkın anlayarak, özgürce ve neyi seçtiğini bilerek tercih yapması noktasında dikkatli olması gerekir. Bugün "yasamada demokrasi" adıyla söylenen şeyin, halkın isteğinin Allah'ın isteğinin önüne geçirilmesi yani dinin ve Allah'ın isteğinin bir kenara itilmesi anlamına geldiğini halkın bilmesi gerekir. Eğer halk, bir seçim yapma durumunda olursa aldatılmamaya ve topluma hâkim olan bir takım kanun ve kurallar sıfatıyla İslam'ı kabul etmenin, yasamada demokrasiyi kabul etmeyle hiçbir şekilde bağdaşmayacağına dikkat etmelidir. Halkı aldatma peşinde olan, toplumda sentezcilik

yaymak ve meseleleri karıştırmak ile meşgul bulunan kimseler, benim konuştuğularımın ve verdiğim örneklerden öfkelenmektedirler. Çünkü bu kimseler niyet ve oyunlarının deşifre olmasından dolayı endişelenmekte ve rahatsızlık duymaktadırlar. Elbette bazıları da siyasi ve hizbî hesaplardan dolayı bu konuşmalardan hoşnut olmamaktalar. Ancak çirkin olsun güzel olsun ben dinî açıklama ve kemale ulaşmanın savunuculuğunu yapmaya, her ne kadar kötü sonuçları da olsa bu çalışmalarını son nefesime kadar sürdürmeye kararlıyım. Bu anlamda hiçbir tehditten korkmadığım gibi hiç bir oyun ve düzenbazlığa da gelmeyeceğim, inşallah.

Biz, burada hükümlere katıyet ve kesinlik verme niyetinde değiliz; ama uyanık olmak, kendi akliselimlerinden yararlanarak gerçeklere ulaşmak ve dinlerini kaybetmeme noktasında kavramlara ve Batı kökenli aldatıcı söylemlere kanmamaları için halkı uyarmaktayız. Halk, ortaya atılan teorilerin fikrî temellerini tanımalıdır. Örneğin kanunun itibar ölçüsünün halkın olduğu görüşü ve “yasamada demokrasi” ilkesi öne sürüldüğünde toplum şunu düşünmelidir ki acaba insan, Batı’da kabul edildiği gibi, yasama hakkının sadece halkın hakkı olduğu sonucunun ortaya çıkacağı, yalnız bu beden ve maddi hayattan oluşan birtakım hayvani istekleri barındıran bir varlık mıdır? Yoksa maddi yöne ilaveten insanın yüce değerleri, ruhani ve manevi bir yönü de bulunmakta mıdır? Buna binaen yasamada maddi ihtiyaçlara, toplumsal düzene ve emniyete riayet etmenin yanı sıra manevi ihtiyaçları da dikkate alması gerekmez mi? Elbette ki İslam dininde belirtilen bu ölçüleri dikkate almalı ve bu durumda insan Allah’ın iradesine tabi olmalıdır ve kanunun ölçüsü de Allah ve O’nun dini olmalıdır.

Öyleyse daha önce de değinilen şu varsayım gündeme gelmektedir: Acaba insanın manevi, madde ötesi ve metafizik bir yapısı var mıdır, yoksa yok mudur? İnsanın maddi yönünün ve hayvani özelliklerinin dışında kendisi esasınca Allah ile irtibatını sağlayacak başka bir yönü de mevcut mudur? Gerçekte insan için ölümden sonra bir hayat var mıdır? Gerçekte bu maddi hayat ile ölüm sonrasındaki hayat arasında bir bağ bulunmakta mıdır? Bu soruların cevabı, Müslüman ve dindar insanlar için açıktır. Lakin siyasi ve toplumsal eğilimlerimizin inançlarımızla uyuşmasına; fikir, düşünce ve davranışlarımızda sentezciliğin meydana gelmemesine dikkatli olmalıyız. Eğer gerçekten de Allah’ın, kıyametin, hesabın ve kitabın olduğuna

inaniyorsak, ilâhî olmayan kanunlara göre amel etmenin (halkın isteğinin kanunun ölçüsü oluşu) ebedi hayatımıza menfi yönde tesir edip etmeyeceğini belirlememiz ve kesin bir neticeye ulaşmamız gereklidir. Bu soru, kesin ve kati bir cevap istemektedir; şüphe ve kuşku ile sorun hallolmamaktadır. Şüphenin bu alanda bulunması mantıklı değildir.

Maddi âlemin dışındaki manevi bir âlemi kabul etmemekle ya da fikir ve düşünceleri şüphe ve ihtimal düzeyine indirgemekle ve aslında değerlerin ve yapılması ve yapılmaması gerekenlerin somut ve gerçek hakikatlere dayanmadığı, bundan dolayı kesin bir şekilde bunlara inanılmayacağı ve bunların halkın isteklerine göre şekillenen ve din ile bir ilişkisi bulunmayan bir dizi konsensüs ve anlaşmalardan oluştuğu görüşünün yayılması suretiyle Batı'da bu sorun halledilmiştir.

İşte böyle bir durumda Batı hayranı aydınlarımız, bu düşüncüyü kendi kitaplarında yazıyor ve aziz gençlerimize sunuyorlar. Sonra da mesele şüpheliğin kutsanması ve bununla iftihar edilir hâle gelmesi sonucunu doğuruyor! Ama bu, dinin nazarında böyle değildir. Bizim şüpheden, kuşkudan ve şaşkınlıktan kurtulup, bilerek ve yakınle sadece bir tercih ve seçimde bulunmamız gereklidir. Kur'ân başlangıçta "yakın" üzerine vurguda bulunuyor ve "ahirete yakın üzere inanırlar."¹ ifadesiyle muttakileri ahiret âlemine yakini olan kimseler olarak tanıtıyor, "ahiret konusunda şüpheleri var" diye bir ifade kullanmıyor. Öyleyse Kur'ân'dan yararlanmak isteyen bir kimsenin, ahiret âlemine yakini olması gerekmektedir. Allah Teâla başka bir yerde de şöyle buyurmaktadır:

﴿وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِّلْمُوقِنِينَ﴾

Yeryüzünde yakınle (kesin bir bilgiyle) inanacak olanlar için ayetler vardır.²

Öte taraftan hiçbir mesele hakkında özellikle de madde ötesi ile irtibatlı olarak, insanın kesin bir yakini olamayacağını söyleyen Batı kültürünün tesiri altında kalmış kimselerin karşısında Kur'ân, insan için en kötü düşünüş ve alçalma hâlini, şüphe ve kuşku hâli olarak nitelemektedir.

1- Bakara / 4

2- Zariyat / 20

﴿ إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَبِّهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴾

Senden, yalnızca Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, kalpleri kuşkuya kapılıp, kuşkularında kararsızlığa düşenler izin ister.¹

Aynı şekilde Kur'ân şöyle buyurmaktadır:

﴿ أَأَنْزَلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِنْ ذِكْرِي... ﴾

"Zikir (Kur'ân), içimizden ona mı indirildi?" Hayır, onlar benim zikrimden bir kuşku içindedirler...²

Kur'ân bizden, öncelikle dinin usullerinde yani Allah, nübüvvet ve kıyamet hakkında yakın ehli olmamızı istemektedir. Biz, bu iki şıkkın birini tercih etmeliyiz: Ya insanın gerçekte yakine ulaşamayacağını, her zaman şüphe ve kuşku içerisinde kalacağını söyleyen düşünceyi, ya da bizi bilerek ve yakın ile seçim yapmaya davet eden ve ehl-i yakın olmadığımız sürece kitaptan yararlanamayacağımızı belirten düşünceyi kabul etmeliyiz. Bu iki kültürün arasındaki fark öyle büyüktür ki bunlardan biri, insanın en kötü hâlini şüphe, kuşku, şaşırılmışlık hâli olarak değerlendirmekte, şüpheye ve kuşkuya müptela olmuş insanı dehşetli bir çölde yer almış ve herkes tarafından ayrı bir tarafa çağırıldığı bir durumda ne yapacağını bilmez ve şaşırılmış bir vaziyette hangi yolu seçeceğini bilmeyen bir insana benzetmektedir. Bunun karşısında, Batı kültürü şüphe ve kuşkuyu en büyük değer olarak görmekte, insanın şüphe ve şaşkınlık hâli taşımaksızın, insan olamayacağına inanmaktadır. Öyleyse bu iki düşünceden birini; ya İslam'ı ya da şüphe ve kuşkuyu en önemli değer kabul eden dünya görüşünü seçmeliyiz. Şu anda hem gecenin hem de gündüzün olduğunu ve Tevhit ve Teslis'in bir düşüncede bir araya gelmeyeceğini kabul edemeyeceğimiz gibi, bu iki düşünceyi de birlikte kabul etmek mümkün değildir.

1- Tevbe / 45

2- Sâd / 8

9- Gençlere Bir Tavsiye

Ben, bilimsel bir inanç bulma, aydın fikirli olma ve taklitçi olmama çabasında olan değerli gençlere öncelikle şüphe ehli mi, yoksa yakın ehli mi olmalı gibi önemli konuları halletmeleri tavsiyesinde bulunuyorum. Yani şüphe ehli mi, yoksa yakın ehli mi olmalı meselesini değerli gençlerimiz araştırmalıdır. Dinin taraftarı mı, yoksa sekülerizmin taraftarı mı olmalı, Allah'a mı tapınmalı, yoksa Allah da dâhil olmak üzere her şeye kulluk etmekten kurtulmalı mı? Bizim bu iki taraftan birini seçmemiz lazımdır. Bazen bu tarafta ve bazen de diğer tarafta bulunamayız. Bazen birinin ve bazen de diğerinin sözlerini kabul etmek, çok tehlikeli bir durumdur. Bu, bizim küfre gitmemiz ve cehennem ile ebedi azaba müptela olmamıza sebep olur.

Eğer Kur'ân'ın hakkaniyetine inanıyor isek, neden kayıtsız özgürlüğü kabul ediyoruz, neden hem dine ve hem de liberalizm ve sekülerizme inanıyoruz? Bu temelde ve esasta mümkün değildir. Bizim bu alandaki tercihimiz, haklarında tartışmamız gereken bir dizi varsayımlara dayanmaktadır. Örneğin biz insanı maddi bir varlık olarak mı bilmeliyiz? Onun saadetini yalnızca hayvani lezzetlerde mi aramalıyız? Özgürlüğü sadece nefsanî isteklerle mi yorumlamalıyız? Yoksa onun insanîyeti madde ötesiyle ilişkili bir cevher ve ilâhî bir ruh mudur, beden ruhun yücelmesi için sadece bir vasıta ve bizim gerçek hayatımız da, ebedi hayatımız mıdır?

﴿وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ﴾

Gerçekten ahiret yurdu ise, asıl hayat odur.¹

﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ﴾

Dünya hayatı, aldatıcı bir metadan başka bir şey değildir.²

Eğer asıl ve gerçek hayatımız ahiret âleminde ise, o zaman bütün dikkat ve çabamızı, bizi o büyük saadete ulaştıracak bir şeye harcamamız gerekir. Ahiret saadetinin ve dünyanın bir arada olamayacağına ve ahiret saadeti istendiği takdirde, dünyada bir kenara çekilmek, inzivayı seçmek

1- Ankebut / 64

2- Âl-i İmrân / 185

ve dünyadan en az bir şekilde yararlanmak gerektiğine inanan düşüncelerin aksine, sevinçle söylemek gerekir ki İslam, dünya ve ahiret saadetini birlikte mümkün görmekte ve insanın özellikle sosyal alanda, hem dünya saadetine ve refahına hem de ebedi ahiret saadetine ulaşabileceğine inanmaktadır.

On Üçüncü Oturum

İSLAM VE BATI'NIN KANUNA BAKIŞTAKİ KÖKLÜ İHTİLAFLARI

1- Önceki Oturumun Özeti

Geçen oturumda açıklandığı gibi, bahsin konusu İslam'ın siyasi teorisinin açıklanmasıdır. Bu teorinin açıklanması bir takım ana usul ve varsayımlara dayalı olup, bunlar esasınca konuyu aydınlığa kavuşturmalıyız. Üzerinde durmamız gereken ve böylece konuyu açıklığa kavuşturabileceğimiz en önemli varsayımlardan üç tanesi önemli bir yere sahiptir. Birinci varsayım şudur: İnsanın toplumsal hayatı, kanun olmadan devam etmemekte, düzenli bir hâle gelmemektedir. Başka bir ifade ile kanun, insanın toplumsal hayatı için zorunluluk arz etmektedir. İkinci varsayım: Uygun kanunlar konulabilmesi ve kanunun hedefinin gerçekleştirilebilmesi için, yasaların yasama kurumuna ihtiyacı vardır. Üçüncü varsayım: Kanun çıkarıldıktan sonra, toplumda onu pratiğe geçirebilecek ve kanuna aykırı davranma niyetinde olan kimseler bulunması hâlinde onları yasal kuvvet ile kanunu kabul etmeye mecbur kılacak bir uygulayıcıya ihtiyacı vardır.

Birinci varsayım olan kanunun toplum için zorunluluk taşıdığıyla ilgili, tarih boyunca yaklaşık bütün insanların bu gerçeği kabul etmiş oldukları ve İslami düşünürler içerisinde kanunun toplum için zorunluluk taşımadığını söyleyebilecek çok az kimsenin olabileceği beyan edildi. Ahlaki değerlerin varlığının, toplumu hukukî kanunlardan arındırdığına inanan bir grup da bulunmaktadır elbet.

Ancak bu, bir ülkü ve idealdir. Tarih boyunca bütün insanların ahlaki ölçülere riayet etmiş olması, vuku bulmamıştır Aynı şekilde gelecekte de bütün insanların hukukî kanunlara ihtiyaçlarının kalmayacağı bir ölçüde ahlaki

değerlere riayet edecekleri bir zamanı tahmin etmek mümkün değildir. Bundan dolayı biz, İslam'ın siyasi teorisini belirleme ile ilgili söz söylemek isteyen bütün düşüncelerin, kanunun zorunluluğu ilkesini kabul ettiklerini farz ediyoruz. Bu alanda bir uzlaşmaya varabilmemiz için, üzerinde tartışmamız gereken konu, iyi kanunun özelliklerinin ne olduğudur.

Yani kanunun zorunluluğu ilkesini kabul etmiş bulunuyoruz. Ama toplumda uygulanan her kanun iyi midir, toplumu barış ve saadete ulaştırmakta mıdır, yoksa ulaştırmamakta mıdır? İyi kanunun kendine has bazı özellikleri bulunmalı mıdır? Bu konuyla ilgili değişik dünya görüşlerinin değişik değerlendirmelerinin olduğuna değinmiştik: Bazıları, kanunun adil olması gerektiğini, dolayısıyla iyi kanunun özelliğinin adalet esaslarına dayalı olması olduğunu söylemiştir. Başka bir grup, kanunun toplumsal ihtiyaçları temin etmesi gerektiğini belirtmiş ve diğer bir grup ise, kanunun yalnızca düzen ve emniyeti sağlamak için olduğunu dile getirmiştir. Bu üç görüş, Batı dünyasında bulunan en meşhur teorilerdir. Bunların karşısında ise, dindarların özellikle de İslam yanlılarının görüşleri bulunmaktadır. Bunlara göre ise kanun, insanların dünyevi ve uhrevi çıkarlarını kapsamalı ve sadece halkın isteklerini, düzeni ve emniyeti sağlamakla yetinmeyip, insanların dünyevi ve uhrevi saadetlerini de dikkate almalıdır. Öyleyse kanun toplumun menfaatlerinin; gerek maddi ve manevi olsun gerekse de dünyevi ve uhrevi olsun tehlikeye girmeyeceği bir şekilde olmalıdır. Eğer bir kanun bu öğelerden birinin ihlaline sebep oluyorsa, o iyi bir kanun olamaz, toplumun ve insanların ihtiyaçlarını karşılayamaz. Bu konu hakkında belirli bir miktarda açıklama yapıldı, ancak uzman ve görüş sahibi kimselerin arasında bulunan bazıların aklında bir takım şüpheler kaldığından, bu hususta daha fazla açıklama yapılmasını gerekli görmekteyiz.

2- Kanunun Ferdî Özgürlüklerle İrtibatı

Bugün kitle iletişim araçlarında ve söyleşilerde şu noktanın üzerinde önemle durulduğunu görmekteyiz: Ferdî özgürlükler, hiç bir kanunun kısıtlayamayacağı kadar saygındır; hiç kimsenin bu özgürlüklerin önünü almaya hakkı yoktur. Yani ferdî özgürlükler kanundan daha üstün bir statüye sahiptir. Eğer bir kanun ferdî özgürlüklere zarar veriyorsa, böyle bir kanunun itibarı olamaz. Bu türden görüşler var. Konunun aydınlanması

için temelden ilmî araştırmalar yapılmalı, daha sağduyulu bir yaklaşım, mantıklı ve bilimsel bir değerlendirme ile ancak sonuca ulaşılabilir. Bu yaklaşım tarzının Batı kültürünün bir ürünü olduğu ortadadır. Bizler bu kültürü kabul etmediğimiz gibi, ondan da kaçınılmaktayız. Devlet yetkilileri, bu kültürün unsurlarının topluma sirayetini engellemek için halkı defalarca uyarmışlardır. Bunun daha da bir aydınlanabilmesi ve açığa çıkması için, aslına yönelik bazı öncüller sıfatıyla bir takım meselelere değinmeliyiz. Belki o zaman İslam'ın gerçek görüşüne daha rahat bir şekilde ulaşmış olabiliriz.

Batı kültürü, bir takım unsurlara dayanmaktadır. Bu unsurların ilki ve en önemli olanı ve bu kültürün asıl ögesi denilebilecek eğilim, insan ekseni düşünce olarak adlandırılabilir. Hümanist düşünce, Avrupa'da orta çağın sonlarına doğru İtalyan Dante gibi zamanın meşhur yazar ve edipleri tarafından ortaya atılmıştı. Bu, gerçekte Hristiyanlık öncesi döneme bir dönüştür. Bildiğiniz gibi Hristiyanlık, Doğu'da yani Filistin'de doğmuştur. Doğu'dan Avrupa'ya varmadan önce, Avrupa toplumu putperest idi. O dönemin en önemli imparatorluğu, Doğu Roma (bugünkü Türkiye) ve Batı Roma (İtalya'yı kapsayan Rum İmparatorluğu'ydu. Yahudiler dışında bu topluluğun hepsi putperest idi. Hristiyanlığın bu topluma girmesinden ve hâkim olmasından sonra, onda bazı tahrifler oluştu ve bir takım putperest unsurlar bu dine karıştı. Avrupa toplumu böyle bir Hristiyanlığı kabul etti. Teslis inancı ve sonra Hz. Meryem ve meleklerin heykellerinin kiliselere konması bu tahriflerden bazılarıdır. Bu kiliseler, önceki puthanelere benzemektedir.

O hâlde Batı dünyasındaki Hristiyanlık, tahrif olmuş ve şirkin yerini almış bir Hristiyanlıktır. Buna dayalı devlet, gerçekte dünyevi ve manevi değerlerden yoksun bir devlettir. Bu din Allah'ın devletine, göğe ve melekûta davet sloganıyla Avrupa'ya hâkim olmuş ve Hristiyanlık adı altında, gök ve melekût söylemleriyle birçok cinayet işlemiştir. Öyle ki halk, tedrici bir şekilde bu zulüm ve cinayetler karşısında dayanamamış ve Hristiyanlık öncesi hayata dönüş yapmıştı.

Hümanist düşünce, gerçekte Allah yerine insanı, gök yerine yeryüzünü ve ahiret yerine de dünyayı işlemekte ve buna dönüşü temsil etmektedir. Hümanist düşüncenin özü insanı Allah yerine koymaktır. Bu eğilim tedrici olarak, o dönemin yaygın edebiyatının etkin hâle gelmesi ve İtalyalı

meşhur şair ve yazar Dante gibi öncü yazarların çabaları ile, bütün Batı coğrafyasında gelişti ve çeşitli yön ve kısımları olan bir mihver sıfatıyla gündeme girmiş oldu. Bundan dolayı Hümanizm bir bütün olarak Batı kültürünü oluşturan diğer düşüncelerin anası konumundadır. Burada Batı kültürü dediğimiz zaman, kastımız sadece ne Batı coğrafyası ve ne de Batı coğrafyasında yaşayan toplumdur; zira orada da başka görüşlere sahip kimseler bulunmaktadır. Yani orada da ideal ilâhî düşünceye ve diğer dünya görüşlerine bağlı kimseler vardır. Bizim Batı kültürü olarak adlandırdığımız şey, ilâhî değerlerin aksi doğrultusunda ateist düşünce yönünde adımlar atan toplumların kültürüdür. Bundan dolayı, Japonya gibi bazı Doğu ülkelerinde de bu kültürün hâkim olması mümkündür. Gördüğümüz gibi, biz de Batı coğrafyası üzerinde durmamaktayız.

3- Hümanist ve Liberalist Düşüncede Kanun

Batı kültürünün kökünün ateizm ve küfre dayandığını, Allah'ı ve Allah inancını tamamen insanın fikrinden kaldırılıp, yerine insanın oturtulduğunu ve bütün değerlerin de insan ekseninde döndüğüne değinmiştik. Bu düşünce uyarınca, değerleri insanın kendisi yaratmaktadır. Bu değerler, insanların düşüncelerinin ötesinde olan gerçekler değildir. Kanun, insanın vazettiği ve başkasının tayin etmeye hakkının olmadığı şeydir. İnsanların kaderlerini Allah değil, bizzat kendileri tayin etmektedir. Bunlar Hümanist düşüncenin asıl unsurlarıdır. Bu düşüncenin ardından başka eğilimler de ortaya çıkmış ve tedrici olarak, zaman süreci içerisinde bu kökten türemiştir. Bu kökün yeşerttiği çok önemli iki düşünce, (Bugün Batı kültürünün İslam'a karşı en önemli kozları olarak yer almakla gündemde olan) sekülerizm ve liberalizmdir. Allah inancı, insan hayatının dışına itildiği zaman, doğal olarak din ciddi meselelerde bir role sahip olmayacaktır. Bundan dolayı din toplumsal sahadan, siyasi ve hukukî konular alanından dışlanacaktır. Bu fikir uyarınca, eğer bazı kimseler din adına bazı değerleri söz konusu etme niyetinde olurlarsa, bu değerleri sadece mabetlerle ve kendi bireysel hayatlarıyla sınırlı saklamalıdır. Yani gerçekte bu değerlerin yeri, insanın ferdî ve özel hayatı olup, toplumsal hayatta hiçbir yeri yoktur. Bu, dinin siyasetten ve toplumsal hayatın ciddi simgelerinden ayrılmasını öngören sekülerist düşüncedir. Batı kültürünün diğer bir semeresi de liberalizmdir.

Bütün değerlerin ekseninin insan olduğu ve onun dışında kendi kadere kimsenin hâkim olmadığı bir durumda, insanın gönlünün istediği her şeyi yapması gerektiğini söylemek gerekir. Bu, mutlak özgürlük veya liberalizmin ta kendisidir. Ancak hayatta her fert, tam bir şekilde özgür olmak istediği takdirde, kargaşa çıkacağından, kanunun bir fonksiyonu kalmayacağından ve böyle bir ortama dayanılmayacağından, toplumda kanuna, görünür bir şekilde ihtiyaç duyulmaktadır. Bundan dolayı isteklerden doğan aşırı davranışların getirdiği kaosu önlemek amacıyla, toplumun kanuna ihtiyaç duyduğunu bu kimseler kabul etmektedir. Düzenin sağlanmasının ve kaosun yok olmasının ardından, kanunun var olma zorunluluğu ortadan kalkacak ve her fert gönlü ne istiyorsa onu rahatlıkla ve özgürce yapabilecektir.

4- Batı Kültürünün Dinamikleri ve Onun İslam Kültüründeki Karşılığı

Hümanist düşüncenin sonuçta sekülerizm ve liberalizm ile neticlendiği ve bu iki düşüncenin Batı kültürünün asli unsurlarını teşkil ettiği anlaşılmış oldu. "Batı kültürünün hücum edip, sizin kültürünüzü yağmalaması için uyanık olunuz." diye uyarı yapıldığında kastedilen, getirisi liberalizm ile sekülerizm olan kültürdür. Bu kültür Batı coğrafyasında doğdu, sanayileşme ve teknoloji alanlarındaki gelişmeler ile birlikte, değişik toplumlar arasında geniş bir ilgi uyandırdı. Diğer ülkeler de az çok bu kültürün etkisinde kaldı. Zira sosyologların da dile getirip inandıkları gibi, Batı teknoloji ihracıyla birlikte kültürünü de ihraç etmiş oldu. Bu ise gelişmekte ve büyüme hâlinde olan ülkelerin, gerekli ve yeterli oranda dikkat etmeleri gereken önemli bir realitedir.

Burada şu soru akla gelmektedir: Kültürü kabul etmeden teknolojiyi almak mümkün değil midir? Elbette bu konu hakkında tartışmak ayrı bir fırsatı gerektirir; ama genel hatlarıyla şunu söylemek mümkün; bugüne kadar Batı teknoloji ihracıyla birlikte, kendi kültürünü de diğer ülkelere ihraç etmiştir. Bundan İslam toplumları ve ülkemiz de nasipsiz kalmamış hatta bütün insanlık nasibini almıştır. (Tabi ki birbirinden ayrılmayacak diye bir şey söz konusu değildir; bunlar arasındaki bağlantı, temel İslami değerlerin korunmasındaki ilgisizlikten kaynaklanmaktadır.)

Bugün maalesef İslam kültürünün Batı kültürüyle karışmasına zemin hazırlamış olan aydınların, değişik derecelerdeki sentezciliğine tanıklık etmekteyiz. Ancak bu sentezleşmelerin dereceleri değişiktir: Bazı alanlarda hâkim kültür, Batı kültürüdür ve İslam etkisizdir. Bazı alanlarda ise İslam öncü ve daha fazla fonksiyoneldir. Ama Batı kültürünün, tozlu ve sisli bir kültür havası oluşturduğunu ve asıl İslam'ın kültürel şeffaf görüntüsünün dünyanın hiçbir yerinde açıkça görünmediğini üzülen söylemek gerekir.

Bizim inancımıza göre, İslam kültürünü şeffaflaştırabilecek ve yabancı kültürlerin toz bulutlarını onun üzerinden atabilecek en önemli ortam, İran İslam Cumhuriyeti'nin kültürel konumudur. Bu düzende böyle bir güç bulunduğu ve halk, İslam ve İslam kültürü için her zaman fedakârlık yaptığından dolayı İslam devrimi, Batı kültürü için en büyük tehlike ve handicap sıfatıyla anılmaktadır. Bir müddet önce, Washington Yakın Doğu Siyasetleri Araştırma Merkezi'nin başkanı şöyle bir demiş verdi: "İran İslam Cumhuriyeti şahsına münhasır ideolojik ve bölgesel bir tehlikedir." Açıkça görüldüğü gibi, onların korktuğu ve kendileri için ciddi bir tehlike telakki ettikleri şey, iktisadi tehlike değildir. Çünkü onların iktisadı bizim iktisadımızdan daha güçlüdür. Aynı şekilde bu, askerî bir tehlike de değildir. Çünkü onların elinde başka ülkelerde benzeri olmayan öldürücü silahlar mevcuttur. Onların sahip oldukları askerî güç nitelik ve nicelik açısından diğer ülkelerde yoktur. Bunların aksine onlar, İran İslam Cumhuriyeti'nin düşünce, inanç ve kültürel gücünden korkmaktadırlar. Bundan dolayı, açıkça İran İslam Cumhuriyeti şahsına münhasır bölgesel ve sınırsız bir tehlikedir, diye demiş vermektedirler. Bu Batı toplumu için tehlike oluşturan şeyin ta kendisidir. Bundan dolayı bu nizamı zayıflatmak için durmaksızın çalışmakta ve açıkça şunu söylemektedirler: Yönetimin mihreri olan velayet ortadan kalkmadan, velayet-i fakih sistemine sızılması mümkün değildir.

5- İslam Kültürünün Yapılanma Unsurları ve Ulema

İslam kültürünün özünü teşkil eden şey, insan eksenli olmanın karşısında yer alan Allah eksenli olmaktır. Bu esas uyarınca burada şu konu tartışılmaktadır: Değerlerin ölçüsü olarak Allah'ı mı, yoksa insanların isteklerini mi bilmeliyiz? Gerçek hâkimiyet Allah'ın mıdır, yoksa insanların mı? Fik-

rin, düşüncenin, siyasetin, hukukun ve diğer yaşam alanlarının asli konumu Allah ile mi, yoksa insanların hevesleriyle mi ilintilidir?

Gerçi bu konuyu beyan etmenin benim için tatsız bir takım olumsuzluklar getireceğini biliyorum, ama bu asırda ulema sınıfının en büyük misyonu, halkın yayımlanan kitap ve yayınlardaki değişik görüşleri inceleyerek, İslami olan ve İslami kaynaklardan alınmış bir görüşü, diğer insanların görüşlerinden ayırt edebilme gücü edinmesi, bu vesileyle küfür ve şirk ile İslam'ın sınırlarının ortaya konup, maddeci ve sentezci düşünce sahiplerinin İslami düşünürlerden ayırt edilebilmesi için, İslam düşüncesinin temellerini açıklayarak mevcut sisli havayı yok edip şeffaflaştırmaktır. Âlimlerin asıl ve temel görevi budur. Kur'ân'ı Kerim şöyle buyurmaktadır:

﴿...أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ﴾

Kitap ve ilim ehli olan kimseler, bidatleri ortaya çıkarmaz ve hakikatleri aydınlatmazlarsa Allah'ın, meleklerin ve bütün mahlûkların lanetine müstahak olacaklardır.¹

Öyleyse bizim asıl görevimiz, kavramların ve sonuçta İslam ile küfür arasındaki sınırın belirginleşmesi için hangi düşüncelerde sentezleşme olduğunu tespit etmek ve ortamı karanlıklardan kurtarıp aydınlatmaktır. Çünkü hak ile batıl karışması, Aşura gibi acı hadiselerin yaşanmasına, ondan daha önce de Müslümanların Hz. Ali (a.s) gibi yüce bir önderle çatışmasına ve savaşmasına sebep olmuştur. Gerçekte tarih boyunca bu sentezleşmeler, karışmalar ve müphemlikler, İslam toplumunda oluşan birçok kargaşanın kaynağı olmuştur. Sonuçta Ehlibeyt'e mensup bir yiğit önder kıyam etti ve birçok İslami meseleyi açığa çıkardı. Halk da onun feryadına lebbeyk deyip, onu kabul etti ve İran'da büyük İslam Devrimi'ni gerçekleştirdi.

Her şeyini İslam için feda etmiş ve hâlâ da eden gayretli gençler olduğu müddetçe, İslami ülkülere en küçük bir zararın gelmesine hiç bir zaman izin verilmeyecektir. Allah'a hamdolsun ki, Müslüman halkımız üstün siyasi ve sosyal bilince sahiptir. Kendi vazifesinin farkında bulunmakta ve nasıl hareket edeceğini de bilmektedir. Biz, onlar için fiilî vazifeler tayin etmeye gelmedik. Bizim vazifemiz sadece düşünsel ve inançsal havayı

aydınlatmaktır. Biz, sadece İslam'ın teorik ve pratik temellerinin ne olduğunu açıklamak, hangisinin İslam kültürüne ait olduğunu, hangisinin de batıl, maddeci ve Batı kültürü olduğunu açıklamaktır. Bize düşen halka, hümanizmin, sekülerizmin ve liberalizmin küfür ve maddeci kültürün asli unsurları olduğunu ve bunun karşısında da Allah eksenliliğin, dinin asliliğinin, velayet-i fakihin ve insan faaliyetlerinin kanuni olarak bir olan Allah'a itaat etme çerçevesinde kısıtlanmasının, İslam düşüncesinin temel unsurları sıfatıyla yer aldığını söylemektir.

Bu iki kültür birbirinin karşıtı ve zıddında yer almaktadır. Birinci kültür, Allah'a itaat etmek de dâhil olmak üzere, insanı her şey konusunda mutlak bir özgürlüğe davet etmektedir. İkinci kültür ise, bizi Allah'a mutlak olarak itaat etmeye davet etmektedir. Birinci kültür, insanın düşünce ve hayatından Allah'ı silmeyi kendine hedef edinmekte; ikinci kültürse, tevhit sancağını dalgalandırmaya ve insan hayatında tevhit inancını korumaya çalışmaktadır. İşte bu kültür, bizim düşünce ve devrimimizin aslıdır ve mihveridir.

6- İslam ve Liberalizmde Kanunun Fonksiyonu ve Mahiyeti

Önceki oturumlarda beyan edildiği gibi, İslam'ın nazarında kanun, insanların manevi ihtiyaç ve çıkarlarını da temin edebilecek bir şekilde olmalıdır. Kanunun özel fonksiyonu, sadece toplumsal düzen ve emniyeti sağlamak değildir. Liberalizm açısından, dünyadan lezzet almanın dışında bir hedef olmadığından, lezzet ortamını sağlamanın dışında kanunun bir misyonu yoktur. İnsanların hayatlarında zevk almalarına ve kendi imkânlarından yararlanmalarına engel olan bir şey, başkaları için rahatsızlık oluşturmak manasını taşır. Bundan dolayı güç ve lezzetlerden yararlanmak başkalarının özgürlüğünü tehlikeye düşürmez bir boyutta olursa, kanunun herhangi bir fonksiyonu olmayacaktır. Öyleyse kanunun felsefesi, sadece insanların özgürlüğünü korumak ve halkın kendi isteklerini yerine getirmelerini ve heveslerine ulaşma imkânını sağlamaktır. Bu, Batı hümanist ve liberalist düşüncesindeki kanunun hedefidir. Bu esas uyarınca kanunun kapsamı, oldukça kısıtlı olacak ve devletin minimum derecede halkın hayatına müdahale etmesi gerekecektir. Çünkü halkın özgür oluşu ve gönüllerinin istediği her şeyi yapabilmeleri asıl ilkedir. Bu ilke esasınca, "özgürlüklerin korunması kanun üstüdür." cümlesi mana kazanmaktadır.

Ama İslam'a göre kanun, insana ve topluma hayatındaki doğru yolu belirlemek, maddi ve manevi çıkarlarına doğru yönelmek içindir. Yönetici ise, bu kanun ve kuralları toplumda uygulayan ve bu çıkarları tehdit eden her şeyi pratik yöntemlerle engelleyen ve önünü alan kimsedir. Bunun için İslami yöneticiyle demokrat ve liberal yöneticinin görevleri arasında dağlar kadar fark vardır. Zira liberal bir yönetici halkın kendi istek ve heveslerini gerçekleştirebilmesi için, ortamın uygun bir hâle gelmesine yönelik gerekli izni vermeli, sadece düzensizlik ve karmaşanın önünü almalı, başka da hiçbir şeye engel olmamalıdır. Özgürlüğün kanun üstü olduğunu söyleyen özellikle de bilim, öğrenim ve araştırma ile meşgul olan ve kendilerini görüş sahibi olarak kabul eden kimselerin daha fazla dikkatli olup, konuları incelikle araştırmaları ve incelemeleri gerekmektedir.

Kanunun asıl mahiyeti, biri için bir hakkı ve diğerleri için de bir ödevi tayin eden bir önermeden ibarettir. Kanun, özgürlüklerin önünü alan bir araçtır. Eğer herkesin istediği şeyi yapması öngörülürse, o zaman kanuna bir ihtiyaç kalmayacaktır. Kanun, halkın kendi bazı isteklerinden vazgeçtikleri yerde gündeme gelir. Aksi hâlde kanunun başka hangi rolü olabilir? Eğer herkesin istediği her şeyi yapması düşünülürse, kanuna ne gibi bir ihtiyacımız olacaktır? O hâlde kanun, bir kimse için bir hakkı ve diğerleri için de bir ödevi tayin eden bir önermedir. Eğer bütün insanlar için bir hakkı tayin eden bir kanun var olursa, bu yine bir ödevi peşinden getirecektir. Örneğin her insanın dünyada, istediği her yerde kendisi için bir iskân yeri seçme hakkına ve özgürlüğüne sahip olduğuna dair uluslararası bir kanunun olduğunu varsayalım. Bu kanun bütün insanlar için bir hakkı ifade etmektedir. Ama başkaları için bir ödev tayin edilmeksizin, bu hak ispat edilemez. Zira böyle bir kanunun manası, herkesin her yeri iskân edinme hakkına sahip olduğu ve diğerlerinin de bu hakka saygı göstermeleri ve engel çıkarmamaları gereğidir. Öyleyse kanun, doğrudan ya da dolaylı olarak yapılması ve yapılmaması gerekeni içermektedir. Hatta kanun, bir fert veya topluma bir hakkı öngördüğü zaman, diğerlerinin de bu hakka riayet etmelerinin ve saygı duymalarının gereğini ortaya koymaktadır.

Bu şekilde hareket etmeliyiz diyen bir kanun, bunun dışında olacak bir hareket tarzını menetmekte, özgürlüğü sınırlanmakta ve yapılıp yapılmaması gerekenleri belirlemektedir. Bu ise hiçbir özgürlük kısıtlanmaz söylemiyle çelişmektedir. Çünkü kanunun anlamı, özgürlüğün kısıtlanması

ve belirli bir çerçeveye oturtulmasıdır. Dolayısıyla da bizim kanun üstü bir özgürlük anlayışımız olmayacaktır. Ama özel bazı özgürlükleri tanımak istediğimiz bir durum olursa, bu surette bu özgürlüklere riayet edilmesi gerektiğini de belirteceğiz; bunun kendisi diğer bazı kanunlar üzerinde yer almış bir kanun olacaktır. Ancak bir kanun özgürlük için hiçbir kısıtlılığın olmaması gerektiğini ifade etmek isterse, o kanun geçersiz olur, çelişki arz eder ve hiçbir akliselimin söylemeyeceği bir şey söylemiş olur. Kanunun asıl fonksiyonu, başıboşluğun önünü almak ve özgürlükleri kısıtlamaktır. Öyleyse söz konusu kimselerin, kanunun özgürlükleri sınırlama hakkının olmadığına dair attıkları slogandan kastettikleri eğer kayıtsız özgürlükse, bu bir çelişkidir. Ama kastettikleri şey meşru özgürlükler ise, o zaman bizler “Meşru olan özgürlükler nelerdir?” diye soruyoruz. Hangi özgürlüğün meşru, hangi özgürlüğün de gayrimeşru olduğunu kim tayin edecek?

7- Meşru Özgürlüğün Nispi Oluşu

Her düzen, kendine has kültürü esasınca, başkaları meşru bilmese dahi bazı şeyleri meşru ve makul olarak kabul eder. Bu anlamda mutlak özgürlük bir mana ifade etmemektedir ve hiç bir kanunun, mutlak özgürlüğü sağlaması mümkün değildir. Bir kanun metninde kanunun meşru özgürlükleri temin etmesinin gereği vurgulanırsa, o zaman meşru özgürlüklerin neler olduğunu belirleyecek bir mercii tayin etmek gerekir. Meşru, makul ve faydalı özgürlükleri tayin eden şey nedir? Burada meşru özgürlükleri tayin etmenin kanuna ait olduğu ve söylenmek istenen şeyin de bunun kanunun vazifesi olduğudur.

Her hâlükârda şu asla dönmemekteyiz: Eğer biri her türlü özgürlüğün toplumda serbest olduğunu söylese, bunun manası, toplum için hiçbir kanunun gerekmediğidir. Söylediği sözün manasını bilmiyor ve gereğini anlamıyor olması dışında, hiçbir akıllı kimsenin böyle bir şeyi söylemesi mümkün değildir. O zaman özgürlükten bahseden herkesin kastettiği, kesinlikle sınırlı özgürlüktür. Burada da özgürlüğün sınırının kim ve hangi ölçüye göre kısıtlanacağıdır. Eğer özgürlüğün sınırlanması fertlerin isteklerine göre olursa, bu durumda yine karışıklık çıkacak ve karmaşa olacaktır. Zira herkes kendi menfaatlerinin temin edilmesini istemektedir. Bundan dolayı özgürlüklerin sınırını tayin edecek bir mercinin olması

lazımdır. Mecbur olarak yasama kurumu bir kanun belirlemelidir. Eğer yasama kurumunun kararı, halkın tercihi esasınca belirlenir, kanunun ölçüsü ve referansının kaynağı halkın isteği olursa, nefsine tapınanların galip olacağı açıktır. Yani hümanist ve liberalist düşüncenin asıl mihveri olan şey gündeme gelmiş olacaktır. Zira bu düşüncede kanunun, cüzi olarak kargaşanın önünü almak ve halkın isteklerini temin etmekten öte bir fonksiyonu yoktur. Ama İslam'ın dünya görüşünde bu kabul edilebilir bir şey değildir. Çünkü bunun içinde köklü eksiklikler barındırılmaktadır.

8- İslam İle Liberalizm Arasındaki Tezat

Biz hem İslam'ı hem liberalizmi kabul edemeyiz. Kanunu insanların yararına olan şeyleri temin eden bir unsur olarak kabul ediyorsak, her insanın gönlünün istediği her şeyi yapabileceğini artık söyleyemeyiz. Çünkü bu iki anlayış yekdiğeriyle uyuşmamaktadır. Ya Allah'ın ya da insanın ölçü olması gerekir. Başka bir ifadeyle ya Allah'ın taraftarı ya da hümanizmin taraftarı olmalıyız. Hem insan eksenli hem de Allah eksenli olmak mümkün değildir. Bu iki anlayışı birlikte kabul etmenin sonucu uyuşmazlık ve çatışma doğuracağı gibi, aynı zamanda da bu bir şirktir. Eğer Allah alternatif de ortadan kaldırılacak olursa, bu da küfür ve ateizm olacaktır. Bu yüzden biz, hümanist Batı kültürünün ateist bir kültür olduğunu söylemekteyiz. Zira İslam ile küfür ve ateizm arasında uyuşmazlık bulunmaktadır. Bunlar, birbirleriyle esaslı ve köklü bir savaş hâlinindedirler. Bundan dolayı Amerikalı siyasetçiler, İran'da İslam nizamı hâkim olduğu müddetçe, İran ile uzlaşamayacaklarına inanmaktadırlar. Çünkü bu iki görüş ve nizam birbirleriyle kökten zıttır ve asla bağdaşmamaktadır.

Asıl mesele, değişik düşüncelerde iyi kanunun özelliğinin ne olduğu sorunudur. Kanun, sadece toplumda düzeni sağlayıp, başkalarının özgürlüklerinin çiğnenmeyeceği bir ölçüde, ferdî istek ve özgürlükleri mi, yoksa halkın çoğunluğunun isteyip istememesine bakmaksızın insanların gerçek çıkarlarını mı temin etmelidir? Halk kabul ederse, icra edilip uygulanacak ve eğer kabul etmezse, yazıldığı yerde kalacaktır. Halk icra konusunda asli faktördür; ama kanunun meşruiyetinin ne olduğuna bakılmalıdır. İyi kanun, sadece halkın gönlünce olan ve onların isteklerini yerine getiren kanun mudur, yoksa halkın maslahatını temin eden kanun mudur? Bu iki görüş birbiriyle uzlaşamaz; bunları birbiriyle sentez-

lemek ve uzlaştırmaya çalışmak dumanlı bir kültür ortamı hazırlayarak, kötü niyetli kimselerin bulanık suda balık avlamalarını sağlamaktır. Neyin İslam ve neyin de küfür olduğunun belirginleşip, her şahsın istediği şeyi seçmesini sağlamak için, bizlerin bu bulanık havayı şeffaflaştırmamız gerekmektedir.

﴿فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِرْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيُكْفُرْ﴾

Dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin.¹

*Meta-i kufr-o dîn bî muşterî nîst
Gurûhî in gurûhî ân pesendend.*

Küfür ve din metası müşterisiz değil.

Bir grup bunu, diğeri de onu seçer.

Her hâlükârda birini seçmek için, halkın neyin din metası ve neyin de küfür metası olduğunu bilmesi lazımdır. Halkın bilerek bir tercihte bulunabilmesi için, bu kavramları açıklamak, bu toz ve sisli kültür havasını kaldırıp arındırmak bizim görevimizdir. Bazıları böyle bir ortam oluşturmuşlardır. Onlar, demokrasi ve özgürlüğü dinin yerine hâkim kılmak istemektedirler. Bizler de ne söylediğimiz ve ne yaptığımız konusunda uyanık ve eksiksiz bir dikkate sahip olmak zorundayız.

9- İslam ve Demokraside Yasama

Daha önce de İslam ve demokrasi arasında yasamayla ilgili bir uzlaşmanın olmayacağına değinmiştik. Demokrasi halkçılık veya halkın devleti; başka bir ifadeyle halkın görüş ve tercihine itibar vermek manasına gelmektedir. Acaba bu itibar sınırlı mıdır, yoksa sınırsız mı? Ölçünün; halkın oyuna ve meşruiyetin halkın tercihine bağlı olduğunu söylediğimiz zaman, bu şey Allah'ın isteğine muhalif olduğu takdirde de mi geçerlidir; yoksa halkın tercihinin itibarı, Allah'ın hükmüne ve iradesine ters düşmemekle mi kayıtlıdır? Batı'da bu mefhum ve kavramdan kastedilen, asıl ölçünün halkın görüşü olduğu, gök ve yeryüzünde başka hiç bir kuvvetin halkın kaderine ve yaşamaya müdahale hakkının olmadığı ve kanunun yalnızca halkın istediği şey olduğudur.

Burada şu soru akla gelmektedir: Kanunun itibar ölçüsü, bütün halkın ortak görüşü müdür, yoksa çoğunluk yeterli midir? Pratikte bütün halkın ittifak etmesi mümkün değildir ve halkın çoğunluğu yeterli ise, geriye kalan halk kesiminin durumu ne olacaktır ve ekseriyetin tercihinin onlar için ne itibarı vardır? Gerçekte bugünkü demokrasi, demokrasi ve seçilmişliğin bileşkesinden ibarettir. Yani halk, kanun hazırlaması için bazı elitleri seçmektedir. Halkın ekseriyetinin görüşü, milletvekillerinin görüşü ile uyuşmadığı zaman, hangi tarafın görüşü itibar taşıyacaktır? Elbette milletvekilleri, genellikle halkın isteği doğrultusunda kanun koymaktadırlar. Zira böyle olmadığı takdirde bir dahaki seçimlerde seçilemeyeceklerdir. Halkın tercihine uymak için, halkın istediği şeyi kabullenmektedirler. Ancak bazı durumlarda da halkın görüşü ile milletvekillerinin ekseriyetinin görüşü arasında fark bulunmaktadır. Bazıları, direkt bir şekilde hedeflerinin ruhani-velayet-i fakih ve İslam devleti modeli yerine, İran'da demokratik bir devletin kurulması olduğunu söylemişlerdir. Demokratik olmanın manası, kanunun vazedilmesinde halkın isteğinin dışında, hiçbir kimsenin müdahalesinin olmamasıdır. Müslümanlar bunu kabul edebilirler mi?

İslam'ın demokrasi ile uyduğunu iddia eden kimselere şu sorulmalı: Halkın oyu, Allah'ın kesin bir hükmünün aleyhinde olsa da mı muteberdir, yoksa muteber değil midir? Eğer muteber olmazsa, demokrasi uygulanmamış olacaktır ve eğer Allah'ın kesin bir hükmünün aleyhinde dahi olsa, ölçü halkın tercihiyse, o zaman demokrasi, İslam ile bağdaşmayacaktır. Gerçekte Allah'a ve Resulüne itaat etmemiz gereği dışında İslam'ın başka ne manası vardır? Başka bir İslam var mıdır? Günümüzde İslam'dan alınan birçok anlayışların bulunduğu söylenmektedir; ama bu devrimin üzerine kurulduğu anlayış, Allah'ın hükümlerinin ve ilâhî değerlerin toplumda hâkim olmasıdır. Bu devrimi yapan ve kanlarının son damlasına kadar onu savunmuş olan ve gelecekte de savunacak olan kimselerin anlayışı bunun dışında başka bir şey değildir.

O hâlde demokrasi yasamada insanların tercihine öncelik tanıyorsa ve kanunlar Allah'ın hükmü aleyhinde de olsa geçerliyse, böyle bir demokrasi İslam ve Müslümanların nazarında kabul edilebilir değildir. Ama demokrasi başka bir mana taşıyorsa, yani İslami temeller, usuller ve değerlerin korunmasıyla birlikte, halkın kendi vekillerini seçerek toplumun kanuni ve toplumsal meselelerine müdahale edebilmesi ve milletvekillerini seç-

<https://t.me/caferilikcom>

www.caferilik.com

mek suretiyle, özel zaman ve mekân şartlarına has kanunlar vazedebilmesi söylenmek isteniyorsa bu, bizim ülkemizde zaten varolan şeydir. Yani halk, meclis üyelerini seçmekte, milletvekilleri de bir tasarı hakkında kendi aralarında tartışıp istişare yapmak suretiyle o tasarımı tasvip etmekte ya da reddetmekte. Ancak meclisin tasvip ettiği kanunların meşruiyeti, İslam hükümlerine muhalif olmama şartına bağlıdır.

Neticede, belirli zaman ve mekân şartlarında, değişken kanunlar vazetmek için halkın birtakım milletvekillerini seçmesi, ülkemizde var olan bir uygulamadır ve bu metot İmam Humeynî ve anayasa tarafından onaylanmıştır. Yasamadaki demokrasi bu manadaysa, böyle bir demokrasi mevcuttur ve kimse de buna yoktur, diyemez

10- İslam Devleti'nde Muteber Kanun

Önemle üzerinde durulması gereken konu şudur: İslami Şûra Meclisi'nde milletvekilleri bir kanunu tasvip ettikleri zaman, bu kanunun itibarı, milletvekillerinin oy vermesinden ve temelde halkın milletvekillerini bu iş için seçmesinden mi kaynaklanmaktadır, yoksa bir şekilde veliyy-i fakihin onayından geçmesinden mi? Düşünce olarak bizler, hayatta öncelikli olarak insanın riayet etmesi gereken hakkın Allah'ın hakkı olduğuna inanmaktayız. Bizim birtakım haklara riayet etmemiz öngörülüyorsa, Allah'ın hakkı önceliklidir ve Allah'ın insanlara olan en büyük hakkı, rubûbiyet hakkıdır. Bu da iki kısma ayrılmaktadır: Rubûbiyet-i tekvinî ve rubûbiyet-i teşriî. Rubûbiyet-i teşriînin manası, Allah'ın verdiği her emrin insan için uygulanma zorunluluğu taşımasıdır. Öyleyse Allah bir şeyi yasaklarsa, onu yapmamak gerekir; ilâhî hüküm ve kanunlardan yüz çevirmek, ilâhî rubûbiyet hakkını zedeler. Onu inkâr edip muteber bilmemek bir çeşit şirktir. Bu esas uyarınca, İslam toplumunda Allah'ın razı olduğu kanun itibar taşıyacaktır. Eğer Allah bir kanunu nehyederse, o kanunun bir itibarı yoktur. Çünkü bu durumda Allah'ın hakkı zayi olmuş olur ve Allah'ın hakkının zayi olmasıyla, insanların hakları da zayi olur. Acaba Allah, kanun koyma noktasında kendine faydalı bir uygulamada mı bulunmaktadır? Öyleyse bir meselede Allah'ın hükmünün aleyhine davranılırsa, gerçekte insanların çıkarlarının aleyhine hareket edilmiş olur.

Neticede kanunun itibarının asli unsuru olan insanların çıkarlarının korunması tehlikeye düşmekte, hem Allah'ın hakkı zayi olmakta ve hem de

insanların çıkarları tehlikeyle karşı karşıya kalmaktadır. Bundan dolayı böyle bir kanunun itibarı olmayacaktır. Kanunun milletvekilleri tarafından tasvip edilmesinden sonra, başka bir süzgeçten geçirilmesi bu esas uyarıdır. Bu süzgeç, hukukçuların ve din âlimlerinin söz konusu kanunu şeriat ile karşılaştırıp, Allah'ın hükmüne aykırı olup olmadığını tespit etmeleridir. Bu, Koruyucular Konseyi'nin görevidir.

Eğer kanunun itibarı konusunda sadece halkın oyu baz alınsa idi, Koruyucular Konseyi'nin fakihleri ne yapmalıydılar? Halk oy vermiş ve onların vekilleri de kendilerini seçenlerin istedikleri kanunu tasvip etmiş ve yürürlüğe koymuş ise o kanun muteber olmuştur! Bundan dolayı İslam Cumhuriyeti nizamında Koruyucular Konseyi'nin görevi, ilk olarak bizzat meclisin tasvip etmiş olduğu kanunları, yani halkın kendi vekilleri aracılığıyla benimsedikleri şeyi, Allah'ın hükümlerine muhalif olmaması amacıyla şeriat hükümleriyle karşılaştırmaktır. (Koruyucular Konseyi'nin başka görevleri de bulunmaktadır.) Bugün gördüğünüz Batı hayranlarının ve düşmanlarımızın değirmenine su akıtan kimselelerin, Koruyucular Konseyi'nin kaldırılmasından dem vurmalarının bir sebebi de, kanunları İslam ile karşılaştıracak bir kurum ve organın olmamasını istemeleridir. Ben bugün bilgilenmeniz amacıyla söylüyorum ki -belki de sizler inanmayacaksınız ve bunun gerçekleşeceği gün inşallah gelmeyecektir- Batı hayranları ve liberaller, İslam ve velayet-i fakihî anayasadan silme amacındadırlar. Allah böyle bir fırsatı İslam ve İslam nizamının düşmanlarına vermesin.

On Dördüncü Oturum

BATI'NIN KANUNA MADDİ BAKIŞI

1- Önceki Konunun Özeti

Önceden belirtildiği gibi, İslam'ın nazarında toplumun kanuna ihtiyacı vardır ve bu da insanların dünya ve ahiret saadetini temin edebilecek kanundur. Kanunu icra edecek kimsenin de tam anlamıyla şuurlu, şefkatli, takvalı, adaletli olması ve kanunu kendi yerinde ve özel durumlarda uygulama yeterliliğine sahip olması gerekir. Zira bu, yöneticiliğin gereklerindedir. Bu, devlet konusunda İslam'ın siyasi teorisinin aslıdır ve toplumuz, bunu velayet-i fakih düşüncesi olarak tanımaktadır. Bu düşünceyi açıklama doğrultusunda, insanın yalnız olarak orman ve mağarada yaşamasının mümkün olabileceği, ancak insanlığın maddi ve manevi gelişmelerinin, toplumsal yaşamın çatısı altında olmaksızın hiçbir zaman gerçekleşemeyeceği beyan edildi. Bilim, teknik ve teknoloji alanındaki bütün gelişmeler toplumsal hayatın ürünüdür. Kendini yetiştirme, ahlakını ıslah etme uğraşında olan, seyr ve süluk ve irfan aşamalarından geçen kimseler bile, toplumsal hayatın çatısı altında, ahlak üstatlarından ve yetiştiricilerinden yararlanarak bu makamlara ulaşmışlardır. O hâlde, insanlar arasında bu irtibat olmasaydı, hiçbir zaman maddi ve manevi bir ilerleme olmayacaktı. Bundan dolayı, toplumsal hayat insan için zorunluluk taşımaktadır. Fertlerin bu ilâhî nimetten istifade edebilmeleri için, bir takım kanunların kendi toplumsal hayatlarına hâkim olması gerekmektedir.

Kanunlar olmaksızın karmaşanın, kaosun ve düzensizliğin toplumda meydana geleceği ve insan hayatının hayvan hayatına dönüşeceği açıktır. Bazıları, insanların zaten birbirlerine karşı kurt gibi olduklarını ve zor kullanarak onları normalleştirmek gerektiğini düşünmektedirler, ama insana

yönelik böyle bir yakıştırma aşırılıktır. Ancak neticede insanda bir takım eğilimler bulunmaktadır ve eğer bunlarda düzen sağlanmazsa ve kanun yoluyla kontrol altına alınmazsa, toplum fesada yönelmiş olacaktır.

Sonra bu kanunların, insanlık camiasını dünya ve ahiret saadetine yöneltebilmesi için nasıl ve ne gibi özellikler taşıyan kanunlar olması gerektiği soruldu. Genel olarak bazılarının kanunun, toplumda sadece düzeni ve emniyeti sağlaması gerektiğine ve bazılarının da düzen ve emniyete ek olarak toplumda adaletin de sağlamasının zorunlu olduğuna inandıkları belirtildi. Bundan dolayı, kanunun tanımı noktasında değişik görüşler bulunmaktadır. Bunlar yüzeysel olarak açıklandı. Bu doğrultuda bazı kişiler, insanların tabii hukukuna aykırı kanunların, toplumda uygulanmaması gerektiğini belirttiler. Gazetelerde, dergilerde, konuşmalarda ve değişik niyetler ile bazı kişiler, bu düşüncenin taraftarlığını yaptılar. Bu kişiler, ifade özgürlüğünün insanların tabii haklarından olduğuna ve hiçbir kanunun da bu tabii hakkı insanlardan alamayacağına inanmaktadırlar.

Bu düşüncelerin değişik şahıslar tarafından, değişik amaçlar ile gündeme getirildiğini söylemiştik. Bu konuları ortaya atanların hangi gruptan olduğu, ne gibi amaçlar taşıdıkları ve niçin bu konuları gündeme getirdikleri noktasında benim hiçbir görüşüm bulunmamaktadır. Ben, dinî ilimler ile elli yıllık uğraşısı olan bir öğrenci sıfatıyla, yalnız İslam'ın nazarında hukuk felsefesi ve siyaset felsefesi ile ilgili analiz yapmaya ve görüş belirtmeye kadirim. Benim hiçbir gruba, partiye, teşkilata, fraksiyona bağlı olmadığımı ve sadece şer'î görev hükmünce bir takım konuları açıkladığımı halkın çoğunluğu bilmektedir. Eğer bazıları bozuk bir ortam oluşturmak ve doğru olmayan tefsirler yapmak veya bazı meseleleri tahrif etmek ve bir cümlenin başından ve sonundan bazı kelimeleri çıkarıp bir şahıstan alıntı yapmak suretiyle onu mercek altına koyup suiistimal etmek istiyorlarsa, bizim bu insanlarla bir işimiz yoktur. Toplumda her zaman böyle insanlar olmuş ve olacaktır da. Bazen bir düşüncüyü öne sürmek, o düşüncüyü benimseyip benimsemeyenleri ortaya çıkarmaktadır ve bu da doğaldır.

Eğer hatırlarsanız ben bazen manası açık ve belirgin olmayan ve herkesin kendisinden bir başka şeyi anladığı birtakım kavramları kullandığımızı ve bunun hataya yol açtığını, dinleyicinin doğru bir şekilde; konuşanın maksudını anlamamasına ve bazı zamanlarda da safsataya neden oldu-

ğunu, bundan önce defalarca söylemiştim. İşte böylece, bir safсата bazen bilmeyerek ve bazen de birinin bilerek yapmasıyla meydana gelmektedir. Söz konusu ve burada üzerinde durulan kavramlardan biri de “tabîî hak” kavramıdır ve prensip olarak “hakkın” ne olduğu ve onun tabîî olmasının ne manaya geldiği açıklanmalıdır.

2- Tabîî Hukuk Okulu

Hukuk felsefesine aşına olanlar, hukuk felsefesi okullarından birinin de “tabîî hukuk okulu” olduğunu bilirler. Uzak dönemlerde, tarih felsefesinin şekillendiği zamandan itibaren, bir grup bu konu hakkında görüş belirtmiştir.

Bazı eski Yunan filozofları, insanların kendilerine tabiat tarafından verilmiş bir takım hakları olduğuna, hiç kimsenin bu hakları alamayacağına, zira insan tabiatının fertlere bu hakları zorunlu kıldığına inanmakta ve bundan bazı neticeler çıkarmaktadırlar. Bu neticelerin kendileri zahirde birbirleriyle uyuşmamaktadır. İşte burada hukuk ve ahlak felsefesi ile ilgili “tabiatçı mugalata” olarak bilinen, meşhur görüşlerden biri ortaya çıktı. Bunlardan bazıları, insanlarda birkaç tabiatın olduğunu öne sürmüşlerdir. Örneğin: Beyaz tenli insanların bir tabiatı; siyah tenli insanlarınsa başka bir tabiatı olduğunu söylemişlerdir. Siyah derili insanlar, bedensel olarak beyazlardan daha güçlüdür; ama düşünsel olarak onlardan daha zayıftırlar. Bunun benzeri bir görüş de Aristo'dan nakledilmiştir. (Sakin yanlış anlaşılmasın, ben böyle düşünceleri asla kabul etmiyorum, ancak bunları nakletmek istiyorum.) Öyleyse siyah derili insanlar, bedensel açıdan daha güçlü olduklarından ötürü, yalnız bedensel iş yapmalıdırlar! Ve beyaz insanlar, düşünsel olarak daha güçlü olduklarından, toplumun yönetim işleri onlara verilmelidir. Netice olarak bazı insanlar, diğerlerine hizmet etmek için yaratılmıştır. Bu nedenle kölelik tabîî bir kanundur demişlerdir. Biz, başlı başına ve geniş bir konu olan siyah insanların tabiatının, böyle bir gerçeğinin olup olmadığına şimdilik girmek istemiyoruz; zira bu bizi asıl konumuzdan uzaklaştıracak ve hedefimizi erteleyecektir. İnşallah başka bir zaman bu konu üzerinde durma fırsatı bulur ve dururuz.

Her hâlükârda, tabîî hukuk hakkında tarih boyunca en akıllı, en mutedil ve en sağlıklı söylenmiş olan söz, eğer bir şey insanların genel tabiatının gereğiye, onun gerçekleştirilmesinin gerekliliği sözüdür. İnsan, kendi ge-

nel tabiatının gereği olan bir şeyden mahrum edilmemelidir. Buraya kadarki söylenenler kabul edilir şeylerdir, ancak bunların kesin bir şekilde ispatlanabilmesi için delile ihtiyaç vardır. Yani niçin insan tabiatının gereği olan bir ihtiyacı karşılamak gereklidir ve insanı niçin ondan mahrum kılmamak lazımdır? Her hâliyle, bu konunun aslı kabul edilir olup, ortak bir usul sıfatıyla benimsenmiştir.

Aynı şekilde biz de, insan tabiatının gereği ve doğal olarak bütün insanlar arasında ortak olan bir ihtiyaçtan insanı mahrum etmemek gerektiğine inanmaktayız. Bu belirtilenleri teyit mahiyetinde şimdilik beyan etme durumunda olmadığımız bazı akli deliller de vardır. Ama sorulan soru, bu ihtiyacın ne olduğudur. İnsan tabiatının yiyeceğe ihtiyacı vardır, bütün insanlar yemek yemeğe muhtaçtırlar. Bundan dolayı, hiçbir insanı yemek yemekten mahrum kılmamalı veya konuşmaktan men etmemeli, yani bir insanı konuşmaktan alıkoymak amacıyla dilini kesmemeli veya bir ilaç verilmemelidir...

3- İnsan Haklarının Batı'daki Sınırı

Bildiğiniz gibi, asrımızda "Dünya İnsan Hakları Bildirgesi" adı altında bir beyanname bulunmaktadır. Bu bildirme ilkönce kırk altı devletin temsilcileri tarafından imzalanmış, sonra da kademeli olarak başka ülkeler bunun altına imza koyarak buna katılmışlar, sonuç olarak da bu bildirme, dünya insan hakları bildirgesi olarak yerini almıştır. Bu bildirmede insanlara yönelik bazı haklar zikredilmiştir. Bunlardan bazıları ifade özgürlüğü, mesken seçme, iş seçme, din seçme ve eş seçme özgürlüğü gibi haklardır. Bu hakların -ki bildirmede bunların ispatlanması için delil getirilmemiştir- nereden alındığının ve nasıl bir şekilde bütün insanların hakları sıfatıyla öngörüldüğünün uzun bir tarihçesi vardır.

Bu bildirme, hukuk felsefesini bilen hukukçular tarafından (özellikle de Müslüman hukukçular tarafından) bazı sorularla irdelenmiştir. Bu sorulardan bazıları şöyledir: İnsan hakları unvanıyla ortaya koyduğunuz, mutlak bildiğiniz ve hiç kimsenin onları kısıtlamaması gerektiğine inandığınız ilkelerin felsefi kökeni nedir? Ve bunlara yönelik ne gibi delilleriniz var? Bunların belirgin bir sınırı/kapsamı var mıdır, yoksa yok mudur? Bu haklar mutlak bir şekilde kanunun üzerinde midir ve hiçbir kanunun bu hakları kısıtlama hakkı yok mudur? İfade özgürlüğünün sınırını belirle-

meye hiçbir kanunun hakkı yok mudur? Eş seçimini kısıtlamaya yetkisi olacak hiçbir kanun mevcut değil midir? Hiçbir kanunun size “Belirli bir çerçeve dışında mesken seçme hakkınız bulunmamaktadır.” demeye yetkisi yok mudur? Kanunun bu haklar için belirgin bir sınır tayin etme yetkisi yok mudur?

Bir şeyin tabî bir hak ve insan tabiatının gereği olduğunu söylediğimiz ve buna yönelik mantıklı delillerimizin olduğunu varsaydığımız zaman, acaba bunun manası, bu hakkın bir haddinin/sınırının olmadığı mıdır? Eğer bunun bir haddi varsa, kim bu haddi/sınırı belirlemektedir? Hakikat şudur ki, bu bildirgeyi hazırlayan ve onu açıklayan kimseler, genel anlamda -bildiğim kadarıyla- bu sorulara doğru yanıtlar vermekten kaçınmışlardır.

Sonuç itibariyle, özgürlüğün kanun üstü olmasından kastedilen nedir? Hiçbir kanunun kısıtlamaya yetkisinin olmadığı özgürlükler var mıdır? Bu özgürlüklerin sonunun nereye kadar olduğunu sormamalı mıyız? Acaba ifade özgürlüğü, herkesin gönlünün istediği şeyi söylemesi midir?! Hiçbir ülkede böyle bir şeye izin verilmediğini ve ifade özgürlüğüne yönelik bir had ve sınıra inanıldığını bilmekteyiz. Örneğin fertlerin şahsiyetine hakarete bulunmak, dünyanın hiçbir yerinde kabul edilmemiş ve edilmemektedir de.

4- Özgürlüğün Sınırında İhtilafın Ortaya Çıkması

Özgürlüklerin haddinin/sınırının nereye kadar olduğu ve bunu kimin belirlediği sorusunun genel bir cevabı bulunmaktadır: Özgürlüğün kanun üstü olduğu ve kısıtlanmaması gerektiği söylendiği zaman kastedilen şey, meşru özgürlüklerdir. Bazıları da bundan kastedilenin, meşru ve makul özgürlükler olduğunu söylemişler ve başkaları ise değişik bazı şeyleri bunlara eklemişlerdir. Aynı şekilde “İnsan Hakları Bildirgesi”nin bazı bölümlerinde, “ahlaki” tabiri kullanılmış ve haklara riayet etmek ahlaki ölçülerle birlikte anılmıştır. Bunun kendisi bizzat müphemlik içermektedir. Meşruluktan maksatlarının İslam dininin caiz gördüğü ve İslam şeriatının kendisinin olmadığı açıktır. Gerçi meşruluk ve şeriatın kelime olarak köklerinin bir olduğu doğrudur, ama hukuk ve siyaset alanında meşru, devletin muteber bildiği herhangi bir şey ve kanun manasındadır, şeriatın kesin izin vermesi manasında değildir. Meşru haklar veya meşru özgürlükler diye bir şey söyledığımız zaman, kastettiğimiz şey,

İslam şeriatının belirledikleridir. Onların meşruiyetten kastettikleri şey ise, muteber ve kanuni olan haklardır ve meşru olmayan da başkalarının haklarına tecavüz etmektir.

Ama hangi hakların meşru ve makul olduğu ve hangilerinin de meşru ve makul olmadığı suali akla gelmektedir. "Çaresiz olarak, özgürlükler ile ilgili ayrıntı ve sınırları kanun belirlemektedir." diye bir cevap vermektedirler. Burada ilk çelişki ve ihtilaf ortaya çıkmaktadır: Bir taraftan bu hak ve özgürlüklerin kanun üstü olduğunu ve kısıtlanmaması gerektiğini söylemekte, ama özgürlüğün sınırlı mı, yoksa sınırsız mı olduğunu sorduğumuzda ise, özgürlüğün sınırsız olmadığını belirtmektedirler; doğru bir cevap veremediklerinden ötürü, "Bizim kastımız meşru özgürlüklerdir." demekteler. Meşruiyet nedir, diye sorduğumuzda; "Kanunun tasvip ettiği şeydir." diye cevap vermekteler ve özgürlüğün sınırını kanunun belirlediğini beyan etmektedirler. Peki siz, özgürlüklerin kanunlar üstünde yer aldığını söylemiyor muydunuz?!" denildiğinde de şu yanıtı vermekteler: Meşru ve makul özgürlükleri bütün insanlar ve akıselim sahibi herkesin bildiğini söylerler. Biz de bunlara: Eğer bir meseleyi bütün insanlar ve akıllı kimseler biliyorsa, artık onun tartışılması yersizdir. Çünkü biz ve bütün Müslümanlar, bunların bir parçasıyız ve dünya nüfusunun bir milyardan fazlasını bizler oluşturmaktayız. Bu akıllı kimselerin bir bölümünü Müslümanlar teşkil etmektedirler. Öyleyse İslam'da ne tür özgürlüklerin kabul edildiğini, kendilerinin hangi özgürlükleri kabul ettiklerini ve hangilerini ise kabul etmediklerini gayet tabii ki söyleyebilirler. Sonuç itibarıyla, bildiğim ve araştırdığım kadarıyla bu soru havada kalmış ve henüz hukuk filozoflarının hangi şeyin özgürlükleri kısıtladığına dair, kesin bir cevapları yoktur.

5- İnsan Hakları Bildirgesinde Özgürlüğün Kapsamı

Özgürlüğün sınırı hakkında, hukuk felsefesi kitaplarında İnsan Hakları Bildirgesi'nin tefsircileri ve hukuk filozofları tarafından yazılanlar, birkaç kısımdan oluşmaktadır: Şahsi özgürlükleri kısıtlama sıfatıyla ilk olarak öne sürülen şey, başkalarının özgürlükleridir; yani her fert, başkalarının özgürlüklerine engel teşkil etmeyecek ve haklarına tecavüzde bulunmayacak ölçüde özgürdür. Bu, hukuk filozoflarının söyledikleri ve üzerinde idrettikleri en önemli konudur. Gerçekte başkalarının özgürlüğüne zarar

vermeme herkesin özgürlük ölçөгüdür. Bu da Batılı hukuk filozoflarının İncil'i mahiyetinde olan İnsan Hakları Bildirgesi'nde önemle vurgulanmıştır. Ferdî özgürlük, başkaları için rahatsızlık icat ediyorsa, artık insan özgürlüğü orada biter ve ondan öte bir özgürlükten mahrum kalır; işte özgürlüğün kısıtlandığı yer ve nokta burasıdır.

Burada birçok soru gündeme gelmektedir: Başkalarının özgürlüğüne engel teşkil etmeyi, hangi konu ve alanlarda tasavvur ediyorsunuz? Bu engeller, yalnızca maddi alanlarla mı sınırlıdır, yoksa manevi boyutu da içermekte midir? Halkın mukaddes saydığı şeylere karşı çıkmak, onların özgürlüklerine muhalefet etmek midir, yoksa değil midir? Batılı liberalist düşünce de özgürlüklerin kapsamı, manevi konuları içermediği gibi bunlara muhalefet etmek özgürlük kapsamındadır ve özgürlüğü kısıtlamamaktadır. Bundan dolayı "İslam, Allah'a, Peygamber'e ve dinin mukaddesatına hakaret edeni mürtet olarak değerlendirir ve Selman Rüştü örneğinde olduğu gibi dinin mukaddes değerlerine hakaret ettiğinden dolayı onun katlini caiz bilir." denildiği vakit, bunu kabul etmemekte ve ifade özgürlüğünün olduğunu söylemektedirler. O, yazardır ve istediği her şeyi yazabilir, sizler de istediğiniz her şeyi yazınız, demekteler. Oysa bizim sorumuz, bu kitaptaki yazılanların başkalarının mukaddes saydığı şeylere hakaret edip etmediğidir. Hakaret etmediği ise kesinlikle söylene-
mez. Çünkü baştan sona yalan, dolan ve hakaretlerle doludur.

Sizin varsaydığınız ifade özgürlüğü, dünyanın öbür tarafından birinin kalkıp, peygamberlerini canlarından daha çok seven ve yüzlerce azizini onun için feda etmeye hazır olan, milyarın üzerinde Müslümanın mukaddes saydığı değerlere hakaret edebileceği kadar geniş midir? Bu işe ifade özgürlüğü mü diyorsunuz?! Bu, bütün insanların anladığı o (açık) konu mudur? Hangi akıl, mantık, delil ve şeriat bir ferdin, bir milyar insanın mukaddes saydığı değerlere hakaret etmesine izin verir?! İnsan hakları bildirgesinde, ifade özgürlüğünden kastedilen böyle bir şey ise, bizler rahat ve gözü kapalı olarak bu bildirgeyi kabul etmiyoruz.

6- Batı'daki Özgürlük Normunun Eksiklikleri

Bu bildirgeyi muteber bilen ve onu İncil seviyesinde saygın kabul eden kimselere şunu sormak isteriz: Bu bildirge itibarını nereden almıştır? Bunun akli delili var mıdır? Varsa o zaman bunu akli olarak kanıtlamalısınız.

Öyle gelişigüzel bir şekilde, “Özgürlük kanun üstüdür ve kısıtlanamaz” diye söylemek olmaz. Eğer bu bildirgenin onu imzalamış ülkelerden itibarını aldığını söylerseniz, o zaman bu bildirgenin itibarının imzaya dayandığı anlaşılacaktır. Bu bildirgeyi imzalamayan veya şartlı bir şekilde imzalayan kimselerin durumu ne olacaktır? Bu kimselerin de kayıtsız şartız bu bildirgeye uymaları gerekiyor mu?

Her toplumun kendine has kültürü, mukaddes değerleri ve özel hükümleri vardır. İnsan Hakları Bildirgesi'nin bölümlerinin birinde herkesin din seçiminde özgür olduğu belirtilmiştir. İnsan da bir dini seçtiği zaman, o dinin kurallarına uymalıdır. Din seçmenin manası, bunu sadece ifade etmek değildir, aksine uygulamada da özgür olmak ve kendi dininin esaslarına göre özgürce yaşamaktır. Biz Müslümanlar İslam'ı özgürce seçmiş bulunmaktayız. İslam da Allah'ın seçkin kullarına hakaret eden bir kimsenin cezasının ölüm olduğunu buyurmuştur. Batı kültürü, bu hükmün insan haklarına ve insanların tabii hukukuna aykırı olduğunu; çünkü her insanın tabiatının gereği doğrultusunda, istediği her şeyi söyleyebileceğini söylemektedir. Öyleyse, İnsan Hakları Bildirgesi'nde belirtilen bu iki konu, birbiriyle uyum sağlamakta ve çelişmektedir. Birinci meseleye dönüyor ve soruyoruz: Herkesin istediği her şeyi söyleme hakkının olduğuna dair ne gibi bir delil mevcuttur? O hâlde sizler, kendi ülkelerinizde herkesin istediği her şeyi söylemesine neden izin vermemektesiniz?! Eğer bir kimse bir hakarete bulunursa, onun hakkında dava açıp mahkemeye şikâyette bulunuyorsunuz. Kendisinden şikâyetçi olunan kimse, "İfade özgürlüğü bulunmaktadır ve ben de istediğim herhangi bir şeyi ifade ettim." derse, hangi delile dayanarak ona "bu sözü söyleme." diyorsunuz? Öyleyse, ifade özgürlüğünün kayıtsız olmadığı ve bazı şeylerin söylenilmemesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Özgürlüğün sınırsız olmadığını dünyadaki bütün insanlar kabul etmektedir. Böyle olmadığı takdirde, kanunun hâkim olduğu ve haklara riayet edildiği bir insaniyet ve toplum baki kalmayacaktır. Hiç kimse özgürlüğün kayıtsız olduğunu kabul etmemektedir, ama sorun bunun sınırının nereye kadar olduğundandır. Bir numune olarak ifade özgürlüğüne değindik ve bunun sınırsız olduğunun söylenemeyeceğini, hiçbir kimsenin ve hiçbir devletin pratikte töhmeti, iftirayı, başkalarının yoldan sapmasını ve millî düzenin zararına sebep olsa dahi, herkesin istediği şeyi söyleyip yazmasını kabul edemeyeceğini

belirttik. Ama bazen dil ile konuşma esnasında bunu söylemektedirler; bunun da tartışılması lazımdır.

Eğer konuşmak serbest ise, biz de konuşuyor ve izin verilirse İnsan Hakları Bildirgesi'ni hazırlayanlar önünde saygıyla eğilerek şu soruyu sormak isteriz: İnsanın istediği her şeyi söyleyebilecek kadar özgür oluşunun delili nedir? Eğer özgürlük sınırsız ise, neden kendiniz kabul etmemektesiniz? Töhmekte bulunma, iftira atma ve hakaret etme hakkında, özgürlüğün kayıtsız olduğunu kabul ediyor musunuz? Öyleyse özgürlüğün sınırlı olduğunu kabul ediyorsunuz. O zaman bunun sınırı nereye kadardır? Sizin canınızın istediği yere kadar mıdır? Başkalarının özgürlüğüne engel olunmaması gerektiğini söylediğiniz vakit, bizler soruyoruz: Sizler başkalarının özgürlüğünü ne derecede muteber biliyorsunuz? Sizler, özgürlüğün haddini sadece başkalarının mal, can ve haysiyetine bir zararın gelmemesi ölçüsüne mi sınırlıyorsunuz? İnsanların ruhuna, manevi hayatına, ideallerine ve mukaddes ülkülerine zarar verilmesi, yasak mıdır, yoksa değil midir? Eğer bu yasaksa, bizim aramızda bir ihtilaf yoktur. Biz de ifade özgürlüğünün sınırlı olduğunu söylemekteyiz. Mukaddesatlara hakaret edilmemelidir. Çünkü bu, başkalarının haklarına tecavüzdür.

7- İslam'ın Maddi ve Manevi İhtiyaçlara Gösterdiği Önem

Bu konunun devamı niteliğinde, şu soru akla gelmektedir: İslami dünya görüşüne göre, özgürlük nedir ve onun haddi/sınırı ve kapsamı ne kadardır? Kanuna yönelik önceden belirtilen özelliklere dikkat edildiği takdirde, toplumda sosyal hayatın hedeflerine ulaşmanın ve insanların maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamının, kanunun varoluş sebebi olduğu aydınlanacaktır. Toplumsal hayat olmazsa, fertlerin maddi ve manevi ihtiyaçları temin edilmez. Toplumsal hayatın ışığında, insanın hem Allah'ın verdiği maddi nimetlerden; bilim, teknoloji ve sanattan yararlanması, hem de üstat ve eğitimcilerin kontrolünde, ruhi olarak gelişmesi ve kemale ermesi mümkündür.

Bu yüceliklere ulaşmak ve bilimleri öğrenmek, sadece toplumsal hayatta mümkündür. Neticede kanunun maddi ve manevi açıdan insanın gelişimini sağlaması lazımdır. Bu anlamda, kanunun sadece toplum düzenini sağlaması yeterli değildir. Örneğin eğer iki insan başkalarına bir zarar vermeksizin ve toplumun düzenini bozmaksızın, birbirlerini öldürmek üze-

re anlaşır, doğru bir iş yapmış olurlar mı? Hatırlarsanız bir süre önce, Amerika'nın şehirlerinin birinde, bir grup insan yandı ve sonra bu insanların bir dinî fırkanın üyeleri oldukları ve kendi törelerinde intiharı kemal gördükleri ilan edildi! Elbette bu olay müphem olup, şüphe taşımaktadır ve Amerikan hükümetindeki sorumluların, bu grubu kendi düzenlerinin muhalifi görmelerinden ötürü, ortadan kaldırmış olmaları da mümkündür. Farz edin ki bu grup, kabul ettikleri kendi dinî inançları esasınca bu işi yaptı. Acaba yaptıkları bu şey doğru mudur?

“Başkalarına bir zarar verilmemiştir. Bu insanlar kendi aralarında anlaşmış ve birbirlerini öldürmüşlerdir. Dolayısıyla doğru bir iş yapmışlardır.” diye bir şey söylenebilir mi? Devlet böyle bir şeye izin vermeli midir? Kanun bu izni vermeli midir, yoksa vermemeli midir? Ölçü, yalnız düzene ve emniyete riayet etmek olursa, bu düzen ve emniyet, toplu intihar ile de yerinde durmaktadır! Kanunun da başka bir vazifesi bulunmamaktadır.

Liberalist düşünce ve eğilimde, devletin vazifesi sadece düzeni sağlamaktır ve kanun, yalnızca karmaşanın önünü almak içindir, başka bir şey için değil. Bu düşüncenin sonuçları, az çok Batı ülkelerinde görülmektedir. Ahlaki, cinsî ve toplumsal yozlaşma ve diğer bozukluklar bu zihniyetin neticeleridir. Bütün bu yozlaşmalar, “Devletin fertlerin hukukuna ve hayatına müdahale hakkı yoktur ve devlet, sadece düzeni sağlamalıdır.” türden konuşmaların neticesidir. Devlet ve polis, liselerin içinde sadece öğrencilerin birbirlerini veya öğretmenlerini öldürmemeleri için bulunmalıdır; düzen ve emniyet, Amerika'da bu boyuttadır. Kanunun vazifesi sadece bu mudur? İnsanların gelişmesi ve ilerlemesine altyapı hazırlamak gibi, diğer vazifeler de kanuna ait midir? Kanunun ahlaki yozlaşmanın da önünü alması gerekmez mi?

Söylediğimiz şeyler ve taşıdığımız düşünce esasınca, kanunun manevi ihtiyaçları da göz önünde bulundurma zorunluluğu olduğuna varmaktayız. Bundan dolayı insanların manevi ihtiyaçlarına, şahsiyetine, ruhuna, halifetullah makamına ve insaniyetine engel oluşturan şeyler ve aynı şekilde insanların maddi gereksinimlerine, sağlığına ve emniyetine zarar veren unsurlar yasaktır. Bir araya gelmek, insanın insani olarak gelişmesi ve sadece hayvani hedeflere ulaşmakla kalmayıp, insani hedeflere de ulaşması için şekillenmemiş midir? Öyleyse kanun maddi ve manevi gereksinim-

lerin güvencesi olmalıdır. Halkın haysiyetine, saygınlığına ve dinî kutsal değerlerine saldırmak, insanların ruhi ve manevi açılarından gelişmelerini ve yücelmelerini önlediği için yasaktır.

Uyuşturucu ve zehirli maddeler kullanmak, insanı hasta ettiği, varlığını ortadan kaldırdığı ve onun maddi boyutuna zarar getirdiği için yasaktır. Eğer bir kimse uyuşturucu madde bağımlısı olduğu hâlde, fiziki olarak kendisine bir şey olmaz ve görünüşte sağlıklı bulunur, ama bilinç ve şuurunu kaybederse, bu durumda bu uyuşturucu madde yasal olur mu? Başka bir tür zehirli madde kullanılır ve bu, insanın manevi sağlığını ve imanını yitirmesine yol açarsa, bunu yapmak yasak olmaz mı? Bu, insanın insanlığına zarar vermek değil midir? Toplumda halkı dindarlıktan uzaklaştırmak için oluşturan kimseler serbest mi olmalıdır?

﴿ صَدُّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ ﴾

Allah katında, Allah'ın yolundan alıkoymak, onu inkâr etmek, Mescid-i Haram'a engel olmak ve halkını oradan çıkarmak daha büyük (bir günahdır).¹

İnsanların gelişme, ilerleme ve dinî hakikatlere ulaşma yolunu kapatan ve gençlere dini kötü göstermeye neden olan şey yasaktır. Çünkü bu, insanın insanlığına zarar vermektedir. Nasıl oluyor da bir şey, insanın hayvani boyutuna zarar verdiğinde yasak, ama insani boyutuna zarar verdiğinde ise serbest olması gerekiyor?! Dünya buna evet demekte, ama İslam hayır demektedir. Biz, toplumda uygulanmakta olan kanunların, insanların manevi çıkarlarına riayet etmesi gerektiğine ve manevi çıkarların maddi çıkarlardan daha önemli olduğuna inanmaktayız. (Şuna dikkat etmeliyiz ki söylediklerimiz ilmî nitelik taşımaktadır ve realitede örneğinin olmaması mümkündür. Dolayısıyla benim görüşümün, ekonomiyi göz ardı etmek gerektiği olduğu anlaşılmasın.)

8- Dinî ve Manevi Çıkarların Maddi Çıkarlara Önceliği

Şartlar bizi bir duruma getirir ve ekonomik kalkınmayla dinimiz zarar görürse veya dinî bakımdan gelişmeyle birlikte ekonomimiz az da olsa zarar

görürse, bu iki şıktan hangisini seçmeliyiz? Bizler İslami olarak gelişimin, ekonomik büyümeyi de getireceğine inanmaktayız. Ama bu uzun vadeli bir programda, tam anlamıyla icra edilme şartıyla mümkündür. Ancak bazen, kısa vadede, ekonomik çıkarlara zarar gelmesi ve bazı kimselerin zor duruma düşmesi ihtimal dâhilindedir. Ama durum bu şekle dönüşürse, söylenenlere ve delillere dikkat ile dinî çıkarlar mı önceliklidir, yoksa dünyevi çıkarlar mı? Hz. Ali'nin (a.s) buyurduğu gibi: *“Eğer canın tehlikeye düşerse, malını canına feda et; tehlike mal ile can arasında olursa malı cana feda et. Ama eğer tehlike can ve din arasındaysa; küfür ile hayatta kalmak ya da iman ile öldürülmek söz konusu olursa, canı ve malı dine siper etmek gerekir.”*¹ Zira burada insan öldürülürse zarar etmez.

﴿ قُلْ هَلْ تَرَبُّصُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنَيْنِ ﴾

De ki: “Siz bizim için iki güzellikten (şehitlik veya zaferden) birinin dışında başkasını mı bekliyorsunuz?”²

Dini uğrunda öldürülen bir kimsenin ne zararı vardır?! O dosdoğru cennete gitmektedir. Ama farz edin ki yüzyıl daha dinsiz olarak hayatta kalırsa, günden güne azabının artması dışında ne yararı vardır! O hâlde, İslam'ın nazarında dinî ve manevi çıkarlar, maddi çıkarlardan daha önemlidir. Bundan dolayı kanunun manevi çıkarlara riayet etmesi gereğiyle birlikte, önceliği de manevi çıkarlara vermelidir. Bahsimiz delillidir ve biz, delillerimizi kimseye dayatmıyoruz; isteyenler kabul etsin ve istemeyenler de reddetsin. Bu deliller uyarınca bizler, mantıklı olmayan bir şey söylemedik.

9- Özgürlüğün Kapsam ve Normlarında İslam ile Liberalizm Arasındaki Fark

Dünyadaki her akıl sahibi insan gibi, bizim de görüşümüze göre özgürlük sınırlıdır. Bizimle onlar arasındaki fark şudur: Onlar, özgürlüğün sınırının başkalarının özgürlüğüne tecavüz etmek olduğunu söylemektedir. Biz ise, özgürlüğün sınırının herhangi bir toplumsal çıkara tecavüz etmek olduğunu söylemekteyiz. İnsanlar hayatta, konuşmada, yemede, çalışma-

1- İbn Ebi'l-Hadid, Nehcü'l-Belağa Şerhi, c.8, s.250

2- Tevbe / 52

da, ticaret yapmada, ekonomi ile uğraşmada, tartışmada, seyahat etmede, anlaşma yapmada ve özetle her işte özgürdürler ama nereye kadar? Toplumun maddi ve manevi çıkarlarına zarar vermeme ölçüsünce. Özgürlük, maddi açıdan toplumun çıkarlarına zarar verdiği yerde biter ve aynı şekilde, özgürlüklerden istifade etmek, toplumun manevi çıkarlarıyla çakışıyorsa orada da son bulmuş demektir. Bu, bizim delil ve mantığımızdır. Bizden daha iyi mantığı olanlar varsa, istifade etmek için onları dinlemeye hazırız. Hukuk felsefesi uzmanlarından daha fazla ilgi göstermeleri için ricada bulunuyorum.

Bizim bildiğimiz kadarıyla, şimdiye kadar hiçbir hukuk ve siyaset filozofu, özgürlüğün sınırının nereye kadar olduğu sorusuna kesin bir cevap vermemiştir. Anayasamızda veya normal kanunlarda ya da dünya büyüklerinin sözlerinde yahut da İmam Humeynî'nin (k.s) sözlerinde benzer tabirler var ise, ehil olan kimselere, onları tefsir etmeleri için müracaat edilmelidir. Bizler de kanunun icra edilmesinden yanayız. İslami ülkemizde bizim kanuna karşı olan bağlılığımız başkalarinkinden daha fazladır. Bizim farkımız kanunları veliyy-i fakihin imzalamasından dolayı muteber bilmemizdir. Çünkü İmam Humeynî (Allah derecesini yüceltsin), "İslam devletine itaat etmek farzdır." diye buyurmaktadır. Bazıları ise (itibar olarak) halkın oyunu baz almaktadır. Hangi mantık daha güçlüdür? Hangisinin etkisi ve tesiri daha fazladır?

Birine; "Halk oy verdiği için dolayı bu kanunlara uyma zorunluluğu var." dediklerinde, o kimsenin "Ben bu milletvekiline oy vermemişim veya ben bu kanundan razı değilim." demesi ihtimal dâhilindedir! Ama İmam, "Eğer İslam devleti bir emir verirse, İslami Şûra Meclisi bir şeyi tasvip ederse, şer'î bir vazife olarak ona itaat etmek gerekir." dediğinde, o zaman nasıl bir desteğin ortaya çıktığını görebilirsiniz. Bu temelde, bizler mi kanuna daha bağlıyız, yoksa onlar mı? Kanunda bir müphemlik varsa, onu tefsir etmesi için ehil olan mercie müracaat edilmelidir. Anayasada bile bir müphemlik bulunursa, onu tefsir etmesi için salahiyet sahibi mercie müracaat edilmelidir, başkasına değil. Bütün milletler ve akliselim sahipleri arasında özgürlüğün sınırlı oluşu ve İslam nazarında da bu sınırın toplumun maddi ve manevi çıkarları olduğu neticesini almış oluyoruz. Bütün insanlar, toplumun maddi ve manevi çıkarlarına bir zararlarının dokunmaması ölçüsünde özgürdürler.

On Beşinci Oturum

İSLAM DEVLETİ VE KÜLTÜREL KOMPLOLAR

1- Önceki Konunun Özeti

Bildiğiniz gibi bahsimizin konusu İslam'ın siyasi teorisinin açıklanmasıydı. Geçen oturumlarda bununla ilgili bazı konular gündeme getirildi. Bunların genel eksenini İslam açısından siyasetin dinden ayrılamayacağına ispatı konusu oluşturmaktaydı. Bu doğrultuda şunları söyledik: İslam'ın nazarında toplumda muteber olan kanun, ya direkt bir şekilde Kur'an'ı Kerim'de Allah Teâla tarafından beyan edilmeli ya da Hz. Peygamber (s.a.a) ve masum Ehlîbeyt İmamları (*hepsine selam olsun*) veya masum Ehlîbeyt İmamları tarafından atanmış biri tarafından konulmalıdır. Her hâlükârda, kanunun Allah'ın rızasına uygun ve İslami esaslar ile mutabık olması gereklidir. Bu alanda birçok tartışma vardır. Toplumda dinî hükümlerin hâkim olması ve icra edilmesiyle ilgili düşünceye muhalif olanların üç gruba ayrıldıklarını belirttik:

1- Bu kimseler esasta dini kabul etmemektedirler. Tabî olarak böyle kimseler, belirli bir dinin hükümlerinin ülkede uygulanmasından yana değildirler. Ama Allah'a hamdolsun ki böyle şahıslar toplumumuzda çok nadir bulunmaktadır.

2- Dinin aslını kabul eden, ancak Batı kültürü etkisinde kalan, dinin toplum ve siyasetten ayrı olduğuna inanan kimseler. Bunlar, dinin çerçevesini sadece şahsın kendine münhasır işler ve insanın Allah ile ilişkisiyle sınırlamakta ve toplumsal meselelerin dinle herhangi bir irtibatının olmadığını söylemektedirler. Bu eğilim, genel anlamıyla sekülerizm veya dinin sosyal hayattan ayırt edilmesi olarak adlandırılır.

3- Üçüncü grubu ise, İslam'da toplumsal ve siyasi hükümlerin varlığına gerçekten inanan, ancak farkında olmaksızın sentezciliğin ve Batı kültürünün etkisinde kalmaktan kurtulamamış ve bazen İslam ile uyuşmayan açıklamalar yapan kimseler oluşturmaktadır.

2- Ulema ve Bilinçlendirmenin Ağır Yükümlülüğü

Bizler, Allah Teâla'nın tayin ettiği vazife uyarınca, İslam'ın tavrını ortaya koymak ve fikrî, itikadî ve dinî sapmaların önünü almak için müyesser olma ölçüsünce, bu gerçeklere değinmekle yükümlüyüz. Bazı dostlar, hassas olan mevcut sosyal, siyasi şartlarda bu konuları gündeme getirmenin bir gereği olmadığını ve belki de bazıları bunun zararının bile olacağını düşünmekteler. Zira bu, fikir ve inançların ayrılmasına yol açmaktadır. Onlar, bizlerin fikrî ve itikadî vahdeti oluşturmak için ne kadar daha fazla çalışırsak ve ihtilafa sebep olan meseleleri gündeme taşımazsak, bunun toplumun faydasına olacağını düşünmekteler. Bazıları da faydalı olacağı düşüncesiyle "Siz bu tür konuları göz ardı etmek suretiyle, toplumda daha iyi işler yapabilir ve bir takım makamlara ulaşır, topluma hizmet ederek hem kendinize ve hem de topluma faydalı olabilirsiniz." demekteler.

Büyük çoğunluğunu hayrı ve iyiliği isteyenlerin oluşturduğu bu azizlere şunu söylüyorum: Biz de rahatlık yolunu ve yağcılık yapan kimseleri elde etme usulünü çok iyi bilmekteyiz. Bizim sorunumuz Allah Teâla'nın üzerimize yüklediği şer'î yükümlülüktür. Bu, birinci derecede peygamberlere (*onlara selam olsun*), masum Ehlibeyt İmamları'na (*onlara selam olsun*) ve sonra da ulemanın üzerine yüklenmiştir. Bu, çok zahmetli ve çok tehlikeli bir yol olup, övme yerine genellikle hakaret, töhmet, iftira, sövme ve bazen de sürgün, zindan, işkence, şahsiyeti ayakaltına alma ve bazen de katledilmeyi beraberinde getirmektedir. Bu yol tarih boyunca nebilerin ve masum imamların karşılaştıkları zorluklarla doludur ve dostlar bizi azarlasa ve serzenişte bulunsa da çaresiz olarak biz de bu yolu kat etmek zorundayız. Çünkü Allah Teâla buyuruyor ki:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ
أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ﴾

Gerçekten, apaçık belgelerden indirdiklerimizi ve insanlar için kitapta açıkladığımız hidayeti gizlemekte olanlar; işte onlara, hem Allah lanet eder hem de (bütün) lanet ediciler.¹

Yani dinin hakikatlerini bilen kimseler, onu şahsi menfaatlerinden dolayı, ya da kendi grubunun çıkarlarından dolayı gizlerse Allah'ın, meleklerin ve Allah'ın velilerinin lanetine uğrarlar.

Yine bir hadis-i şerifte buyurduğu gibi: *“Dinde bidat ve yenilik ortaya çıktığı vakit, âlime kendi ilmini ortaya koyması ve sapmaların önünü alması farzdır. Yoksa Allah'ın lanetine müstahak olur.”*² Bu esas gereğince bizim önümüzde iki yol vardır: Ya dostların azarlamalarına ve serzenişlerine ve de düşmanların töhmetlerine tahammül etmeli ve bunun karşılığında Allah'ın rızasını kazanmalıyız ya da halktan bazılarının övgüsünü tercih etmeli ve bunun karşısında da Allah'ın lanetini satın almalıyız. Biz, kötü sözlere razı olmayı ve Allah'ın lanetine uğramamayı tercih ediyoruz. Bu anlamda, bu vazife, bizim üzerimize bırakılmıştır ve bu konularla ilgilenmek, bizim gibiler için her şeyden daha farzdır.

Bugün sınırlarımızda sorunlarımız olduğu ve gelecekte bunun askerî tehlikeler oluşturabileceği doğrudur. Konsolosluk personelinin ve otuz beş şoförümüzün Afganistan'da, sapık ve mürteci Taliban grubu tarafından esir edildiği, bunun milletin ve devletin üzülmüne, gösterilere, toplu itirazlara ve uluslararası kuruluşlara müracaat etmeye sebep olduğu doğrudur; ama bizim görüşümüze göre, kırk veya elli İranlının düşmanların elinde esir olma tehlikesi, üniversitelerde binlerce Müslüman gencimizin Amerika'nın elinde esir olma tehlikesinden daha fazla değildir. Gençlerimizin Batı kültürü taraftarlarının ve yandaşlarının elinde esir olmaları, bir grup İran vatandaşının sapık bir grubun elinde esir olmasından çok daha tehlikelidir. Her ne kadar onlar sorunlar ve zorluklarla yüz yüze olsalar da, sevapları Allah'ın yanında mahfuzdur. Ancak üniversitelerde aziz gençlerimiz özellikle de şehit ve gazi evlatları, fikrî ve dinî sapma durumuyla karşılaştıkları vakit, hangi şey bunu telafi edebilir? Fikrî esaretin tehlikesi daha fazla değil midir? Bu alanda kimsenin sorumluluk hissetmesi ve çalışması gerekmiyor mu? (Bazı kimselerin bizi hatalı bulmaları ve “Sizler

1- Bakara / 159

2- Biharu'l-Envar, c.58, s.234

kötü düşünüyorsunuz.” demeleri mümkündür. İnsan fikrini söylemede özgür ise, bizim de en azından elli yıldan fazla İslami ilimler ile uğraşan kimseler olarak, şahsi görüşümüzü belirtmeye hakkımız vardır.)

Konumuz ilâhî ve İslami kanunların toplumda uygulanması gerektiğine dayalı iddiamızın karşısında, ortaya atılan bazı şüpheler ve bu konuya geçmiş tahlillerde işaret etmemizdi. Bazıları, İslam hükümlerini toplumda zorunlu olarak uygulamanın, insanın tabîî hakkı ile uyuşmadığını söylemekte. İnsanın tabîî haklarından birisi özgürlüktür ve bu fikir din, siyaset ve ifade özgürlüğünde tecelli etmektedir. Her insanın tabîî bir şekilde, istediği dini seçmeye veya dinini değiştirmeye ve taşıdığı inanç ve düşünceyi ifade etmeye ve yaymaya hakkı vardır. Eğer siz “İslami kanunlar bu ülkede hâkim olmalıdır.” diyorsanız.” bu kanunları istemeyen kimseler de mevcuttur; onların düşüncelerini söylemeye ve oy verip “Bu kanunları istemiyoruz.” demeye hakları vardır. Bunların, dini kökten kabul etmeyen kimselerce söylenmesi şaşılacak bir şey değildir; ama üzülmeli ki bazen bu sözler, dindarlık iddiasında bulunan ve bazen kendilerine İslami bir dayanak oluşturan veya kendilerini İmam’ın hattında olanlar olarak tanıtan kimselerden işitilmektedir.

3- Ülke Basınında Batı’nın Yıkıcı Özgürlük Propagandası

Mesele öyle bir noktaya geldi ki örneğin, gazetelerde -bazen ciddi ve bazen şaka yoluyla, bazen bir yazardan aktarma suretiyle, bazen de bir bayan veya erkekten nakletme yoluyla- şunlar söylenmektedir: Neden erkek birden fazla kadınla evlenebilmekte de; kadın evlenememektedir? Yahut ortak cinsel hayatın teşkil edilmesi, birden fazla erkeğin bir kadınla ortak yaşaması önerilmektedir! Görüldüğü gibi bunlar, komünist ülkelerin basınında değil; İslam Cumhuriyeti gazetelerinde böyle konular yer almakta ve yazılmaktadır! Bunlar, bazen İslami bir üniversitede kendilerini İslami bir organa nispet etmek suretiyle konuşma yapmakta ve “Bugün halk istediği takdirde, rehberliğe, Peygamber’e muhalefet bir yana, Allah’ın aleyhine bile gösteri yaparsa, hiçbir kanunun onların önünü almaya hakkı yoktur!” demekteler.

Bu sözler, eğer İslami olmayan bir ülkede veya kâfir ve müşrik olan bir kimse tarafından gündeme getirilseydi şaşılmazdı; ancak İslam Cumhuriyeti’nde, İslam’ın ve velayet-i fakihin hâkimiyetinde olan üniversiteler-

de bunlar söylenmekte ve hem de hiç kimse bunlara karışmamaktadır. Bazen bir üniversite öğrencisi itirazda bulunmakta, ama sözü etkili olmamaktadır. Bundan dolayı biz sorumluluk hissediyor ve diyoruz ki; bu sözler tehlikeli bidatlerdir ve İslam'ın esası ile bağdaşmamaktadır. Her kim konuşmasında bu konulara yer vermek istiyorsa, en azından bu sözleri İslam adına söylemesin ki İslam'ın ve küfrün ne olduğu belli olsun. Bu şekilde herkes hangisini istiyorsa seçsin. Bu din hürriyeti ve ifade özgürlüğü, Batı kültürünün meyvesidir. Bu dışardan ithal edilmiş, görünüşü güzel ve aldatıcı, içi ise zehirli olan bir meyvedir. Bu, Batı kültürünün ağacı ile uyumlu bir meyvedir, ama bu şekilde ve bu genişlikte bizim İslam kültürümüzle bağdaşmamaktadır.

Batı kültürünün bu alandaki yapısının ne şekilde olduğunu anlamanız için, bugün Batı ülkelerinde ve Batı dünyasında dinin partisel eğilimlere benzer bir hobi olduğunu belirtmeliyim. Örneğin bir ülkede belirli sayıda parti kurulmuş olsa ve yarın başka bir parti kurulur ve mevcudiyetini ilan ederse ve bir kimse bir partiden başka bir partiye geçerse, bu bizim için şaşılacak bir şey değildir. Bu meselenin aynısı din ile irtibatlı olarak Batı'da özellikle de Amerika'da bulunmaktadır. Her gün yeni bir din ve mezhep kurulmaktadır. Bu olay bizim açımızdan acayip karşılanmaktadır. Yüzyıl önce "Bab" adında biri ortaya çıkarak, "Ben yeni bir İslam getirdim ve Şiilerin İmam-ı zamanı zuhur etti." dedi. Bu olay herkesi şaşırtmıştı; nasıl oluyordu da yeni bir din getirdiğini iddia eden biri ortaya çıkmıştı? (Elbette İran dışında özellikle de Amerika'da bu kötü hareketi yeni İslam adıyla yaymaktalar. Zira orada bu acayip karşılanmamaktadır.) Her yıl, birçok dinî fırka Kanada'da, Amerika'da ve Avrupa ülkelerinde kurulmaktadır. Örneğin Hristiyanlığın asıl mezhepleri Ortodoksluk, Katoliklik ve Protestanlık olmakla birlikte, sadece Protestanlığa bağlı Batı ülkelerinde resmî olarak kayıtlı beş yüzden fazla fırka bulunmaktadır.

Geçen yıl, Latin Amerika ülkelerine seyahat ettiğim zaman, birçok yeni mezhebin Amerika'da kurulmuş olduğunu ve üyelerinin propaganda çalışması yaptıklarını gördüm. Orada bu konular çok normaldir. Bir gazete de, yeni bir mezhebin kurulduğu, bir keşişin yeni bir din, fırka ve mezhep ortaya çıkardığı ve kilise kurduğu ilan edilince, hiç acayip karşılanmamaktadır. Halk çok rahat bir şekilde bir fırkadan başka bir fırkaya geçebilmekte ve buna "din özgürlüğü" denilmektedir.

4- İslami Protestanlık, İslam Aleyhine Komplo

İran İslam Cumhuriyeti'nde bir grup, din özgürlüğünün (Batı'daki anlamıyla) sağlanmasını arzulamaktalar. Çünkü bir müddet önce, bir İslami Protestan mezhebinin oluşturulmasını önermişlerdi. Bildiğim kadarıyla, ilk olarak Fetih Ali Ahondzade (Ahondof) İslam'da da aynı şekilde bir Protestan mezhebinin kurulması fikrini önermişti. Ondan başka aydınlar da bu konuyu dillendirmiş, hem konuşmalarında hem de kitaplarında buna yer vermişler ve İslami Protestan mezhebinin kurulmasını önermişlerdi. Bugün bin dört yüz yıl önce ortaya çıkmış olan bu İslam'ın, günün şartlarına ayak uyduramayacağı ve bir faydası olmayacağı kanaat ve düşüncesini yayıp, halen de buna devam etmektedirler. Amerika'da olduğu gibi İran'da da yeni bir "Martin Luther" in ortaya çıkıp, modern şartlara uygun yeni bir Protestan mezhep ve yeni bir İslami oluşumun gerçekleştirilmesinin kaçınılmaz olduğunu vurgulamışlar ve bunun üzerinde de çalışmalar başlatmışlardır.

Amerika'nın böyle bir önerisi varsa, acayip karşılamıyoruz. Zira onların hedefi İslam'ı ortadan kaldırıp yok etmektir. Bu iş için plan yaptıklarını, bütçe ayırttıklarını bizzat söylemiş ve bu asırda asıl düşmanlarının İslam olduğunu defalarca da beyan etmişlerdir. Ama işin hayret edilecek yönü yavaş yavaş bu propagandaların ülkemize de sızması ve bazılarının ortaya çıkıp, gazete ve dergilerde İslam'ın kesin ve zorunlu hükümlerini açık bir şekilde sorgulamasıdır. Örnek olarak söylemek gerekirse erkek ve kadının eşit miras almaması veya kadının neden birden fazla erkek ile evlenme hakkının olmadığı gibi konuları sorgulamakta ve bazen de İslam'ın zorunlu hükümlerinden alaylı bir eda ile bahsetmektedirler. Hatırlarsanız, devrimin ilk yıllarında, kısas hükmü tasarısı olarak gündeme geldiğinde, bazıları bu insani değildir, dediler. Bunun üzerine İmam Humeynî (Allah razı olsun) şöyle buyurdu: "Eğer bir kimse bilerek bu sözü söylese, Müslüman eşi kendisine haram olur, malı Müslüman varisine geçer ve canı da artık haram olmayacaktır." Elbette irtidad (dinden çıkma) hükümleri, sadece kısası ve hükümlerini inkâr edene has değildir. Bilakis her zarurî hükmü inkâr etmek, irtidada sebep olmaktadır. Ama İslam Cumhuriyeti'nin gazete ve dergilerinde ve bazen de Müslümanların beytülmalinin yardımıyla tesis edilmiş gazetelerde, açık bir şekilde ve

hiçbir utanma ve hayâ olmaksızın bazı şahıslar bu konuları yazmakta ve İslam'ın zorunlu hükümlerini inkâr etmektedirler. Bazılarının, İmam'ın kisası inkâr edenler hakkında verdiği fetvanın, sadece kisas konusuna özgü olmadığı hakkında bu fertleri uyarması gerekmektedir.

Bazen Şii ve Sünni fakihlerin üzerinde ittifak ettikleri ve Sünnilerin arasında dahi muhalifinin olmadığı hükümlerin sorgulandığı ve bazen de alaya alındığı görülmektedir! Acaba sorumlu mercilerin bu meseleleri araştırması gerekmiyor mu? En azından buradan, böyle tehlikelerin gençlerimizin geleceğini tehdit ettiği uyarısını yapmak gerekmiyor mu? İmam'ın konuşmasını duymamış ve derslerinden istifade etmemiş kimselerin, İslam Cumhuriyeti'nin gazetelerinde yazılan konuların tesiri altında kalmaları ve İslam düzeninin/devletinin de bu fikirleri kabul ettiğini ve bunların İslami olduğunu düşünmeleri tehlikesi yok mudur? Bu fikirlerin İslam ile bir ilgisinin olmadığı en azından bir yerde söylenmelidir.

Her hâliyle, dinin bir hobi meselesi olduğu, insanın sevdiği her dini seçebileceği ve sonra da istemediği takdirde dinini değiştirebileceği fikrî tehlikelidir. Batı ülkelerinde bazen bir genç, arkadaşıyla birlikte liseye gitmekte, arkadaşının "ben filan kiliseyi daha çok seviyorum" deyip neticede dinini değiştirmesi üzerine, o genç de etki altında kalıp, arkadaşını izlemekte, kendisi de dinini değiştirmektedir.

Dinin, bugün giyecekleri veya giymeyecekleri ya da modelini değiştirecekleri bir elbise gibi olduğunu sanıyorlar. İslam, dinin bir hobi meselesi olduğu neticesinin alınacağı, saadet ve bedbahtlıkların çeşitli yollar vasıtasıyla halkın isteğine göre tayin edileceği görüşüne dayanmamaktadır. Bazen bu din, bazen o din, bazen bu mezhep ve bazen de o mezhep. Hangisini beğenirsen onu seç! Devlet de insanların tabî bir hakkı unvanıyla bu özgürlüğü sağlamalıdır. İslam, dini insan hayatının en önemli meselesi olarak bilmekte, dünya ve ahiret saadet ve bedbahtlığını doğru dini seçmeye bağlamaktadır. Bu anlamda, bu konuların gündeme getirilmesinin sebebi, hissettiğimiz, kokusunu aldığımız ve bazen gözlerimizle gördüğümüz bu tür tehlikelerdir. Bazı şahıslar maalesef gaflette bulunmakta veya bunlara göz yummaktadır. Bu konuları gündeme getirmemizin sebebi, sapmalar ile mücadele etmek ve kendi görevimizi yerine getirmektir.

5- Tabii Hakkın Gerçek Mefhumu

Söz konusu meselelerden biri de tabii hakkın gerçekte ne anlama geldiği ve özgürlüğün hangi manada insanların tabii hakkı olduğudur. Tabii hak ile ilgili en iyi tanım şudur: İnsan tabiatının gereği olan ve hiç kimsenin reddedemeyeceği ihtiyaçlara tabii hak denir. O zaman, konuşmak ve görüş belirtmek, insan doğasının gereğidir ve kimse bunların önünü almamalıdır. Daha önce söylediğimiz gibi, yeme ve içme de insan doğasının gereğidir. Belki de her insanın en tabii hakkı, yemek yemesidir; ancak sadece yemek yemenin insan doğasının bir gereği olmasından ötürü, insanın başkalarına ait olan bir şeyi yemeye hakkı var mıdır? Neyin helal, neyin haram olduğunu, kimlerin malını yiyip yiyememe hakkının olduğunu belirtmeye hiçbir kanunun yetkisi yok mudur? İnsanın gönlünün istediği her şeyi, her nerede ve kimde olursa alıp yiyebileceği noktasında özgür olduğunu, hangi mantıklı insan kabul etmektedir? Konuşma da insanın tabii bir hakkıdır, ama her yerde ve her hedef doğrultusunda beyan edilen sözler değil. Kanunun neyi yiyebileceğimizi ve neyi yiyemeyeceğimizi söylemeye nasıl hakkı vardır? Yeme ve içme, insanın doğal bir hakkı olduğu hâlde, dinin domuz eti yemeyiniz ve alkollü içecekleri içmeyiniz, deme yetkisi nasıl bulunur? Bu görüş ifade özgürlüğü hakkında da geçerlidir. Konuşma şekli, zamanı, mekânı ve onun sınırı kanun tarafından belirlenmektedir. Az veya çok bütün dünya bunu kabullenmiştir. Ancak Batılılar din hakkında şunu söylemektedir: Din ile ilgili olarak her istediğinizi söyleyebilirsiniz. Çünkü din bir hobi olup, şahsi bir konudur, hayatın önemli meseleleriyle bir bağı yoktur ve en çok ilgilendiği konu insan ile Allah arasındaki ilişkidir. Bu bağlantının değişik şekillerde gerçekleşmesi mümkündür. Bu şekillerden istediğini seçebilirsin; bu din bir doğru yol ve diğer bir din de başka doğru bir yoldur. Putperestlik de doğru yoldur, İslam da doğru bir yoldur! Ama İslam'ın söylediği bunun dışında bir şeydir. Elbette kastımız, bin dört yüz yıl evvel Hz. Muhammed'in (s.a.a) getirdiği İslam'dır, "Bab'ların" ve "Martin Luther'lerin" sundukları din değildir. Bizler, Hz. Muhammed b. Abdullah'ın (s.a.a) getirdiği İslam üzerine konuşmaktayız.

6- Sünnete Dayalı Anlayış, İslam'dan Algılanan Tek Asıl Anlayış

Diyorlar ki evet, biz de bu İslam'ı kabul etmekteyiz; ama bu İslam'ın çok değişik şekillerde okunması vardır. Siz bir türünü beyan edip okumakta

iken; diğerleri daha başka şekilde algılamakta ve okumaktadır. Bu da Batı kültürünün meyvelerinden biri olup, dinî metinler için değişik anlayış ve kavrayışların caiz olduğunu belirtmektedir. Daha önce söylediğim gibi, bir süre önce Kanada'da yeni bir Hristiyanlık fırkası kuruldu. O fırkayı kuran papazdan "Sizin homoseksüellik hakkında görüşünüz nedir?" diye bir soru sorduklarında kendisi, "ben şimdilik bir görüş belirtmiyorum, ancak size şunu söylemeliyim ki İncil'i yeniden yorumlamak gereklidir." demiştir! Çünkü İslam'da olduğu gibi, Tevrat ve İncil'de de bu mesele açıkça kınanmıştır. Kendisinden, "Siz mukaddes kitaba (İncil) saygı duymaktasınız, bu konudaki görüşünüz nedir?" diye soru sordukları vakit, homoseksüelliği benimsediğinden ötürü açıkça görüşünü söylemek istememiş, "İncil'i yeniden yorumlamalı." demiştir! Bizim bu beyler de İslam'ı ve Kur'an'ı yeniden yorumlamak ve algılamak lazım, demekteler.

Biz, bin dört yüz yıllık Şia ve Sünni ulehasının anlayışını muteber bilmekteyiz, bizim kendisinden bahsettiğimiz İslam, masum Ehlibeyt İmamları'nın ve onlardan sonra da on dört asır boyunca İslam ulehasının yorumlamış/tefsir etmiş oldukları İslam'dır. Biz, bu anlayışı ölçü almaktayız. Eğer yeni anlayışlar çıkar ve onların esasınca bütün İslam ve hükümlerini değiştirmek ve yeni bir İslam oluşturmak gerekirse, bizim o İslam'la ne bir ilgimiz olur, ne de bir işimiz ve onu asla kabul etmeyiz de. Müslüman halkların da "Bab'ların" ve Luther'lerin" getirdiği böyle bir dini benimseyeceklerini sanmıyorum.

Bizim elimizde olan ve kendisinden bahsettiğimiz ve kendisini savunduğumuz İslam'ın kaynağı, Kur'an, Peygamber ve masum Ehlibeyt İmamları'nın sünnetidir; Şii ve Sünni âlimler onun zorunlu ve kesin hükümlerini beyan etmişlerdir; bunlar özellikle de Şii ve Sünniler arasında hiçbir ihtilafın bulunmadığı hükümlerdir. Bu İslam bize yeme ve içmede ölçü ve kurallara uymamız gerektiğini söylediği gibi, konuşmada da ölçü ve kurallara uymamız gerektiğini beyan etmektedir. Elbette dini araştırmak, hakkı ortaya çıkarıp kabul etmek gerekir; ama din, bugün giyip, yarın çıkarıp değiştireceğiniz bir elbise değildir. Daru'l-İslam'da, araştırmada tembellik yapmanın dışında, kimsenin, "Bana mesele yanlış yansıdı veya ben hakkı tespit edemedim." diyemeyeceği kadar İslam'ın hakkaniyetini ispatlayacak deliller mevcuttur. Kutup adalarının birinde yaşayan biri, "Ben İslam'ın hakkaniyetini bilemedim." derse, ondan kabul edilir; ama bin dört yüz yıl

boyunca en büyük İslam âlimleri tarafından en değerli ve en güzel kitapların yazıldığı Daru'l-İslam'da eğer biri kalkar "Ben hakkı tespit edemedim." derse, bunun ondan kabul edileceğini hiç zannetmiyorum.

Her hâliyle, bizim elimizde bulunan İslam, "Size yemede ve içmede sınır vardır, sohbet etmede de sınır bulunmaktadır ve her istediğinizi söylemeye hakkınız yoktur." demektedir. İslami kurallara uymak zorundasınız, eğer İslami kuralların dışında hareket ederseniz, İslam toplumunun zararına olur. Bildiğiniz gibi, ilmihâllerde belirtilen haramlardan biri de, zararlı ve saptırıcı kitapların satılması ve alınmasıdır. İslam herkese, özellikle de hakkı ve Batılı tespit etme gücüne sahip olmayan kimselere, her şeye bakma, her konuşmayı dinleme ve her yazılanı okuma iznini vermektedir. Ayet-i kerime'nin buyurduğu gibi:

﴿وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ﴾

Ayetlerimiz konusunda "alaylı tartışmalara dalanları" gördüğünde onlar bir başka söze geçinceye kadar- onlardan yüz çevir.¹

Kur'ân müminler hakkında şöyle buyurmaktadır: Eğer dini alaya alan kimseleri görürseniz, onlarla birlikte olmayın ve oturmayın.

﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَتَعَدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مِثْلُهُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا﴾

O, size Kitapta: "Allah'ın ayetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğinizde, onlar bir başka söze dalıp geçinceye kadar, onlarla oturmayın, yoksa sizde onlar gibi olursunuz." diye indirdi. Doğrusu Allah, münafıkların ve kâfirlerin tümünü cehennemde toplayacak olandır.²

Öyleyse İslam'dan bahseden ama İslam düşmanlarıyla ilişki kuran ve İslam düşmanlarının sözlerini yayan kimseler, yerleri kâfirler gibi cehennem olan münafıklardır.

1- En'âm / 68

2- Nisâ / 140

Bir daha vurguluyorum ki İslam şöyle söylemektedir: Gidiniz hakikati tanıyınız ve İslam'ın sizlere öğrettiği gerçekler ile düşmanlarla tartışınız ve böylece onları yeneceksiniz. Ama inanç ve değerlerinizi savunacak derecede kuvvetiniz olmaksızın, sapmışlar ve beşerî şeytanlar ile beraber ve birlikte olmayınız; nasıl bir güreşçiye müsabakadan önce idman yapıp sonra mindere çıkıp güreş yapması söyleniyorsa, bu da böyledir. Henüz hazır olmayan ve idmansız olan bir gencin, bir pehlivan ile güreşmemesi gerekir; yok illa da mindere çıkacak olursa o zaman belini kırıp yere yığılı bırakırlar. Bu, özgürlük ile mücadele anlamına gelmemektedir; bu gidip İslam ilimlerini öğrenip ondan sonra düşmanlarla tartışacak gençlere bir nasihattir.

Netice olarak, bizim bildiğimiz İslam'ın özgürlükleri sınırlıdır ve bu İslam, "Konuşmak insan tabiatının bir gereğidir, dolayısıyla bu serbest olmalıdır." diye bir delili doğru bulmamaktadır. İnsanda başka güdüler de mevcuttur ve bunlar da insanın tabîî hakları sayılmaktadır; cinsel güdü, yeme ve içme güdüsü buna birer örnektir, bunlar giderilmelidir. O zaman bunlar için de hiçbir sınır olmamalıdır! Yemenin sınırsız olmasını ve her şeyin yenilebileceğini nasıl hiçbir akıllı insan kabul etmiyorsa, konuşmak da böyledir. O hâlde, konuşmanın fıtratın gereği olması, hiçbir sınır ve haddinin olmamasına delil teşkil etmez. Akıl ve din, belirli bir sınır tayin etmelidir ve bu sınır, dinin belirlediği ve tanıttığı toplumun maddi ve manevi çıkarlarıdır.

7- Meşru Özgürlük

Belki gazetelerde benim söylediklerime itiraz eden kimselerin "Filan şahıs safsata yapıyor. Biz özgürlüğün sınırsız olduğunu söylemiyoruz, bizim sözümüz meşru özgürlüklerin bulunma gereğidir." dediklerini okumuşsunuzdur. Ben de soruyorum: Meşru özgürlüklerden neyi kastediyorsunuz? Acaba kastınız şeriatın kabul ettiği şey midir? Sözlükte meşru kelimesinin iki manası vardır. Birincisi: Şeriatın caiz gördüğü şeydir. (Elbette kastettiklerinin bu olması uzak bir ihtimaldir. Çünkü bu konuyla uğraşan şahıslar, o kadar da şeriat aşığı değildirler.) Her hâliyle eğer meşru, şeriatın kabullendiği şey manasındaysa, bu bizim söylediğimiz şeyin ta kendisidir. Çünkü bizler özgürlüklerin şeriatın izin verdiği bir çerçevede olması gerektiğini söylüyoruz. Meşru kelimesinin diğer anlamı ise,

kanuni iştir. Aynen bu mana uyarınca da, İran İslam Cumhuriyeti'nde anayasanın belirttiği gibi, kanun İslam ile mutabık olmalıdır. Anayasamız bir bütün olarak, bütün kanun ve hükümlerin İslam ile mutabık olmasına işaret etmektedir ve esasen anayasada Koruyucular Konseyi fakihlerinin mevcudiyet felsefesi, İslam ile mutabıklığı olup olmadığı düzleminde, İslami Şûra Meclisi'nin tasvip etmiş olduğu kanunları araştırmaktır. Varsayalım ki, bütün halk ve milletvekilleri (hakları korunan azınlık temsilcileri dışında) Müslüman, dindar ve samimidir, ama bunların bazen gaflet etmeleri ve İslam'ın aleyhine olan bir tasarıya oy vermeleri mümkündür. Anayasaya göre, Meclis'in tasvip etmiş olduğu tasarılar, Koruyucular Konseyi'nde anayasa ve İslam ile mutabık mıdır, değil midir diye araştırılmalıdır. Koruyucular Konseyi fakihleri, Meclis tasarılarının İslâmîliğini ve Koruyucular Konseyi'nin hukukçuları da onların anayasa ile mutabık olduğunu onaylamaktadır.

Eğer anayasamız kanunların İslami olmasını gerekli görmüyorsa, o zaman Koruyucular Konseyi'nin mevcudiyet felsefesi nedir? Anayasanın usullerinde yer almış olan, İslam'ın ve mutlak anlamda velayet-i fakihin hâkimiyetine bu kadar vurguda bulunma ne içindir? O zaman bazılarının hukukçu sıfatıyla "Anayasa, özgürlüklere riayet edilmelidir, dediğinden dolayı, hiçbir din ve kanunun bu özgürlükleri kısıtlamaya hakkı yoktur!" demeleri hayret uyandırıcı değil midir? Anayasa, özgürlüklerin meşru olmasını mı, yoksa meşru olmamasını mı öngörmektedir? Siz kendiniz, "meşru özgürlükler" demektesiniz. Meşru özgürlükler ne anlama gelmektedir? Eğer meşru kelimesi, şeriatın alınmış olursa, şeriatın teyit ettiği özgürlükler manası ortaya çıkar. Eğer meşru kavramı kanunilik manasındaysa, anayasaya göre meşru özgürlükler, şeriatın ve kanunun onayladığı özgürlüklerdir.

8- Dinin ve Kanunun Özgürlüğü Kısıtlaması

Özgürlük, kanun üstü olamaz. Özgürlüğün din ve kanun üstü olduğunu söyleyenlerin, esasen dinin ve kanunun ne için olduğuna cevap vermeleri gerekir. Kanunun mahiyeti nedir? Kanun, bir programı belirli bir çerçevede yapınız ve şu işi yapınız ya da yapmayınız diye emir vermekten başka bir şey midir? Zorunlu olarak geçmiş bazı konuları hatırlatmam gerekiyor: Her kanun, direkt veya dolaylı bir şekilde, hareketlerin sınırlı olması ve

belirli bir çerçevede yapılması gereğini söylemektedir. O hâlde özgürlüğü kısıtlamak, kanunun asıl özelliğidir. Eğer kanun ve din, özgürlüğü sınırlama yetkisine sahip olmazsa, ortadan kalkar. Din, sosyal ve siyasi kanunlar içerdiğinden, insanın sosyal ve siyasi davranışlarını kanalize etmekte, sınırlamakta ve o davranışların kendi özel çerçevesinde yapılmasını emretmektedir. Eğer dinin manası bunun dışındaysa, varlığı ne içindir?

Din, herkesin istediği şekilde hareket etmesi için gelmişse, o zaman dinin özelliği nedir ve yeri neresidir? Dinin ve kanunun mevcudiyetinin, insan özgürlüklerini kısıtlamanın dışında başka bir manası yoktur. Bu anlamda özgürlüğün, din ve kanun üstü olduğunun söylenmesi saçma bir sözdür. Bazılarının din adıyla, halkın meşru özgürlüklerini engellemek isteyebilecekleri ve Allah'ın helal ettiği şeyleri, hurafeler ve kavimsel adetler vesilesiyle haram edebilecekleri mümkündür. Ülkemizin bazı bölgelerinde henüz de olduğu gibi bazı kavim ve aşiretler, Allah'ın helallerinin bazılarını haram etmektedirler. Henüz bugünkü toplumumuzun kültüründe dahi, Allah'ın bazı helalleri, çirkin karşılanmaktadır. Eğer böyle olmasaydı, toplumda birçok cinsel fesadın önü alınmış olurdu. Hz. Ali (a.s) şöyle buyuruyor:

Eğer İbn Hattab (Ömer) mut'ayı yasaklayıp önünü almasaydı, azgın kimseden başkası zina etmezdi.¹

Birçok sorunun çözümünde kilit niteliğindeki Allah'ın bu helali, maalesef hâlen kültürümüzde çirkin karşılanmaktadır. Evet, eğer din adına bir takım kimseler, Allah'ın haramlarını helal ederlerse, bu da kötü bir iş olup, haram ve bir çeşit bidattir. Bunun aksinin böyle olduğu gibi; helalleri haram kılmak da bidattir.

Allah, farzları yapmalarında ve haramlardan kaçınmalarında olduğu gibi, insanların mubah ve helallerden istifade etmelerini de sevmektedir.²

Bu anlamda, din ve kavmiyetçilik ismiyle ve bölgesel, kavimsel ve aşiretsel gelenekler adına, Allah'ın bazı helallerini haram etmeye kimsenin hakkı yoktur. Özgürlükleri bu şekilde kısıtlamak haram ve bidattir. Kim-

1- İbn Ebi'l-Hadid, Şerh-i Nehcü'l-Belağa, c.12 , s.153

2- Biharu'l-Envar, c.69, s.36

se bunu savunmamaktadır. Ama eğer özgürlüklerden kastedilen, meşru olmayan özgürlüklerse, tabii olarak, dinin meşru olmayan özgürlüklere muhalefet etmeme beklentisi kimsede yoktur! Özetle söylemek gerekirse, özgürlükler iki durumun dışında değildir: Ya meşrudurlar ya da meşru değildirler. Eğer meşru olurlarsa, din ve kanun onları caiz görmüştür, onlara muhalefet edilmemektedir. Artık burada din ve kanunun meşru özgürlükleri toplumdan almaya hakkı bulunmamaktadır, diye bir şey söylenmesinin anlamı yoktur. Eğer bir din, bir şeye izin vermiş olursa, sonradan nasıl, benim izin vermiş olduğum işi yapmayınız diyebilir? Bu, bir çeşit çelişkidir. Ama meşru olmayan bir özgürlük söz konusu olursa ve din onu yasaklamışsa, dinin onu yasaklama hakkının olmaması manasızdır; bunun kendisi de başka tür bir çelişkidir.

9- Özgürlüğü Kısıtlamanın Zorunluluğu

Öyleyse konunun neticesi şudur: Biz de özgürlüğü çok değerli ve Allah vergisi bir unsur ve insanın maddi ve manevi açılarından olgunlaşması, yücelmesi ve gelişmesi için bir şart olarak bilmekteyiz. Biz, insanın özgürlük nimetine sahip olmaması hâlinde, dini bilerek seçemeyeceğine ve ona göre davranamayacağına bu surette de bu itikadın bir değerinin olmayacağına inanmaktayız. İnsanın olgunlaşması ve ilerlemesi, bir dini bilerek seçmesine bağlıdır ve “**Dinde zorlama yoktur.**”¹ ayetinin içeriği de budur. Biz, özgürlüğün Allah’ın en büyük nimetlerinden biri olduğuna inanmaktayız; ama her nimetten faydalanmanın belirli bir sınırı bulunmaktadır ve Allah’ın nimetlerinden yararlanmanın da sınırı vardır.

﴿ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴾

Kim Allah’ın sınırlarına tecavüz ederse, onlar zalimlerin ta kendileridir.²

İlâhî hadlere riayet etmemek, bedbahtlığa ve ilâhî nimeti kaybetmeye neden olur. İnsanın saadetine vesile olan şeyin kendisi, sınır ve haddini aştığı zaman bedbahtlığa sebep olur. İnsan, yemede haddi aştığı zaman, hasta olmakta ve bazen de ölümüne yol açmaktadır. İlâhî bir nimet olan cin-

1- Bakara / 265

2- Bakara / 229

sel güdüden istifade etmek haddini aştığı zaman, toplumsal bozukluklar oluşturmakta ve bazen de toplumun yok olmasına ve tehlikeli hastalıklara müptela olmasına yol açmaktadır. Konuşma ve yazma da bu şekildedir: Tabiatımız gerektirdiği bahanesiyle, her istediğimizi söylemeye hakkımız yoktur; bilakis hadlere riayet etmeliyiz. İslam devletinin, halka meşru özgürlükleri temin etme gereği doğrudur; ama İslam devletinin meşru olmayan özgürlüklerin de önünü alması lazımdır.

Gazetelerde yer alan şüphelerden biri de şudur: Bu konuları gündeme getirmekle ben, anayasadaki millî hâkimiyet ilkesini ortadan kaldırmayı istiyormuşum. Anayasaya göre, insanlar kendi kaderlerine hâkimdirler. Öyleyse insanlar yalnızca dine riayet etmek zorunda kalırlarsa, artık kendi kaderlerine hâkim olmayacaklardır! Bu çok aldatıcı bir şüpheci. Onlara soruyorum: Anayasamızda sadece bu konuya mı değinilmiştir? Bu anayasada hâkimiyetin Allah'a ait olduğu yazılmamış mıdır? Acaba bu anayasa "Ülkede uygulanan kanunlar İslam ile mutabık olmalıdır." demiyor mu? Bu maddeler anayasada yok mudur? Anayasada sadece halk kendi kaderine hâkim olmalıdır, ilkesi mi bulunmaktadır? Anayasanın bu iki ilkesinin birbiriyle uyuşmadığı, açıklama ve çözüme ihtiyaçlarının olduğu söylenebilir. Ama iyice dikkat ettiğimizde, bu iki ilkenin manasını anlayabiliriz: Birinci ilkede hâkimiyetin Allah'ın olduğu belirtilmekte ve sonra halkın kendi kaderine hâkim olduğu söylenmektedir; bunun manası, halkın Allah'ın hâkimiyetinin gölgesinde kendi kaderine hâkim olduğudur. Öyleyse İslam toplumunun ve bu ülke halkının dışındaki kimselerin düşünce, yöneliş, din ve kanunlarını bize dayatmaya hakları yoktur. Yani Amerika'nın bize kanununu dayatmaya hakkı bulunmamaktadır. Halk, kendi isteğiyle kanunu oylamalıdır; halkımız da bunu yapmıştır ve İslami kanuna oy vermiştir.

Ahvaz Üniversitesi'nde bir şahıs yapmış olduğu konuşmasında "Eğer halk Allah'ın aleyhine bile gösteri yapmayı isterse, kanun bunun önünü almamalıdır!" demektedir. Halkın hâkimiyetinin anlamı bu mudur? Anayasa bunu mu söylemektedir?! Eğer anayasayı bilmeyen şahıslar bu sözü söyleseydi, enteresan olmazdı, bunu ilginç kılan bazılarınun kendini kanunu bilen ve ona uyan olarak tanıtmaları, sonra da kalkıp böyle şeyler söylemesidir. Biz, anayasanın manasının sizin söylediğiniz şey olduğunu kabul etmiyoruz, diyebilirler. Cevap şudur: Kanunda bir müphemlik var-

sa, onun açıklayıcısı Koruyucular Konseyi'dir. Eğer bu anayasayı kabul ediyorsanız, size tefsir etme izni vermediğini, çelişki ve kapalılığı ortadan kaldırma yolunu kendisinin belirlediğini göreceksiniz. Eğer bu kanuna inanıyorsanız, tefsirini Koruyucular Konseyi'nden istemelisiniz. İslam ve anayasanın muhafızları olan ve İslami hükümleri korumak ve muhafaza etmek için, Müslüman fakihlerden oluşmuş Koruyucular Konseyi'nden talep etmelisiniz. O zaman sizin görüşünüz teyit edilirse, İslam'ı ayaklar altına almaya hakkınız vardır!

Bu zikredilenler, etkisel değeri olmayan şüphelerin bir kısmıdır ve İslam karşıtlarının bu asılsız şüpheler dışında başka dayanakları bulunmamaktadır; bundan dolayı bu basit sözlere sarılmaktadırlar.

On Altıncı Oturum

KANUN VE ÖZGÜRLÜK ALANINDA İLÂHÎ VE ATEİST KÜLTÜRÜN FARKI

1- Seçimin, Bilincin ve Kanunlara Uymanın Hedefe Varmadaki Rolü

İslam'ın siyasi teorisinin dizi tahlillerinde, ana ilkeleri ve bu teorinin açıklanmasının öncülleri hakkında bir takım konuları açıkladık. Bu bağlamda öne sürülen şüphelere yanıt verdik. Şimdi geçen bahislerin devamı niteliğinde, zikredilmiş konuların genel bir değerlendirmesini yapıyoruz.

İslam'ın nazarında insan, hareketli bir varlıktır; başka bir tabirle de bir misafir yolcu olup, bir başlangıçtan bir hedefe doğru hareket etmektedir. (Bu hedef, insanın nihai kemal ve saadetidir.) Hayatın uzunluğu ve genişliği, hedefe ulaşma açısından kat edilmesi gereken bir yol hükmündedir. Bu kanunun gençlerimizin zihnine daha iyi yerleşmesi için bir örnek verelim. Bir şoförün Tahran gibi bir şehirden hareket edip, Meşhed'e gitmek istediğini farz edin. Eğer bu şoförün el ve ayakları felçli olursa, doğal olarak şoförlük yapamayacaktır. O, organlarının sağlam olması, irade ve seçme gücüne sahip bulunması hâlinde ve istediği zaman sağa veya sola dönebileceği, gaz ve fren pedalını kullanabileceği bir durumda ancak şoförlük yapabilecektir. İnsan, kendi tekâmül seyrinde hürriyete, özgürce seçme ve irade gücünü kullanmaya sahip olmalıdır. Böyle olmazsa insan, tekâmüle giden bu yolu kat edemez. Bundan dolayı Allah Teâla, insana "seçim ve irade" vasıtasıyla bu yolda hareket edip, hedefe ulaşması için seçme ve irade gücü vermiştir; eğer böyle olmasaydı insan o zaman hedefe ulaşamazdı. Dolayısıyla eğer bir şahıs, tekâmül yolunu cebrî olarak kat edeceğini ve hedefe ulaşacağını zannediyorsa yanılmak-

tadır. İnsanın bu yolu kat edebilmesi için özgürlüğe ve seçebilme gücüne sahip olması kaçınılmazdır.

İnsan kendi seçiminde ne kadar özgür olursa, işi bir o kadar daha değerli olacaktır; ama şoförün yalnızca cismi olarak sağlıklı olması, hedefe ulaşmayı garanti edemez. Zira isyan etmekten, heva ve hevesten dolayı yanlış bir yola sapma ve hiçbir zorlama olmaksızın, direksiyonu çevirip, gaza basarak uçuruma yuvarlanması ve ölmesi ihtimal dışı değildir. Öyleyse seçebilme ve irade sahibi olmak, yalnız başına insanı saadete ulaştırmaz. Bu, tam nedenin oluşabilmesi için gerekli bir ön şarttır; deyim yerindeyse, saadete ulaşmanın tam karşılığı insanın sürücülük esaslarına, trafik kural ve işaretlerine tam anlamıyla riayet etmesi ve şartlara doğru bir şekilde uymasıyla mümkündür. Böyle olursa insan hedefe ulaşabilir. Eğer İnsan, "Ben güçlü ve seçebilen bir varlığım; canım trafik kanun ve kurallarının zıddına hareket etmek istiyor, kimse de benim hareket ve tavırma engel olamaz." derse, o zaman uçuruma yuvarlanıp ölmesi kaçınılmaz olur.

O hâlde insan, cismi olarak sağlıklı bir güce sahip olmakla beraber yolu bilmeli ve kurallara da uymalıdır. Trafik kuralları iki kısma ayrılmaktadır: Birincisinde, riayet edip uygulamadığı takdirde, zararın sürücünün şahsına geleceği kurallardır. Örneğin şoför yoldan saparsa, ya uçuruma yuvarlanır ya da köprüden uçar, bu durumda zarar sadece şoförün kendine ve arabasına gelir. Böyle tehlikeleri önlemek ve şoförün trafik kanunlarının tersine hareket etmemesi ve tedbirli davranıp sağlam kalabilmesi için, tehlikeli dönemeç, sağdan hareket ediniz, hızınızı azaltınız gibi uyarıcı yazı ve işaretler vardır. İkinci kısma gelince, trafik ve sürücülük kurallarına uymamak sadece şoförün can ve malını tehlikeye sokmaz. Aksine başkaları da bundan zarar görmekte, hatta meydana gelen kazalarda, yüzlerce insanın can ve mal güvenliği tehlikeye düşmektedir.

Bazen büyük otoyollarda özellikle de fazla süratin yasak olduğu bazı ülkelerde, kurallara uymama sonucu yüzlerce aracın birbirine girip kaza yaptıklarını ve neticede birçok insanın can ve malının tehlikeye düştüğü görülmektedir. Sizler de bazen gazetelerde Almanya'da olduğu gibi, yüz elli aracın zincirleme kaza yaptığı yazılarını okumuşsunuzdur. Tabii olarak, bu gibi durumlarda sadece uyarma ve tedbirli olmayı tavsiye etmekle yetinmek yeterli olmamaktadır. Trafik ışıkları ve daha etkili uya-

rici işaretlerden yararlanılmakta; elektronik kameralar, otomatik fotoğraf makineleri kullanılmakta ve polis görevlendirilmektedir. Böylece uygunsuz hareket eden şoför, takip altına alınmakta ve ceza kesilmektedir. Kurallara uymama birinci durumda, aracın caddeden çıkmasına, devrilmesine, şoförün el ve ayağının kırılmasına sebep olmaktadır. Bu durumda artık şoför cezalandırılmamaktadır. Zira o kendine zarar vermiştir. Ancak ikinci durumda, kuralları ihlal etme, başkalarının da tehlikeye düşmesine neden olmaktadır; bu yüzden de polis, suçluyu takip etmekte ve cezalandırmaktadır.

2- Ahlaki Kanunların Hukukî Kanunlardan Farkı

İnsanın hayat yolculuğunda da iki tür tehlike bulunmaktadır: Bunlardan biri sırf şahsıyla ilgilidir. Yani kanun ve kurallara riayet etmediği takdirde, uğrayacağı bireysel zararlardır. Gerçekte, o kurallara uymamanın getirdiği zarar ve ziyan, sadece ferde yöneliktir. Bu durumlarda, bazı hükümler belirtilmekte ve bunlara riayet etme gereği vurgulanmaktadır; bunlar ahlaki kaide ve kanunlar olarak adlandırılmaktadır. Bir şahsın Allah korusun namaz kılmadığını ya da yalnızken hiç kimsenin anlayamayacağı bir durumda, başka bir günah işlediğini varsayalım. Bu şahsın yapmış olduğu eylem ve kötülüğün zararı sadece kendisinedir. Kimse, onu takip etmemekte ve “Neden yalnızken böyle bir günah işledin.” diye onu sorgulamamaktadır. Kimsenin araştırmaya dahi hakkı yoktur. Çünkü fertlerin yalnızken yaptıkları şeyler ferdî meseleler olduğu için, bunlar hakkında araştırma yapmak haramdır. Gerçi yalnızken dahi insanın günah işlemesini ve günah işlemeyi düşünmemesini söyleyen ahlaki tavsiyeler vardır; ama bu tavsiyeler sadece yollara yerleştirilen uyarıcı işaretler gibidir; yavaş hareket etmeyi tavsiye etmek de buna bir örnektir. Ama ikinci kısım hatalar, sadece insan ile bağlantılı değildir ve bu da terim olarak hukukî ad almaktadır; bu kanun ve kurallara uymama durumunda, hem insanın kendi şahsına hem de topluma zarar gelmektedir. Neticede bu kanunların uygulanma güvencesi bulunmakta ve onlara uymama, kanuni soruşturmayı gerektirmektedir. Bir trafik uygunsuzluğunun kazaya ve çarpışmaya yol açıp, başkalarının canının tehlikeye girmesine sebep olması ve bu yüzden polisin suçluyu takip etmesi ve cezalandırması hadisesinde olduğu gibi. Ceza ve yaptırım içeren hukukî kanunların ahlaki kanunlardan ayrıldığı

yer burasıdır. Yani bu alan, hukuk bilimi ve yasama kurumunun koymuş olduğu ve hükûmetin de icra mükellefiyetinde olduğu kanunlardır.

Öyleyse ahlaki kaideler ile hukukî kaideler arasındaki önemli fark şudur: Ahlaki kaidelerde eğer bir kimse yanlış yaparsa onu cezalandırmak için o kaideleri icra etmekle yükümlü bir merci bulunmamaktadır. Eğer bir şahıs takip altına alınırsa bu, ahlaki yönden değildir, tersine kanunlarla bağlantılı olan ve hükûmetin uygulamak zorunda olduğu ve yükümlülüğünde bulunan kanunların ihlalinden ve bunun taşıdığı hukukî yönden dolaydır.

Nasıl ki bir şoför hem kendi canını ve hem de yolcuların canını korumalı ve onları tehlikelere karşı muhafaza etmeliyse, insan da bir yolcu gibi bir başlangıç noktasından hareket etmekte ve hedefe ulaşma yolunda tehlikelerle karşılaşmaktadır. Bu tehlikeler bazen şahsın kendine ait olan ferdî hükümleri içermektedir. Bunlara yönelik de ahlaki tavsiyeler bulunmaktadır. Ancak başkaları için tehlike oluşabileceği, diğer bireylerin ahlaklarının bozulabileceği, mallarına, canlarına ve namuslarına tecavüz edilme tehlikesinin olabileceği durumlarda hukukî kanunlar (ahlaki kanunların mukabilinde) devreye girer ve hükûmetin bu kanunları icra etmesi lazımdır.

Sürücü kanunu hakkında verdiğim örnekte eğer mağrur bir şoför “Ben özgürüm ve kurallar aleyhine hareket etmek istiyorum.” derse, zarar kendisiyle sınırlı kalana dek, sadece kendisine nasihat edilir ve ona “Dikkatli ve tedbirli ol; yoksa canın tehlikeye düşer.” derler; ama başkalarına tehlike oluşturduğu takdirde önü alınır. Polis radar, elektronik gözcüler, otomatik fotoğraf makineleri ve diğer değişik cihazlarla onu takip eder ve cezalandırır. Burada hiç kimse “Polisin takipte bulunması insan özgürlüğü ile uyuşmamaktadır.” diye bir şey söylememektedir. Bütün insanlar, dünyanın bütün akıllı insanları, bir insanın hareketinin başkaları için tehlike oluşturması durumunda, hilaf olan bu özgürlüğün önünün alınması için bir takım kanunların olması gerektiğini kabul etmektedir. Çünkü bu özgürlük meşru ve kanuni değildir. Akıl onu kabul etmemektedir. Çünkü başkalarına tehlike yaratmaya sebep olmaktadır. Bu konuyu bütün akıllı kimseler kabul etmektedir. Biz, bilerek ve şuurluca, insanın hayatta kendi şahsına zarar vermesiyle beraber, başkalarının da can, mal ve namusuna zarar vermeyele sonuçlansa dahi, istediği her şeyi yapması gerektiğini

söyleyebilecek akıllı birini tanımıyoruz; bu sözü hiç kimse teyit etmez ve buna izin vermez.

Öyleyse kanunların var olması, toplumun bu kanunları kabul etmesi ve fertlerin onayını alması gereğinde bir ihtilaf bulunmamaktadır. Daha önce belirtildiği gibi ihtilaf şundan kaynaklanmaktadır: Acaba ahlaki kaideler yeterli midir, yoksa hukukî kanunlar da gerekli midir? Acaba bizim somut bir icra güvencesine yani devlete ihtiyacımız var mıdır, yoksa yok mudur? Acaba sadece söz konusu ahlaki tavsiyeler yeterli midir? Cevap noktasında, devletin lazım olmadığını, insanların ahlaki tavsiyeler ile terbiye edilebileceğini ve artık hukukî kanunlara bir ihtiyacın olmayacağını söyleyenlerin karşısında, bu metodun yanlış olduğunu ve insanlığın tarihî tecrübesinin, hiçbir toplumun salt ahlaki tavsiyeler ile hedefe ulaşamayacağını ve devletin/somut icrai güvencenin var olmasının zorunluluğunu ispatladığını belirttik.

3- İlâhî Kültür, Ateist Kültür ve Bunların Kanuna Bakışındaki Farklılıklar

Kanunların var olması zorunluluğunda bir ihtilafın olmadığı aydınlanmış oldu. İhtilafın başladığı yer, özgürlükleri kısıtlayan ve “sağ taraftan hareket et, soldan değil ve yavaş git” diyen kanunun hangi ölçüde insan özgürlüğünü kısıtlama hakkına sahip olduğu konusudur. Herkes, başkalarının canına, malına tecavüz edilmesi ve hareketinin başkalarının canını tehlikeye düşürmesi durumunda, kanunun insanın fiillerini kısıtladığını kabul etmektedir. Örneğin kanun bir şahsın başka bir şahısa silah çekmesine ve onu öldürmesine izin vermez. Kanunun her hangi birine başka birini mesnetsiz ve delilsiz öldürme hakkı vermesi düşünülemez! Kanunun, başkalarını rahatsız edici zararlı özgürlükleri kısıtlayabileceğini kabul ettikten sonra, şu soru akla gelmektedir: Acaba yasama kurumu insan özgürlüğünü sadece başka insanların maddi çıkarlarına zarar verdiği ve maddi zararların meydana geldiği zaman mı kısıtlamaktadır, yoksa yasama insanların ruhsal, manevi ve ahirete yönelik çıkarlarını da göz önünde bulundurmalı mıdır? İşte asıl ihtilaf konusu buradadır.

Kültürleri iki bölüme ayırt edebiliriz: Bunun ilki bizim bağlı olduğumuz ilâhî kültürlerden biri olan İslam kültürüdür. Ve biz bu ilâhî kültürün sadece İslam dinine has olmadığına inanmaktayız. Aksine her ne kadar

kendilerinde bazı tahrif ve sapmalar meydana gelmiş olsa dahi diğer ilâhî dinlerde de bu kültür vardır. Bu kültürün karşısında, ateist (veya ilâhî olmayan) kültür sıfatıyla Batı dünyasının bugün sembolü olmuş başka bir kültür yer almaktadır. Kastımızın coğrafi açıdan batı olmadığına dikkat edilmelidir. Bu kültürü Batı kültürü olarak adlandırmamızın sebebi, Avrupa ve Amerika'da bulunmasından, devletlerin bu kültürü savunmalarından ve başka ülkelere bu kültürü ihraç etmeye çalışmalarından dolayıdır. Bu şekilde, anlamada kolaylık olması açısından, kültürlerin ikili bir taksimini sunuyoruz: Birincisi ilâhî kültür ve ikincisi Batı (ateist) kültürdür. Bu iki kültür arasında bazı önemli ihtilaflar bulunmaktadır ve biz onlara değineceğiz.

4- Batı Kültürünün Üç Esası

Batı kültürünün üç esastan oluştuğu söylenebilir. Bu kültürün başka öge ve unsurları da bulunmaktadır; ama en önemli üç unsuru şunlardır: Bu kültürün birinci esası, "hümanizm"dir. Yani insan için asıl olan rahat, hoş ve güzel bir şekilde yaşamaktır; başka bir şeyin ise insan için değeri yoktur. Hümanizm düşüncesi, Allah'a ve dine olan eğilimin karşısında öne sürülmektedir. Bu kelimeye yönelik, bizim ilgilenmediğimiz başka tanımlar da yapılmıştır. Bu kavramın meşhur manası, "insan eksenli olmasıdır." Yani insanın kendini, lezzet, zevk ve rahatını düşünmesidir. Ama Allah'ın veya meleğin varlığının, bizimle bir ilişkisi yoktur. Bu düşünce, orta çağ Avrupa'sında ve ondan önce de Doğu ülkelerinde bulunan asli yönelişin Allah'a ve maneviyata olduğu düşüncenin karşısında yer almaktadır.

Bu düşünceye sahip olan kimseler şöyle diyor: Bu sözleri bir kenara bırakmalıyız; biz artık bu ortaçağ meselelerinden usandık ve bu konular yerine, insanlığın aslına dönmeyi istiyor, artık insan ve tabiat ötesi özellikle de Allah ile ilgili tartışmayı istemiyoruz. Elbette bunları inkâr etmemiz gerekmiyor, ama bunlar ile de bir işimiz olmamalı ve bizim ölçümüz insandır.

Bu esas, ölçünün "Allah" olduğunu, bütün düşüncelerimizin Allah mefhumu üzerinde odaklaşması, bütün dikkatlerimizin O'na yönelmesi, kendi saadet ve üstünlüğümüzü O'na yakınlıkta ve O'nun ile irtibatta aramamız gerektiğini söyleyen ilâhî kültürün karşındadır. Çünkü Allah, bütün güzelliklerin, mutlulukların, esasların ve üstünlüklerin kaynağıdır; o hâlde mihver "Allah"tır. Eğer "izm" ekini eklememize çok önem

veriyorsanız, biz de bu düşünceye “Allahizm” diyoruz. Yani bu insanı eksen almanın mukabilinde, Allah’ı eksen alma düşüncesidir. Bu, ilâhî kültür ile ateist kültür arasındaki ilk önemli çarpışma ve tezat noktadır. (Elbette Batı’da da istisnalar bulunmaktadır; orada da az çok ilâhî ve manevi eğilimler mevcuttur. Benim kastettiğim bugün Batı kültürü olarak adlandırılan yaygın eğilimdir.)

Batı kültürünün ikinci esası “sekülerizm”dir. Batılılar, insanı eksen olarak kabul ettiklerinden dolayı bir insan, dinî eğilimler taşırsa o, kendisine engel olunmayan şair veya ressam olmak isteyen biri gibi telakki edilir. Bazı insanların ressamlık veya heykeltıraşlık gibi sanat dallarından birini beğenmelerinde olduğu gibi, bazı insanlar da Müslüman yahut Hristiyan olmak istemektedir. Onların önlerinde bir engel bulunmamaktadır. Çünkü insanların isteklerine saygı gösterilmelidir. Kendi hayat alanlarında bir dini seçmek isteyen kimseler, bir edebiyat dalını, şiiri yahut bir başka sanatı seçmek isteyen kimseler gibidir ve onların seçimlerine saygı gösterilmelidir; ama onlar, dinin hayatın önemli meseleleriyle irtibatlı olmadığına ve onun hayatın asli yörüngesi hâline dönüşmemesine dikkat etmelidirler. Şiir ve edebiyatın konumu insan düzleminde olduğu gibi, dinin konumu da insan düzleminde. Bir grup sanatçıyı ve bunların bir sergi açarak kendi tablolarını sergilediklerini varsayınız. Biz de onlara saygı göstereceğiz, ama bu, siyasetin, iktisadın ve uluslararası meselelerin mihverinin ressamlık olacağı manasına gelmez. O hâlde ressamlık özel bir meseledir. Onların görüşüne göre, din de böyle bir konuma sahiptir. Eğer bir insan Allah’a dua etmek istiyorsa, mabede gitmelidir ve bir şairin şiir söylemesi gibi, Allah’a münacat etmelidir. Biz bunlara karışmayız; ama toplumda hangi kanunun geçerli olacağı, ekonomik ve siyasi düzenin nasıl olması gerektiği konularında dinin de müdahale yetkisi yoktur. Dinin yeri mabet, mescit, kilise ve puthanedir. Hayatın önemli meseleleri, bilim ile ilgilidir ve din; hayat meselelerine müdahale etmemelidir.

Genel anlamıyla bu eğilim ve düşünce tarzı “sekülerizm” olarak adlandırılır. Yani dinin hayat meselelerinden ayrılması veya dünyasallık ve başka bir ifadeyle dinin öngördüğü “ilâhî düşünme” yerine “dünyasal düşünme” şeklindedir. Bu düşünce sahipleri, meleklerin Peygamber'in (s.a.a) yanına geldikleri veya insanın ahiret âleminde yüceliğe ulaştığı vb. gibi sözleri kenara bırakmayı ve dünyasal düşünmeyi söylemekte ve şöyle demekte-

dirler: “Yemek, elbise, sanat, dans, müzik ve bunlar gibi hayata yarayacak ve dinî alan ile bir ilişkisi olmayan şeylerden bahsedin. İnsan hayatının önemli meseleleri özellikle ekonomi, siyaset ve hukuk, bilim ile irtibatlıdır. Din, bunlara müdahale etmemelidir.” Bu, Batı kültürünün ikinci esasıdır.

Batı kültürünün üçüncü esası ise “liberalizm”dir. Yani asıl olan insan olduğuna göre, zorunluluk haddi dışında insan tam olarak özgür olmalıdır ve insan hayatına yönelik hiçbir kayıt ve şartın olmaması gerekir. Kısıtlamaları daha da azaltmak ve değerleri daha da sınırlamak için çabalamak lazımdır. Herkesin ve her toplumun bir takım değerleri olduğu doğrudur; ama bunları tartışmasız değerler olarak değerlendirmemek gerekir. Herkes, bir takım ferdi adet ve geleneklere bağlı kalmakta özgürdür, ama bir tarzın toplumsal bir değer olarak anlaşılmasına ve siyasete, hukuka ve ekonomiye müdahale etmesine izin verilmemelidir. İnsan istediği şekilde çalışmada ve istediğini üretmede hürdür. İnsan her türlü işçilikten istediği şekilde yararlanabilmeli ve mümkün olduğu ölçüde ekonomide, özgür olmalıdır. Faizli veya faizsiz; kâr sağlayan ticari faaliyetler asla kısıtlanmamalıdır. Kârlı ticaret seçiminde bir kısıtlılık olmamalıdır; onda ister faiz olsun isterse olmasın. İşçinin iş gücü alabildiğine kullanılmalı ve çalışma saati belirlenmemelidir. Böylece daha fazla gelir sermaye sahibine dönecektir.

İşçi ücreti ne kadar az olursa daha iyidir ve aslında insaf, mertlik ve adalet liberalizm ile uyuşmamaktadır. Liberal insan, ekonomik çıkarlarının çoğalması düşüncesinde olmalıdır. Gerçi bazen zorunluluklar, isyan ve grev olmasın diye bir kanuna uymalarını gerektirmektedir. Ama asıl olan, insanın gönlünün istediği şekilde hareket etmesidir. İnsan, elbise seçiminde de özgürdür ve hatta istediği takdirde çıplak bile olabilir; bunun hiçbir ayıbı yoktur. Hiç kimse bunu engellememelidir. Gerçi bazen özel toplumsal şartlar, fertleri öyle bir duruma sokmaktadır ki, tam bir şekilde çıplak olmayı istediklerinde halk, onlara sövmekte ve onları kınamaktadır ve onlar da buna tahammül edememektedir. Bu başka bir konudur. Yoksa hiçbir kanun nasıl elbise giyileceği, elbisenin kısa olması veya uzun olması, az olması yahut çok olması ya da erkeğin veya kadının çıplak olması hakkında insanı kısıtlamamalıdır. Halk özgür, kadın ve erkek ilişkileri de olabildiğince serbest olmalıdır; yalnızca toplumda karışıklığa sebep olan istisnai durumlarda, biraz kontrol edilmelidir! Özgürlüğün haddi ve nihyeti burasıdır. Zaruret hâli olmaksızın, erkek ve kadın gönüllerinin iste-

diği şekilde ve istedikleri yer ve tarzda ilişki kurmada özgürdürler. Siyasi meseleler ve diğer konuların hepsi de bu şekildedir. Asıl olan, zaruretlar dışında hiçbir kayıt ve şartın insanı kısıtlamamasıdır. Bu, liberalizmin esasıdır ve söylediğimiz gibi “hümanizm, sekülerizm ve liberalizm”den oluşan üç esas, Batı’nın kültür üçgenini oluşturmakta ve yaşamada önemli rol oynamaktadır.

5- Batı Kültürünün Temelleri İle İslam Kültürünün Temelleri Arasındaki Çatışma

Birinci konu, Allah’ın asıl olmasının karşısında yer alan hümanizmdir. Bu düşünceyi kabul eden kimseler, kanun koymaya Allah’a inanan bir Müslüman gibi bakmamakta; yalnızca ekonomik çıkarlarını, refah düzenlerini ve zevklerini düşünmektedirler. Batı düşüncelerinde az çok ihtilaflar bulunmaktadır. Asıl olanın ferdî lezzet ve menfaat mi, yoksa toplumsal lezzet ve menfaat mi olduğu konusu buna bir örnektir. Ama bütün bu düşünceler, bir ilke etrafında anlaşılıp toplanmaktadır; o da mümkün oldukça sınırların daraltılıp azaltılmasıdır. Bu ateist düşünce karşısında yer alansa asıl olanın insan değil, Allah olduğunu söyleyen ilâhî düşünce mektebi ve ilâhî kültürdür. Bütün değerlerin, güzelliklerin, saadetlerin ve üstünlüklerin kaynağı O’dur. O, mutlak anlamda haklı; O, insanlar üzerinde en büyük hakka sahip olandır. Ve bizler öyle bir hayat sürdürmeliyiz ki daima O’nun ile bağlantılı olsun. Allah’ı göz ardı etmek mümkün değildir. Aksi hâlde insan, insanlıktan çıkar: İnsaniyetin özü Allah’a tapınmadadır. Fıtrî olarak insan Allah’a yöneliş taşımaktadır. Eğer biz bu yöneliş görmezlikten gelirsek, insanı asıl mecrası olan insanlıktan çıkarmış oluruz. Her hâliyle düşünce, fikir ve değerlerde asli mihver yalnızca Allah’tır ve bu “insan mihverliliğin” karşı noktasındadır.

İkinci konu, dinin asıl oluşunun karşısında yer alan sekülerizmdir. Bir mümin insan için en zorunlu ve en önemli konu, din seçimidir. O, suyunun ve ekmeğinin derdine düşmeden önce, kabul edeceği din hakkında hak mı batıl mı, doğru mu yanlış mı diye araştırma yapar. Acaba bir olan Allah’a inanmak doğru mudur, yoksa yanlış mı? Allah’ı düşünmek mi daha iyidir, yoksa ateistlik mi? Acaba tek olan ilaha inanmak mı doğru, yoksa üç tane veya daha fazla ilaha inanmak mı? Bunun için insan, sorumlu olduğu andan itibaren Allah’ı, vahyi ve kıyameti kabul edip etmediğini

ve Kur'an'ın hak ya da batıl olduğunu belirlemelidir. İnsan bir işi, bir eşi ve okuyacağı bir bölümü seçmeden daha önce bir dini seçmelidir. Çünkü din insan hayatının her alanına müdahale etmektedir. O hâlde ilâhî kültürün ikinci esası dindarlıktır ve dini, hayatın yanında önemsiz bir unsur olarak gören, dinin asli konulara müdahale etmemesi, en önemli mesele sıfatıyla gündeme getirilmemesi ve hayatın bütün yönlerine etki etmemesi gerektiğini söyleyen sekülerizmin karşısında İslam; hiçbir mevzunun dinî değerler, helal ve haram dairesinin dışında kalmadığını; helal veya haram olan her şeyi dinin belirlediğini söylemektedir. Bu düşünce, sekülerizmin karşısındaki noktadır.

Üçüncü konu liberalizmdir. Yani kayıtsız özgürlüğün, hevesçiliğin ve gönlün isteğinin asıl olmasıdır. Liberalizmin özgürlük gibi, bazı alanlarda birbirleriyle müşterek olan bir takım tanımları yapılmıştır. Bunları "insanın, canının istediği her şeyi yapabilmesi ve bunun esas kabul edilmesi" şeklinde özetleyebiliriz. Liberalizmin karşısında hakkın ve adaletin asıl oluşu yer almaktadır. Liberalizm, "İstedığın şekilde hareket edebilirsin." demektedir. İlâhî düşünce ve kültür ise, hak ve adalet dairesine göre hareket etmeyi, adaletten öteye geçmemeyi ve adalete aykırı davranmamayı gerekli görmektedir. Bu ikisi birbiriyle irtibatlıdır. Çünkü hakkı genel manasıyla göz önünde bulundurursak, adaleti de içerir. "Adalet, her hak sahibine hakkının verilmesidir." O hâlde hak mefhumu, adalet mefhumunun içindedir, ancak bir yanlışlık olmaması için bu iki ilkeyi beraber zikrediyoruz. Dolayısıyla liberalizm gönlün isteğinin asıl oluşuna inanmaktadır; bunun karşısında ise din, hakkın ve adaletin asıl oluşuna inanmaktadır. Başka bir ifadeyle, gerçekte hak ve batıl mevcuttur ve istediğimiz her şeyin peşinden gitmek doğru değildir. Neyin hak ve neyin de batıl olduğunu bilmemiz lazımdır. Hangi şey adalet ve hangi şey zulümdür? Ben, başkalarına zulmetmeyi sevsem bile, kimseye zulmetmemeliyim.

Bizim hak ve adalete saygımız, kendilerine muhalefet edilmesinden dolayı, toplumda kaosun çıkması olgusuyla orantılıdır, ama bunlara uyulmaması kaos çıkmasına neden olmazsa, o zaman herkes kendi menfaati ni düşünmede serbesttir. Bunlar liberalizmin gerekleridir ve "Mertlik ve insaf, zaattan dolayı beşerin kendilerine yönelmiş olduğu kavramlardır." diye bir yorum da yapmaktadırlar. Eğer gücün var ise istediğin her işi yap, ama bu özgürlüğün toplumsal buhrana neden olacağını hissediyorsan bu-

nun afetinin seni de etkileyeceğinden dolayı onun kısıtlanması lazımdır. Bunlar da liberalistlerin sözlerindedir. O hâlde ilâhî ve İslami kültürde üçüncü esas, gönlün isteğinin asıl oluşunun mukabilinde yer alan hakkın ve adaletin asıl oluşudur.

Bu üç esas dışında, Batı kültürünün başka unsurları da vardır. Bunlar ya genellik ya da aslilik ifade etmemektedir. Bunların en önemlisi “ahlaki pozitivizm”dir. Bu ahlaki değerlerin, insanların istek ve zevkine tabi olduğu, bunların gerçeklikleri olmadığı manasına gelmektedir. Eğer bugün bir şeyi beğenirlerse, o şey hoşlarına giderse ve onu onaylarsa, o şey değerselleşmektedir. Ama yarın o şeyi istemez ve reddederlerse, o şey artık değer karşıtı olur -Camiamızın fertlerinin taşıdıkları zihnî sefadan dolayı, Batı kültürünün ne derece kokuşmuş olduğunu anlayamadıklarını defalarca söylemişimdir.- Örneğin bir süre önce en kötü davranışın homoseksüellik olduğu bir toplumda, bugün bu davranış değerselleşmektedir; bunun hakkında etkileyici bir felsefe ve edebiyat sunulmakta ve bakan ve milletvekilleri gibi ülkenin önemli şahsiyetlerinin üyesi olduğu, resmî dernekler kurulmaktadır! Bunu savunmak için yapılan gösteri, her siyasi gösteriden daha kalabalık olmaktadır, neden? Çünkü halkın zevkleri değişmiş bulunmaktadır. Düne kadar onların zevki, karşı cins ile yaşamaktı, ama şimdi zevkler değişmiş bulunmakta ve artık kendi cinsleriyle yaşamayı istemektedirler! “Erkeğin erkek ile” ve “kadının kadın ile” evliliği, resmî olarak belediye merkezlerinde kayıt altına alınmaktadır!

Bu düşünce şekli, “ahlaki pozitivizm” olarak adlandırılmaktadır. Buna göre ahlaki değerler, akli gerçeklik taşımayıp, insanların istek, zevk ve onaylarına tabidir. Ölçü, halkın oyudur. Halk, bugün neye iyi derse, o iyi olmakta ve yarın neye kötü derse, o, kötü olmaktadır. Halkın isteğinin dışında, değerlerin gerçek ölçüsü olabilecek başka bir şey yoktur. Bu bir düşüncedir ve ayrıntılarına girmek istemediğim başka konular da mevcuttur. Söylediğim gibi, Batı kültüründe üç önemli esas bulunmaktadır. Bunlar, yasamaya etki eden hümanizm, sekülerizm ve liberalizmdir.

6- İslam ve Batı'nın Özgürlük Kapsamını Belirlemedeki Farklı Bakışları

Dünyanın bütün akıllı insanlarının kayıtsız özgürlüğü reddettiğini beyan ettik. Biz, herkesin, her mekânda, istediği her davranışı sergileyebilece-

ğini söyleyen akıllı bir insan tanımıyoruz. Kayıtsız ve sınırsız özgürlüğü reddettikten sonra, konu özgürlüğün haddinin nereye kadar olduğundadır. Meşhur olan cevap, özgürlüğün haddini kanunun belirlediğidir. O zaman kanunun ne miktarda özgürlükleri kısıtlayabileceği sorusu sorulmaktadır. Önceki konularda bir grubun, hiçbir kanunun kısıtlayamayacağı bir dizi özgürlüğün var olduğunu, zira bunların kanun üstü olduklarını söylediklerini, belirtmiştik. Geçen oturumlarda kanunun özelliğinin özgürlükleri kısıtlamak olduğunu ve yasama kurumunun belirli bir hadde kadar fertlerin özgürlüklerini kısıtlayabileceğini ve aslında kanunun manasının da bu olduğunu söylemişim. Sorun, kanunun nereye kadar öne çıkabileceği ve ne ölçüye kadar özgürlükleri kısıtlayabileceğindedir. İlâhî kültür ve Batı kültürü esasınca, iki farklı cevap vardır: Batı kültürüne göre, insanların maddi çıkarlarının tehlikeye düştüğü yerde, özgürlük kısıtlanır. İnsanların hayatında herhangi bir tehlike yaşamını, sağlığını ve mallarını tehdit ederse, kanun onun önünü alır. Bundan dolayı bir kanun, "Temizliğe riayet etmek zorunludur ve içilecek suyu zehirlemeyiniz." derse, -halkın canlarının tehlikeye düşmesinden dolayı- bu şekil özgürlükleri kısıtlamak kabul edilebilir. Çünkü fertlerin sağlığının korunması için, bu özgürlükler kısıtlanmalıdır. Bu kanun, kuşkusuz herkes tarafından kabullenilmektedir, ama yapılan bir fiil, halkın namusunun ve insanların ebedi saadet ve manevi değerlerinin tehlikeye düşmesine ve insaniyet ruhunun kirlenmesine neden oluyorsa, bu durumda kanun bunun önünü almalı mıdır, yoksa almamalı mıdır? İşte burada ilâhî kültür ile Batı kültürü arasında ihtilaf çıkmaktadır.

İlâhî düşünce uyarınca insan, ilâhî ve ebedi kemal yönüne doğru hareket hâlinde ve kanun, bu yolculuktaki yolu elverişli bir duruma getirmeli ve de bu yolculuktaki engelleri ortadan kaldırmalıdır. (Burada üzerinde durulan kanun, hükûmetin icra mükellefiyetinde olduğu hukukî ve devletsel kanundur, fert ile irtibatlı olan; yani ahlaki meseleler konumuzun dışındadır.) Kanun, insanların manevi çıkarlarını da göz önünde bulundurmalı mıdır, insanların ebedi hayatlarını tehlikeye düşüren şeylerin önünü almalı mıdır? Elbette ki ilâhî kültürün bu sorulara yanıtı olumlu ve kanunun bunların önünü alması yönündedir, ama ateist Batı kültürünün buna verdiği yanıt menfi ve olumsuzdur. Ta baştan buraya kadar işlediğimiz konular, bunun aydınlatılması içindi. Eğer biz Müslümansak ve Allah'ı,

Kur'ân'ı, Hz. Muhammed'i (s.a.a), Hz. Ali'yi (a.s) ve İmam Mehdi'yi (a.s) kabul ediyorsak manevi, ebedi ve uhrevi değerlere saygı göstermeliyiz.

Yasama kurumumuz, manevi ve ilâhî çıkarlara riayet etmelidir; İslam devleti insanların maneviyatlarına zararlı olan şeylerin de önünü almalıdır. Aksi hâlde Batı kültürüne tabi olmuş olacağız. Kanun, sadece beden sağlığını, insanların sağlıklı yaşamasını ve maddi refah gereçlerini sağlamakla ve toplumda kaosa ve buhrana neden olan şeylerin ve halkın menfaatlerini ve iktisadi emniyetini tehlikeye düşüren hareketlerin önünü almakla sorumlu değildir. Buna ilaveten kanun maneviyatı da göz önünde bulundurmalıdır. Bizim önümüzde iki seçenek bulunmaktadır. Ya İslam kanunlarını ya da Batı kanunlarını kabul etmeliyiz. Elbette bu iki seçenek içerisinde bazı karışım ve sentezler bulunmaktadır, bunlara daha önce de değinmiştik.

Bazıları biraz bundan ve biraz da ondan almakta ve bir karışım yaparak insanlara sunmaktadır.¹

İlâhî kültürden bir bölüm ve Batı kültüründen de bir bölüm alıyor ve uygunsuz bir bütün oluşturuyorlar. İslam'ın böyle bir tarzı kabul etmediği kesindir.

Kur'ân bunu kınayarak şöyle buyurmaktadır:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيُرِيدُونَ أَنْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ اللَّهِ وَرُسُلِهِ وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ أَنْ يَتَّخِذُوا بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ حَقًّا﴾

Allah'ı ve elçilerini (tanımayıp) inkâr eden, Allah ile elçilerinin arasını ayırt etmek isteyen, “Bazısına inanırız, bazısını tanımayız.” diyen ve bu ikisi arasında bir yol tutturmak isteyenler, işte bunlar, gerçekten kâfir olanlardır.²

Aynı şekilde bugün de bazı şahıslar, İslam'ın ve Batı kültürünün bazı yönlerini birbiriyle karıştırmak ve onu yeni İslam adıyla camiaya sunmak istemektedirler! Bu insanlar, İslam'a inanmamaktadırlar. Eğer İslam'a inanmış olsalardı, İslam'ın, zorunluluklarının kesin olarak kabul edilmesi gereken

1- Nehcü'l-Belağâ

2- Nisâ / 150-151

bir bütün olduğunu bilirlerdi. “İslam’ı kabul ediyorum, ama onun bazı gereklerini kabul etmiyorum.” demek doğru değildir. Bizim yasama ve özgürlüğü kısıtlama konusundaki durumumuz birini seçmemiz gereken şu iki şık arasındadır: Ya özgürlüğü kısıtlamanın ölçüsünü, maddi ve dünyevi tehlikeler karar kılmalıyız ya da ölçü olarak maddi ve manevi tehlikeleri karar kılmalıyız. Eğer birinci şıkkı kabul edersek, Batı kültürünü kabul etmiş oluruz, ama ikinci şıkkı kabul edersek, ilâhî ve İslami kültürü kabul etmiş oluruz. Birinci şıkka yakınlaştığımız oranda, ateist kültüre yakınlaşmış, ikinci şıkka yaklaştığımız oranda da, İslam’a yakınlaşmış oluruz. Her hâliyle, bu iki kutup birbiriyle asla uyuşmamaktadır. Zira maddi çıkarlarla ilgili bölüme kadar, hem İslam hem de ateist Batı kültürü bunun temin edilmesi gerektiğini söylemektedir. Örneğin her iki kutup da “Sağlık kurallarına uymak gerekir” demektedir. Ama manevi meselelerle ilgili şeyler söz konusu olduğu vakit, ihtilaf ortaya çıkmaktadır.

Sadece maddi çıkarlar göz önünde bulundurulduğu zaman, insan özgürlüğünün karşısında kısıtlamalardan oluşan küçük bir daire yer almaktadır, ama buna manevi değerleri de eklediğimiz vakit, birinci daireye başka bir daire eklenmiş ve birbirine geçmiş iki daire ortaya çıkmış olacaktır. Neticede kısıtlamalar daha çok ve özgürlükler ise daha kısıtlı olmaktadır. Eğer biz dinde kabul edilmiş olan özgürlüğün Batı özgürlüğü gibi olmadığını söylüyorsak, bu manayı taşımaktadır. Yani bizlerin manevi çıkarlara riayet etme zorunluluğumuzdan ötürü, Batılılar gibi kayıtsız/ölçüsüz olmamız mümkün değildir. Ruh, gerçek insanîyet ve insanın ebedi hayatı ile ilgili bir dizi değerlere riayet etmek zorundayız. Batı kültürü ise, bu değerlerin toplumsal kanunlar ile bir irtibatının olmadığını, devlet ile hükûmet kanunlarının yalnızca toplumun maddi meselelerine yönelik olduğunu ve bunun ötesinin ise devlet ile bir ilişkisinin olmadığını, ahlak ile irtibatlı olduğunu söylemektedir. Dinin kutsal saydığı değerler tehlikede olduğu söylendiği vakit devlet yetkilisi, “Beni ilgilendirmez! Benim görevim sadece halkın maddi çıkarlarını temin etmektir. Din, din adamlarıyla irtibatlıdır, onlar gidip onu korumalıdır; devletin bu meseleler ile bir irtibatı yoktur.” demektedir. Ama devlet, İslam devleti olursa, önce dinin sonra dünyanın geldiğini söyler.

Bundan dolayı bizler, bu iki kültürü irdeleme noktasında çok dikkatli olmalıyız; dinî değerler konusunda ayağımızın sürçtüğünü gördüğümüz

ve kendimizde gevşeklik hissettiğimiz yerde, bunun materyalist kültüre daha yakınlaştığımızdan ve İslam'ın gerçekliğini unuttuğumuzdan kaynaklandığını bilmeliyiz. Bu devrim, sadece maddi ihtiyaçları temin etmek için yapılmadı, gerçekte İslam'ın ihya edilmesi için yapıldı. Şehitlerin bütün bu fedakârlıkları, kanlarını akıtmaları, İslam'ın hayatta kalması içindi; yalnızca maddi refahın, iktisadi ve siyasi gelişmenin olması için değil. Bu şehitler, İslam kültürünün gelişmesi için canlarını verdiler. İslam devleti için İslam'a ve İslami değerlere özen göstermek öncelik taşımalıdır. Bazıları, dinî metinleri kötü tefsir ediyorlarsa, kelimeleri birbirinden koparıp parçalıyorlarsa ve çeşitli hedeflerden ötürü gerçekleri tahrif ediyorlarsa, bizim onlarla bir işimiz yoktur. Biz, aziz Müslümanlardan dinin kapsamının ne ölçüde olduğuna, dinî değerlerin ne kadar önemli olduğuna ve bunların korunması için ne kadar fedakârlık yapmak gerektiğine dikkat etmelerini istemekteyiz. Halkımız bu konuları bilmektedir; ancak bir âlim, toplumda manevi bir hastalığın yayılmakta olduğunu hissettiği an feryat etmeli ve uyarıda bulunmalıdır.

On Yedinci Oturum

TEŞRÎ RÛBÛBİYETİN HÂKİMİYET VE YASAMA İLE İRTİBATI

1- Önceki Konunun Özeti

Bir düzenin İslami olması, o düzenin İslami hedefler doğrultusunda ve İslam'ın belirlediği metot ile hareket etmesine bağlıdır. Bundan dolayı İslami bir devlet yasama, yargı ve yürütme organları, izlenilen çizgi ve renk itibariyle ilâhî ve İslami olmalıdır. Kurumların ilâhî ve İslami olmasının ne anlama geldiğiye kısaca söylenmişti.

Yasaların öncelikle İslami hedefler doğrultusunda olması ve Allah tarafından direkt olarak ya da peygamber vasıtasıyla veya onun masum halifeleri yoluyla konulmuş kanunlar ile çelişmemesi gerektiği, ikinci olarak da genel manasıyla yargı kurumunu da kapsayan kanunu uygulayan şahıs veya kurumun, ilâhî düzen yoluyla tayin edilmesi; ya Peygamber gibi Allah tarafından direkt olarak atanması ya da Allah tarafından peygamber veya masum imam vasıtasıyla atanmış olması veyahut daha önce genel olarak ve zamanın tanıdığı fırsat kadarıyla kendisine değinilen velayet-i fakih nazariyesindeki genel atama yoluyla atanmış olması gerekmektedir. Bunlar İslam'ın siyasi teorisinin açıklandığı oturumlarda söylendi.

2- Ana Usullerin Belirlenme Zorunluluğu

"Doğru ve sağlam bir toplumsal düzen, yukarıdaki yönetim tasviriyle uyuşmalıdır." iddiasını kanıtlamak için daha önce şöyle söylemiştik: Bu meseleyi fikhımıza ve itikadî temellerimize inanan kimselere kanıtlamak istediğimiz zaman, şer'î deliller ile ve bunların hepsinin başında da Kur'ân-ı Kerim'in ayetleriyle bunu yapmalıyız. Ancak İslam dininin hakkaniyeti-

ni veya bu nazariye uyarınca var olan temel usulleri kabul etmeyen bazı kimselerin varlığından ötürü, böyle şahıslara bu nazariyeyi kanıtlamak istediğimiz takdirde, doğal olarak öncelikle bu konunun ana usullerine değinmeli ve ilk önce onları ispatlamalıyız. Ana usullerden kasıt ilk açık gerçeklerden başlayıp, bu nazariye ile sonuçlanan bir dizi ilkedir.

Delilli muhasebe yöntemine veya matematik önermeleri ispat metoduna aşına olanlar, matematiksel konuların şu örnekteki gibi işlendiğini bilmektedirler: İlk önce asıl mevzu sıfatıyla bir önerme açıklanır ve onun esasınca ikinci önerme ispat edilir ve ikinci önerme, üçüncü önerme karşısında yine bu hâli alır. Böylece üçüncü ve dördüncü önermeler ile aşamalı olarak ileriye gidilir. Yirminci önermenin ispatlanması isteniyorsa, ondan önce on dokuzuncu önermenin ispatlanmış olması gerekir ve aynı şekilde on dokuzuncu önermenin ispatı için önceki önermenin ispatına ihtiyaç vardır. Bizim muhatabımız olan ve kendisine bir matematik önermesini ispatlamak istediğimiz bir şahsın, önceki önermeyi ne ölçüde kabul ettiğine bakmalıyız. Böylelikle onları ana usuller ve kanunun temelleri olarak belirleyebiliriz. Aksi hâlde eğer her önermeyi ispatlamak için, önceki önermeleri tekrar etmek istersek ve iki nokta arasındaki en az mesafenin, doğru çizginin tanımı olduğunu veya iki paralel çizginin tanımının, her ne kadar uzasalar dahi kesişmeyen iki çizgi olduğunu her önermede açıklarsak, yeni konulara ve daha fazla araştırmaya sıra gelmez ve önceki konuları sürekli tekrar eder dururuz.

Bunun için aklî bir önermeyi ispatlamak istediğimiz zaman, onun ana usullerine değinmemiz gereklidir ve bu ana usuller, daha önce başka bir bilim veya başka bir konuda ispatlanmış olmalıdır. Örneğin kanunun Allah'a dayalı olması gerektiğini söylediğimiz zaman, önceden Allah'ın varlığının ispatlanmış olması lazımdır. Bundan dolayı bir kimse Allah'ın varlığı ilkesini ben kabul etmiyorum derse, onunla kelam ilmi çerçevesinde tartışmalı ve ona Allah'ın mevcut ve bir olduğunu ve O'nun rubûbiyet hakkının bulunduğunu ispatlamalıyız. Böylece devlet bahsinde, devletin Allah Teâla'ya istinat edilmesinin zorunluluğunu ispat edebiliriz. Bundan dolayı eğer ilk usullerden başlamak istersek, konular tekrarlı ve usandırıcı olacaktır. Zorunlu olarak, kabul edilen en yakın usulü belirtmekle yetinmeli ve uzak konuları kendileriyle irtibatlı bilimlere bırakmalıyız. Elbette bu, matematik önermesindeki onuncu asıldan başladığımız zaman, ön-

ceki önermeleri ispatlayamayacağımız manasında değildir; bilakis daha önce onlar ispat edilmiştir ve ispat edilen o usuller uyarınca sonraki neticeye ulaşmaktayız. Bu noktanın beyan edilmesinin sebebi bazen kıyıda köşede bir takım şahısların, "Siz bu konuları kendi esaslarınız uyarınca söylemektesiniz ve başkaları bunları kabul etmemektedir." demeleri hasebiyledir. Bundan dolayı, muhatabımızın kesin olarak kaç ilke ve önermede bizim ile uyuşması gerektiği belirtilmelidir ki böylece onların esasınca başka önermelerin ispatlanması mümkün olsun. Eğer ilk usulleri kabul etmiyorlarsa, dönmeli ve başka bir bilimde o öncülleri ispatlamalıyız.

Bir konuşmamızda, Batı ülkelerinde de Allah'a inanan kimselerin çok olmasına rağmen Batı kültürünün Hümanizm ve Liberalizm'e dayandığını söylememiz ve onu ateist bir kültür olarak değerlendirmemiz, bazılarınca eleştirilmiştir. Ben, defalarca Batı kültürü sözünü kullananların coğrafi olarak batıyı kastetmediklerini ve Batı'da yaşayan herkesin bu şekilde düşündüğünün ima edilmediğini söylemişimdir. Orada da dindar, Allah'a inanan ve ahlaki değerlere bağlı kimseler mevcuttur ve biz onlara saygı duymaktayız. Ancak Batı toplumlarında pratikte yaygın olan şey, bu usullere dayalıdır. Bazen bilinçli olarak, kendi kültürlerini bu usullere dayandırmamaktadırlar. Yani kendileri de hangi mantık uyarınca konuştuklarını bilmemektedirler. Tahlil ve analiz ehli olan kimseler, bu düşünce tarzının alt yapısının ne olduğunu sezmektedirler. Aynı şekilde, geçen oturma-oturma, sentezcilik konusu hakkında, bazılarınca değişik mekteplerden bir takım konuları aldıklarını ve bunları birbirine katarak yeni oluşumlar oluşturduklarını ve bunu yaparken de bunların temellerini önceden ispatlamayı ve bu konuların birbirleriyle uyuşmadıklarına ve bağdaşmadıklarına bakmadıklarını söylemişim. Genel olarak, bu konuyu belirtmeyi gerekli görüyorum; eğer bir kimse bizim açıklamalarımıza bir bütün olarak dikkat ederse, bu eleştirilere takılmayacaktır.

Netice itibariyle, İslam'ın önerdiği bu siyasi düzenin akla ve hikmete en uygun düzen olduğuna dair deliller getirmekteyiz. Burada tabii olarak Allah'ın varlığı ilkesini ve ilâhî sıfatları kesin olarak kabul etmekte ve sonra bunlar uyarınca bu konuyu ispatlamaktayız. Eğer Allah'ın mevcudiyetini veya onun sıfatlarından bazılarını kabul etmeyen kimseler varsa, kelimine müracaat etmelidirler. Çünkü mevcut bahsimiz kelami bir bahis değildir; bilakis siyasi felsefe ile irtibatlıdır; bundan dolayı doğal olarak burada kelami konulara değinmeyiz.

3- Allah'ın Hâkimiyeti ve Teşriî Rubûbiyet

İslam devletinin siyasi düzeninin Allah Teâla'nın hâkimiyeti temeline dayandığına ve gerçekte bu bakışın Allah-u Teâla'nın teşriî rubûbiyetine uymaktan kaynaklandığına değinmiş idik. Bu konunun açıklanması doğrultusunda, şüphesiz sadece İslam'ın değil, aksine bütün ilâhî dinlerin sloganının tevhid olduğunu hatırlatıyorum. "La ilahe illallah" kelimesi Hz. Peygamber'in asli sloganıydı. Diğer bütün dinlerde de her ne kadar bazı tahrifler olsa da bu slogan dile getirilmiştir. Bu doğrultuda şu sorulmaktadır: La ilahe illallah'ın manası nedir? Bazıları, tevhidin manasının, insanın bu cihanı yaratanın bir olduğuna inanması anlamında olduğunu düşünmektedir. Gerçekten tevhidin yegâne manası bu mudur? Yani Allah'ın dışında hiçbir yaratıcı yoktur. İslam'daki tevhitte ölçü, sadece yaratmadaki teklik midir? Yıllar önce "İslam'ın inançsal ve değersel düzeninde tevhid" adıyla bu mekânda yapmış olduğumuz bir dizi konuşmalarda, tevhidin dairesinin, insanın sadece âlemin yaratıcısının birliğine inanmasıyla sınırlı olmadığını söylemiştik. İslam'da kabul edilmiş olan tevhidin manası bununla sınırlı değildir. Mekke müşrikleri de yaratmadaki tevhide inanmaktaydılar. Allah Teâla bu konu hakkında buyuruyor ki:

﴿وَلَيْنُ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولَنَّ اللَّهُ﴾

"Gökleri ve yeri kim yarattı?" diye soracak olsan, tartışmasız "Allah" diyeceklerdir.¹

Aynı şekilde Allah'ın varlığına inandığı ve yaratmadaki tevhidi kabul ettiği hâlde, yine de Allah, şeytanı kâfirler zümresinden saymaktadır,² İblis'in Allah ile Kur'an-ı Kerim'de beyan edilen konuşmasından onun hem yaratmadaki tevhitte tekvinî rubûbiyete; hem de mead ve kıyamete inandığı anlaşılmaktadır.

﴿قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمٍ يُبْعَثُونَ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ. إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ
قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾

Dedi ki: "Rabbim! Öyleyse onların dirileceği güne kadar bana süre

1- Lokman / 25

2- Bakara / 34

**tanı.” Dedi ki: “Öyleyse, sen (kendisine) süre tanınanlardansın.”
“Bilinen günün vaktine kadar.” Dedi ki: Rabbim. Beni kışkırttığın
şeye karşılık, andolsun, ben de yeryüzünde onlara, (sana başkaldır-
mayı ve dünya tutkularını) süsleyip-çekici göstereceğim ve onların
tümünü mutlaka kışkırtıp-saptıracağım.”¹**

Bu anlamda, şeytan da yaratılıştaki tevhide ve Allah Teâla'nın tekvinî rubûbiyetine ve meada inanmaktaydı. O zaman hangi etkenin onun küfre girmesine sebep olduğu görülmelidir. Şeytanın küfre girme sebebini öğrenebilmemiz için, ilk önce İslam'da tevhidin kapsamını, yani İslam'ın nazarında bir insanın muvahhid sıfatıyla kabul edilmesi konusunu işleyip öğrenmeliyiz. Bu yaratıcının, tekvinî rabbin, teşriî rabbin ve mabudun birliğine inanmaktan ibarettir. Yani insan hem yaratıcıyı bir bilmeli, O'nu hem dünyayı yaratan hem onda tasarruf sahibi olan ve hem de kanun koyucu olarak bilmelidir. Buna ilave olarak insan, uluhiyet ve ubudiyette tevhide inanmalı ve sadece Allah'ı tapınmaya layık görmelidir. Tevhidin kapsamının tanınmasıyla, şeytanın küfre girme sebebini tekvinî rubûbiyeti inkâr etmek olmadığı, teşriî rubûbiyeti inkâr etme olduğu aydınlanmış olmaktadır.

Aynı şekilde Allah Teâla, Resulüne Ehlikitap ile konuştuğu vakit, onları kendisi ve onlar arasındaki ortak inanca yani Allah'ın vahdaniyetine ve O'nun eşsiz zatına tapınmaya çağırmasını emretmekte ve ardından Allah, başka bir cümle buyurmaktadır. O cümlelerin içeriği, Ehlikitap'ın Allah'ın dışındaki başka bir teşriî rubûbiyete inanmasının yasaklanmasıdır ve gerçekte bu inançları, onların küfre sapmalarına yol açmıştır.

﴿ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾

De ki: “Ey Kitap ehli! Bizimle sizin aranızda müşterek (olan) bir kelimeye (tevhide) gelin. Allah'tan başkasına kulluk etmeyelim, O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım ve Allah'ı bırakıp bir kısmımız (diğer) bir kısmımızı rabler edinmeyelim.”²

1- Hicr / 36-39

2- Âl-i İmrân / 64

Yukarıdaki ayetin tefsiri hakkında nakledilen bazı hadislerde, Ehlikitap'ın kendileri gibi bir takım insanları kendi yaratıcıları bilmedikleri, ancak âlim ve rahiplerini kendi teşriî rableri seviyesine çıkarttıkları ve onların hükmünü Allah'ın hükmü olarak bildikleri belirtilmiştir. Kur'ân, kayıtsız ve şartsız olarak âlim ve rahiplere itaat etmeyi, onları Rab edinme olarak değerlendirmektedir. Yani kayıtsız ve şartsız olarak büyüklerinize itaat etmeyiniz. Çünkü bu bir çeşit şirk'tir. Ama bu şirk yaratış ve rubûbiyetteki şirk cinsinden değildir. Aynı şekilde bu, ulûhiyet ve ubudiyetteki şirk de değildir. Çünkü onlar âlim ve rahiplerine ibadet etmiyorlardı. Bu şirk, teşriî rubûbiyettir. Yani onlar Allah'ın yanında, başka kanun koyuculara da inanmaktaydılar. Onlar, "Kendimiz gibi başka fertler de kanun koyma hakkına sahiptir." demekteydiler. Yani sadece Allah'ın kanununun muteber olması ve onun her söylediğine itaat edilmesi diye bir şey yoktur. Şeytanın "ben ondan daha hayırlıyım, ben Âdem'e secde etmemeliyim" deyip, teşriî rubûbiyeti inkâr etmesinde olduğu gibi... Allah'ın "Âdem'e secde et" demesiyle beraber o, "Ben Adem'e secde etmiyorum, çünkü ondan (insandan) daha iyiyim." demiştir. Yani Allah'ın bu hüküm ve emri şeytan tarafından kabul edilmemiştir. Başka bir ifadeyle şeytan, hâkimiyet hakkını Allah'a özgü bilmemiştir. İşte bu olay İblis'in küfre girmesine sebep olmuştur ve bunun haricinde söylediğimiz gibi o, Allah'ı, rubûbiyeti ve ahireti inkâr etmiyordu. İblis'in küfre girmesinin nedeni, Allah'ın mutlak hâkimiyetini inkâr etmesiydi. İslam'ın Ehlikitap'tan bazılarını isnat ettiği ve onu terk ederek tevhide dönmelerini istediği küfür, teşriî şirk'tir. Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi:

﴿ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا ﴾

Onlar, Allah'ı bırakıp bilginlerini ve rahiplerini rabler (ilahlar) edindiler ve Meryem oğlu Mesih'i de. Oysa onlar, tek olan bir ilaha ibadet etmekten başka bir şeyle emrolunmadılar.¹

Onlar, (Ehlikitap) hiçbir zaman büyüklerinin karşısında yere kapanmadılar, onlara secde ve ibadet etmediler. Bilgin ve rahiplerini rab edinmelerinden kasıt, onlara körü körüne, kayıtsız şartsız itaat etmeleri ve gerçekte, kanun koymayı Allah'a özgü bilmemeleridir.

4- Halis Tevhidin Anlamı

Söz konusu edilen şirklere bulaşmamış ve karışmamış olan tevhide arı ve halis tevhit denir. Yani ne İblis'in düştüğü şirke ve ne de Ehlikitab'ın düştüğü şirke bulaşmış olmamalıdır. İslam'da tevhit yaratıcının, tekvinî rabbin ve mabudun birliğine inanmakla birlikte, teşriî rabbin birliğine inanmayı da kapsamaktadır. Bu dört unsur, İslami tevhidin temelleri sayılmaktadır. Bunlardan biri zedelenirse, gerçek tevhit oluşmayacaktır. Eğer bir insan, Allah ile birlikte başka bir yaratıcının veya başka bir tekvinî rabbin varlığına ve onun kendisinin âlemi idare ettiğine ya da hâkimiyet veya ibadet hakkının olduğuna inanursa, İslam'ın sunduğu tevhitten çıkmış olacaktır.

Öyleyse teşriî rubûbiyetteki tevhit, İslami tevhidin temellerinden biridir ve teşriî rubûbiyetteki tevhide inanmaksızın, İslami tevhit oluşmaz. Bir şahıs görünüşte Allah'ı ve Peygamber'i kabul edebilir ve hatta onun İslami hükümler uyarınca, tahir olduğuna da hüküm edilebilir, ama bu hükümler zahirîdir ve yalnızca bu dünyada Müslümanlar zümresinden sayılması ölçüsünce etkisi vardır.

İlmihalde bir şahıs kelime-i şahadet getirirse Müslüman olduğu, taharetine hüküm edildiği, onun ile evlenmenin caiz olduğu ve onun kestiği hayvanın da helal olduğu yazılır, ancak, bu kelime-i şahadeti söyleyen herkesin kesinlikle cennetlik olduğu ve cehennem azabından kurtulduğu manasında değildir, bilakis buna ek olarak dinin zorunluluklarını kabul etmesi ve onlara uyması gerekmektedir. Yoksa Allah ve Peygamber'e şahadet getirmekle mesele kapanmamaktadır. Bir şahıs ahireti inkâr ederse Müslüman olur mu? Veya namazı ve zekâtı inkâr ederse Müslüman olabilir mi? O hâlde Allah'a ve Peygamber'e şahadet getirmek, yalnızca Allah'tan gelenlere inanmanın ve zahirde Müslüman olmanın gösterge ve alametidir. Ama insan kalpten Allah'a inanmıyorsa yahut ahireti kabul etmiyorsa ya da İslam'ın gereklerini kalben kabul etmiyorsa, zahirde Müslüman olsa ve Müslümana davranıldığı gibi ona davranılsa da o, batında kâfirdir.

Öyleyse zahirî anlamdaki İslam ayrı bir konu ve uhrevi azaptan kurtulmanın vesilesi olan gerçek iman ise bir başka konudur. Tevhidin ölçülerinden birinin teşriî rubûbiyetteki tevhit olduğu söylendiği vakit, bundan kastedilen uhrevi saadetin kaynağı ve ebedi azaptan kurtulmanın vesilesi olan tevhittir. Aksi hâlde zahirî hükümlerin ispatlanması için şahadeteyni (Allah'a ve Peygamber'e şahadet getirmeyi) söylemek yeterlidir.

5- İslam'da Kanun Koyucu ve Hâkimiyet

İslami bakış ve teşriî rubûbiyet uyarınca, yegâne kanun koyucunun Allah olması gerektiği ve Allah'ın yanında başka bir kimsenin kanun koyma hakkına sahip olmadığı söylenmelidir. Burada şöyle bir soru akla gelmektedir: Acaba başka hiçbir çeşit kanun koyuculuk meşru değil midir? Buna daha önce değinilmiş ve şöyle denilmişti: Allah'ın belirlediği çizgi dışına çıkmamak ve O'nun belirlemiş olduğu doğrultuda olmak koşuluyla ve de Allah'ın izniyle bazı kimselerin kanun koyma hakları vardır. Ve bu kanun Allah'ın izniyle gerçekleştirilmiş olduğundan muteber olacak ve icra zorunluluğu doğacaktır.

﴿ وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ لِنَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكُذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴾

Dillerinizin yalan yere nitelendirmesi dolayısıyla şuna helal, buna haram demeyin. Çünkü Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Şüphesiz Allah'a karşı yalan uyduranlar kurtuluşa ermezler.¹

Öyleyse kendiliğimizden filan şeyin helal ve filan şeyin de haram olduğunu söylememeliyiz; helal ve haram sizin görüş ve zevkinize tabi değildir. Bu bir çeşit şirkittir; Allah'ın ne dediğine bakmak gereklidir. Çünkü Allah Teâla şöyle buyuruyor:

﴿ قُلْ أَلَّهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ ﴾

De ki: "Allah mı size izin verdi, yoksa Allah hakkında yalan uydurup iftira mı ediyorsunuz?"²

Allah Peygamberine kanun koyma, halka emir verme ve sakındırma izni vermiştir.

﴿ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ ﴾

Allah'a itaat edin ve elçiye itaat edin...³

1- Nahl / 116

2- Yunus / 59

3- Nisâ / 59

﴿مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾

Kim Resule itaat ederse, gerçekte Allah'a itaat etmiş olur.¹

Elbette Allah Resulü de gönlüne göre hareket etmemektedir. Bilakis onun hareketi ilâhî ilham ve vahiy esasınca idi. Ayetin nazil olmadığı bazı zamanlarda Allah Resulü, ilâhî ilham ve Kur'ân dışındaki vahiy vasıtasıyla Allah'ın teşriî iradesine ulaşmaktaydı.

﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ. إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾

O hevasından (kendi istek, düşünce ve tutkularından) konuşmaz. O, (söyledikleri), yalnızca vahyolunmakta olan bir vahiydir.²

Bundan dolayı eğer bir şahıs Allah tarafından izinli olarak kanun koyarsa, onun koyduğu kanun saygındır ve uygulanma zorunluluğu vardır. Ehlibeyt'e tabi olan Müslümanlar, Hz. Peygamber'e (s.a.a) verilmiş olan böyle bir iznin, masum Ehlibeyt İmamları'na da verildiğine inanmaktadırlar. Kalam ilminde bu konunun ispatlanmasına yönelik açık deliller getirilmiştir. Bunlardan bir tanesi de Sakaleyn hadisidir:

Ben size iki emanet bırakıyorum. Eğer onlara sarılır bağlı kalırsanız, benden sonra asla sapıklığa düşmezsiniz; onlar Allah'ın kitabı (Kur'ân) ve Ehlibeyt'imdir.³

Biz burada Şia inancını açıklama ve ispatlama amacını gütmüyoruz; sadece değinme amacıyla belirtiyorum: Şia düşüncesinde kabul edilmiş bu usule inanan kimseler, Hz. Peygamber'in dışında masum Ehlibeyt İmamları'nın da böyle bir izne sahip olduklarını kabul etmektedirler. Bunun mukabilinde ise, bazı kimseler sadece Allah Resulü'nü masum ve itaati farz olarak kabul etmektedirler. Ama bu düşünce farklılığı bizim konumuz için önemli bir değişiklik oluşturmamaktadır. Allah Resulü'nün zamanında olduğumuzu ve onun bir valiyi bir şehre tayin ettiğini ve ona itaat edilme emri verdiğini farz edelim. Peygamber'e itaat etme bağlamında o valiyi itaat etmek farz olur muydu, olmaz mıydı? Ona itaat etmenin

1- Nisâ / 80

2- Necm / 3-4

3- Sakaleyn Hadisi

Peygamber'e, Allah'a ve Allah'ın hâkimiyetine itaat etmekle bir farkı söz konusu mudur? Tabii ki, farkın olmadığı doğrudur. Çünkü o şahıs Allah tarafından tayin edilmiş bir peygamberin elçisidir. Bizim inancımıza göre, masum Ehl-i Beyt İmamları da bu yetkiyi taşıdığından günümüze de prensip olarak bazı özellikleri taşıyan; mesela masumlara en fazla benzeyen fertler içinde en layık olan kimse onlar tarafından yetkili kılınmış ve atanmışlardır. Bu inanç, ister Ömer b. Hanzala'nın makbulesi¹ veya Ebu Hatice'nin merfuası² ve diğer hadisler ile ispatlansın isterse de akli deliller ve fakihlerin değişik beyanlarıyla kanıtlanmış olsun fark etmez. Her ikisi de kabul görmektedir.

O hâlde teorinin aslı şundan ibarettir: Hz. Peygamber'in (s.a.a) mübarek hayatları döneminde, İslam'ın hâkim olduğu bölgeleri imar etmesi ve yönetmesi için görevlendirdiği şahsa itaat etmek bölge halkı için nasıl farz idiye veya Hz. Ali'nin (a.s) hilafetleri döneminde yönetici ve vali sıfatıyla Bahreyn, Ahvaz, Mısır ve diğer İslam bölgelerine atadığı şahıslara itaat etmek farz idiye; gaybet zamanında da fıkıh ve siyasette Malik-i Eşter gibi kimselerin yönetici olma, İslam toplumunu idare etme salahiyet, liyakat ve kapasiteye sahip kimseler, velayet-i fakih delilleri esasınca, hükûmet konusunda yetki sahibidirler ve onlara itaat etmek de bizlere farzdır.

Bunun Allah'ın teşrî rubûbiyeti ile bir uyumsuzluğu yoktur; bilakis onların hâkimiyetleri ilâhî rubûbiyetin yönlerinden biridir. Çünkü Allah, Peygamberine emirde bulunmuş ve Peygamber de o valiye emirde bulunmuştur veya masum imam, kendi özel veya genel halifesine bu izni vermektedir, onlara itaat etmek bize farzdır. Başka bir deyişle, valiye itaat etmek demek, Peygamber'e ve Allah'a itaat etmek demektir, o valiye muhalefet etmek Peygamber'e muhalefet demektir; Peygamber'e muhalefetse, Allah'a muhalefet etmek demektir. Aynı şekilde veliyy-i fakihe itaat etmek masum imama, Peygamber'e ve neticede Allah'a itaat etmektir ve ona muhalefet etmek, masuma ve Allah'a muhalefet etmek demektir. Bu mana, Ömer İbn Hanzala'nın makbulesinde açıkça beyan edilmiştir. İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır:

1- Makbule: Senet silsilesinde kopukluk olan, ama ulema tarafında kabul edilen hadis çeşidi.

2- Merfua: Senet silsilesi direkt bir şekilde masuma ulaşan hadis çeşidi.

Aranızda bizim rivayetlerimizi nakleden, helal ve harama dikkat eden ve bizim hükümlerimizi bilen kimseye bakınız; onun hükmüne uyunuz; ben onu size hâkim tayin ettim. O hâlde eğer o bizim hükmümüze göre hareket eder de biri onu kabul etmezse, Allah'ın hükmünü hafife almış ve bizi reddetmiştir ve her kim de bizi reddederse, Allah'ı reddetmiştir ve bu, Allah'a şirk koşma derecesindedir.¹

İmam Cafer Sadık'ın (a.s) “şirk derecesindedir” diye buyurmasının sebebi şudur: Şirk tevhidin karşısında yer almaktadır ve tevhidin usullerinden biri de, teşriî rubûbiyetteki tevhitir. Bu anlamda biz, Allah'ın hâkimiyetini ve onun hâkimiyetinin doğrultusunda Peygamber'in, masum imamın ve Allah tarafından veya masum imam tarafından atanmış kimselerin hâkimiyetini kabul edersek, teşriî rubûbiyetteki tevhid kabul etmiş demektir ve eğer onları reddedersek, teşriî rubûbiyette şirke duçar olmuş oluruz. O hâlde yukarıdaki hadiste “bizi reddetmiştir”den kasıt şudur: Eğer bir kimse halkı yönetmek için atanmış fakihleri (âlimleri) reddederse, imamları reddetmiş gibidir. Yani bir şahıs “ben velayet-i fakihî kabul etmiyorum” derse, o şahıs “ben masum imamı kabul etmiyorum” demiş gibi olur ve eğer bir fert masum imamı kabul etmezse, Allah'a bir çeşit şirk koşmuş olur. Çünkü o Allah'ın teşriî rubûbiyetinin bir yönünü inkâr etmiştir. Elbette bu şirk, manevi ve batnîdir ve de söz konusu ferdin necis olmasını gerektirmez. Bir şahıs, hâkimiyetin asıl olarak Allah'a özgü olduğunu kabul ederse, ikinci merhalede Allah Resulü'ne özgü olduğunu da kabullenmelidir. Allah'ın hâkimiyeti doğrultusunda Allah Resulü'nün, masum Ehlibeyt İmamları'nın ve onların halifelerinin hâkimiyetleri meşruiyet kazanmaktadır.

Bu silsile yoluyla bu konu ispatlanmış olmaktadır. Eğer biz hâkimiyetin meşruiyetini başka bir yolla temin etmeyi düşünürsek, gerçekte hâkimiyet konusunda bir çeşit şirke inanmış oluruz. Bundan dolayı İslam düzeninin, ilâhî kanunlar esasınca ve Allah tarafından yetki verilmiş bir önder aracılığıyla yönetilmesi gereğine yönelik getirilen akli delil, ilâhî teşriî rubûbiyettir. Tevhidi doğru anladığımız takdirde, bu neticeye ulaşılmış olacaktır. Eğer bazıları bu neticeyi inkâr ederlerse, gerçekte onların inançlarında sorun vardır, tevhit inançları arı değildir, şirk ile karışmıştır. Biri çıkıp da toplumun kanunlarının ilâhî kanunlar olması gereğindeki sır ne-

1- el-Kâfi, c.1, s.68

dir diye sorabilir. Bazı şahıslar, Allah'ı ve O'nun kanununu kabul etmez, kendileri kanun koyar ve icra ederlerse toplum ıslah olmaz mı? Öyleyse dünyadaki toplumlar, Allah'ın kanunlarına bağlanmaksızın kendi hayatlarını nasıl düzene sokuyorlar? Bu, birçok aydının ortaya attığı ve kanunun Allah tarafından olmasının ne lüzumu var dediği bir şüphedir. Onlar, halkın kendi akılları ile kanun koyup ona göre hareket edebileceklerine ve hiçbir sorunun da meydana gelmeyeceğine inanmaktadırlar.

6- Kanun Koyuculuğun Allah'a Özgü Olmasının Delilleri

Bu şüphenin cevabının verilmesi açısından insanın bir varlık olduğuna, ancak çeşitli organ, uzuv ve yönlere sahip bulunduğuna ve bunlarınsa birbirleriyle bağlantılı ve irtibatlı olduğuna dikkat etmek gerekir. İnsanın yalnızca iktisadi boyutu yoktur. Dolayısıyla insan ekonomiye yönelik bir kanun koyduğu ve toplumunun ekonomik boyutunu düşündüğü zaman, işi düzenlenmiş sayılmaz.

Toplumun ekonomisinin siyasetiyle, siyasetinin toplumsal ve medenî kanunlarıyla, medenî kanunlarının ceza kanunlarıyla, bunların hepsinin de uluslararası kanunlarla ve bir bütün olarak bunların insanın manevi, ruhi ve ahlaki boyutuyla sağlam ve güçlü bir irtibatı vardır. İnsan on varlık değildir ve on ruh da taşımamaktadır; insanın çeşitli yönleri ve değişik boyutları olan bir ruhu vardır; bunların da birbirleri ile bağları vardır. Öyleyse bir boyutta bir eksiklik bulunursa, sırasıyla diğer boyutları da etkileyecektir. İnsanı yaratan Allah, toplumsal hayatı ona kaçınılmaz kılmış ve toplumsal hayatın gerçekleşebilmesi için insan fitratında bir takım etkenlere yer vermiştir. Böylece insanın tabii ve fitri bir şekilde toplumsal hayata yönelmesi mümkün olmaktadır. Bundan dolayı, Allah'ın insanı yaratmasında bir hedefi bulunmaktadır ve o hedef, insanı toplumsal hayatın çatısı altında insani yüceliğe erişmesi, ruhi ve manevi boyutunun hizmetinde olan vücudunun bütün boyutlarını tekâmüle erişmesi doğrultusunda geliştirmesi ve sonuçta istenilen kemal derecesine ulaşmasıdır.

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾

Ben, cinleri ve insanları yalnızca bana ibadet etsinler diye yarattım.¹

1- Zariyat / 56

Bu söylenenler, tevhit ve rubûbiyet ile ayrılmaz bir bağı bulunan ibadetin gölgesinde gerçekleşmelidir; aksi hâlde insani yüceliğe ulaşamaz. Elbette bu suretin dışında görünüşte toplumda irdelenmesi gereken bir düzen oluşabilir. Sembollerinin Amerika olduğu ülkelerdeki düzen buna bir örnek teşkil etmektedir. Dünyanın medenî devletlerinin numunesi olan Amerika'da, bütün liselerde silahlı polis vardır; buna rağmen o okullarda her gün onlarca cinayet işlenmektedir. Bu beşerin sağladığı düzenin ta kendisidir ve aynı şekilde çok daha çirkin ve tiksindirici fesat ve cinayetler de vardır.

Hatta eğer ilâhî kanunlar uygulanmaksızın ve insanın manevi boyutuna ehemmiyet vermeksizin bir toplumda zahirî ve medenî bir düzen oluşursa, yine de insan hayatı nihai hedefine ulaşmamış olur. İnsan hayatı, karıncanın hayatı gibi midir? Bu düzen, emniyet, ilerleme, kalkınma, bilim, sanayi ve teknolojilerin tümü, insan ruhunun yücelmesi ve Allah'a yaklaşması için bir vasıttır. Bu ilişkileri kim iyi bir şekilde anlayabilir? İnsanın yediği hangi çeşit yemeğin ve hangi yaşam tarzının Allah'a yaklaşımda tesirli olacağını kim söyleyebilir? Domuz eti yemenin ve şarap içmenin bizim saadetimize etki yapıp yapmayacağını kim belirleyebilir? Dünya doktorları her ne kadar tıpta ilerlemiş olsalar da fazla alkol kullanmanın sadece beyin hücrelerine zarar verebileceği neticesine ulaşmışlardır. Ama onlar, alkolün insanın nihai saadetine zarar verip vermediğini bilmemektedirler. Zira bu alanda tecrübeleri yoktur ve aslında bu mesele tecrübe edilecek türden konular değildir. İnsanın hayat kanunları, onun hayatının bütün yönlerini gözetecek, onun sadece bedensel sağlığı, ekonomik ve siyasi durumunun iyileşmesi ile yetinmeyecek, bunları diğer insan boyutlarından ayrı gözetmeyecek, bütün boyutların irtibatını beraberce düzenli ve uyumlu bir düzende sağlayacak şekilde sağlanmalıdır. Bu boyutlar arasında bağlantıları kurmak ve onları nihai yücelme yönüne sevk etmek için gerekli yüce ilim, sadece yaratıcı olan Allah katında, O'nun bilgisinde ve O'dan başka kimsede de yoktur. Bu yüzden kanunu Allah'ın koyması lazımdır. Buna ek olarak, hangi kanun koyucu, kanun koyarken kendi şahsi çıkar ve menfaatlerini göz ardı edecektir? Gücü ele geçiren her grubun, kendi çıkarlarına uygun kanun koydukları ve uyguladıkları aşikârdır. Örneğin gördüğümüz şu İslam ülkelerinde, bir hükûmet yönetime gelir gelmez yeni kararname ve genelgeler koymakta; bu da, genel-

de işi elinde bulunduran grubun lehine olmaktadır. Bunların solcu ya da sağcı olmaları fark etmez; bu insan doğasının özelliğidir ve her hâlükârda bütün insanlar masum değildirler.

Bu meselelerin kendisi için bir fayda taşımadığı, ferdî ve grupsal yönelişlerden yoksun olabilen biri vardır ve O da sadece Allah'tır. O'ndan başka her kim bir kanun koyarsa o kanunun, kendi faydasına veya zararına olma ihtimali vardır; ama Allah'ın kanunlarının kendisi için yarar ve zararı söz konusu dahi değildir. O, sadece insanların fayda ve zararını gözetmektedir. Öyleyse bir yandan, Allah'ın ilmi sonsuzdur ve öbür yandan O, kanun koymaktan dolayı bir fayda elde etmemektedir. Buna ilave olarak O'nun insanlara yönelik rubûbiyet hakkı bulunmaktadır ve eğer insan kemale ulaşmak istiyorsa, ilâhî rubûbiyet hakkını eda etmelidir. Elbette bu başka bir konudur. Daha fazla açıklama gerektirmekte ve bunu burada irdeleme imkânına şu an sahip değiliz.

İnsanların birbirlerinin üzerinde belirli hakları vardır ve insanlar karşılıklı haklarını bilmektedirler. Örneğin çiftçi işçisinin üzerindeki hakkını ve işçi de çiftçi üzerindeki hakkını, yönetici halkın üzerindeki hakkını ve halk da onun üzerindeki hakkını bilmektedir. Halk, bu hakları bilmektedir ama Allah'ın insanlar üzerinde bulunan hakkını ve o hakkı eda etmeyi de bilmekte midirler? İslami düşüncenin temelini Allah'ın hakkının bütün hakların üzerinde geldiği konusu oluşturur. Bundan dolayı, ilk önce O'nun hakkı eda edilmelidir ve böylece Allah'ın hakkının gölgesinde insanların hakları eda edilecektir.

Öyleyse konulan kanunlarda insanların haklarını gözetmemiz ama Allah'ın hakkını göz ardı etmemiz mümkün müdür? Esasen Allah'ın hakkı gözetilmediği takdirde, O'nun haklarına yönelik zulüm ve haksızlık yapılmış olmaz mı? Ve bu şükürsüzlük ile insani yüceliğe ulaşılabilir mi? Hangi şükürsüzlük, Kur'ân ayetinin belirttiği Allah'a yönelik şükürsüzlükten daha büyüktür.

﴿ إِنَّ الشِّرْكََ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴾

Şüphesiz şirk, gerçekten büyük bir zulümdür.¹

Zulümlerin en büyüğü, ilâhî rubûbiyet dergâhına yapılmış zulümdür. Bundan dolayı eğer ilâhî hakkı gözetmezsek, büyük bir zulme mürtekip olmuş oluruz. O zaman başkalarına yönelik olarak adaletli olmamız nasıl mümkün olur? İnsan kendi yaratıcısına zulüm ettiği bir durumda nasıl adil olabilir? Ve söylediğimiz gibi, şirklerden biri de Allah'ın dışında başkalarının kanun koyuculuğuna inanmaktır.

Öyleyse, hem Allah'ın bizim bütün çıkarlarımıza yönelik ilminden ve hem O'nun kanun koymada çıkarı bulunmamasından ve hem de insana teşriî rubûbiyet hakkı olmasından ötürü, birinci aşamada Allah'ın kanununa, ondan sonra da Allah tarafından yetkilendirilmiş kimselerin koyduğu kanunlara riayet edilmelidir. Bu da aşağıdaki ayetin kapsamına girmemek için, O'nun verdiği izin çerçevesinde olmalıdır.

﴿ قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلِ اللَّهُ أَدِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ ﴾

De ki: "Allah'ın sizin için indirdiği sizin bir kısmını haram ve helal kıldığınız rızktan, haber var mı? De ki: "Allah mı size izin verdi, yoksa Allah hakkında yalan uydurup iftira mı ediyorsunuz?"¹

Ve başka bir ayette Allah Teâla şöyle buyurmaktadır:

﴿ وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هَذَا حَلَالٌ وَهَذَا حَرَامٌ لِتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴾

Dillerinizin yalan yere nitelendirmesi dolayısıyla şuna helal, buna haram demeyin. Çünkü Allah'a karşı yalan uydurmuş olursunuz. Şüphesiz Allah'a karşı yalan uyduranlar kurtuluşa ermezler.²

Bundan dolayı, ilâhî teşriî rubûbiyet hakkını eda etmek için ilk önce Allah'ın kanununa müracaat edilmeli, sonra onun kanun koymak için kime izin vermiş olduğu veya kimin kanunları icra etme yetkisinin olduğu araştırılmalıdır. Çünkü o kanunların uygulanışı da O'nun emriyle olmazsa, yine Allah'ın kullarının, kendi sahiplerinin izni olmaksızın tasarrufları

1- Yunus / 59

2- Nahl / 116

gerçekleşmiş olacaktır. İlâhî düşüncede, Allah rızasının hilafına olduğu takdirde, kendi vücudumuz üzerinde bile tasarruf etmek caiz değildir. Bu anlamda başkaları üzerinde tasarruf nasıl gerçekleşebilir? Bu yüzden insanın intihar etme hakkı yoktur. Liberal düşünce, “insan kendisinin sahibi olduğundan intihar etme hakkına sahiptir” diyebilir, ama ilâhî düşünce böyle değildir. İnsan kendinin sahibi değildir. Bilakis Allah’ın mülküdür; öyleyse insanın intihar etme hakkı yoktur. Zira Allah, ona böyle bir izni vermemiştir. Allah Teâla’nın insana emanet ettiği ruh ve hayatın insiyatifi bir başkasının elinde değil, Allah’ın elindedir. Öyleyse kendi canını telef etmeye hakkı bulunmayan bir kimse, bir başkasına kendi canını alması için nasıl izin verebilir?

Sahibinin Allah olmasından ve O’nun böyle bir izni vermemesinden dolayı kendi elini kesemeyen veya kendi gözünü kör edemeyen bir kimse, hırsızın elini kesmesi veya bir şahsı cezaevine atması için, başka birisine nasıl izin verebilir? Hiç kimsenin böyle bir hakkı yoktur. Zira insanlar Allah’ın kullarıdır ve Allah’ın izni olmaksızın onlar üzerinde tasarrufta bulunamaz. Öyleyse kanun koyuculukta ve aynı şekilde kanunu uygulamada, Allah’ın izni muteberdir. Özet olarak İslam’ın bu alandaki siyasi teorisi, ilâhî teşriî rubûbiyetin, tevhidin usulü olduğu esasına dayanmaktadır ve eğer biri bu usule uymazsa, şeytanın küfre girmesi gibi küfre girer.

On Sekizinci Oturum

YASAMANIN İSLAM'DAKİ ŞARTLARI VE KONUMU

1- Önceki Konuların Özeti

Önceki oturumlarda İslam'ın siyasi teorisi konusunda iki soruya cevap vermek gerektiğini belirtmiştik. Bunların ilki: Toplumunu yönetmek için kanunun ne gibi bir zorunluluğu olduğu; diğeri ise, iyi kanunun nasıl bir kanun olduğu ve toplumda kanun koymanın ve onu uygulamanın hedefinin ne olduğuydu. Birinci sorunun cevabında, toplum için ahlaki kanunların yanı sıra, devletsel kanunların da gerekli olduğunun, takriben dünyada akıl sahibi olan herkesin görüşü olduğu beyan edilmişti. Ama ikinci soru ve kanunun hedefi hakkında, farklı görüşler öne sürülmüştü. Bazılarının görüşüne göre kanun, toplumda düzeni sağlamak içindir. Bir diğeri görüşe göre ise kanun, sosyal adaletin korunması ve sağlanması içindir. Son olarak liberalizm düşüncesi, kanunun ferdi özgürlükleri korumak için olduğunu belirtmektedir. Yani insanların hayatında asıl olan, herkesin istediği her şeyi yapmasıdır. Ancak pratikte rahatsızlık meydana geldiğinden ve bazı fertlerin, başkalarının kendi özgürlüklerinden yararlanmalarına engel teşkil etmesinden dolayı kanunun fonksiyonu, fertlerin özgürlüklerini güvence altına almak ve rahatsızlıklara engel olmaktır.

Yukarıdaki ölçüler ile ilgili olarak konu boyunca, İslam'ın siyasi teorisinde, düzeni ve emniyeti korumanın, aynı şekilde adaleti sağlamanın ve bunun gibi şeylerin normal hedefler olduğu, İslam'daki yasamada bundan daha büyük hedeflerin gözetildiği açıklanmıştı. Eğer kanunun hedefi bir cümleyle açıklanmak istenirse, "insanın her tür maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılayıp korumaktır" denilebilir. Şüphesiz; manevi çıkarların önemi maddi çıkarlardan daha fazladır. Kanun, Allah'a yaklaşmada

özetle insanların tekâmülünü sağlayacak ve onların Allah'a yönelik hareketlerine engel olacak şeyleri toplumdan kaldıracak şekilde olmalıdır. Genel anlamıyla hedef, insanların hem maddi hem de manevi çıkarlarının korunmasıdır. Bunun ardından da kimin kanun koyucu olması gerektiği noktasında bir başka konuya değinildi. Bu alanda da değişik görüşlerin olduğu ortadadır. Siyaset ve hukuk filozofları arasında genelde müşterek olan iki şart muteberdir: Birincisi, kanun koyucunun kanunun hedefini iyi bilen bir kimse olması ve ikincisi ise bu kimsenin kendi şahsi çıkarlarını toplumun çıkarlarına tercih etmemesidir. Bu iki şartı herkes, az veya çok kabul etmektedir. Her ne kadar kanun için değişik hedefler öngörüyorlarsa da herkes, kanun için öngördüğü hedefe yönelik, kanun koyucunun bu hedefleri iyi tanıyan ve onlara ulaşmanın yolunu bilen bir şahıs olmasını gerekli görmektedir. Böylece o şahsın koyduğu kanun vasıtasıyla bu hedeflere ulaşmak mümkün olur. Buna ek olarak kanun koyucunun ilmi, kanunun hedefine ulaşma yolunu bilebilecek ve bu esas uyarınca kanunları vazedebilecek nitelikte olmalıdır. Kanun koyucu, kendi çıkarlarını toplumun çıkarlarına tercih etmemesi için ahlaki liyakate sahip olmalıdır.

2- Yasama Şartlarının Allah'a Özgü Oluşu

Burada İslam, yukarıdaki iki şartı tam anlamıyla göz önünde bulundurmakla birlikte, kanun koyucunun kesinlikle insanın maddi ve manevi çıkarlarını bilmesini, ferdi ve grupsal çıkarları camianın çıkarlarına tercih etmemesini gerekli görmektedir. Aynı şekilde İslam, aslında kanun koyuculuğun insanlara emirde ve nehyde bulunabilecek bir kimsenin hakkı olduğu şartını da öngörmektedir. Toplumun menfaatlerini bilen ve gerçekten de ferdi ve grupsal çıkarların yanında camianın çıkarlarına öncelik verebilen kimseler mevcut olsa bile, yine de böyle kimselerin kanun koyma hakları yoktur. Çünkü her bir kanun ister istemez emir ve nehy taşımaktadır. Hak ve ödev ilişkisi hakkında konuştuğumuz oturumda her kanunun ya direkt ya dolaylı yahut da içerik olarak emir ve nehy taşıdığını açıklamıştık. "Halkın malına tecavüz etmeyin" dedikleri zaman, bu direkt olarak menetmeyi içermektedir veya "başkalarının mallarına saygı gösteriniz" dedikleri zaman, burada bir emir bulunmaktadır.

Bazen kanunun dili, emir ve menetme değildir. Örneğin "şu vasıftaki kimsenin bu hakkı vardır" denilmektedir. Bir kimsenin bir hakka sahip

olmasının manası, diğer kimselerin bu hakka riayet etmeleridir. Bu, kanunun güvence altına aldığı bir emirdir. Aynı şekilde başkaları bu hakka tecavüz etmemelidir. Bu da kanunun güvence altına aldığı bir menettir. Öyleyse kanun koyucunun başkalarına emirde ve nehiyde bulunma hakkının olması gerekir ve bu hak esasen Allah'ındır. Birinci şart, kanun koyucunun insanların çıkarlarını en iyi şekilde bilmesi gereğinden ibaretti ve bu en kapsamlı şekilde Allah'ta bulunmaktadır. Çünkü O, herkesten daha çok kendi kullarının durumunu bilmektedir. Aynı şekilde ikinci şart da, kanun koyucunun ferdi çıkarları toplumsal çıkara öncelikli kılmaması gereğinden oluşmaktaydı ve bu da en güzel şekilde yalnızca Allah'ta vardır. Çünkü Allah kullarının davranışlarından hiçbir fayda sağlamamakta ve herhangi bir çıkar söz konusu olmamaktadır. Eğer bütün insanlar mümin olurlarsa, bunun Allah'a hiçbir faydası olmaz ve yine bütün insanlar kâfir olurlarsa, bunun Allah'a hiçbir zararı dokunmaz. Bütün insanlar kanunlara riayet ederlerse, bunun Allah'a bir yararı olmadığı gibi insanların tamamının kanunlara uymamaları hâlinde de Allah'a hiç bir zararları dokunmaz.

Ama üçüncü şarta gelince, Allah'ın dışında hiçbir şahsın zati olarak bu hakkı yoktur. Çünkü emirde ve nehiyde bulunan kimsenin başkaları üzerinde hakkı olması gerekir. İnsanların diğer insanlara yönelik ne gibi bir hakkı vardır? Bütün insanlar, ilâhî dergâhta eşittirler. Allah, bütün insanların sahibidir, insanlar bütün varlıklarıyla O'na ait olduğu gibi bütün insanlara emir ve nehiyde bulunma hakkı da O'nundur. Başka bir ifadeyle, insanlar Allah'ı rablik ile tanımalı ve O'nun rablik hakkını eda etmelidirler. Bu rubûbiyet iki alanda tecelli etmektedir: Bunlardan ilki, tekvindir. Yani insan, dünyanın idaresini zati olarak Allah'tan bilmeli ve yaratılış kanunlarını âlemde Allah'ın karar kıldığına inanmalıdır. Ay ve güneş onun direktif ve emriyle dönmektedir ve kâinattaki gelişmeler O'nun iradesi çerçevesinde gerçekleşmektedir. Öyleyse âlemin tekvinî rabbi, emir sahibi, âlemin yönetici ve yaratıcısı O'dur. İnsan, aynı şekilde Allah'ın teşriî rubûbiyeti olduğuna da inanmalıdır. Geçen oturumda bu konu hakkında açıklamada bulunmuştuk. Teşriî rubûbiyet Allah'a aittir ve teşriî rubûbiyetteki tevhit, insanın hüküm ve kanunları yalnızca Allah'tan almasını ve kanunun uygulayıcısı da Allah'ın izni ile yasaları toplumda icra etmesini gerektirmektedir.

3- Yasama Mercilerin Çokluğunun Gerekliliği Şüphesi

Burada bazı şüpheler beyan edilmektedir: (Önceki oturumlarda bu şüphelere değinildi. Ancak basında ve yeni bazı konuşma ve seminerlerde bu konular ile ilgili bir takım noktalar dile getirilmektedir ve bu, bazılarının bu konulara ya dikkat etmediklerini ya da bu konuları iyice anlamadıklarını göstermektedir. Dolayısıyla bu alanda daha fazla açıklama yapılması gerekmektedir.)

Şüphelerden biri şudur: Sizler kanunu Allah'ın koyması gerektiğini ve bunun teşriî rubûbiyetteki tevhidin gereği olduğunu söylemektесiniz, ama biz toplumda Allah'ın koymadığı bir takım kanunlara ihtiyacımızın olduğunu ve halkın kendilerinin bu kanunları vazetmiş olduklarını ve vazetmedikleri hâlde de toplumda kargaşa yaşanacağını görmekteyiz. Örneğin İslami olan camiamızda birçok kanun, İslami Şûra Meclisi tarafından konulmamıştır. Toplumun ihtiyaç duyduğu bu kanunlar, Allah ve Peygamber tarafından vazedilmemiştir. Bunun en bariz numunesi, herkesin irtibatta olduğu trafik ve şoförlük kurallarıdır. Bu kurallar olmadığı takdirde, dünyada kazalar fazlalaşacak, insanların canı tehlikeye düşecek ve malları telef olacaktır.

O hâlde bir toplumun böyle kanunlara ihtiyacı bulunmakla birlikte Allah, bu alanda kanun koymamıştır. Trafik ve sürücülük hakkında bir kanun, ne Kur'ân'da ve ne de Peygamber ve Ehlibeyt İmamları'nın hadislerinde mevcuttur. Öyleyse kanunların ilâhî ve Allah'tan olması ve Allah'ın bu kanunları koyması gereğini siz nasıl savunursunuz? Eğer insan olan kanun koyucular tarafından konulan normal kanunları muteber sayarsak, yasamada iki merci ortaya çıkar: Biri Allah ve ötekisi de sizin açıklamanıza göre teşride şirke yol açan halk. Bu, defalarca değişik şekillerde beyan edilmiş önemli bir şüphedir. Elbette bunun cevabı verilmiştir, ama maalesef gereken ölçüde anlaşılmamış ve kavranmamıştır.

4- Söz Konusu Şüphenin Cevabı

Yukarıdaki şüpheyi cevaplarırken iki noktaya dikkat etmeliyiz. Birinci nokta, kanunun birçok manasının olduğudur: Bazen sadece genel kaidelere kanun denmekte ve bu, cüzi kanunları, genelgeleri ve kararnameleri içermemektedir. Bazen de kanun kelimesi, bir idarenin müdürünün yönetimi

altındaki memurlarına yönelik belirttiği kuralları kapsayacak derecede genişletilmektedir ki bu tanım da yanlış değildir. Başka bir ifadeyle, kanunun bir genel manası, bir de özel manası vardır ve her ikisi de doğrudur. İslam'da hiçbir şartta değişmeyen, bütün insanlar ve bütün zamanlar için geçerli olan bir dizi sabit kanunlar ve bir de zaman ve mekânın şartlarına tabi olan bir dizi değişken kanunlar mevcuttur. Müçtehit, din âlimleri ve fakihlerin İslam'da açıklanmış olan genel usullere dikkat ederek, bu değişken kanunları vazedmeleri gerekir. Bu da ikinci noktadır.

Bizim üzerinde durduğumuz şey, sabit kanunların Allah tarafından olması ve değişken kanunlar için de genel çerçevelerin tayin edilmesidir. Böyle olmadığı takdirde ise, bütün sabit ve değişken kanunların, kanun koyucu aracılığıyla toptan ve bir bütün olarak konulması ve insanlara sunulması mümkün değildir. Bütün zamanlar ve mekânlar için gerekli olan değişken kanunların sonu yoktur ve bunun için bir sınır ve kapsam bulunmamaktadır. İnsanın zihinsel ve düşünsel kapasitesi, dünyanın başlangıcından sonuna kadar gerekli değişken kanunları barındıracak nitelikte değildir. Sonuç olarak bu kanunların her bir bölümü kendine özel zamanda konulmalıdır. İslam'ın başlangıcında otomobil ve taksiden hiçbir eser olmadığı hâlde, otomobil sürücülerini sağdan hareket etmelidirler diye bir şey söyleselerdi insanlar, bu kanundan bir şey anlar mıydı ve bu kanunun mefhumunu derk edebilirler miydi? Bunun için bu kanunlar, her zamanın özel gerek ve şartlarına göre vazedilmelidir. Bununla beraber, bu kanunların önceden Allah tarafından konulmuş çerçeveleri bulunmaktadır. Bu kanunları hazırlayan kimselerin, bu çerçevelere riayet etmeleri ve mevcut olan bazı değerleri de göz ardı etmemeleri gerekmektedir. Kuşkusuz bu sabit kanunları ve değişken olgular için beyan edilmiş çerçeveleri başkalarından daha iyi bilen kimseler, bu önemli vazifenin üstesinden gelebilirler. Öyleyse birinci olarak, kanunların ilâhî ve Allah tarafından olması gerektiğini söylediğimiz vakit, kastettiğimiz sabit ve her zamanki kanunlardır. İkinci olarak, değişken kanunlar için Allah Teâla tarafından belirli çerçeveler tayin edilmiştir ve bunlar, değişken kanunların salahiyetlerini tespit etmek için ölçüdür. Bunun hakkında Kur'an'ın kapsamlı bir tabiri vardır:

﴿وَوَضَعَ الْمِيزَانَ. أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ﴾

Ve (kulları arasında) mizanı koydu, mizanda haksızlık ve taşkınlık yapmayasınız diye.¹

İlâhî ve tevhidî düşüncenin üzerinde durduğu ve gerektirdiği şey, kanunun hazırlanması konusunda açıkladığımız üçüncü noktadır ve o şundan ibarettir: Kanun emir ve menetmeyi içerdiğinden dolayı insanlara yönelik emirde ve nehiyde bulunma hakkı olan bir kimse kanun koyabilir ve bu Allah'tan başkası olamaz. İnsanların zati olarak birbirlerine yönelik emirde ve nehiyde bulunma hakları yoktur. Dolayısıyla onlar, bir kanun koyamaz ve onu icra edemezler. Bunun için değişken kanunların zamansal ve mekânsal şartlara uygun olarak konulması ve koyma izninin de Allah tarafından verilmiş olması şarttır. Çünkü zati olarak emir ve nehiyde bulunmaya O'nun hakkı vardır ve başkalarının koyduğu kanunların itibar kazanması için, onlara da bu hakkı O tanımalıdır.

5- İkinci Şüphe, Yasamada Allah'ın İzninin Tesirinin Olmaması

Öne sürülen şüphelerden bir diğeri de şudur: Yasamada Allah'ın iznini muteber bilmenin sözden öteye bir tesiri yoktur. Bu şart ile, realitede ve kanun koyuculukta değişme olmamakta ve sadece demagoji yapılmaktadır.

Örneğin bu zamanda, herhangi bir değişken sosyal mesele hakkında, uygun kanunun hazırlanması amacıyla İslami Şûra Meclisi'nde bir grup toplanmakta, birbirlerine danışmakta ve neticede belirli bir kanunu koymaktadırlar. Burada, "Allah izin vermiştir veya vermemiştir," dememiz arasında ne fark vardır? Bu sadece kullandığımız bir sözdür ve ondan öteye etkisi bulunmamaktadır. Öyleyse kanunun itibarının ölçüsü, bir grup uzmanın fayda ve zararları araştırmaları ve faydaları tespit ettikten sonra kanun koymalarıdır. Bu anlamda bu kanunun, tabiri caizse, kanun koymaya izni olan kimseler tarafından ya da diğer uzmanlar tarafından konulması arasında ne fark vardır?

6- İkinci Şüphenin Cevabı

Her ne kadar bizim muteber bildiğimiz izin, deyim yerindeyse, farazi bir olgu olsa da, bir şahsın başka bir şahsa bir işi yapması için izin vermesiyle

1- Rahman / 7-8

o işin gerçekliliği değişmese de insanın toplumsal yaşantısı bu farazi olgular olmaksızın düzenlenebilir mi? Bir şahsın otomobilini park ettiğini ve sizin de bir işinizin olduğunu farz edin. Ve o arabaya binip işinizi halletmeye ihtiyacınız olduğunu düşünün. Acaba izin almaksızın o arabaya binebilir ve işinizi halletmeye gidebilir misiniz? Araç sahibinden izin almışsanız ne ala, ama onun izni olmaksızın, sizin o aracın koltuğuna oturma hakkınız var mıdır? İzin verdiği takdirde şüphesiz ki onu kullanma hakkınız doğar; ama izinsiz olarak böyle bir işe kalkışmanız durumunda kanunsuzluk yapmış olursunuz. Bu durumda da o, sizi şikâyet edebilir ve siz de mahkûm edilebilirsiniz. Çünkü o, size kullanma izni vermemiştir.

Başka bir örnek: Evlenmek isteyen bir erkek ve bayanı göz önünde bulundurunuz. Bunlar yıllardır birbirlerini tanımaktadırlar. Örneğin bir kurumda yıllarca beraber çalışıp, birbirinin ahlakını bilmekte, ailelerini tanımakta ve aynı zamanda da dindar olan bu çift bütün evlilik hazırlıklarını bitirmiş bulunmaktadır. Ancak nikâh akdi okunmadan, buldukları geleneğe uygun merasim yapılmadan, onların ilişkileri meşru olmayacaktır. Nikâh akdinin iki tarafın rızasıyla söylenen bir söz dışında bir şey olmadığı doğrudur. Ama bu, kendisi söylendikten sonra binlerce haramın helal ve binlerce helalin de haram olduğu bir sözdür. İnsanın toplumsal yaşamı, bu farazi olgulara tabidir ve esasen toplumsal hayat, işte bu izin verme, yetki verme, imzalama ve reddetmeler ile gerçekleşmektedir.

Başka bir örnek: Vali sıfatıyla şehrinize atanacak olan, ancak kararı henüz alınmamış ve ataması gerçekleştirilmemiş olan bir şahsı düşünün. Acaba o şahsın valilik yapmaya, gidip masa başında oturup çalışmaya hakkı var mıdır? Böyle bir hakkının olmadığı açıktır, çünkü memurlar onu kabul etmeyecekler ve "bu valinin masasıdır" diyeceklerdir! Eğer o, "benimle konuşulmuş ve gelecek aydan itibaren sizin valiniz olmam kararlaştırılmıştır" derse, ona "Ne zaman atama kararı gelirse, siz o zaman valimiz olursunuz." diyeceklerdir. Eğer şahıs "ne fark eder, sadece bakanın atması gereken bir imza ve vermesi gereken bir yetki kalmıştır" derse, ona "Doğrudur, işte o imza sizin meşruiyetinizin delilidir." demezler mi? Zaten toplumsal işlerin tamamı bir imza ile resmiyet kazanmakta ve meşru olmaktadır; yasamada da bu böyledir. Kanun koyuculuk Allah'ın hakkı ise, başkalarının koyduğu kanunlar, yalnızca O'nun izniyle muteber olur ve bu suretin dışında, o kanunlar meşru ve muteber olmayacaktır.

﴿ قُلْ أَللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ ﴾

De ki: “Allah mı size izin verdi, yoksa Allah hakkında yalan uydurup iftira mı ediyorsunuz?”¹

Allah izin vermeden, bu iş caizdir veya caiz değildir demek, bu iş helaldir veya haramdır demeye ne hakkınız var? Kanun koymanın anlamı budur. Yani bu iş caizdir, o iş caiz değildir demek, şer’î literatürde onun helal ya da haram olması anlamındadır. Acaba Allah’ın izni olmaksızın böyle hükümler verebilir misiniz? İslami Şûra Meclisi ile eski rejimin Millî Meclisi arasındaki fark, işte bu kelimeye yatmaktadır; bugünkü meclisimiz Allah tarafından yetkilendirilmiş biri tarafından meşrulaştırılmıştır. Yani veliyy-i fakihin değişken kanunlar koymaya hakkı bulunmaktadır ve onun izni, İslami Şûra Meclisi’nin kararlarına itibar kazandırmaktadır. İmam-ı Zaman’ın Allah tarafından (kanun vazetmek için) yetkilendirildiği bir dönemde, başkalarının kanun koymaya yetkilerinin olmayışı gibi, veliyy-i fakihin de İmam-ı Zaman tarafından (kanun vazetmek için) yetkilendirildiği bir dönemde, başkalarının kanun vazetme hakkı ve yetkisi yoktur. Allah tarafından doğrudan veya dolaylı olarak yetki sahibi olan bir kimse, başkalarının işlerinde tasarrufta bulunma; onlara emir ve nehiye bulunma hakkı vardır. Yetki sahibi olmayan kimselerinse böyle bir hakları yoktur; her tür emir ve nehiyeleri de geçersizdir.

(Ben, düşünsel ve teorik analizlerimde şahısların sözlerine dayanmak istemiyorum, ancak İmam Humeynî (Allah rahmet etsin) diğer şahıslar kategorisinde değerlendirilemez. Onun beyanatları Kur’ân ve sünnetten alınmadır, bu yüzden onun sözlerini delil olarak sunmakta ve onları dayanak göstermekteyim.) İmam, açıklamalarının birinde şöyle buyurmaktadır: **“Hatta Cumhurbaşkanı bile veliyy-i fakih tarafından atanmazsa tağuttur ve ona itaat caiz değildir.”²** Halk, cumhurbaşkanını kendi oylarıyla seçer; ama veliyy-i fakih eğer ona izin vermezse, o tağuttur. Onun emir ve nehyinin hiçbir itibarı yoktur ve ona itaat etmek de caiz değildir, buyurmaktadır. İmam Humeynî, cumhurbaşkanlarını teyit etmeye yönelik verdiği bütün hükümlerde “ben sizi atıyorum” diye buyurmuştur. (Bazı durumlarda da,

1- Yunus / 59

2- Sahife-i Nur, c.9, s.251

"Ben taşıdığım ilâhî velayet sıfatıyla, sizi cumhurbaşkanlığına atıyorum." demiştir.) Halkın oy vermesine, oylarının doğru olmasına ve teyit edilmiş olmasına rağmen, İmam böyle buyurmuştur.

Elbette halkın toplumsal düzenlemelerde katılımlarının olması gereklidir ve seçime katılmak onların şer'î görevidir. Bu yüzden seçim zamanı geldiğinde İmam, "Seçime katılmak şer'î bir görevidir ve herkes katılmalıdır." demektedir. Lakin her kanun koyucunun ve her makam sahibinin işinin şer'î itibarı, sonuçta Allah'a dönmelidir. Çünkü o âlemin kaderinin sahibidir. Allah, Peygamber'e (s.a.a) ve masum imama (a.s) hükûmet ve yasama yetkisi vermiştir. Peygamber veya masum imam tarafından da veliyy-i fakih örneğindeki gibi, genel atama yoluyla veya kendi zamanlarının görevlilerinin ve valilerinin özel bir şekilde atanması vasıtasıyla başka şahıslar, masumun izni ile meşruiyet elde ediyor ve onlara izin verildiği zaman itibar kazanıyorlardı.

Öyleyse izin vermek ile vermemenin ve onaylamak ile onaylamamanın arasında ne gibi bir farkın olduğuyla ilgili bu şüphenin cevabı bütün sosyal meselelerde bulunan farktan ibarettir. Görevi resmî olarak kendisine bildirilmemiş bir valinin başkaları ile arasında ne fark vardır? Resmî olarak atandığı hükmü kendisine bildirilmemiş Millî Eğitim Bakanı'nın diğer insanlardan farkı nedir? Her ne kadar kararın bildirilmesi kararlaştırılmışsa da, onun bugün hiçbir şekilde faaliyette bulunma hakkı bulunmamaktadır. Ne zaman atama kararı ona bildirilirse, o zaman resmen görevli olmakta ve bir imza ile halkın malları üzerinde tasarrufta bulunabilmektedir.

Bir şahıs, çok büyük bir servetini sizin inisiyatifinize bırakabilir, size bağışlayabilir ve istediğiniz şekilde kullanmanız için size izin verebilir ya da bu şahıs, mallarını topluma vakfedebilir veya özel bir şahsa verebilir. Her hâlükârda "ben mallarımı bağışlıyorum" diye bir kelime ile iş tamamlanmakta ve onun malları üzerinde tasarrufta bulunma helal ve caiz olmaktadır. Ama izin vermez ve mallarını bağışlamaz ise, onun malları üzerinde tasarrufta bulunmak haramdır ve eğer biri, onun malları üzerinde tasarrufta bulunursa, suçlu kabul edilir.

Bütünıyla, toplumsal konuların hepsi, bu gibi farazi olgulara tabidir ve bu izin ve müsaadeler olmayıncaya dek, toplumsal düzenlemelerde hiçbir şey resmiyet kazanamaz. O zaman, Allah tarafından insanları yönet-

meye, onlara emir ve nehyde bulunmaya talip olan kimsenin izne ihtiyacı olmadığı nasıl söylenebilir? Allah'ın izni olmaksızın, Allah'ın kullarına hükûmet edilebilir mi? İnsanlar bizim kullarımız değildir ki onları yönetme hakkımız olsun, onlar Allah'ın kullarıdır. Allah'ın yanında hâkim ve hükmedilen eşittir, Allah izin vermeyinceye (yetkilendirmeyinceye) kadar yöneten ve yönetilen, rehber ve ümmet birdir. Allah bir kimseye izin verdikten sonra, onun başkalarına emirde ve nehyde bulunması muteber olur.

7- İnsanın Kendi Kaderine Hâkimiyeti

İnsanın kendi kaderine hâkimiyeti mefhumu da ayrı bir konudur. Gerçi daha önce biz bu konuyu açıklamıştık; ama bu konunun gazetelerde, basında, bazı aydınların konuşmalarında ve hatta Radyo ve Televizyon Kurumu tarafından yayınlanan bazı oturumlarda “Fertlerin özgürlükleri saygındır. Çünkü anayasaya göre onlar kendi kaderlerine hâkimdirler.” şeklinde gündeme taşınmasından ötürü, bu konu hakkında daha fazla açıklama yapma gereği vardır.

“Hâkimiyet” kavramı hukukun iki alanında incelenebilir. (Elbette kavramlar birbirlerine benzediğinden, yeterli derecede bilgisi olmayanlar, onları yerlerini değiştirmek suretiyle kullanmaktadır.) Bu iki alandan birisi her milletin kendi kaderine hâkim olduğunun söylendiği genel uluslararası hukuktur. Bu söylem, genel uluslararası hukukta bir ilke sıfatıyla ülkeler arasındaki ilişkileri, onların birbirlerine karşı aldıkları tutumları ve sömürgeci ülkelere karşı mukabele etmeyi gözetmektedir. 18. ve 19. yüzyıllarda, özellikle Batı dünyasında, sömürgeciliğin boyutu genişledi. Dayatmaya ve kuvvete sahip olan herkes, ya silah zoruyla ya da hile ve entrika yoluyla aldığı toprağa işbirlikçi bir hükûmeti hâkim kılmakta ya da orada yöneticilik yapması için temsilci yollamaktaydı. Yani bir milletin kaderini başkaları ele almakta veya başka bir ülkenin mandası altına girmektedir.

Gerçekte “mandacılık” meselesi, uluslararası hukukta bahsedilen konulardan birisidir. Halkların dünya sömürgeciliğini tanımalarından ve kendi haklarının iadesi için girişimlerde bulunmalarından sonra, milletlerin hâkimiyet ilkesi gündeme geldi ve yavaş yavaş uluslararası hukukta her milletin kendi kaderine hâkim olduğu ilkesi benimsendi. Yani başkalarının hiç bir milleti sömürme ve onları mandası altına alma hakkı yoktur.

“Millî Hâkimiyet”in manası her milletin diğer bir millet karşısında istiklal sahibi olması, kendi kaderine hâkim bulunması, hiç bir milletin kendini diğer milletlerin hamisi bilme hakkının olmaması ve hiçbir devletin başka bir ülkeyi kendi mandası olarak görme hakkının bulunmamasıdır. Bu, uluslararası ilişkilerde söz konusu olan bir ilkedir.

İkinci konu ise, bir toplum içindeki fertlerin hâkimiyetidir. Bu ilke asli haklar ile ilgilidir. Yani sınıf ve gruplardan oluşan bir toplumun içerisinde, (bu toplumun diğer toplum ve ülkeler ile nasıl bir ilişkisinin olduğuna bakılmaksızın) hiçbir sınıfın diğer sınıfa ve hiçbir grubun diğer bir gruba kendiliğinden hâkimiyet hakkının olmamasıdır. Bu, dünyanın birçok ülkesinde mevcut olan, hâkim sınıfın belli ve tanımlanmış olduğu ve örneğin bin ailenin hâkimiyet hakkının olduğu bir yerde, her zaman hâkim olmak isteyen tüm kimselerin, bu tabakadan olmasını gerektiren sınıfsal bakışlara terstir. Hâkimler, elit tabakadan, toprak sahiplerinden veya belirli bir ırk ve zümreden idiler. Her ferdin kendi kaderine hâkim oluşunu beyan eden bu ilke, belirli bir sınıfın ve şahsın hâkimiyetini reddetmektedir. Öyleyse toplum içerisinde bir fert, kendinin diğer fertlerin hâkimi olduğunu söyleyemez ve bir grubun, sınıfın ya da ırkın kendini diğer grup ve ırkların hâkimi bilmeye hakkı yoktur. Bu da bir ilkedir.

Bu usullerin yeri, insanların birbiriyle olan ilişkileridir ve yukarıda belirttiklerimiz bu konuya dikkatleri yöneltmek içindi. İster, genel uluslararası hukukla ilgili milletlerin, ülkelerin ve devletlerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen ve her milletin kendi kaderine hâkim olduğunu ve hiçbir diğer ülkenin ona hâkimiyet hakkının olmadığını belirten ve bu esas uyarınca diğer toplumlarda yaşayan insanları gözetleyen birinci ilkede olsun ve isterse, ülke fertlerinin asli hakları ile irtibatlı olan ve onun esasınca her ferdin kendi kaderine hâkim olduğunun, yani başka bir insanın ona hâkimiyet hakkının olmadığını belirtildiği ikinci ilkede olsun, bütün bu hukuk ve usullerin yeri, insanların birbiriyle olan ilişkileridir, insan-Allah ilişkisi değildir. Bu usulleri belirleyen kimseler, -ister bir dine inanmış olsunlar ister inanmamış olsunlar- Allah'ın da insanlara hâkimiyet hakkının olduğunu söyleyecekleri insan ve Allah arasındaki ilişkiyi hiçbir zaman göz önünde bulundurmamışlardır. Onlar, bu alanda çalışmıyorlardı; bilakis acaba hamî ve sömürgeci sıfatıyla bir ülkenin başka bir ülkeye hâkimiyet hakkı var mıdır yok mudur? Veya ülke içerisinde zati olarak bir

grubun, sınıfın, tabakanın veya ferdin, başkalarına hâkimiyette bulunmaya ve onların kaderlerini üzerine almaya hakkı var mıdır yok mudur? diye insanlar arasındaki ilişkileri düzenleme alanında çalışmaktaydılar.

Her insanın kendi kaderine hâkim olmasının manası, başka insanların bir insana hükmetme hakkının olmayışıdır, Allah'ın hakkının da olmayışı değildir. Farz ediniz ki, bu kanunları yazan ve bu usulleri beyan eden kimselerin hepsi, dinsiz idiler ve Allah'a inançları yoktu. Ama İslam Cumhuriyeti'nin anayasasında insanlar kendi kaderlerine hâkimdirler, diye yazıldığı vakit, "Allah burada da mı göz ardı edilmiştir." diye sorulmaktadır. Yani insanlara emir vermeye Allah'ın da mı hakkı yoktur? Yoksa bu ilke, dünyada hâkim olan ve onun esasınca insanların zati olarak başkalarını yönetmeye ve onların kaderlerine egemen olmaya haklarının olmadığı geleneksel ilişkiler düzenine mi atıfta bulunmaktadır? Kesinlikle Allah'ın da hâkimiyet hakkının olmadığı söylenmek istenmemektedir. Anayasada bulunan diğer onlarca ilke ve onlarda açıkça belirtilmiş olan ilâhî kanunların kesin icra edilme gereği, bunun şahididir. Bir kimse bu ilkelerin varlığıyla birlikte, fertler için belirlenmiş olan bu hâkimiyet hakkının, Allah'ın hâkimiyetini reddettiğini nasıl düşünebilir! Akliselim sahibi biri, İran İslam Cumhuriyeti'nin anayasasından böyle bir sonuç çıkarabilir mi?

8- İnsanın Hâkimiyeti Allah İle Çelişmemektedir

Konunun daha fazla aydınlanması için başka bir bilim dalından bir örnek veriyorum. Böylece bu mefhumlar biraz daha açığa kavuşacak ve şeytani şüphelerin sunulmasının ve su istifadelerin önü alınmış olacaktır. Bugün bütün halkımızın ve dünyanın bildiği meselelerden biri de -öyle ki bu mefhum dünya kültürünün bir parçası olmuştur- özgüven meselesidir. Bu, psikoloji bilimiyle ilgili bir konudur. İnsanın özgüveni olmalıdır, denilmektedir. Bu cümleyi çokça duyuyor ve kitaplarda da okuyoruz. Her gün radyo ve televizyonda özellikle de eğitim ve aile ile ilgili yapılan tartışmaların birçoğunun önemli merkez ve yönleri, kendine güven meselesi ile alakalıdır. Örneğin "Özgüven oluşması için çocuk şöyle terbiye edilmelidir." denmektedir. Gençlere özgüven kazanacakları şekilde davranmaya ve aynı şekilde ahlaki konularda da fertlerin kendilerine güvenmeleri ve başkalarına yük olmamaları gerekliliğine sıkça atıfta bulunul-

maktadır. Öte taraftan bizim “tevekkül ve Allah’a güven” adıyla İslam’da başka bir kavramımız bulunmaktadır, yani insan, kendini Allah karşısında bir şey saymamalı ve her şeyi O’ndan istemeli ve yalnızca O’nu her şeyin öznesi bilmelidir.

﴿وَإِنْ يَمْسَسْكَ اللَّهُ بَصْرًا فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ وَإِنْ يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾

Allah sana bir zarar dokunduracak olsa, O’ndan başka bunu senden kaldıracak yoktur. Ve eğer sana bir hayır isterse, O’nun bol fazlını geri çevirebilecek de yoktur. Kullarından dilediğine bundan isabet ettirir. O, bağışlayandır, esirgeyendir.¹

Yarar ve zarar O’ndandır, insanın iradesinin Allah’ın iradesi karşısında bir değeri yoktur ve o, Allah’ın yarattıklarının azameti karşısında çok küçüktür. İslam ve Kur’ân öğretilerinde insanın kendini her zaman Allah karşısında çok küçük, hakir ve zelil görebileceği şekilde yetiştirilmesine çalışılmıştır ve İslam’ın yetiştirme esası, Allah’ın rubûbiyeti ve kulun ubudiyeti esasına dayalıdır.

İnsanın hem özgüveninin olması ve hem de bu derecede kendini Allah’ın karşısında küçük görmesi nasıl mümkün olur? Acaba Allah’ın karşısında kendini küçük görmek psikolojide; özellikle de eğitim psikolojisinde, üzerinde durulan özgüven, şahsiyet duygusu, şahsiyeti geliştirme ve bunun gibi kavramlar ile uyuşmakta mıdır? Bu, hâkimiyette, siyasi meseleler alanında ve şahsa hâkimiyette bulunma ile irtibatlı konuda öne sürülen şüphenin benzeridir ve bu şüphe psikolojik, ahlaki ve eğitimsel konularda öne sürülmektedir. Bu iki konuyu birbiri ile karşılaştırmamın sebebi, aralarındaki ortaklıklar sayesinde, zihinlerin hakikati anlamada daha hazırlıklı olmalarıdır. Bu psikolojik konuda, özgüveni vurgulamak, başka insanlara güvenmenin karşısında yer almakta ve şöyle söylenmektedir: Çocuğu baba ve annesine ya da arkadaşlarına veya komşu ve akrabalarına dayanmayacak/yaslanmayacak ve kendi ayaklarının üzerinde durabilecek şekilde yetiştiriniz. Bunun manası, başka insanlara dayanmamak, onlara yük olmamaktır, Allah’a da muhtaç olmamak değildir.

Aslında konunun yeri, bir insanın diğer insanlar ile arasındaki bağlantıyla ilişkilidir. “Özgüven” mefhumu, başkalarına dayanmayacak şekilde insanın hareket etmesi ve kendi ruhiyesini güçlendirmesidir. Bu, İslam’da da vurgulanmış bir emirdir. Hz. Peygamber’in (s.a.a) ve masum Ehlîbeyt İmamları’nın (s.a) hayat mücadelesinde bu konunun üzerinde durulmuş ve ona vurguda bulunulmuştur; ama maalesef biz, bu şeylere daha az dikkat etmekte ve bu tür konuların Batı’nın yeniliklerinden olduğunu sanmaktayız. Hz. Peygamber (s.a.a) zamanında sahabeler öyle bir şekilde yetiştirilmişlerdi ki, eğer bir kimse elinde kırbağı olduğu hâlde ata binse ve kırbağı yere düşseydi, atın yanında hareket etmekte olan arkadaşına kırbağı yerden al, bana ver demezdi. Kendisi attan iner, kırbacını alır ve tekrar atına binerdi! Bu, bizi ayaklarımızın üzerinde durmaya, kendi yükümüzü yüklenmeye, kendimizi başkalarına muhtaç görmemeye ve başkalarına tamah etmemeye mecbur kılan İslami öğretiler; ama bu, Allah’ın karşısında da kendimizi ihtiyaçsız görmemiz anlamında değildir.

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴾

Ey insanlar! Siz Allah’a (karşı fakir olan) muhtaçsınız; Allah ise, Gani (hiçbir şeye ihtiyacı olmayan)dır, Hamid (övülmeye layık)tır.¹

Bütün varlığıyla fakir ve muhtaç olan insan, kendini Allah’a ihtiyaçsız görebilir mi? Allah’ın karşısında ihtiyaçsız olduğunu söylemek şirktir. Öyleyse özgüvenin manası, Allah’a da güvenmemek değildir. Allah’a da güvenmeyiniz sözü, İslam’ın ruhuna ve Kur’ân’ın bütün mesajlarına tam anlamıyla terstir. İnsanın kendisini Allah’ın karşısında hiç görmesi ve her şeyi Allah’tan istemesi hakkında, yüzlerce ayet ve hadis vardır ve bunun özgüven ile ilgisi yoktur! Çünkü özgüven konusu, bir insanın başka bir insana üstünlüğünün olmaması hasebiyle, başka kimselere dayanmamaları amacıyla, insanlar arasındaki ilişkinin düzenlenmesidir.

Öyleyse özgüvenin tevhit ve Allah’a tevekkül ile nasıl uyduğuna dair sorunun cevabı şudur: Özgüven konusu, birbirlerine dayanmamaları, güvenmemeleri ve bir kimseyi sebepsiz yere başkalarından üstün görmemeleri amacıyla, insanların birbirileri ile olan ilişki şeklini belirleme

hedefini gütmektedir. Bu, Allah'a da güven edilmeyeceği manasında değildir. Aynı şekilde ferdî hâkimiyet ve millî hâkimiyette olduğu gibi, siyasi konular hakkında da mesele bu şekildedir. Millî hâkimiyetin manası, her milletin kendi ayaklarının üzerinde durması ve başkalarının o millete yönelik manda idarelerinin olmamasıdır. Ferdin kendine hâkimiyetinin manası ise, hiç kimsenin zati olarak başkasına hâkimiyette, sultada bulunma hakkının olmamasıdır. Bu Allah'ın da hâkimiyet hakkının olmadığı manasını taşımamaktadır.

Başka bir ifade ile ferdî ve millî hâkimiyet, Allah'ın hâkimiyetinin doğrultusunda/uzantısındadır. İlke bazında hâkimiyet Allah'ındır ve bunun doğrultusunda Allah kime hâkimiyet izni verirse, Allah'ın onun için belirlediği oran ve sınırdaki hâkimiyet hakkı olacaktır ve eğer Allah izin vermez ise, hiçbir insanın diğer bir insana hâkimiyet hakkı olmayacaktır.

On Dokuzuncu Oturum

İSLAM'IN DEVLET VE SİYASET ALANINDAKİ ÖZELLİĞİ

1- Önceki Konuların Özeti

Önceki konularda, İslam devletinin pratiğinin ferdî özgürlükleri kısıtlamayı gerektirdiğini ve bu özgürlükler her insanın tabii hakkı olması nedeniyle, İslam devletinin bunları kısıtlamaya hakkının olmadığı ve netice itibari ile böyle bir devletin makbul olmayacağı şeklinde İslam devletini eleştiren kimselerin sözleri beyan edilmişti. Bu şüpheye cevap olarak da şunlar söylendi: Gerçekte kanun, özgürlükleri kısıtlamak içindir ve insan özgür ve seçen bir iradeye sahip olduğundan, çeşitli ve bazen de farklı olan kendi isteklerini araştırmakta ve onların içerisinde bir ya da birden fazlasını seçmektedir. Ancak bu seçimlerin bazen toplumun ve hatta şahsın zararına sonuçlanma ihtimali vardır; o hâlde çaresiz olarak bu özgürlüklerin bazı kanunlar vasıtasıyla kısıtlanmaları gerekmektedir. Öyleyse "özgürlük, mutlak olarak ve her surette iyidir" fikri reddedilmektedir. Fikir ve düşünce sahasında mutlak, hadsiz ve sınırsız bir özgürlüğe inanan hiç kimse yoktur. Düşünürler, istenilen özgürlüklerin meşru ve kanuni olması gerektiğine inanmaktadır. Çünkü kısıtlılık olmazsa, kaos meydana gelir ve bu durum da insanlığın zararına olur.

Meşru özgürlükler, ülkemizin anayasasında da kabul edilmiştir. Şeriatın tanımıyla meşru özgürlüklerin manası, yine şeriatın kendilerine izin verdiği özgürlüklerdir. Yaygın tanıma göre ise meşru özgürlüklerin manası, kanunsal özgürlüklerdir ve devletimizde bir kanun, ancak İslami esaslara mutabık olduğu zaman itibar taşıdığından, özgürlükler de İslam ve şeriat nazarında caiz oldukları vakit İslam devletinde muteberdirler.

Bu cevap, İslam düzenini ve İslam Cumhuriyeti anayasasını kabul eden şahıslar için faydalı ve kabul edildir. Ama biri eğer, İslam düzenini ve anayasasını kabul etmeyip, İslam ve anayasaya bakmaksızın, "İslam'da da kabul edilmiş olan özgürlüğün hangi deliller uyarınca kısıtlamalar taşınmasının gereğidir." diye köklü ve önemli bir soru sorabilir. İnsan, neden İslam'ın caiz gördüğü ölçüden çok özgür olmamalıdır? Bu soruyu cevaplamak için bir dizi öncüllere ihtiyaç vardır. Ancak bunlardan bir kısmını ana usuller olarak kabul etmeliyiz. Çünkü bunların ilahiyat, felsefe ve kelam gibi diğer ilimler ile irtibatları bulunmaktadır ve onlar üzerinde ittifak sağlamak gerekir; ama o konulara girmek bizi ilgilendiğimiz konudan uzaklaştıracağı için sadece bunlardan bazıları yakın öncüller olduğundan üzerinde durabileceğiz.

2- Devletin Özel Görevinin Belirlenmesinde Üç Görüş

Devletin toplumda kanunu icra etmek için var olduğunu söylediğimiz zaman veya başka bir ifadeyle kanun koyuculuk ve icranın devletin iki asli rüknü olduğunu belirttiğimiz vakit, bu kanunun bir takım ölçü ve kaideleri olmalıdır; kanun o kıstas ve kaideler çerçevesinde vazedilmelidir. Göz önünde bulundurulması gereken ölçü ve kaidelerin yapısı, devlet teşkil etmenin ve kanun vaketmenin hangi hedef için olması gerektiğiyle irtibatlıdır.

Bu yüzden siyaset felsefesinde, "devlet kurmanın amacı nedir?" diye köklü bir soru yöneltilmektedir. Önceki konularda buna özetle değinilmişti; şimdi bunu ayrıntılı bir şekilde ele alıp inceleyeceğiz. (İlk önce devlet kurmanın hedefinin ne olduğu hakkında ortaya atılan üç görüşü, konuların mantıksal irtibatlarının daha iyi kavranması amacıyla fihrist hâlinde zikredecek; sonra da konunun ayrıntılarına geçeceğiz.)

1- Rönesans çağından sonra, Habz gibi siyasi filozoflar, devletin hedef ve görevinin sadece toplumun düzen ve emniyetini sağlamak olduğu inancını taşımaktaydılar. Daha geniş bir ifade ile hedef, iç ve dış emniyetin sağlanmasıdır. Yani devletin asli görevi toplumda kaos ve emniyetsizliğin önlenmesi, dış ve hariç tehdit unsurları karşısında savunma gücü oluşturarak ülkenin varlığını ve bütünlüğünü koruyabilmesi için, yasaları ve kanunları uygulamasıdır.

2- İkinci görüşe göre kanun ve devlet, emniyeti sağlamak ve korumakla birlikte, toplumda adaleti de sağlamalıdır. Buradan itibaren kanun, adalet ve özgürlük hakkında -özellikle siyasi sosyologlar arasında- derin bir tartışma başlamaktadır ve bu nedenle onlar özgürlük, kanun ve adalet arasındaki ilişki konusunda birçok kitap yazmışlardır.

Eğer devletin görevinin emniyeti sağlamakla birlikte adaleti de icra etmek olduğunu kabul edersek, o zaman adaletin kendisinin ne manaya geldiği sorusu önümüze çıkmaktadır. Adaletin hakikati ve onun dayanakları hakkında Müslüman olan ve Müslüman olmayan düşünürler tarafından birçok yorum yapılmıştır. Bunlar arasında, adalet mefhumunun kapsamlı olan ve düşünürler arasında kabul edilen tanımı, herkesin hakkının kendisine verilmesidir. Bu tanımı az veya çok herkes kabul etmiştir; ama hakkın tanımı ve sınırı hakkında aralarında ihtilaf bulunmaktadır. “Hak” kavramı, adalet tanımının içine koyulduğundan, mecburen başka bir konuya girmeliyiz ve o konu, hak ve adalet arasında hangi ilişkinin bulunduğu incelendiği özgürlük, hak, kanun ve adalet arasındaki bağıdır. Netice itibari ile her şahsın tabî çıkar ve ihtiyaçlarının temin edilmesinin o şahsın hakkı olduğu ve fertlerin haklarını -yani onların tabî ihtiyaçlarının gerektirdiği şeyleri- toplumsal hayatın çatısı altında temin eden kanunun da adil kanun olduğu sonucu çıkmaktadır.

Sözün “hakka” geldiği bu ortamda, toplumsal hayatta hangi kimselerin hak sahibi olduğu suali sorulmaktadır. Acaba bütün insanlar kendi toplumsal hayatlarında hak sahibi midirler yoksa toplumun kazanımlarına katılımda bulunan kimselerin mi toplumsal hayatta hakları vardır? Başka bir deyişle, topluma hiçbir hizmet edemeyen, hastane ve huzur evinde kalmakta olan, toplumsal hayatta ve camianın kazanımlarının meydana gelmesinde hiçbir rolü olamayan bazı özürlü insanların acaba toplumda hakları var mıdır? Eğer hak fertlerin topluma verdiği hizmetten oluşuyorsa, o zaman böyle kimselerin bir hakkı olmaz. Zira bunların başkalarının zahmetleri ile meydana gelen kazanımlardan yararlanmaktan başka, topluma herhangi bir katkıları bulunmamaktadır. Elbette bazı özürlü kimselerin fikrî açıdan topluma katkıda bulunmaları mümkündür; ancak biz, bütün bedensel ve fikirsel imkânlardan yoksun olarak doğmuş olan, bedensel faaliyetlere ve aynı şekilde topluma fikrî katkıda bulunmaya gücü olmayan özürlü bir fert hakkında konuşmaktayız. Acaba böyle bir kimse-

nin toplumda hakkı var mıdır? Ya da gücünün olduğu dönemde, topluma katkıda bulunmuş olan ve sonra çalışamaz hâle gelen ve topluma hiçbir şekilde hizmet edemeyecek şekilde güçsüzleşen bir ferdin toplumda herhangi bir hakkı var mıdır?

Bazı sosyolojik görüşlere göre, böyle fertlerin toplumda hiçbir hakları yoktur ve devletin bu fertlere yönelik hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır. Eski Sovyetler Birliği'ne hâkim olan Marksist rejimde, topluma hiçbir faydası olmayan fertleri bir bahane ile ortadan kaldırmaktaydılar. Diğer toplumlarda da aynı şekilde böyle eğilimler bulunmaktadır. Acaba fertlerin toplumda taşıdıkları haklar, topluma sundukları hizmetin karşılığı mıdır? Acaba topluma katkı sunmada özürlü ve güçsüz olan bu ferdin insani bir varlık olması, insanlar arasında doğması ve yaşaması delilince, toplumda bir hakkı yok mudur? Hakkın topluma sunulan hizmetin karşılığı olduğunu söyleyen kimseler, maalesef bu fertler için herhangi bir hakka inanmamaktadırlar. Eğer insani acıma ve şefkat duygularından hareketle bazı fertler, toplumun bu kesimine yardımcı olmayı ve onların korunması için huzur evi yapmayı isterlerse, bu işi yapabilirler; bunun dışında ise kimse onların ölümünden sorumlu değildir;" diye beyanatta bulunmaktadırlar.

3- Üçüncü görüş devletin ve hükûmetin teşkil edilmesinde hedefin ne olduğu hakkında İslam'ın görüşüdür. Bu görüşe göre, emniyeti ve adaleti sağlamanın yanı sıra hem maddi hem de ruhi ihtiyaçların karşılanmasının devletin uhdesinde olduğu tekitle beyan edilmiştir.

3- İslam Devletinin Özel Fonksiyonunun Diğer Devletlerden Farkı

İslam'da emniyetin sağlanmasının, haricî düşmanlar karşısında savunmanın, adaletin sağlanmasının ve topluma hizmet eden kimsenin hakkının verilmesinin devletin görevlerinden sayılmasıyla birlikte, ihsanda bulunmak yani yoksullara ve topluma hizmet etmeye yönelik her türlü güçten yoksun olan kimselere hizmet etmek de devletin vazifelerinin bir parçasıdır; Allah Teâla'nın Kur'ân'da buyurduğu gibi:

﴿ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ ﴾

Şüphesiz Allah, adalet ve ihsanı emreder...¹

Müslümanların görevi, yalnızca adalete riayet etmek değildir. Bundan daha önemlisi, bazı durumlarda ihsanda bulunmaları da gerekmektedir. Toplumla bir hizmet edemeyen özürhükümlerinin, düşkünlerin ve bir iş yapma gücü olmayan yoksulların, hatta anadan özürhükümlü doğmuş kimselerin insan olmaları hasebiyle, insanlık camiasında hakları bulunmaktadır ve İslam devletinin bunların temel ihtiyaçlarını karşılaması gerekmektedir.

İslami düşünceenin diğere eğilim ve mekteplerden bir farkı da onda, insanların ihtiyaçlarının yalnızca maddi ve bedensel ihtiyaçlar olarak sınırlandırılmaması, insanın ruhsal ve ondan da önemlisi manevi ve uhrevi ihtiyaçlarının da göz önünde bulundurulmasıdır. Bu yüzden İslam devletinin yükü, liberal devletlerden çok daha fazla ve ağırdır. Mantıksal olarak, liberal devletin topluma hizmet eden fertlerin maddi ihtiyaçlarının temini dışında başka görevleri yoktur. İslam devletinin ise, toplumda hizmette bulunan fertlerin ihtiyaçlarını karşılamanın yanı sıra özürhükümlü ve güçsüz insanlara da yardım etmesi gerekir. Bunlara ek olarak, İslam devleti insanların manevi, ruhi ve uhrevi ihtiyaçlarını da aynı şekilde temin etmelidir. İslam devletinin yükünün çok ağır olmasının sebebi budur. Buradan itibaren İslam devletinde, insanların bütün ferdî, maddi, manevi, dünyevi ve uhrevi ihtiyaçlarını temin edebilecek kanunların hazırlanması ve icra edilmesi gerekmektedir. Bu kanunlar, toplumun yalnızca aktif fertlerinin maddi çıkarlarını korumakla yetinmemelidir.

Bu doğrultuda şu soru sorulabilir: İslam'ın görüşünün doğru oluşu ve diğere görüşlerinse doğru olmayışının delili nedir? -Her ne kadar yeri geldikçe ayet ve hadis esasınca açıklamalarda bulduysak da, şu anki konumuzun ayet ve hadislere istinatta bulunabileceğimiz din içi bir bahis olmadığına dikkat edilmelidir.- Gerçekten de insanların, bütün maddi ve manevi ihtiyaçlarının temin edilmesi gerekli midir? Yoksa maddi ihtiyaçların temin edilmesi yeterli midir? Başka bir ifade ile devlet teşkil etmenin ve kanun vasetmenin hedefinin ne olduğu sorusunda da belirtildiği gibi, acaba devlet teşkil etmenin ve kanun hazırlamanın hedefi, sadece emniyetin sağlanması ve kaosu önlenmesi midir; yoksa devlet manevi ihtiyaçları da göz önünde bulundurmalı mıdır? Bu meselenin halledilmesi

ve yukarıdaki sorunun cevabının verilmesi için, bir adım geriye gitmemiz ve esasen insanlık toplumunun teşkil edilmesinden hangi hedefin güdüldüğü sorulmasını zorunludur.

4- İnsanlık Camiasının İslam'ın Bakışındaki Mahiyeti

İnsanlık camiasının teşkil edilmesindeki hedefin incelenmesinden önce, insan zaten karınca ya da bal arısı gibi sosyal bir varlık mıdır yahut sosyal hayat onun kendisinin benimsediği ve seçtiği bir şey midir konusu analiz edilmelidir. Bu alanda da ayrıntılarına girmek istemediğimiz birçok tahliller vardır. Biz, genel olarak bu alanda iki önemli görüşe yer vereceğiz.

Birinci görüş, sosyal hayata yönelik insani ve özgür bir hedefin göz önünde bulundurulmasıdır. İkinci görüş ise, içtimai hayatın bir hedefinin olmamasıdır. Bu, bal arısının neden içtimai hayatı vardır ve bu içtimai hayatın hedefi nedir diye bir şey söylenememesi gibidir. Doğal olarak, bal arısının tabii ve içgüdüsel bir hedefi vardır, o da bal yapması ve bir ömrü geçiştirmesidir. Bunun dışında, bal arısının içtimai hayatının başka bir hedefi yoktur. Allah Teâlâ'nın bu varlıkları yaratmasının insanlara hizmet etmek gibi bir takım hedefleri de vardır, ancak meselenin metafizik ve ilâhî boyutu göz ardı edilirse, bal arısı kendi içtimai hayatında özgür bir hedefi takip etmemektedir. Acaba insanın içtimai hayatı da kendi kendine meydana gelen tabii bir olgu mudur, bir hedefi yok mudur? Yahut içtimai hayatın bir hedefi var mıdır? Bu hedef ilişkileri ve bu ilişkiler de kaide-leri mi gerektirmektedir? İlâhî düşüncede insanın içtimai hayatının bir hedefi vardır ve o, insanların içtimai hayatın çatısı altında gelişmeleri ve insani hedeflerine daha fazla yaklaşmalarıdır. O zaman, insanın yaratılma hedefinin ne olduğu suali sorulmaktadır. İlâhî düşünce uyarınca, İmam Humeynî ve diğer âlimlerin devrim öncesi ve sonrasında halka yaptıkları açıklamalarla ve bizi İslami hakikatlere daha fazla aşına kılmalarıyla, bu konu toplumumuz için aydınlanmıştır. İnsanın nihai hedefi, Allah'a yaklaşımdır; bu da insanların kemalinin doruğudur.

Bu konunun içeriği biraz müphemlik taşımaktadır ve bunun açıklanmaya ihtiyacı vardır. Ancak şu anda bunu beyan etme durumunda değiliz; ama genel olarak bu konu kabul edilmektedir. Eğer biz, insanın yaratılma hedefinin Allah'a yakınlaşmanın çerçevesinde gerçekleşen bir tekâmül olduğunu kabul edersek, o zaman sosyal hayat da bu hedefi insan için daha

çabuk ve daha iyi gerçekleştiren bir araçtır. Yani sosyal hayat olmazsa, insanlar lazım olan bilgileri kazanamayıp, gerekli ibadetleri yapamayacak ve neticede de nihai kemale ulaşamayacaklardır. Bundan dolayı, öğretim ve öğrenim toplumun çatısı altında yapılmakta, insanlar hayat yolunu daha iyi tanımakta, o yolu geçmek için bazı şartlar oluşmakta ve neticede daha fazla insani yüceliğe ulaşmaktadırlar. Eğer bu delillerden oluşan öncülleri -bunlardan kendi yerlerinde bahsedilmiştir ve bunlara yönelik bizim yeterli delillerimiz vardır- kabul edersek, içtimai hayatın hedefinin sadece maddi boyutta değil, aksine insan vücudunun tüm boyutlarında, insani gelişmeye ve tekâmüle altyapı oluşturmak olduğu neticesini alırız.

Öyleyse sosyal hayatın hedefi, bütün insanların maddi, dünyevi, manevi ve uhrevi ihtiyaçlarının temin edilmesidir ve bu hedef, bütün insanlar için geçerli olduğundan, insanların hepsinin bu hayatta hakları vardır. Sosyal hayatın hedefinin yalnızca maddi ihtiyaçların temin edilmesi olmadığı ve kanunun hedefinin de sadece emniyeti sağlamak olamayacağı belirlendikten sonra, bu durumda emniyetten öteye başka bir hedefin gerçekleştirilmesi gerekir. Bundan dolayı, emniyet ve asayiş ortamını sağlamak, refahı ve maddi ihtiyaçları temin etmek, insanın tekâmülünden ve Allah Teâla'ya yakınlaşmaktan ibaret olan; o nihai hedefe ulaşmak için bir basamaktır.

Her hâlükârda, bu bakış ve görüş esasınca insanın yaratılmasının hedefi, vücudunun bütün boyutları ile tekâmüle ulaşması ve Allah'a yakınlaşmasıdır. İnsan değişik katman ve yönlerin oluşturduğu çok boyutlu bir varlıktır ve bu bütün, insanı teşkil etmektedir. Bu yüzden, bütün boyutlar ile tekâmül etmek, insanın gerçek tekâmülünü temsil etmektedir; sadece maddi, teknolojik, sosyal ve ekonomik refah tekâmülü yeterli değildir. Maddi boyutların tümüyle birlikte, manevi ve uhrevi boyutların insan hakikatine şekil verdiğine ve sosyal hayatın hedefinin bütün bu boyutlarda insan tekâmülüne altyapı oluşturmak olduğuna dikkat edildiği takdirde, en iyi kanun bütün bu boyutlarda insan gelişimine zemin hazırlayan ve önceliği o nihai hedefe yani Allah'a yaklaşmaya veren kanun olduğu ortaya çıkacaktır.

5- Kanun Koyucuda Zorunlu Özellikler

İslam devleti, "Bizim, emniyeti temin etmenin dışında başka görevimiz yoktur." diyemez. Bu Habz'ın görüşüdür ve o şöyle demektedir: İnsanlar

birbirlerinin canlarına üşüşen kurtlar gibidirler ve onlara boyun eğdirmek için bir gücün bulunması gereklidir. Onlar, kendilerini kontrol etmesi ve bozgunculuklarını önlemesi amacıyla, kendi inisiyatiflerini bir ferde veya gruba vermelidirler. Öyleyse devletin hedefi, emniyeti sağlamanın ve kaos önlemenin ötesinde bir şey değildir. Şüphesiz ki bu, insanı tanımaktan uzak tek taraflı maddi bir düşünce olup, vahşi toplumsal hayat ile uyumludur; fertlerinin varlık olarak yaratılmışların en değerlisi olduğu, birçok becerilerinin bulunduğu ve hedeflerinin çok yüce olduğu insanlık camiası ile uyumlu değildir.

İslam devleti, insanın varlığının bütün boyutlarını içine alacak, bütün yönlerden onun ihtiyaçlarını karşılayabilecek kanunları uygulamalıdır ve bu, İslam'ın hâkimiyetinin dışında gerçekleşemez. Çünkü böyle kanunların insanın bütün yönlerini tam olarak gözetmeye ihtiyacı vardır. Bizim tanıdığımız insanların her biri, insan vücudunun ancak bir kısmını ihtisas derecesinde bilmektedirler. Normal insanlar içerisinde, insanın bütün yönlerini bilecek kimse yoktur. Her ne kadar, geçmişte filozoflar arasında böyle iddialarda bulunanlar oluyorduyduysa da, bugün insanın cehaleti, düşünülmediğünden daha fazla kendisine aşikâr olmuştur. İnsan vücudunun boyut ve yönleri, hiç kimsenin "Ben bütün bu yönleri tam olarak bilmekteyim ve insanın bütün ihtiyaçlarını belirtebilirim." diyemeyeceği kadar güç ve zordur. Buna ek olarak, başka bir sorun daha vardır; o da, bazen bu ihtiyaçların temin edilmesinin birbirileri ile uyumsuzluk arz etmesidir. Bazı durumlarda ekonomik gelişmenin manevi veya ilâhî gelişme ile uyumsuzluk göstermesi mümkündür. Biz, ilâhî yüce nizamın insanın bütün ihtiyaçlarını temin edeceğine inanmaktayız. Lakin bir toplumda insanların ihtiyaçları arasında, özel bir zaman diliminde veya sınırlı bir mekânda uyumsuzluk meydana gelebilir; çaresiz olarak bu ihtiyaçlar sınıflandırılmalı ve bazılarını öncelik tanımalıdır Böylece eğer bir maslahat başka bir maslahat ile uyumsuzluk arz ederse, kanunun sorumluları bunlardan hangisine öncelik vermeleri gerektiğini bilmiş olacaklardır. Bunun için, bu öncelikleri tespit etmek de kanun koyucunun görevidir ve işte burada insanın böyle bir kanunu bulmadaki acizliği, daha da zahir olmaktadır.

İnsan vücudunun bütün yönlerini tam olarak bilmenin dışında, kanun koyucu için en önemli şey, kendini şahsi ve grupsal isteklerden alıkoyabilmesi, toplumun çıkarlarını ferdî, grupsal ve partisel çıkarlardan öncelikli

tutabilmesidir. Bu herkesin yapabileceği bir iş değildir. Kendi menfaati ile başkalarının menfaati arasında, kendi grubunun maslahatı ile diğer insanların ve grupların maslahatı arasında bir çakışma olduğu vakit, ferdî ve grupsal çıkarlarını göz ardı edebilecek ve özgürce toplumun çıkarlarını kendi çıkarlarından önde tutabilecek bir insanın oldukça hür olması lazımdır. Böyle insanları toplumun fertleri arasında bulmak çok güçtür ve belki de bu imkânsıza yakındır. Öyleyse kanun koyucunun bütün ihtiyaçları bilmesi gerekliliğiyle birlikte, toplumun menfaatlerini kendi menfaatlerine tercih edecek güce de sahip olması lazımdır.

Burada ilâhî kanunların bütün beşerî kanunlara üstünlüğü tam olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü birinci olarak, herkesten daha iyi bir şekilde insanların bütün çıkarlarını Allah bilmekte, ikinci olarak da O, yalnızca insanların maslahatlarına riayet etmektedir. Allah'ın insanların davranışlarına ihtiyacı yoktur. Bundan dolayı Allah, onların hareketlerinden bir çıkar ve menfaat ummamaktadır ve neticede bir uyuşmazlık meydana gelmemektedir. Allah, insanların işlerinden ve hayatlarından bir kazanç elde etmediğinden, kendisinin çıkarı ile başkalarının çıkarı arasında bir çatışma söz konusu olamaz. Ama bunların hepsi, bizim insanların menfaat ve maslahatlarını ilâhî rubûbiyet hakkından ayrı değerlendirdiğimiz bir alana özgüdür. İslam düşüncesinde ise, bütün bunların ötesinde daha büyük bir yücelik vardır ve onun esasınca şöyle söylemekteyiz: İnsanların ihtiyaçlarının onların maddi hayatlarında, sosyal ilişkilerinde ve hatta ruhsal ve manevi ihtiyaçları boyutunda temin edildiğini varsaysak bile, yine de bu, istenilen ve ideal bir camia olmayacaktır. Böyle bir insan ve toplum, nihai hedefe ulaşamaz, zira nihai ve üstün kemal, Allah'a yaklaşmanın sayesinde oluşmakta ve bu da ibadet, kulluk, Allah'a tapınma ve O'na ibadet etmenin ışığında hasıl olmaktadır.

Eğer bedeninin sağlığı, toplumun düzen ve huzuru, düşmanların karşısında savunma ve adaletin tesisi gerçekleşir veya başka bir ifade ile fertlerin bütün toplumsal hakları temin edilirse de hayatta Allah'a kulluk payı düşünülmezse böyle insanlar, istenilen kemale ulaşmamış ve Allah'ın rızasını kazanmamış olacaklardır. İslam'ın nazarında, bütün bu sayılanlar, insanın Allah ile irtibatının basamağıdır. İnsaniyet cevherinin hakikati, Allah ile gerçekleşen irtibattadır ve bu irtibat gerçekleşmeyinceye kadar gerçek insan oluşamaz. Bundan dolayı, insanın kemalinin Allah'a yaklaşmanın

çerçevesinde olduğunu anlıyoruz. Allah'a yakın olma, bir slogan değildir; bilakis bu, insanlar ve Allah arasında gerçekleşen, insanların varlığın belirli aşamalarından geçtikleri, seyrettikleri ve yücelip o makama ulaştıkları bir hakikat ve manevi irtibattır. Bu makamı tanımak normal insanların gücünü aşar. Onlar insana yönelik böyle bir makamın varlığını kavrayamadıklarından dolayı, maddi ve dünyevi ihtiyaçları sağlamanın yanı sıra böyle bir manevi makama nail olma düşüncesinde olmazlar.

Allah'ın bizim ibadetimize bir ihtiyacı yoktur. Bununla beraber O, insanı neden ibadet etmek için yaratmış ve şöyle buyurmuştur:

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾

Ben, cinleri ve insanları yalnızca bana ibadet etsinler diye yarattım.¹

Bu sorunun cevabı, insanın nihai kemalinin ibadet yolunun dışında hasıl olmayışıdır. Öyleyse insan, kendi hakiki kemal yolunu aşabilmesi için Allah'ı tanımalı ve O'na itaat etmelidir. Bu öncüller uyarınca biz, iyi kanunun toplumun aktif fertlerinin maddi ihtiyaçlarını temin etmekle birlikte, toplumun kazanımlarından bir payı olmayan kimselerin de ihtiyaçlarını temin eden kanun olduğunu söyleyebilmekteyiz. Topluma hiçbir hizmet edemeyen ve hatta fikirsel ve sanatsal bir katkı bile sağlayamayan güçsüz, felçli ve özürlü insanlar gibi... Zira bunların da hakları vardır. İslam devleti, bunların haklarını ve bir iş yapamayacak derecede güçsüz olan yoksul, düşkün ve yatalak hastaların ihtiyaçlarını temin etmelidir. Çünkü onlar, Allah'ın kulları olup, insanlık camiasında doğmuşlardır; hayatta oldukları ve nefes aldıkları müddetçe onların insanlık camiasındaki hakları ve ihtiyaçları temin edilmelidir. Bunun için, bu camiada uygulanan kanun onların hakkını temin etmelidir. Bu yüzden Kur'an adalete ek olarak ihsan konusuna da yer vermektedir.

﴿ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ ﴾

Şüphesiz Allah, adaleti ve ihsanı emreder.²

1- Zariyat / 56

2- Nahl / 90

Allah'ın emri, yalnızca ahlaki bir buyruk değildir. Aksine riayet edilme- si gereken bir farzdır. Eğer sadece adalete riayet etmek gerekli olsaydı, Allah'ın ihsana da yer vermesi gerekmezdi; öyleyse toplumda adalete ria- yet etmek nasıl farz ise, ihsana riayet etmek de farzdır. Yani, hakların fert- lerin hizmetlerinin karşılığında oluşmasının aksine, Allah Teâla tarafın- dan herkes için bir dizi haklar belirlenmiştir ve bir kimse en kötü şartlarda dahi olsa ve gözünü, kulağını, elini ve ayağını kullanmaktan mahrum bile kalsa, nefes aldığından ve canlı bir varlık olduğundan dolayı hak sahibidir ve İslam devleti bu hakları temin etmelidir.

Öyleyse İslam devleti, böyle bir kanunu benimsemelidir; devletin görev- lerinin sadece Habz, Russo ve diğer Batılı düşünürlerin söyledikleri ko- nular olduğunu düşünmemeliyiz. Çünkü onlar, ya insani varlığın yüce mertebelerine dikkat etmemişlerdir ya da insanı kurt sıfatlı bir mevcut veya bal arısı ve karınca seviyesinde bir hayvan olarak telakki etmişlerdir. Ama İslam'ın nazarında insan, -her ne kadar toplumsal hayatı olsa da- bu tür hayvanların derecelerinden daha yüksekte bulunmaktadır.

Öyleyse kanun, insanın nihai hedefi doğrultusunda bulunan bütün maddi ve manevi ihtiyaçları göz önünde bulundurmalıdır. Kanun bütün masla- hatlara riayet etmeyi öngörürse, insana her türlü özgürlüğü verebilir mi? İnsanın tekâmüle ulaşabilmesi için, iradesinin kısıtlı ve kanalize olması ve belirli bir yolda hareket etmesi gerekir. İnsan, böylece bu hedefe ula- şabilir. İnsan her yoldan hareket ederek bu hedefe ulaşabilir mi? Allah'ı tanımayan, O'nu inkâr eden ve Allah'a tapanlar ile mücadeleye giren kimseler, insani kemale ulaşabilirler mi? İnsani kemale ulaşmanın yolu, bir olan Allah'a tapmak değil midir? O hâlde Allah ve Allah'a tapınma ile mücadele eden kimseler, insani gerçek tekâmüle nasıl ulaşabilirler?

Eğer İslam devletinin görevi, bütün boyutlarda özellikle de manevi ve ilâhî boyutta insani tekâmülün şartlarını hazırlamaksa, bu yüce insani maslahat ile çakışmaması için iradelerin kanalize edilmesi, kısıtlanması, sınıflandırılması ve onlar için bir çerçevenin belirlenmesi gerekir.

6- İslam Kanunlarıyla Liberal Kanunların İhtilafı

Yukarıdaki söylediklerimize dikkat edildiği takdirde, İslami kanunlar ile beşerin kendi ürünü olan kanunlar -özellikle de fertlerin topluma verdik-

leri hizmet karşılığında hak sahibi olduklarını kabul eden liberalist toplumlarda olan kanunlar- arasındaki fark ve ihtilafları bir kaç noktada incelemek mümkündür.

a) Liberal toplumlar, kendi görüşleri gereğince doğal veya sosyal özüllük ve mahrumiyetten dolayı topluma bir katkıda bulunamayan insanların her hangi bir hakkının olmadığını kabul etmektedir; ama İslam onların tersi olan görüşü kabul etmekte ve onların da hak sahibi olduğu görüşünü benimsemektedir. Bu, fertlerin haklarının temin edilmesi için bazı kaynakların göz önünde bulundurulmasını gerektiren açık bir konudur. Çünkü camianın mahrum fertlerinin, kendi ihtiyaçlarını temin edemeyen veya topluma bir katkısı bulunamayan kimselerin ihtiyaçlarının karşılanmasını öngörüyorsa, bunlara kaynak ayırması zorunludur. Netice olarak diğer insanların iradeleri kısıtlanmalıdır. Yani toplumun mallarının bir kısmı bu fertlere özgü kılınmalıdır ve bu, halkın diğer kesimlerinin isteği değildir. Öyleyse onların isteği kısıtlanmalıdır.

b) Topluma yönelik hukukî ve sosyal hayatta, fertlerin hakları toplum ile çakışırsa, toplumun hakları önceliklidir. Toplumun ve fertlerin haklarının çakıştığı yerde, toplumun haklarının mı yoksa ferdin haklarının mı öncelikli olduğu konusu, Batı toplumlarında bugün de az veya çok bulunan fertçilik ve toplumculuk eğilimlerine dayalıdır. Batı dünyasındaki üstün ve hâkim eğilim, fertçiliktir. Ama sosyalist (toplumculuk) eğilimleri de az, çok bulunmaktadır ve gördüğümüz gibi, bugün Batı toplumlarında sosyalist ve sosyal demokrat devletler bazen diğer devlet modellerinin önüne geçmektedirler.

Liberal toplumlardaki fertçilik eğiliminin karşısında İslam, toplumun haklarının fertlerin haklarından daha önemli olduğuna inanmaktadır. Yani ferdi menfaat ve haklar ile toplumun menfaatinin çakıştığı yerde ve özellikle bu çakışma önemli ve köklü ise, toplumun hakları önceliklidir. Liberal devletler, pazar fiyatının değişmemesi ve sermaye sahiplerinin zarar görmemesi için, milyonlarca ton yiyecek maddesini yakmaya veya denize dökmeye razıdırlar. Onlar, kendi maddi menfaatlerine zarar gelmemesi için, milyonlarca insanın açlıktan ölmesine rıza gösterirler. Ama İslam, böyle bir şeye asla izin vermemektedir. Yani İslam, böyle fertlerin isteklerinin fazlasıyla kısıtlanması gerektiğine inanmaktadır.

İktisadi özgürlük, her şekilde ve her surette temin edilmelidir diye bir şey söz konusu değildir. Aksine özgürlük kısıtlanmalıdır. O hâlde toplumun mahrum kesiminin ve özürülü fertlerinin menfaatleri için, toplumun menfaatlerinin kısıtlanması gerektiği gibi; toplumun genel çıkarlarının temin edilmesi için de ferdî iradelerin kısıtlanması gerekmekte ve böylelikle toplumun genel çıkarlarının temin edilmesi mümkün olmaktadır.

c) İslam toplumunda esasen şahsın kendisiyle irtibatlı olan, ancak toplumda bir takım etkiler oluşturduğundan dolayı toplumsal meseleler sınıfına giren bazı konular vardır. Örneğin eğer bir kimse kendi evinin içerisinde, hiç kimsenin görmediği ve farkına varmadığı bir zamanda yalnızken bir günah işlerse, onun günahı kesinlikle ferdîdir ve bu tür davranışları kısıtlayan kanunlar da “ahlaki kaidelerdir.” (Buradaki “ahlaki” tabirinin doğru olup olmadığına bakmıyoruz.) Yani eğer bir kimse yalnızken bir günah işlerse ve başkalarıyla bir irtibata geçmezse, devletin müdahale hakkı yoktur. Bu konu az veya çok bütün siyasi felsefelerde kabul edilmiştir; yani devletin kapsamı ferdî değil, toplumu içermektedir. Ama üzerinde ihtilafın bulunduğu bir konu var, o da şudur: Ferdî bir iş az veya çok başkalarına sirayet edecek, en azından başkalarını günah işlemeye teşvik edecek bir şekilde yapılırsa, o iş toplumsal bir boyut kazanır mı? Bir şahıs yol ortasında veya aile fertleri önünde ve başkalarının gördüğü bir yerde bir günah işlediği vakit, görme neticesinde o günahın çirkinliğinin azalmasından, halkın o günahı işlemeye cüret kazanmasından ve onu yapmaya yönelik kaydetmesinden dolayı, o şahsın davranışı ferdî bir hâlin dışına çıkar. Şahsın sadece kendisine zarar verdiği durumlarda bizim müdahale hakkımız kalmamakta mıdır? İslam'ın bakışı bu değildir ve İslam'ın görüşüne göre günahın açıkta işlenmesi toplumsal bir konudur. Eğer bir kimse başkalarının gözü önünde bir günah işlerse, bu günah (ahlaki sapmanın mukabilinde) hukukî bir suçtur ve devlet buna müdahale edebilir. Böyle bir günaha engel teşkil eden kanun, hükûmetin uygulamakla mükellef olduğu devlet kanunudur.

Öyleyse yalnızken bir günah işlenir ve kimse onun farkında olmazsa, bu devleti ilgilendirmez ve hiçbir mahkemenin böyle bir kimseyi yargılamaya hakkı yoktur. Günah sosyal bir boyut kazandığı ve başkalarını cesaretlendirdiği an, hukukî ve sosyal bir konum kazanır ve devlet böyle bir günahın önünü almalıdır.

d) Topluma zarar vermek, sadece maddi zarar ile sınırlı değildir; haysiyet ve onur ile ilgili zararlar da günah ve suç sayılmaktadır. Her toplumda başkalarının namus ve onuruna hakaret etmek fizikî nitelikte olmasa dahi (saygısız, hakaret edici ve küçük düşürücü bir söz söylemek) suç sayılmaktadır ve bu başkalarıyla irtibatlı olduğundan, devletin cezalandırma ve ilgilenme hakkı bulunmaktadır. Bu gibi durumlarda devlet, kanunu icra etmekle mükelleftir.

İslam toplumunda, dinî değerlere hakaret etmek, Müslüman insanların haklarına en büyük tecavüzdür ve böyle bir hakareti yapan kimse, cezaların en ağırını hak eder. Çünkü İslam toplumunda dinî mukaddes değerlerden daha değerli bir şey yoktur. Müslüman halk, bütün varlıklarını dinin mukaddes saydığı şeylere feda etmeye hazırdır. O hâlde dinî değerlere hakaret etmek, en büyük suçtur ve böyle suçlar için belirlenen cezalar, en büyük cezalar olmalıdır. Bu esas uyarınca irtidat ve dinî değerlere hakaret etme hükümleri, kavranmakta ve anlaşılmaktadır. İslam'da bir kimse, Hz. Peygamber-i Ekrem'in (s.a.a) mukaddes şahsiyetine ve diğer dinî değerlere hakaret ettiği takdirde, neden idama mahkûm olmaktadır? Çünkü o kimse en büyük suçu işlemiştir. Müslüman insanlar için bu değerlerden daha mukaddes bir şey yoktur ve bu değerlere hakaret etmek en büyük suçtur. Dolayısıyla en büyük ceza yani idam öngörülebilecektir. Bu da İslami ve liberal eğilimler arasında bulunan temel bir ihtilaftır.

Onlar, (liberalistler) "Eğer bir kimse size hakaret ederse, siz de ona hakaret edin, bu suç değildir; dil söylemekte özgürdür." demekteler. Ama İslam'ın bakış açısı böyle değildir. İslam'da İslami değerlere hakaret etmek, önemli bir cezanın öngörülmesini gerektiren en büyük suçtur ve bunun yalnızca hukukî boyutu olmayıp, ceza ve yaptırım boyutu da bulunmaktadır. Böyle bir hakaret, sadece bir ferde saygısızlık sayılmaz. Bilakis İslam camiasına saygısızlık sayılır. Hukukî meseleler, fertlerin birbirleriyle olan ilişkileriyle irtibatlıdır: Bir şahıs başka bir şahsın yüzüne tokat atarsa, o da bunun kisasını alabilir ve mahkemeye gidip, onu şikâyet edebilir. Netice olarak o şahsı bir müddet cezaevine atmakta ya da onu mali olarak cezalandırmaktadır. Ancak karşı taraf onu affederse, mesele artık kapanmakta ve mahkemenin de davayla ilgilenme hakkı kalmamaktadır. Ama cezai meseleler böyle değildir; hatta eğer şikâyette bulunan hakkindan vazgeçse bile, savcının o konuyu takip etme hakkı

vardır. Bu, toplumun hukukuna saygısızlık ve tecavüz etmektir ve savcı, toplum adına ondan şikâyetçi olmaktadır.

İslami değerlere hakaret etmek, özel bir şikâyetçiyi gerektiren ve özel şikâyetçinin affetmesi ve rıza göstermesi hâlinde meselenin kapanacağı ve artık mahkemenin takip hakkının kalmayacağı bir ferde hakaret etmek gibi değildir. Gazetede veya konuşma esnasında İslami değerlere hakaret eden bir kimse, İslami kanunların nazarında mahkûmdur. İslam hâkiminin onu takip etmesi gerekir. Zira o şahıs, Müslümanların hukukuna ve İslam toplumuna hakaret etmiştir; mesele şahsi ve ferdî olmayıp, yaptırım ve cezai müeyyide gerektirmektedir. Hiç kimsenin bu suçu bağışlama hakkı yoktur. Çünkü bu, bütün Müslümanları ve ondan da öte Allah'ı ilgilendiren bir haktır.

Bunlar, Müslüman düşünürlerin özellikle de değerli üniversitelilerin dikkat etmeleri gereken konulardır; İslam'ın siyasi ve hukukî meselelerinin sınırlı bir çerçeveye ve Batsal tek yönlülüğe tabi olduğunu ve sadece bu cihanın maddi, dünyevi ve ferdî konularına ehemmiyet verdiğini tasavvur etmemelidirler. İslam'ın nazarında toplumun hukuku, ferdin hukukundan önceliklidir ve yalnızca hizmetin karşılığı olarak bir kimse için bir hak sabit olmaz. Bilakis İslam toplumunda yaşayan herkesin hakkı vardır ve bu hak, özel bir sınıfa ait değildir. Toplumun da söylediğimiz gibi, fertlerin haklarından daha öncelikli hakları vardır ve bu haklar, maddi haklarla sınırlı değildir. Aksine manevi hakları da içermektedir ve netice itibariyle bu haklar, sadece dünyevi çıkar ve menfaatler ile bağlantılı olmayıp ilâhî, uhrevi ve manevi çıkar ve maslahatları da kapsamaktadır.

Bu söylenenler ışığında, İslam kanunlarının özelliklerini ve onların diğer kanunlardan ayrılan yönünü değerlendirebiliriz. O zaman, İslam toplumdaki ferdî iradeleri, niçin seküler, laik ve liberal toplumlardakinden daha fazla kısıtlamak gerektiğini anlayacağız. Bunun sebebi, o toplumlarda iradeleri kısıtlayan tek şeyin maddi ve ferdî çıkarların olmasıdır. Ama burada ise, manevi ve uhrevi boyutlar da söz konusudur. Bu maslahatların her biri, bir takım özel kısıtlamaları gerektirmektedir. Bunun gereği, İslam toplumdaki ferdî özgürlüklerin laik ve liberal toplumlardaki ferdî özgürlüklerden daha az olmasıdır. Bu, dinî inançlar üzerine bina edilen İslam devletine tabi olmanın gerektirdiği bir şeydir ve biz, en açık ve korkusuz bir şekilde bu inançları savunmaktayız.

Yirminci Oturum

DEVLET VE KANUNUN KONUMUNA YENİ BİR BAKIŞ

1- Topluma Organik Bakış

Geçen oturumlarda, İslam'ın devlet ve siyasi sistemindeki yasamanın önemli konuları anlatıldı. Şimdi de toplumdaki siyasal ve devletsel organların yerini, özellikle İslam açısından tanıyabilmemiz için, örnekleme yöntemi kullanılarak konunun aslının daha iyi anlaşılıp kavranması sağlanacaktır.

Eskiden beri düşünürler, toplumu bir insan bedenine benzetmiş ve şöyle demişlerdir: İnsan bedeni, çeşitli bölümlerden, organlardan ve birçok hücrelerden oluştuğu gibi, toplum da aynı şekilde çeşitli organ ve müesseselerden meydana gelmekte, bunların her birinin değişik bölümleri bulunmakta, her bölümü bir grup insan teşkil etmekte ve her insan da insan bedenindeki bir hücrenin fonksiyonunu görmektedir. Elbette bazen bu benzetmede ifrata ve tefrite kaçılmakta, dolayısıyla da bu benzetmeden doğru şekilde yararlanılmamaktadır.

Genel olarak bilimsel ve pratik iş ve eylemlerde, ifrat ve tefrite düşülmekte, itidal sınırı ve doğru yol tespit edilememektedir. Bu esas uyarınca bazıları, zikredilen benzetme hakkında şunu söylemişlerdir: İnsan bedeninin değişik organlardan oluşmasında, bunların yaratılış ve doğal yapı hasebiyle birbirleriyle farklılık arz etmelerinde ve her birisinin sadece özel bir görevi yapabilmesinde olduğu gibi, aynı şekilde toplumun üyeleri de yaratılış aslında birbirleriyle farklılık arz etmektedirler. Toplumdaki fertlerin her kesimi, belirli bir iş için şekillendirilmiştir; onlar sadece o işi yapmalı ve o sınırın dışına çıkmamalıdır. Örneğin insan bedenindeki bütün hücrelerin başlangıçta bir hücreden meydana geldiğini ve bu tek hücrenin bölünmesiyle bedenimizi şekillendiren çeşitli hücrelerin oluştuğunu bil-

mekteyiz. Hücrelerden bazıları, göz ve beyin uzuvlarına şekil verenlerde olduğu gibi, hassas ve yumuşak bir yapıya; kemik ve sert uzuvları oluşturan hücrelerse sert bir yapıya sahiptir. Hiçbir zaman kemik uzvunun hücresi, göz hücresinin yerine kullanılmaz ya da gözün görevi ve fonksiyonu kemikten istenemez. Bütün bu hücreler bir ana hücreden meydana gelmekle birlikte, bölünme esnasında birbirlerinden öyle bir farklılık kazanmaktadırlar ki, her bölümü doğal bir şekilde sadece belirli bir vazifeyi yerine getirmektedir; bunun için onların yerleri değiştirilememektedir.

Aynı şekilde, toplumdaki fertlerin de tabîi olarak farklı yaratıldığını, değişik fertler için çeşitli işlerin belirlendiğini ve herkesin her işi yapamayacağını söylemektedirler. Eskiden beri bilgin ve filozoflardan bazıları toplumdaki ırk ve sınıfların belirli sınırları olduğuna ve her birisinin bir iş için yaratıldığını inanarak -siyah ırk bedensel ve ağır işler için yaratılmış, beyaz veya sarı ırksa düşünsel işler için yaratılmıştır-, bu benzetmeden yararlanmışlardır. Onlar, insanlar arasındaki renk, ırk ve kan farklılığının toplumdaki her kesimin belirli bir vazifesinin olmasına yol açtığını düşünüyorlardı. Oysa bu aşırı bir benzetme ve mukayesedir. Ne bilim, ne felsefe ve ne de din bu görüşü tasdik etmemektedir.

2- İslam'ın Topluma Organik Bakışı

İslam'ın nazarında bütün insanlar, bedensel ve ruhsal yapı açısından toplumda değişik işler yapma kabiliyetine sahiptir. Elbette beceri ve kabiliyetler farklılık arz etmekte olup aynı düzeyde değildir, ama bu iki ırk arasında sınır çekilmesi ve hiçbirisinin bu sınırı geçememesi; zencilerin beyazların işlerini yapamaması ve beyazların da siyahların işlerini yapamaması anlamında değildir. Her ne kadar, toplum ve insan bedeni arasında benzerlikler olsa da, fertlerin ve grupların konumlarının açıklanması için bu ikisinin birbirine benzetilmesinden yararlanılabile de, toplumdaki fertlerin birbirleri arasındaki tabîi ve yapısal farklılıklarını öğrenmek için, toplumu yapısal ve doğal olarak farklılık arz eden insan bedenine benzetmek doğru değildir. Yeni sosyologlar arasında da bazıları toplumun tıpkı bir organizma gibi olduğunu, toplumun değişik sınıf ve gruplarının aynen bir bedenin organlarını oluşturduklarını ve bedenin organları arasındaki irtibatları gibi tabîi bir irtibatın fertleri birbirlerine bağladığını söylemektedir. Bu görüşün de aşırı bir görüş olduğu görülmektedir. Acaba bir

toplumdaki fertlerin arasındaki irtibat, aynen bir bedende, bir kurumun dokusunu oluşturan hücreler arasındaki irtibat gibi midir? Yoksa hücreler ve toplumun fertleri arasında böyle gerçek bir irtibat yok mudur?

Toplumda böyle bir irtibatın olduğunu ispatlamak çok güç bir iştir. Mesela, göz hücreleri arasındaki irtibat bir uzvu meydana getirmektedir; o uzvun özel bir takım özellikleri ve hususiyetleri bulunmakta ve diğer uzuvlar ile tabî uyum ve ortak çalışmayla tek bir cisim ve bedeni oluşturmaktadır. Söylediğimiz gibi, toplum ve fert arasında bir takım benzerlikler bulunmaktadır. Bu benzerliklerden fertlerin sosyal konumlarını öğrenmek için yararlanılabilir. Sadi, bu benzerliği kendi meşhur şiirinde şöyle dile getirmiştir:

*Benî Âdem azay-i yekdîgerend
Ki der aferiniş zi-yek guherend
Çu ozvi be-derd avered ruzgar
Diğer ozvha ra nemaned gerar.*

Âdemoğlu birbirinin uzuvlarıdır
Yaratılıştaki bir özdendirler
Eğer bir gün bir uzuv acı çekerse
Diğer uzuvlarda da sebat kalmaz.

Toplumdaki fertler arasında ortak çalışmanın gerekliliğini ispat eden bu benzetme şüphesiz ki diğer fertler ile ilişkinin gelişmesine, onlar ile dertleşmeye, ortak çalışmaya ve başkalarından kazanabileceği menfaatlardan mahrum kalmamaya çabalaması için, insanda bir sevgi duygusu meydana getirmektedir. Kendisinden çok yararlanılabilecek olan bu makul benzetmenin kökü, Yüce Peygamber Hz. Muhammed'den (s.a.a) ve aynı şekilde İmam Cafer Sadık'tan (a.s) nakledilen bir hadiste vardır. Ve o hadis şöyledir:

Müminler, birbirlerine iyilik etmekte, birbirlerinin derdini paylaşmakta ve birbirlerine şefkat göstermekte bir beden gibidirler; ne zaman bir uzuv acı çekse, diğer uzuvlar geceleyin uyumayarak, onun acısına ortak olmaktadır.¹

1- Müstedrekü'l-Vesail, c.12, s.424

Gördüğünüz gibi İmam Cafer Sadık (a.s), İslam toplumunu ve müminleri bir bedene benzetmektedir. Sadi ise, bunu genişletmiş ve insanlık camiasını bir bedene benzetmiştir.

Benzetme fiilinin fonksiyonunun, iki varlık arasında bulunan ve birinde daha seçkin ve tanınmış olan ortak özel bir yöne dikkat çekmek suretiyle, diğer varlıkta yeterince tanınmamış olan, o özel yönün benzetme aracılığıyla tanınması ve belirginleşmesi olduğuna dikkat edilmelidir. Bundan dolayı "benzetmenin, kendisinin aracılığıyla yapıldığı şeyin" bütün sıfat ve özelliklerini "benzeyene" vermemek lazımdır. Örneğin; cesur bir şahsa aslan gibidir dediğimiz vakit hedefimiz, onun cesaret yönünü belirginleştirmektir. Yoksa aslanın yelesi gibi, onun da yelesinin olduğu ve aslanın pençesi gibi pençeleri olduğu ve dört ayak üste yürüdüğü kastedilmemiştir!

3- Toplum ve İnsan Bedeninin Benzeşme Yönü

Toplum ve fert hakkında zikredilebileceklerden biri de şudur: İnsan bedeninin ortak çalışan, insan hayatının devamı ve gelişimi açısından önemli olan çeşitli organ ve sistemleri vardır. Aynı şekilde toplumun da çeşitli kurumları vardır; bu kurumlar toplumun ihtiyaç duyduğu alanlarda şekillenerek toplumsal hayatı kolaylaştırmaktadır. Örneğin insan bedeninde bulunan kan dolaşım sistemi vücuttaki kan akışını sağlar; onun merkezindeyse kalp bulunmaktadır. Kalp, sindirim sisteminin, midenin ve karaciğerin uyumlu faaliyeti vasıtasıyla, üretilen kanın dolaşımını sağlamak ve neticede kan ana damarlar, kanallar ve son olarak da kılcacal damarlar yoluyla hücrelere ulaştırmakta ve onların hayatının devamını mümkün kılmaktadır.

Kan dolaşım sisteminin birbirine bağlı organları bulunmaktadır. Onlar başında yer alan kalp kanı pompalamakta, damarlar kanı, vücudun her noktasına ulaştırmaktadır. Damarlarda akan kan hücrelerin hayatını sürdürebilmesi ve güvence altına alması için, oksijene ihtiyaç duymaktadır. Bunun için de akciğer ve solunum sistemi, bedenin oksijenini temin etmekte ve o oksijen de kan ile birlikte bütün bedene taşınmaktadır. Aynı şekilde bedenin ihtiyacı olan protein maddeleri de kan ile birlikte bedende yayılmaktadır. Bu protein maddeleri de, sindirim sistemi yoluyla üretilmektedir. O hâlde bu üç sistem yani kan dolaşımı, solunum sistemi ve

sindirim sistemi uyumlu ve birbirleriyle sağladıkları irtibat sayesinde, insan yaşamının devam etmesini mümkün kılmaktadır. Bedende yukarıdaki sistemlere ek olarak sindirim sistemini yönlendiren, onun faaliyetlerini düzenleyen ve neticelerini kontrol eden başka sistemler de bulunmaktadır. Örneğin bedende bir dizi bezlerin kendi görevi ve belirli faaliyetleri vardır. Sinir sistemi, beynin yönetimi altında faaliyet göstermekte ve organları harekete geçirmektedir. Mide ve diğer organlar, sinir sisteminin yardımıyla hareket ve faaliyet etmektedir.

Gördüğünüz gibi sağlam bir vücut düzeni, temel ve hayatı belirli bir düzen ve uyum ile kendi özel görevlerini yerine getiren ve aynı şekilde de birbirleriyle uyumlu hareket eden bedenin değişik sitemlerinin faaliyetlerine bağlıdır. Biz, toplumun değişik kurum ve organlarını bedenin çeşitli sistem ve uzuvlarına benzetebilir ve onlardan her birine yönelik, toplumda bir özdeş ve numune tasavvur edebiliriz. Örneğin sindirim sisteminin dizi faaliyetlerine ve aynı şekilde proteini bütün bedene yayan sisteme yani proteinin hazırlanma biçimine, üretimine ve onun bedendeki dağılımına bakıp bunu topluma uyarladığımızda, bunun benzerinin toplumdaki iktisadi kurumun olduğunu görmekteyiz: İktisat kurumunun özel görevi toplumun muhtaç olduğu maddeleri üretmek ve sonra da dağıtım sistemleri aracılığıyla bunu topluma ulaştırmaktır. Bu, aynen bedende kanın oluşturulması, sonra da kalp aracılığıyla damar ve uzuvlara yayılması gibidir.

Eğer kan dolaşım sisteminde bir düzensizlik oluşup bazı damarların tıkanması sonucu kan dolaşımı olmazsa, bu bedenin hastalanmasına yol açacaktır. Bazı gıdalardan yoksun olan uzuvlar, işlevini yitirecek, yok olma noktasına gelecek ve onun bedenden çıkarılmasına sebep olacaktır. Hatta öyle bir hadde gelecek ki bu düzensizlik ölümle sonuçlanacaktır. Öyleyse beden sağlığının korunması ve onun hayatı için, kanın düzenli ve rahat bir şekilde damarlarda dolaşması kaçınılmazdır. Toplumda da bu böyledir; ihtiyaç duyulan mal ve maddelerin sürekli temin edilmesi ve dağılımının sağlanması gerekmektedir. Eğer o mallar bir mekânda saklanır/stoklanır, dağıtım yolu kapatılırsa ve eğer -kurumsal hizmetlerin, sanayinin ve tarımın, üretim ve dağıtımının bütününe kapsayan- iktisat sistemi, toplumun ihtiyaç duyduğu maddelerin, camianın katmanlarına rahatça ulaşamayacağı şekilde sekteye uğrarsa, ister istemez toplum hastalana-

caktır. Toplumun iktisat kurumunun bedendeki kan dolaşımı sistemine teşbihi doğru bir benzetmedir.

Aynı şekilde, toplumdaki devlet kurumu gerçekte vücudun yöneticisi olan, duyu ve aksiyon diye iki bölümden oluşan bedendeki sinir sistemine benzetmek mümkündür. Neticede bu teşbihte, devlet kurumu toplumun sinir sistemine benzetilmektedir. Toplumun aynen bedendeki gibi karar alması ve emir vermesi için, bir beyne ve aynı şekilde o emirleri toplumun katmanlarında uygulayacak ve onları harekete geçirecek çalışanlara ihtiyacı vardır. Bu yüzden devlet organları, iki önemli bölümden oluşmaktadır:

- 1- Toplumun maslahatlarını ve onların temin edilme yollarını tespit ettikten sonra, kanunları koyan yasama kurumu.
- 2- Yasaları ve kanunları uygulayan yürütme kurumu.

Bedendeki duyu uzuv ve sinirlerimiz tanınmanın; aksiyon sinirlerimiz de yürütmenin altyapısını oluşturmaktadır. Hissin öncüllerini, duyu sinirleri oluşturmaktadır ve beyin, düşünme aletidir. İnsan ruhunda düşüncenin hakikati bulunmaktadır; ama onun aleti beyindir: Beyin ile düşünce operasyonu yapılmakta ve sonra aksiyon sinirleri vasıtasıyla, hareketsel emirler uygulanmaktadır. Öğrenme ve tanımayla uğraşan insani nefsin âlim bir gücü bulunmaktadır ve aksiyon sinirler, nefsin faktörsel gücüdür. Birinci faaliyet, bilimi ve tanımayı elde etmek için yapılan çabadır ve ikinci faaliyet, harekettir. Bu ikisi beynin yöneticiliği altında yer almaktadır. Bu sistem, beden organlarını kontrol etmekte, gerekli verileri elde etmekte, lazım olan emirleri vermekte, bunları sinir organlarıyla uygulamaktadır ki bu sistem beyin ve sinir sistemi adıyla bilinmektedir. Devlet sistemini bu sisteme benzetmek suretiyle, toplumda devletin yeri ve rolü öğrenilebilir.

4- Topluma Organik Bakış İle Devletin Yerinin Açıklanması

Bedenimizin organlarına, faaliyetlerine ve düzenli uyumlarına baktığımız zaman, o uzuvların yapımında ve faaliyetlerinin düzenlenmesinde müdahalemizin olmadığını ve bilimsel literatür ile, onları doğanın meydana getirdiğini, harekete ve faaliyete geçirdiğini anlamaktayız. Ama dinî literatürde o organları belirli özellikler, kabiliyetler, beceriler ve özel kapasiteler ile Allah Teâla'nın yaratmış olduğunu söyleyeceğiz. O, bu azamet,

güç ve zarafetteki bir bedeni yaratma liyakatine sahiptir. Bundan daha önemlisi, ruhumuzun yapısı beden yapımızdan defalarca daha zarif, büyük ve geniştir.

Allah, bu beden ve organları bizim inisiyatifimize bırakmışsa, bizim onları doğru kullanmayı bilmemiz, sağlık ve mutluluk ile uzun bir ömür yaşayabilecek bir şekilde kendi organlarımızdan yararlanmamız gerekir. Onlardan doğru olmayan her tür faydalanma hakkı bize verilmemiştir. Eğer elimize geçen her şeyi yer ve içersek, istediğimiz her şeyi yapar ve uygun olmayan yemekler yersek, Allah korusun alkollü içecekler içmekten ve uyuşturucu madde kullanmaktan sakınmazsak, bedenimizin sağlıklı kalacağına ve hedefimiz olan sağlık ve mutlulukla uzun bir ömrün yaşanmasının gerçekleşeceğine ümit besleyebilir miyiz? Doğal olarak cevap olumsuz olacaktır. Kuşkusuz sağlık kurallarına riayet etmezsiniz, bizim sağlıklı uzun bir ömrümüzün olması mümkün değildir. Yani pratikteki gönlümüzün isteği olan o özgürlüğü kısıtlamalı ve canımızın çektiği her şeyi yememeliyiz. Hem yemeğin niteliğine ve hem de miktar ve niceliğine dikkat etmeliyiz. Yemek türünün seçiminde ve vaktinin belirlenmesinde de sağlık kurallarına tabi olmalıyız. Çünkü bu kurallara uymazsak, örneğin sağlıklı yemekler yersek, hastalanır ve zehirleniriz. Hatta canımızın ciddi bir tehlikeye girmesi bile mümkün hâle gelir. Sağlık kaide ve kuralları, gerçek ve tabiidirler; bedenimizin tabiatı ve yapısı onları gerektirmekte ve istemektedir. Bilgin ve uzmanların uzun zahmet ve çabalarıyla o kaideler ortaya çıkarılmış, keşfedilmiş ve onlara uymak suretiyle, mutluluk ve sağlıklı uzun bir ömür yaşamaları için insanların istifadesine sunulmuştur.

Beden binasının kanunsal düzeni ve sağlık kurallarına bağlılığın ve uymanın gerekliliği hakkında söylediklerimize dikkat ederek, bir doktor veya sağlık uzmanı, bize “Filan yemeği yemeyin, alkollü içecekler içmeyin ve uyuşturucu kullanmayın. Zira sinir sisteminiz bozulur ve sizin akciğerinize, böbreğinize ve karaciğerinize zarar gelir.” derse, onun karşısında bizim nasıl bir tepki vermemiz gerekir? Acaba ona teşekkür mü etmeliyiz (zira bize kılavuzluk etmiş ve esenlik yolunu göstermiştir), yoksa ona “Sizi ne ilgilendiriyor?” diye itiraz mı etmeliyiz? Sağlık kurallarını bizim inisiyatifimize sunan kimse, büyük bir hizmet etmekte ve bize esenlikte başarı yolunu göstermektedir. Öyleyse biz ona minnettar olmalıyız.

Biz hastalandığımız zaman, muayene olmak için birkaç gün öncesinden randevu almakta, rica ve minnetle doktordan bizi muayene etmesini istemekteyiz. Sonra da doktor bize bir reçete vermekte ve biz ilaç bulmak için bir süre şehirde gezinmekteyiz. Bu zahmetlere katlanmanın sebebi, sağlıklı kalabilmemizdir. Çünkü bizim hayatta hedeflerimiz vardır; bu hareketlerimizin hayatımızın devamına, esenliğimize ve başarımıza sebep olmasını arzulamaktayız. Böyle bir hedefe ulaşmak için, sağlık kaide ve kurallarına uymalı, pratikte özgürlüklerimizi kısıtlamalı ve gönlümüzün istediği her hareket ve tavrı sergilememeliyiz. Kuşkusuz ki bu kısıtlama ve düzenlemelere uymak, bizim esenliğimizi güvence altına alacak ve mutluluğumuzun devamını sağlayacaktır. Bize esenlik yolunu tanıtan, sağlık kurallarını ve tavsiyelerini sunmak suretiyle hayatımızın sürmesini mümkün kılan kimselere teşekkür etmeliyiz. Dünyada akliselim sahibi kimseler, sağlık kurallarını fertlerin hayatlarına yapılan yersiz bir müdahale olarak mı değerlendirmektedirler, yoksa onları topluma yapmış en iyi hizmet olarak mı saymaktadırlar?

Yukarıda söylenenler, şahsi ve ferdî hayat ile irtibatlıdır. Toplumla irtibatlı olarak da bu durum geçerlidir. Eğer bir birey “Ben asla hayatın manasını anlamıyorum, yaşamak istemiyorum ve benim için yaşamanın ya da ölmenin bir farkı yoktur.” derse kesinlikle hiç kimse onu akıllı görmeyecektir. Eğer o kanunlara riayet etmeyi istemezse, bu durumda kesinlikle sebep-sonuç düzeni ve tabîî kanunlar uyarınca, gerekli olan her hadise meydana gelecek ve insanın hiçbir tesirinin olmadığı tabîî kanunlar etkisini gösterecek ve neticede onun durumu ya hastalanmayla ya da ölüm ile sonuçlanacaktır. Bir bireyin hayatta hedefi olmazsa, olması gereken oluncaya veya hastalığa yakalanıncaya ve akıbetinin ölüm olmasına dek kendini olaylara teslim etmesi, istediği her şeyi yemesi ve istediği her işi yapması gerekir. Ama bir bireyin hedefi ömrünün sağlıklı ve uzun olmasını; bu sağlıktan yeterli ölçüde yararlanıp, tekâmüle ulaşmak ve manevi rüşdü elde etmek isterse, o zaman sağlık kurallarına kayıtsız kalmaz. Yani o, uzmanların ısrarla belirttikleri kurallar esasınca, kendi özgürlüklerini sınırlamalıdır.

Toplum, kendisi için ölüm ve hayatın eşit olduğu, ne bekayı, ne şerefi, ne izzeti ve ne de istiklali isteyen, ne bir hüviyete, ne bir izzete ve ne de bir ahiret ve maneviyata inanan o hedefsiz birey gibi tasavvur edersek, böyle bir toplum kesinlikle istediği her işi yapmada tam olarak özgürlük sahibi

olacaktır ve bu toplumun hiçbir kurala uyması lazım olmayacaktır; aynen ölümün ve hayatın kendisi için bir olduğunu iddia eden o birey gibi...

İnsan özgürlüklerinin kısıtlayıcı kanunlara ihtiyaç duymadığı an, insan için yalnızca ölümün ve hayatın bir olduğu andır. Yani insan ölümü dahi istemeyip, yaşamış veya ölmüş olmak kendisi için fark etmezse, hiçbir kanuna uymamalıdır. Aksi hâlde ölümü seçmesi durumunda bile, onun kurallarına uymalı ve ölmesi için hangi şeyi yapması gerektiğini bilmelidir. Öyleyse hedef taşıyan hiçbir işin kanunsuz olması mümkün değildir ve mutlak özgürlük ile hiçbir hedefe ulaşılamaz. Eğer işin içinde bir hedef varsa, kısıtlama da olmalıdır ve her işin ön hazırlığı belirli kanun ve kaideler esasınca yapılmalıdır; hatta eğer hedef ölüm bile olsa...

Hedefli olan bir toplum, kanunlara riayet etmelidir. Yani toplum özgürlüklerini azaltmalı ve bir takım isteklerinden vazgeçmelidir. Eğer toplum kafasının estiği her şeyi yapmak isterse, hiçbir zaman hedefe ulaşamayacaktır. Evet, eğer toplum hiçbir hedef taşımazsa, hiçbir kanuna da ihtiyacı olmaz. Böyle bir toplum, kısa bir zaman sonra istemeyerek de olsa ölüme mahkûm olan o hedefsiz birey gibidir. Bundan dolayı, eğer bir toplum sürekliliğini korumak, gelişmeyi, ilerlemeyi, ebedi izzet ve saadete kavuşmayı istiyorsa, hesaplı kanunlar taşınmalıdır.

Bu kanunlar nasıl konulmalıdır? Onları kim koymalıdır? Acaba bu kanunlar keşfedilmesi gereken bir dizi gerçek olgular mıdır? Yoksa bunlar, konulması gereken farazi olgular mıdır? Bu, devlet felsefesinde çok önemli bir konudur. Konunun aslını bu sorular teşkil etmektedir.

Doğada ve ferdî hayatta bilginlerin keşfettikleri birtakım gerçek kanunlar bulunmaktadır. Yani filan mikrobun filan hastalığa yol açması hakiki, illet ve malul arasında ve doğada bulunan gerçek bir irtibat esasıdır. Bilginler, kendi tecrübeleriyle bu gerçekleri keşfetmekte ve bir sağlık kanunu şeklinde başkalarının bilgisine sunmaktadırlar: A hastalığından korunmanız için, B mikrobundan sakınmalısınız. Eğer A hastalığı yayılırsa, bu hastalıktan korunmaları için fertler aşılanmalıdır. Aynı şekilde toplum da esenlikte kalmayı istiyorsa, mecburen bazı kanunlar kaçınılmazdır. Bu kanunlar gerçekten de doğada bulunmakta mıdır ve bazıları onları keşfetmeli midir? Yoksa bu kanunlar göreceli, anlaşmalı veya farazi olgular mıdır ve halkın rızasını kazanmak için her zaman diliminde değiştirilebi-

lır mı? Çünkü bu kanunlar, halkın ekseriyetinin isteğine tabidir. Bu, çok önemli ve köklü bir konudur; bu konunun bir boyutu felsefeyle, bir boyutu psikolojiyle ve bir boyutu da epistemolojiyle irtibatlıdır. Bütün bunların kendisine ait zor metotları bulunmaktadır; üniversitelerde ve özel bölümlerde bunlar incelenmelidir. Doğal olarak bizim şu an bütün bu konuları açıklama imkânımız ve fırsatımız yoktur; çaresiz olarak herkes için faydalı olması için, sadece o konuların bir özetini alacak ve açıklayacağız.

5- Gerçek Maslahat ve Zararlar Kanununun Desteğidir

Acaba emniyet ve hırsızlığın önünün alınmasında bir bağ var mıdır? Yani emniyet taşımayı istiyorsak, gerçekten hırsızlık yapılmamalı mıdır? Yoksa bu iki şey arasında itibari ve kurgusal bir irtibat mı bulunmaktadır? Bu durumda hem emniyetin sağlanması hem de hırsızlığın olması mümkün olabilir. Acaba adam öldürme serbestliğinin gerçekten emniyetsizlik ile irtibatı var mıdır? Yani eğer bireylerin istediği herkesi öldürme hakkı olursa, gerçekte bu, emniyetsizliğe yol açar mı? Yoksa bu irtibat itibari midir? Allah'a inanmak gerçekten kalp huzuruna neden olmakta mıdır, yoksa bu konu da aynı şekilde anlaşılmalı bir olgu mudur? Cinsel özgürlük, gerçekte ailelerin dağılmasına sebep olmakta mıdır, yoksa bu kurgusal bir olgu mudur? Bir toplumda, halkın istemesinden dolayı cinsel ilişkilerin bir gün serbest ve başka bir gün de bir grubun veya ekseriyetin kabul etmemesinden dolayı kısıtlı olduğunu söylemektedirler. O hâlde cinsel özgürlüğün olması ya da olmamasıyla ilgili bu kanun, sadece itibar ve kurguya dayalı bir olgu mudur? Yani bu, halkın hoşuna giden ya da hoşuna gitmeyen bir hobi meselesi midir? Kanun, onların gönlünün esasınca mı konulmalıdır? Yoksa bu, gerçek bir irtibata mı dayalıdır? Yani eğer cinsel özgürlükler mevcut olursa, bedensel ve ruhsal hastalıklar meydana gelmekte, ailelerin esaslı dağılmakta, erkek ve kadında ruhsal hastalıklar oluşmakta, terbiyesiz, zararlı, müfsit ve bozulmuş çocuklar mı ortaya çıkmaktadır?

Bazıları, toplumsal kuralların gerçek maslahat ve zararlara tabi olduğuna, bu kuralların halkın gönlünün isteğine dayanmadığına ve onların hobilerine tabi olmadığına inanmaktadır. Alkollü içeceklerin fazla kullanıldığı takdirde, sinirsel hastalıkların, damar ve kalp rahatsızlıklarının fazlalaşmasına yol açması veya tütün kullanımı yaygınlaştığı takdirde, onun ile irtibatlı hastalıkların çoğalması gibi toplumsal meseleler de aynen bu

türdendir: Eğer erkek ve kadın ilişkileri özgür bir şekilde, kayıtsız, şartsız ve kısıtlamasız olursa, bunun toplum için vahim sonuçları olacaktır; bunun birçok örnekleri meşru olmayan ilişkilerin büyük boyutlarda olduğu Batı ülkelerinde müşahede edilmektedir.

Öyleyse kanun koyma noktasında, onun gerçek netice ve eserlerine dikkat etmeliyiz. Halkın isteğine göre davranmamalı ve halkın çoğunluğunun cinsel özgürlüğü kabul edip etmediklerine ya da çoğunluğun uyuşturucu maddelerin serbest olmasına veya olmamasına oy vermesine bakmamalıyız. Acaba kanunu bu şekilde mi koymalıyız, yoksa halkın çoğunluğu uyuşturucu madde tüketimine muvafık olsa da biz, onun gerçekte insan için ne zararları olduğunu keşfetmenin peşinde mi olmalıyız? Size göre hangi yol doğrudur? Toplumsal kanunlar, halkın çoğunluğunun oyu esasınca, gerçek ve hakiki dayanağı olmaksızın mı konulmalı, yoksa hakiki ve gerçek bir dayanak esasınca mı vazedilmelidir? Yani toplumsal maslahat ve zararlar, hakiki ve gerçek olgular mıdır, yoksa fakat farazi ve hobi-sel olgular mı?

Hume dönemi sonrası Batı dünyasında, epistemoloji alanında olması ve olmaması gerekenlerin ve değersel mefhumların somut gerçeklik taşımadığı, akli ve delilsel konular olmadığı düşüncesini ortaya atmışlardır. “İyi ve kötü halkın renkler hakkındaki zevkleri gibidir. Eğer bir kimse örneğin pembe renkten hoşlanıyorsa, o kimseye hangi delilden ötürü o renkten hoşlanıyorsun denilemez. Çünkü biri bu renkten hoşlanmakta ve diğeri başka bir renkten hoşlanmaktadır, denilmektedir. Acaba sosyal meseleler de renkleri seçmek gibi zevke mi dayalıdır? Yoksa toplumsal kurallar, gerçek maslahat ve zararlara mı tabidir?

İnsanların davranışları ile onların kendi ferdî, toplumsal ve manevi hayatlarına bıraktığı etki arasında hakiki bir irtibat bulunmaktadır ve gerçekte onlar illet ve maluldürler. İnsanların ferdî ve toplumsal alanlardaki davranışları, saadete veya bedbahtlığa neden olmaktadır. Bu esas uyarınca, serbest olması için hangi şeyin saadete ve yasaklanması için de hangi şeyin kötü akıbete ve bedbahtlığa sebep olduğuna bakılmalıdır. İnsanların ferdî ve sosyal davranışları ile saadet ve bedbahtlık arasında gerçek ve hakiki bir bağın mevcut olduğu bu durumda, bu bağları tanımaya ve bu bağlar esasınca kanun konulmaya çalışılmalıdır. O zaman kimin gerçek maslahat

ve zararları daha iyi bildiği sorusu sorulacaktır. Biz Müslümanlar, bunu Allah'ın daha iyi bildiğine inanmaktayız.

Bundan dolayı, İslam'ın yasama boyutundaki görüşüne göre insanların ferdî ve toplumsal plandaki davranışları ile onların dünya ve ahiretteki saadet ve bedbahtlıklarında bulunan neticeler arasında sebep-sonuç (illet-malul) ilişkisi mevcuttur ve bunlar, maslahat ve zarar sıfatıyla bilinmektedir. Bu maslahat ve zararlar tanınmalı, kanun onların esasınca konulmalıdır, halkın çoğunluğunun istekleri esasınca kanun hazırlanmamalıdır.

Yirmi Birinci Oturum

İSLAM VE DEMOKRASİ (1)

1- Önceki Konuların Özeti

Önceki dizi bahislerde, İslam'ın siyasi teorisini yasama ve yürütme diye iki boyutta inceledik ve bu alanda var olan şüphelerin bir bölümüne cevap verdik. Bir düzenin siyasi sistemindeki faaliyet, İslam düzeninde olduğu gibi, iki bölümde ve iki alanda gerçekleşmektedir. Bu, teorinin yö-rüngesini teşkil etmektedir. -Elbette başka bir bakışla bunun için üç veya dört bölüm de düşünülebilir.- Birinci alan, yasamadan ve ikinci alan da kanunları uygulamaktan ibarettir. İslam'ın kanun ve yasama alanındaki görüşü şudur: İslam toplumuna hâkim olması gereken kanun, toplumun maddi ve manevi maslahatlarını temin etmelidir. Bu esas üzere, maddi ve manevi açıdan ve aynı şekilde çeşitli toplumsal şartlar açısından, insan vücudunun bütün yönlerini bilen ve kanunları ahiret âleminde insanın saadetini temin edebilecek şekilde düzenleyecek bir kimse, toplum için kâmil kanun koyabilir. Kuşkusuz ki Allah'ın veya O'nun seçtiği kimsenin dışında, kimsenin böyle bir ilmi ve bilgisi yoktur.

Buna ek olarak, ilâhî teşrîi rubûbiyetteki tevhit, Allah'ın kullarının O'nun emirlerine itaat etmelerini, teşrîi iradesini kendi yaşamlarında hâkim kıl-malarını ve isteğinin aksine hareket etmemelerini gerektirmektedir. O hâlde, yasamada ilâhî teşrîi rubûbiyete riayet edilmelidir. Bu yönüyle İslam kanunu, özel bir kimlik kazanmakta ve birçok yönden beşer ürünü kanunlardan farklılık arz etmektedir. İslam toplumunda kanun bir cümle ile Allah tarafından veya Allah'ın kendisine izin vermiş olduğu kimse tarafından konulur. Bu şartın benzeri, kanunun uygulayıcısı hakkında da geçerlidir. Çünkü kanunun uygulayıcısı gerçekte toplumun fertlerinin ha-

yatlarında tasarrufta bulunmakta ve onları ilâhî kanunları uygulamaya zorlamaktadır. Kanunun uygulayıcısı, bazen bir takım had ve cezaları icra etmekte, fertlerin işledikleri suç ve cinayetlerin karşılığında onlara yönelik bazı kısıtlamaları öngörmektedir. Her hâliyle bunlar, Allah'ın kullarının hayatlarında gerçekleşen tasarruflardır ve bu tasarrufların salahiyet sahibi şahıslar dışında ve onların yaratıcısı ve de irade sahibi olan Allah'ın izni olmaksızın gerçekleşmesi meşru değildir.

2- Kanunu Uygulayanların Allah'ın İznine Olan İhtiyaçları

Kanunu kabul ettikten, onun uygulanma yol ve alanlarını tam anlamıyla tanıdıktan ve örneğin özel bir durumda filan kanunun icra edilmesi gerektiğine yakın ettikten sonra, bazıları kanunu uygulayanın Ahmet ya da Mehmet olmasında ne fark vardır, diye sorabilirler. İlâhî gerçek kanunun kendisi icra edildikten sonra, artık Allah'ın iznine ne ihtiyaç vardır? Biz, toplumda ilâhî kanunun icra edilmesini kabul ediyoruz, ama kanunu uygulayana da neden Allah izin versin?

Yukarıdaki şüphe eğer fıkhî bir ortamda dile getirilseydi, fıkhî metot ve fakihlerin usulü ile ona cevap vermek gerekirdi. Ama genel, daha özgür ve açık bir ortamda, fıkhî esaslara ve İslam fıkhındaki araştırma metotlarına uymayı göz ardı ederek bazı kimseler, bir şüphe dile getiriyor ve kendilerinin genel ve basit düşüncelerine göre anlaşılır ve kavranabilir bir cevap almayı istiyorlarsa, bu kimselere sosyal hayatımızda bulunan ve kendileri esasınca hareket ettiğimiz örnek ve numunelere dikkat çekmek suretiyle cevap verebiliriz.

Örneğin ailevi hayat ve muhitte eş ve çocuklara yönelik bir takım kurallarınız bulunmaktadır. Mesela başkalarının mallarında tasarrufta bulunmamak gerektiği belirtilmektedir. Hatta çocuklar bile oyuncakları ve yazı malzemeleri bağlamında bu kanuna uymaktadırlar. Eğer onlardan biri diğerinin izni olmaksızın, onun malında tasarrufta bulunursa, itiraz ile karşılaşmaktadır. Yahut iki aile veya iki komşu arasındaki ilişkilerde, eğer komşularınızdan biri izniniz olmaksızın sizin evinize girer ve size bir zararı dokunmasa bile ev eşyalarınızdan bazılarında tasarrufta bulunursa, "İzinsiz olarak nasıl evime girersin, nasıl eşyalarımnda tasarrufta bulunabilirsin?" diye itiraz edersiniz. Yaptığı işlerde size faydası olmuş olsa dahi, siz yine de ona itiraz etmede kendinize hak verirsiniz.

Başka bir örnek: Bir kurumda bir kanunun veya genelgenin icra edileceğini, ama bu kanun ve genelgeyi uygulaması gereken birimin başkan veya müdürünün henüz resmî olarak atanmasının yapılmadığını varsayın. Eğer bir şahıs gelir, “Ben sağlam ve güvenilir birisiyim ve aynı zamanda da kanunları iyi bilirim.” deyip masa başına geçer, işleri düzenlemeye ve o genelgeyi uygulamaya kalkışırsa; o şahıs bir süre sonra o kurumun başına atanacak biri olsa bile, hiç kimse o şahsa böyle bir müdahale iznini vermeyecektir. Atama hükmü imzalanmayınca ve bildirilmeyinceye dek, onun o masanın başına oturma, emir verme ve bir iş yapma hakkı yoktur. Eğer böyle yaparsa, hizmet etmesiyle ve atandıktan sonra yapması gereken işleri yapmasıyla birlikte sorgulanacaktır. Hatta onun yargılanması ve cezalandırılması dahi mümkündür. Çünkü salahiyet sahibi bir makam, bir kimseye izin vermeyinceye dek, o kimsenin meşru ve kanuni bir tasarrufta bulunmaya hakkının olmadığı, akıl sahibi herkesçe kabul edilmiş bir ilkedir. Kanuna aykırı ve suç olan eylemleri ise artık siz düşünün.

Toplumsal hayatta kabul edilmiş bu ilkeye dikkat etmek suretiyle biz, Allah’a bağlı ve halkın Allah’ı Rab olarak kabul ettiği bir toplumda, Rablerinin izni olmaksızın, bir şahsın hükûmet etmek istediğinde, onun salahiyet sahibi bir makam tarafından, örneğin cumhurbaşkanından veya İslami Şûra Meclisi’nden yahut başka bir makamdan -ki ona yetki vermesi gerekmektedir- izin almadan, kurumsal bir muhitte başkanlık eden ya da başkanlık makamını işgal edip işleri yürüten birine benzetildiğini rahat bir şekilde anlamaktayız. O şahsın yaptığı iş doğru ve iyi olsa bile, o yine sorgulanacaktır ve başkaları onu cezalandırabilirler. İşte bu delil uyarınca biz, İslam kanununu icra edecek şahsın da aynı şekilde halkın ve İslam toplumunun sahibi olan Allah Teâla’nın izni ile belirlenmesi gerektiğini söylemekteyiz. Böyle olmadığı takdirde, ilgili kimseler sorgulanacaktır. Daha yukarı bir makamdan atanmaksızın kendiliğinden iş yapan ve doğal olarak sorgulanan kimse gibi... Böyle birinin sorgulanmadığını varsayarsak bile, halkın ona itaat etme zorunluluğu yoktur. Hatta mevcut kanunu icra etme durumunda bile halk, ona “Eğer siz bu birimin veya bakanlığın sorumlusuyunuz görev emirnameniz olmalıdır. Bu işleri yapmanız için size kim izin vermiştir.” denilecektir. Halk, salahiyet sahibi bir makam tarafından bir emrin verildiğine inanmayınca dek, kendilerini ona itaat etmeye zorunlu görmeyecektir.

İslami düşünce esasınca İslam toplumunda halk, Allah'ın mülkü ve mahlûkudur; sahiplerinin izni olmaksızın kimsenin onların işlerine müdahale etmesi caiz değildir. Allah'ın izin vermesi gereklidir. Allah'ın kanunu da yine Allah tarafından atanmış belirli bir şahısça icra edilmelidir. Bu yüzden, bu devrimin ve nizamın kurucusu ve mimarı olan İmam Humeynî (Allah ondan razı olsun), İslam'dan ve İslami kaynaklardan aldığı anlayış esasınca, cumhurbaşkanlığını onaylama kararı hakkında, açık ve net bir şekilde her zaman "siz atanıyorsunuz", diye yazıyordu ve İmam hiç bir kararda yalnız "halkın oyları geçerli kınıyor" tabiriyle yetinmemiştir. Aksine İmam, açıkça "Ben sizi atıyorum." ve hatta bazı zamanlar da "Ben taşıdığım velayet vasıtasıyla sizi bu makama atıyorum." diye yazıyordu. İmam açıkça buyuruyordu ki:

İslam'ın aksi istikametinde olan, kendilerini aydın sayan ve velayet-i fakihî kabul etmek istemeyen kimselerin sözlerini dinlemeyiniz. Eğer işin içinde fakih olmazsa, velayet-i fakih bulunmazsa, tağüt vardır. Ya Allah vardır ya da tağüt. Eğer Allah'ın emriyle olmazsa, cumhurbaşkanı fakihin atamasıyla gelmezse, meşru değildir. Meşru olmadığı zaman tağüt olur, ona itaat etmek tağuta itaat etmektir.¹

Bu şahsi bir görüş değildir. Aksine Kur'ân ayetlerinden ve hadislerden alınmadır. Bu, İslami yönetimi kuran kimsenin görüşüdür.

Bundan dolayı kanunu icra eden, bütün kanunları İslami esaslara göre uygulasa bile, Allah tarafından izinli/yetkili olmalıdır. Bu izin, Peygamber ve masum Ehlibeyt İmamları'nda, aynı şekilde Peygamber-i Ekrem'in (s.a.a) şahsen atadığı fertlerde, Hz. Ali'nin (a.s) hilafeti zamanında bizzat kendisi tarafından valiliklere ve İslami beldelere atanan kimselerde ve gaybet zamanında İmam-ı Zaman (a.s) tarafından atanan özel vekillerde olduğu gibidir. Bu durumlarda fertler, özel atama ve bir şahsın izni ile görevlendirilmekte ve görev alanlarında ilâhî hükümleri beyan ve icra etmekteydiler.

Ama bazen de izin veya atama genel bir şekildedir. Yani gaybet zamanında ve aynı şekilde hareket etme imkânından yoksun olan ve devletin kendilerinin elinde bulunmadığı Ehlibeyt İmamları'nın devrinde, salahiyet

sahibi fertler, genel atama ve izin ile Allah'ın hükümlerini icra etmek için görevlendiriliyorlardı. Örneğin İmam Cafer Sadık (a.s), Şia fakihlerine, halkın İmam'a ulaşamadıkları bölgelerde, ilâhî emirleri icra etmeleri ve devlet işlerini yapmaları için izin vermiştir. Bu konu, gaybet zamanında daha büyük bir delil ile sabittir. Çünkü masum imam hareket edemediği ya da takiye durumunda bulunduğu zaman, kendi adına devlet işlerini yapmaları için bazı kimseleri genel atama yoluyla görevlendiriyorduyorsa, asırlar boyunca halkın masum imam ile bağlantı kuramadıkları gaybet döneminde bu iş daha geçerli değil midir?

Ben, konunun şer'î delillerini ve fikhî temellerini açıklama konumunda değilim. Ben sadece şu nazariyeyi açıklamak istemekteyim: İslam'da niçin kanunun uygulayıcısı bile Allah tarafından atanmalıdır ve Allah kanunun uygulayıcısına nasıl izin vermektedir? Bu iznin ya özel bir şekilde, özel bir şahıs hakkında olduğunu ya da genel bir şekilde, gerekli şartlara haiz fakihler hakkında olduğunu söylemekteyim.

Bu nazariye hakkında hem yasama boyutunda ve hem de kanunu uygulama boyutunda bazı şüpheler mevcut idi. Bu şüphelerin en önemlisi, bu nazariyenin özgürlüğün özüne muhalif olmasından ibaretti. Geçen konularda bu şüphenin cevabını verdik. Özellikle uygulama boyutunda öne sürülen şüphelerin diğer bölümünde, velayet-i fakih düzeninin demokrasi ile uyuşmadığı söylenmişti. Demokrasi, dünyadaki bütün akıllı kimselerce kabul edilmiş bir düzendir ve hatta sosyalist ülkeler dahi pratikte demokrasinin karşısında dayanamadılar ve çaresiz olarak demokratik düzeni kabul ettiler. O hâlde, bugünün insanının, en azından bu asırda, demokrasi rejimini kabul etmekten başka bir çaresi yoktur ve velayet-i fakih devleti adıyla tanınan İslam devleti projesi, demokrasi ile uyuşmamaktadır.

3- Demokrasi Mefhumu ve Onun Uygulamadaki Değişimi

Öncelikle demokrasi kavramı hakkında, onu iyi bilmeyen kimselere yönelik bir açıklama yapmayı zorunlu görüyorum. Demokrasi kelimesinin harfi harfine tercümesi, halkın yönetimi yahut başka bir tabir ile halkçılıktır. Hedef, yöneticilik işlerinde, yasamada, kanunu uygulamada ve toplumun diğer siyasi alanlarında, halkın kendisinin rol alması ve kanunu koymada ve onu uygulamada bir başkasının müdahalesinin olmamasıdır. Bu demokrasi kelimesinin anlamıdır.

Demokrasi, tarih boyunca değişik şekillerde gündeme gelmiştir: Tarihin gösterdiği kadarıyla, ilk olarak milattan beş asır önce Yunanistan'ın başkenti Atina'da bir müddet için bu teori öne sürüldü ve icra edildi. Bu, kölelerin ve yirmi yaş altındaki fertlerin dışında bütün halkın, kendi siyasi ve sosyal işlerine müdahale etmeleri suretindeydi. Fertler, yirmi yaşına bastıkları zaman, direkt olarak kendi şehirlerinin siyasi işlerine müdahale edebiliyorlardı. Bu alanda bir zorlama yoktu ve halk o işi yapmada özgürdü. O dönemde halk, şehrin büyük meydanlarında toplanıyor ve kendi şehirleri hakkında görüş belirtiyorlardı. Karşılıklı konuşmalar olmakta, onlar esasınca bazı kararlar alınmakta ve uygulanmakta idi. Özel bir şahsın veya belirli bir grubun devlet işlerinin nezaretçisi olmadığı, aksine halkın bizzat direkt bir şekilde kendi sosyal ve siyasi işlerine müdahale ettikleri bu yönetim şekline, demokrasi ve halkın yönetimi adını vermişlerdi. Demokrasinin bu modeli, bir süre Yunanistan'ın başkenti Atina'da uygulandı. Buna ilave olarak filozof ve düşünürler, kesin bir şekilde bu metot ile mücadele ettiler, kötü tabirlerle onu andılar ve onu cahillerin yönetimi olarak nitelediler. Bu yönetim şekli pratikte de birçok soruna neden oldu ve bu yüzden devam etmedi.

Doğal olarak böyle bir metot, büyük ülke ve kalabalık şehirler için icra edilme özelliğinden yoksundu. Çünkü bütün halkın sürekli olarak sosyal konulara direkt bir şekilde katılımı mümkün değildir. Küçük şehirlerde geçici olarak bu metot uygulanabilir, ama milyonluk şehirlerde bütün halk kendi günlük meseleleri hakkında nasıl karar alabilir? Her hâlükârda bu model, Rönesans'tan sonra demokrasinin başka bir şekli sunuluncaya dek dışlandı. Yeni modelde halk, yönetim işlerine nezaretçi olmaları için vekiller seçiyor ve onlar da halk adına yöneticilik yapıyorlardı. Çünkü pratikte halkın direkt müdahalesi mümkün değildi. O zamandan sonra bu teori, birçok taraftar kazandı ve tedricen bazı ülkelerde uygulanmaya başlandı. Sonuçta 19. yüzyılda takriben Avrupa'da ve diğer kıtalardaki ülkelerde bu yönetim modeli halk tarafından kabul edildi ve devletler onun esasınca düzenlendi. Bizim ülkemizde de aynı şekilde bu demokrasi modeli uygulanmaktadır ve pratikte halk, çeşitli seçimlere katılmak ve temsilciler seçmek suretiyle, bütün devlet organlarına ve kurumlarına müdahale etmektedir. Cumhurbaşkanlığı seçimine katılım ve cumhurbaşkanını seçmek ve aynı şekilde halk adına kanun koyan ve tasvip eden milletvekillerini, İslami Şûra Meclisi seçiminde seçmek ve şûraların seçimi ve anayasada

öngörölmüş olan diğer seçimler buna birer örnektir. O hâlde, her devlet düzeninde kendine has özellikleri bulunan demokrasinin ikinci şeklinde halk oylarıyla, seçime katılmalarıyla, yasama ve yürütme üyelerini seçmeleriyle kendi siyasi ve sosyal işlerine müdahalede bulunmalarıdır.

4- Asrımızda Demokrasi Mefhumu

Demokrasi günümüzde belirgin bir anlam kazanmıştır ve dinin rol oynamadığı bir rejim “demokratik” olarak telakki edilmektedir. Herhangi bir yönetimin ve ülkenin demokrat olduğunu, demokrasi rejimi ile yönetildiğini söyledikleri zaman, kastedilen dinin o toplumda bir rolünün olmaması, yürütme ve yasama üyelerinin hiçbir alanda dinî yönetime meydan vermemeleri gereğidir. Demokrasinin bu modeli dini reddetmemektedir, ama dinin siyasi ve sosyal işlere müdahale etmesini kabul etmemekte ve kanunu uygulayanların yürütme alanında dinden söz etmelerine ve hiçbir emir ve genelgenin dinî hüküm ve değerlere göre çıkmasına izin vermemektedir. Gerçekte bu demokratik model, dini tam anlamıyla siyasi ve toplumsal işlerden ayıran laik ve sekülarist düzene dayalıdır. Bazen yasama ve yürütme üyelerinin dindar olmaları, her hafta kiliseye gitmeleri, adak adamaları ve kilisenin bir ihtiyacını gidermeleri mümkündür. Onlar, hatta dinî cemaatlerin üyeleri olabilir ve devletin resmî alanı dışında toplumsal, millî ve mahalli bir iş çerçevesinde özel dinî faaliyetlerde bulunabilirler. Ama devlette, yasamada, yargılamada, ülke yönetiminde, kanunları uygulamada ve hiçbir yerde dinin rolü ve simgesi bulunmamalıdır.

Eğer Fransa gibi bir ülkede -Fransa özgürlüğün ve demokrasinin beşiği olarak bilinmektedir- tesettürlü bir kızın liseye veya üniversiteye girmesi engelleniyorsa bu, dini engellemeyi demokrasinin bir parçası olarak görmeleri ve “Bizim düzenimiz laik bir düzendir ve resmî müesseselerde dinin hiçbir simgesi olmamalıdır.” demeleri esasındadır. Tesettürlü olmak, din taraftarlığının simgesidir ve devlet okulu gibi resmî müesseselerde o kullanılmamalıdır. Eğer bir okul kiliseye bağlı veya özel ve halkın olursa, herkes tesettürlü olsa bile bu problem olmaz. Ancak devletin denetimi altında idare edilen ve resmî diplomalar verilen devlet okul ve üniversitelerinde ve kurum ve bakanlıklarda dinden bir eser görölmemelidir. Bu demokrasinin yeni bir yorumu olup, onun esasınca dinî simge ve değerlerin demokrasi ile uyumsuzluğu bulunmaktadır.

Manası halkın yönetimi olan klasik ve ikinci şekil demokrasi tanımına göre, eğer bir halk dindar olur ve idari merkezlerde dinlerinin adet ve törenleriyle amel etmeyi isterlerse, onlara muhalefet edilmemelidir. Zira bu davranış halkın isteğine ve onların koyup, uyguladıkları kanunlara mutabıktır. Demokrasi, her yerde; okullarda, bakanlıklarda ve dairelerde elbise giyme şeklinde halkın serbest olmasını gerektirmektedir. Eğer halkın büyük çoğunluğu bir dinin taraftarıysa ve dinî eğilimleri esasınca özel bir örtünme şeklini benimsiyorsa veya onlar dinî merasimlerini yapmayı istiyorlarsa, hiç kimsenin onlara engel olmaması gerekir. Halkın arzu ve isteğiyle dairelerde, bakanlıklarda ve üniversitelerde namaz kılmanın zorunlu olduğu bir kanun tasvip edilirse bu, demokrasinin -bizim bildiğimiz mefhumu göre- aksine değildir. Çünkü halkın kendisi bu kanunu koymakta ve yine onlar icra etmektedir. Ama yeni demokrasi yorumuna göre halkın dinî eğilimi, siyasi ve sosyal meselelerde boy göstermemelidir.

5- Sulta Düzeninin Yeni Demokrasi Mefhumundan Yararlanması

Söylediğimiz gibi, sömürgeci devletlerin yaptıkları ve kendi menfaatleri doğrultusunda uyguladıkları yeni yoruma göre demokrasi, kendi düzeninin siyasi ve toplumsal işlerine dinin müdahale etmesine hiçbir şekilde izin vermeyen laik ve seküler rejim ile eşittir. Hatta eğer halkın kendisi “Biz bu dini kabul ediyor ve devletsel ve resmî merkezlerde dinî merasimlerimize göre hareket etmeyi istiyoruz.” dese bile, yine de halkın isteğini demokrasiye muhalefet etmek olarak değerlendireceklerdir.

İşte bu yüzden, Cezayir’de seçimler olduğu, İslamcı bir partinin seçimleri kazandığı ve demokrasinin usulleri ve o ülkenin kanunları esasınca hükümet kurmayı ve İslam hükümlerini uygulamayı istediği zaman, o partinin hâkim olacağını ve gelecekte İslam devleti kuracağını anlayan muhalifler darbe yaptılar, seçimleri iptal ettiler, o partinin liderlerini tutukladılar, onları hapse attılar ve o partiyi lağvedip yasa dışı ilan ettiler. Üzerinden yılların geçmesine rağmen henüz o partiye çalışma izni vermemekteler. Bu İslam ülkesi, milyonlarca kurban vererek hürriyete kavuşmasına, kurbanların Müslüman olmasına ve İslami hedefler ile İslami kimliklerini korumak için o sömürgeci devlet ile mücadele etmelerine ve sonuçta Cezayir halkının hürriyete kavuşmasına rağmen, bugün acınacak

bir durumdadır; gazetelerde okuduğumuz kadarıyla, her gün onlarca insan feci bir şekilde o ülkede katledilmekte ve öldürülmektedir.

O ülkede bu büyük faciaların meydana gelmesine, hükûmetin darbe ile yönetimi ele geçirmesine; baskı ve zulüm ile kendi hâkimiyetini sürdürmesine rağmen, emperyalist ve sömürgeci devletlerin nazarında mevcut hâkim grup ve onların yarattığı durum, dinî ve şeriat hükümlerinin uygulanmasını isteyen halkın oylarına göre şekillenen bir devletten daha çok kabul görmektedir. Bu, dünyada bir başka ülkenin de İslam adına idare edilmesinden korkmalarındandır. "Bu metodun adını demokratik metot koydular. Ama halk kendi oylarıyla İslam'ı ve İslam yönetimini isterse bu, demokratik olmamaktadır; çünkü halkın dine eğilimi vardır." O hâlde yeni demokrasi yorumunda, Türkiye'de uygulandığı gibi, bir kız öğrencinin tesettürlü olmaması ve dinin hiçbir şekilde halkın siyasi ve içtimai işlerine müdahale etmemesi öngörülmektedir.

İslam ülkelerindeki sömürgeciler ve taraftarları, bütün İslam ülkelerinin bu şekil demokrasi ile idare edilmesini; yani ülke yönetiminde -yasama ve yürütmede- dine artık bir yer kalmamasını arzulamaktalar. Hatta İslam'a yönelişin kuvvetli ve güçlü olduğu ülkelerde, kültür saldırısı yoluyla ve üniversitelere sızmak suretiyle, tedricen dinî taassubun ruhunu zayıflatmayı ve bu manadaki demokrasi anlayışını yaymayı istemekteler. Kendi hayallerince on veya yirmi yıl geçtikten, genç nesil değiştikten, devrimci nesil kenara çekildikten ve onların yerini devrimin usullerini bilmeyen gençler aldıktan sonra, onların (yeni neslin) çağdaş yorumuyla demokrasiyi hâkim kılabileceklerini düşlemekteler.

Bu anlamda, demokrasinin üç yorumu ve üç anlamı olduğunu görmekteyiz:

1- Kısa bir zaman müddetinde Yunanistan'ın şehirlerinin birinde uygulanan ve sonra kaldırılan, halkın direkt olarak devlet işlerine müdahale ettiği demokrasi yorumu.

2- Temsilciler seçmek suretiyle halkın devlete müdahale etmesi. Bugünkü ülkelerde hatta ülkemizde bulunan modeldir.

3- Demokrasinin üçüncü manası, bütün devlet öğelerinin -yasama, yürütme ve yargının- dinden ayrı olmasıdır. Yani demokratik olmanın şartı, seküler ve laik olmaktır.

6- İslam Nazarında Demokrasinin İyi Şekli

İslam'ın bu devlet şekillerinden hangisini kabul ettiği sorusuna yönelik olarak biz, daha önce yasama bağlamında şunları söylemiştik: Eğer demokrasinin ve kanun koyuculuğun manası, halkın çoğunluğunun oyunun -yani %50 +1 oyun- her nereye giderse onun muteber, resmî ve Kur'ân'ın hükmüne aykırı olsa bile uyulması gereken kanun olacağıysa, İslam yasa-mada böyle bir demokrasiyi kabul etmez. Yargılama, ekonomi, idarecilik ve diğer devlet organlarıyla irtibatlı kanunlar başta olmak üzere, ülke yönetiminin çeşitli yönleri hakkında, İslam'ın kendi açık kanunları vardır. İslam, Kur'ân'ın açık nassına ve kesin hükmüne aykırı bir kanunun resmi-yet kazanmasına izin vermemektedir.

Yasamadaki bu şekil demokrasinin İslam ile uyumsuzluğu totolojik bir önermedir Yani bu apaçıktır ve delil istememektedir. Eğer "yasamadaki demokrasinin manası İslam ile uyuşmayan bir kanunun muteber olmasıdır," dersek İslam'ın da bununla bağdaşmayacağı, bu yorumda uyumsuz-luk bulunduğu ve bunun delile ihtiyacının olmadığı aydınlanacaktır. Bir yorumda İslam ile bir uyumsuzluk gözlendikten sonra, artık onun İslam ile uyuşup uyuşmadığı sorulmamalıdır. Çünkü yorumun bizzat kendisinde, İslam ile uyumsuzluk farz edilmiştir. Öyleyse yasama alanındaki demokra-sinin manası, İslam ile uyuşmayan bir kanunun muteber bilinmesiye ve biz, İslam'ın böyle bir kanunu muteber saydığını tasavvur edersek, bunun manası, İslam ile uyuşmayan bir şeyin, onunla (İslam ile) uyuşmasıdır! Bu konu açıktır ve delil gerektirmemektedir.

Daha fazla açıklanmaya ihtiyacı olan ve bizim hakkında konuşmaya söz verdiğimiz şey, icra alanındaki demokrasi konusudur. Yani kanunu uygulayanları belirlemede halkın ne gibi bir rolü vardır? Aynı şekilde, kanun-ları İslami temeller çerçevesinde koymayı isteyen kimseleri -yani İslami Şûra Meclis üyelerini- seçmek için, halkın ne gibi bir fonksiyonu vardır? İslam'ın sabit ve daimi kanunlar koymadığı yerlerde, zamanın geçmesiyle, insan hayatının şeklinde değişimin ve dönüşümün meydana gelmesiyle ve önceki yapıların ortadan kalkmasıyla yeni mevzu ve ihtiyaçlar için, yeni kanunlar koymak zorunlu hâle gelmektedir. Merhum Şehit Sadr'ın "boş bölge" olarak adlandırdığı bu alan için İslam, meşru devlet sisteme, İslam'ın değerleri temelleri çerçevesinde gerekli kanunları koyma iznini vermiştir.

Taşıtların sağ taraftan mı yoksa sol taraftan mı hareket etmesiyle ve hangi süratte gitmesiyle ilgili trafik ve sürücülük kanunları buna örnektir. Kur'ân'da ve hadislerde bu konu hakkında bir hükmün olmadığı açıktır. Mekânın ve zamanın değişken şartlarına tabi olan bu çeşit değişken ve geçici kanunları koymak, İslam devletinin sorumluluğuna bırakılmıştır. İslam devleti değerlere ve İslam'ın genel usul ve ölçülerine riayet etmek ve İslami kanunlar çerçevesinden çıkmamak suretiyle, uygun kanunlar koymaktadır.

Bu söylediklerimize dikkat edilirse, İslami ölçülere riayet etmek suretiyle geçici kanunlar koyup, uygulayan yasama ve yürütme organları üyelerinin belirlenmesinde, halkın rolünü ve demokrasinin pratize edildiğini anlayacağız. Başka bir deyiş ile demokrasi, İslam'ın koyduğu sınır ve şartlara riayet etmek suretiyle, halkın fonksiyonu, katılımı ve belirlenmiş şart ve özelliklere sahip şahısların seçimi şeklinde ülkemizde pratize edilmekte ve İslam devriminin başarıya ulaşmasından ve İmam Humeynî'nin (r.a) döneminden bu yana uygulanmaktadır. İslami Şûra Meclisi seçimleri, cumhurbaşkanlığı seçimleri, Uzmanlar Meclisi seçimleri ve şûra seçimleri buna birer örnektir.

O hâlde halkın seçtiği kimseler, gerekli şartları taşımalıdır. Yani onlar Müslüman ve İslami hükümlere bağlı olmalı ve yasa ve kanunları koymada İslami ölçülere riayet etmelidirler. Azınlıkların belirli sayıdaki temsilcileri dışında, İslami Şûra Meclisi üyeleri için öngörülen şartlara ek olarak, Allah korusun bir gaflet ve sorumsuzluğun meydana gelmesini ve kanun vazetmede İslami hükümlere riayet edilmemesini önlemek için, temsilcilerin Müslüman ve İslami hükümlere bağlı olmaları gerekir. Koruyucular Konseyi adındaki uzman bir grup, milletvekillerinin tasvip ettiği kanunları anayasa ve şeriat ile karşılaştırmaktadır. Koruyucular Konseyi, o yasaların şer'î ölçüler ve anayasa ile uyuşması durumunda onları teyit etmekte ve aksi hâlde o tasarıları yeniden gözden geçirmek için meclise geri yollamaktadır. Bu tarz yasama ve yürütme mekanizması ülkemizde benimsenmiştir ve kimsenin buna muhalefeti yoktur. Aynı şekilde yürütme üyelerinin ve yürütme kurumunun başında yer alan cumhurbaşkanının da, İslami kanun ve kurallara riayet etmesi gereklidir. Cumhurbaşkanı, birinci derecede İslam kanunlarından alınmış olan anayasada belirtilen şartlara, liyakate ve özelliklere sahip olmalı ve hükûmetin başına geçmek

için bir şekilde Allah Teâla'nın iznini almış bulunmalıdır. Yani o, halkın çoğunluğunun oyunu aldıktan ve halk tarafından önerildikten sonra, veliyy-i fakih tarafından atanmalıdır. Bu surette onun hükûmeti meşru ve muteber olacaktır. Bu, ülkemizde uygulanmakta olan bir sistemdir.

İslami düzende halkın fonksiyonunu ve onların müdahale alanını daha iyi anlamak için şöyle bir örnek verelim: Bizlerin Hz. Ali (a.s) döneminde yaşadığını, şehrimize salâhiyetli ve liyakatli bir şahsın kentin yönetimine uygun olduğunu ve bu şahsın şehrimizin valiliğini yapabilme kapasite ve liyakati olduğunu, Hz. Ali'ye (a.s) sunduğumuzu ve İmam'ın da bunu dikkate alarak, o şahsı yeni vali olarak atadığını düşünün. Eğer halkın çoğu böyle bir öneri sunarsa Hz. Ali (a.s), onların görüşlerini büyük bir ihtimalle kabul eder ve söz konusu şahsı kendi egemenliği altındaki bölgelerden birine yönetici olarak atar. Öyleyse bu teori ve meşruiyet bazında, halkın hükûmetin yapılanmasındaki ve kararlarındaki fonksiyonu, kanun vazetmeye veya uygulamaya kimin daha salâhiyetli olduğunu araştırması ve o kimseye oy vermesidir. Halkın oyu, rehberine öneri mahiyetindedir ve gerçekte bu, o şahsı kendilerine yönetici olarak atadığı takdirde ona itaat edeceklerine dair halk ile veliyy-i fakih arasındaki bir ahittir. Bu esas uyarınca, İmam Humeynî (r.a) zamanında, halkın çoğunluğu birini cumhurbaşkanı seçtiği vakit İmam şöyle diyordu: "Ben, halkın kabul ettiği bu şahsı cumhurbaşkanlığına atıyorum. Yani halkın oyu bir öneri mahiyetindedir ve ben onu kabul ediyorum."

İslam devletinin teorisi budur ve bunun ikinci anlamdaki demokrasi ile bir uyumsuzluğu yoktur. Bu, ülkemizde de yıllardır uygulanmaktadır ve hiçbir sorun da yaşanmamaktadır. Ama demokrasinin manası, dinin toplumun işlerinde hiçbir fonksiyonunun olmaması ve resmî alanlarda hiçbir dinî simgenin bulunmaması gereğiye, böyle bir şey İslam ile bağdaşabilir mi? Emperyalist dünyanın yorumladığı ve başkalarına dayattığı üçüncü manadaki demokrasi, kuşkusuz ki İslam'a yüzde yüz terstir. Zira bu yorum, İslam'ı reddetme manasındadır. Ama ikinci manasıyla demokrasi, İslam'ın yöneticiler, kanun koyucular, kanunu uygulayıcılar ve yargı hakkında belirlediği şartlara riayet etmek kaydıyla benimsenmiştir. Yani halk, kanun koymaya ve kanunu uygulamaya salâhiyetli gördükleri fertleri seçmede ciddi bir katılım sergilemeli, bu katılım ile İslam devletiyle olan işbirliğini ve gönül birliğini ispat etmeli ve kendilerini ülke meselelerinde

ortak bilmelidir. Bu şekil demokrasi İslam'da kabul edilmiştir; ülkemizde de uygulanmaktadır. Eğer bazı durumlarda bir takım uyumsuzluklar meydana geliyorsa; bu, diğer konulardaki uyumsuzluklar gibidir ve bunların tekrar edilmemesi için dikkat edilmelidir.

Yirmi İkinci Oturum

İSLAM VE DEMOKRASİ (2)

1- Önceki Konunun Özeti

Geçen oturumda İslam'ın siyasi teorisi hakkında öne sürülen şüphelerden biriyle ilgili olarak analiz yapıldı. Zikredilen şüphe şuydu: Eğer kanunun Allah Teâla tarafından belirlenmesi, teyit edilmesi ve kanunu uygulayanın da yine O'nun tarafından izinli olması gerekliyse, bu demokrasi ile bağdaşmaz. Bu şüpheye yanıt olarak demokrasinin açık ve kesin, sınır ve hadleri belirlenmiş bir tanım taşımadığı söylendi. Demokrasi başlangıçta, Atina'da bütün halkın direkt olarak kendi şehirlerinin yönetim işlerine müdahale etmesi şeklindeydi. Bu metot uygulanabilir olmadığından ve diğer sebepler yüzünden düşünür ve filozofların eleştirisine maruz kaldı. Sonunda Rönesans'tan sonra bu düşünce zorba ve başına buyrukların yönetimi karşısında bir tepki hareketi olarak başka bir şekilde gündeme geldi. Batı coğrafyasının büyük filozofları bu düşünce üzerinde araştırma yaptılar. Neticede bu model makbul bir nazariye hâline geldi ve ondan sonra diğer ülkelere yayıldı. Bu düşüncenin şu anki şekli, halkın yalnızca milletvekilleri seçiminde rol sahibi olmasından ibarettir ve hatta yargı ya da yürütme kurumu başkanının, halk tarafından direkt olarak belirlenmesi için bir zorunluluk yoktur. Gerçekte bu düşüncede devlet için özel bir yapı öngörülmemektedir. Bundan dolayı sultanlık, parlamenter ve başkanlık gibi değişik devlet modelleri; kendilerini demokrat ve halkçı olarak değerlendirmektedirler. Çünkü halkın bir şekilde onların yapılanmasında rolü bulunmaktadır.

2- Seküler Demokrasi ve Felsefi Dayanağı

Son olarak Batı ülkelerindeki siyasetçiler tarafından demokrasiye yönelik yeni bir mefhum ortaya atılmıştır. Bu mefhumda "laiklik" demokrasi

ile birleştirilmiştir. Yani halk bir taraftan devlet meselelerine müdahale etmeli ve diğer taraftan da hiçbir resmî ve devlet kurumunda dinden bir eser bulunmamalıdır. Ne din yasamaya müdahale etmeli ve ne de kanunu uygulayanlar din adına devlet yönetmelidirler. Hatta devlete bağlı bir birimde, müessesede veya organda dinî inançtan ve onu savunmaktan hiçbir eser bulunmamalıdır. İşte bu delil uyarınca, İslami tesettür taşıyan bayanların devlet okullarına girmeleri engellenmektedir. Zira dinî simgeler ile bir şahsın oralara girmesi, devletin onu savunduğu manasına gelmektedir. Kuşkusuz ki bu yeni mefhum yüzde yüz dine zıttır ve bu modeli demokrasi yerine, “dinsizlerin diktatörlüğü” olarak adlandırmamız daha yerinde olacaktır. Çünkü onlar demokrasi adına, toplumda şahısların dinî inançlarına göre davranmalarına izin vermemekte ve devlet merkezlerinde dinî emirlere göre davranmayı yasaklamaktadırlar.

Felsefi temelleri bulunmayan ve felsefi bir düşünce olmayan bu usul ve metot, Batı ülkelerinde, dinin özellikle de İslam'ın yayılmasını önlemek maksadıyla, din düşmanı siyasetçiler tarafından ortaya atılmıştır ve demokrasi taraftarlığı adıyla kendilerine bağlı ülkelerde ve hatta İslam ülkelerinde bu metodu uygulamak için bütün mevcudiyetleriyle çalışmaktadırlar. Bunun örnekleri Cezayir'de ve Türkiye'de müşahade edilmektedir. Tabii olarak bu metodun haşin bir diktatörlük şeklinden çıkması, mülayim ve sessiz bir demokrasi kalıbında sunulması için, ona yönelik felsefi bir dayanak göz önünde bulundurulmalıdır; ta ki bu dindarların direnişiyle karşılaşmasın veya onların karşı koyuşlarını azaltsın. Bu esas uyarınca, resmî ve devlet organlarında dinî bir simge bulunmaması gerektiğini öngören bu düşünceyi mazur göstermek için, tabiri caizse felsefi açıklamalar yapmakta ve -insan hakları bildirgesinde belirtildiği gibi- bütün insanların insaniyette eşit olduklarını ve deyim yerindeyse onların birinci sınıf ve ikinci sınıf diye sınıflandırılmayacağını söylemekteler. “Bundan dolayı, eğer dindarlara bir ayrıcalık tanırsak, diğerlerine oranla onlar için daha yüksek bir derece göz önünde bulundurmuş oluruz. O hâlde resmî organlarda dine saygı göstermek ve dinî merasimlere izin vermek, dindarlara bir çeşit ayrıcalık tanımadır. Hâlbuki biz insanları eşit görmekte ve hiç kimsenin bir başkasına karşı ayrıcalıklı olmaması gerektiğine inanmaktayız!” Onlar, nasıl oluyor da istedikleri her surette davranmada, her biçimde giyinmede ve hareket etmede diğer toplumsal gruplara izin ver-

mekte, ama dindarların tesettürlü olma, özel elbise giyinme ve hanımların saçlarını örtme özgürlüklerine engel olmaktadır? Bu soru hâlen önemini korumaktadır. Gerçekte bu, özgürlüğün engellenmesi ve yurttaşlardan bir bölümünün haklarının çiğnenip gasbedilmesidir.

3- Seküler Sistemin Düşünce Temelindeki Safsata

Onlar, kendi uygulamaları için yukarıdaki gerekçeyi öne sürmekte ve bununla derin bir mugalâta yapmaktadırlar. Bütün insanların insaniyette eşit olmalarının gerektirdiği şey, bütün yurttaşların aynı ve eşit olmalarıdır. Oysa insanların insaniyetlerinin eşit olması her alanda aynı olmalarını mümkün kılmaz. Bütün insanların insaniyette eşit olmaları, herkesten önce ve herkesten çok İslam'ın vurguda bulunduğu bir olgudur.

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ﴾

Ey insanlar! Gerçekten, biz sizi bir erkek ve bir diğiden yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi halklar ve kabileler (şeklinde) kıldık. Şüphesiz, Allah katında sizin en üstün olanınız, (ırk ya da soyca değil) takvaca en ileride olanınızdır.¹

Kur'ân, insanlar arasındaki fark ve ayrıcalıkları açıkça reddetmekte ve insanları birbirlerinin kardeşi ve aralarında mesafenin ve ayrıcalığın olmadığı, bir baba ve annenin çocukları olarak tanıtmaktadır. Bu konu, başka hiçbir kutsal kitapta, bu nitelik ve güzellikte zikredilmemiştir. Biz de Müslüman sıfatıyla, bütün insanların insaniyette eşit olduklarına ve insaniyetin birinci ve ikinci derecesinin bulunmadığına inanmaktayız. Sa'di'nin meşhur şiirinde de bu konuya dikkat çekmektedir:

*Benî Âdem azay-i yekdiğerend
Ki der aferiniş zi-yek guherend*

İnsanoğlu birbirinin uzvudur,
Yaradılıştta hepsinin cevheri birdir.

Öyleyse bütün insanlarda insaniyet cevheri birdir ve birinci sınıf ve ikinci sınıf insan diye bir şey yoktur. Ama bu, bütün insanların her şeyde, hatta

bir ülkeye yönelik yurttaşlıkta ve bir yurttaşın hukukî çıkarlarından yararlanmada eşit olmaları manasında değildir. Tabiiyetin özel şart, hak ve faydaları vardır. Bu, bütün dünyada, uluslararası hukukta bir ilke olarak kabul edilmiştir. Bir kimsenin kendi ülkesinden yüz çevirip göç etmesiyle, yıllarca başka bir ülkede yaşamasıyla, o ülkeye çıkar sağlamasıyla ve hatta oranın halkına birçok hizmette bulunmasıyla beraber, o ülkenin tabiiyet hakkının ona verilmemesi mümkündür. Çünkü göçmenlere tabiiyet vermenin özel kanun ve kuralları bulunmaktadır. Bununla beraber, bir kimseye vatandaşlık verdiklerinde bu ikinci derece bir yurttaşlık olabilir ve birinci derece bir yurttaşın bütün imkânlarını taşımayabilir. Bu konu bütün dünyada mevcuttur. Herkesin insan ve insaniyette eşit olmasıyla birlikte, tabiiyet yönünden bütün insanların yurttaşlığı bir değildir. Birinci derece ve ikinci derece vatandaşlık mevcuttur. "Bütün insanlar insaniyette ortak olduklarından dolayı, birinci ve ikinci derece vatandaşlık diye bir şey yoktur." dememiz safsatadır! Birinci ve ikinci derece insan yoktur, ama birinci ve ikinci derece yurttaşlık var olabilir. Bu İslam'da da kabul edilmiş bir şeydir.

Batı devletleri kirli emellerini gerçekleştirmek için, kendi diktatörlüklerini demokrasi olarak tanıtmaktadırlar. Biz, bu aldatıcı imajların oyununa gelmemeli, akıllı ve dikkatli olmalıyız. Demokrasinin yeni yorumu, Müslümanları tesettürlü olmaktan ve dinî ibadetlerini yerine getirmekten alıkoyan bir çeşit diktatörlüktür. "İnsan hakları bildirgesi"nde dinin serbest olduğu ve bütün insanların dinî görevlerini yerine getirmede özgür oldukları belirtilmesine ve resmî organlarda dinî adet ve fiillere riayet edilmesi ya da edilmemesi hakkında hiçbir sınırlamanın gelmemesine karşın, siyaset hokkabazları istedikleri zaman kanunu kendi lehlerine göre yorumlamakta, barış adına savaş çıkarmakta ve insan haklarını savunma bahanesiyle başkalarının haklarına tecavüz etmektedirler ve biz, her gün dünya düzeyinde onların zalimane ve aldatmacı hareketlerine şahit olmaktadır.

4- Demokrasinin İdarecilik Alanında Söz Konusu Edilmesi

Söylediğimiz gibi demokrasi için üç mana zikretmişlerdir ki bunların hepsi siyaset felsefesine bağlıdır. Ama deyim yerindeyse kendilerini dindar aydınlar olarak nitelendiren bazı yazarlar, gerçekte demokrasi mefhu-

munun siyasi felsefe ile bir bağlantısının olmadığını iddia etmektedirler. “Demokrasi, idarecilik alanı ile bağlantılı bir mefhumdur. Onu devlette bir metot veya devlet tarzlarından biri sıfatıyla değerlendirmemek gerekir. İlke bazında bu mefhumun yeri siyasi felsefe değildir.” Bu şahıslara verilecek genel cevap şudur: Siyaset felsefesi kitaplarına bakılacak olursa, bu alanda yazılıp da demokrasiden bahsetmeyen hiçbir kitabın olmadığı görülecektir. Eğer demokrasi mefhumunun siyaset felsefesi ile bir irtibatı yoksa neden bütün siyaset felsefesi kitaplarında geniş bir çapta ondan bahsedilmiştir? Bu iddianın sebebi, demokrasiyi siyasi bir mefhum kalıbından çıkarmak ve diğer alanlardaki sosyal muhitlere kaydırmaktır. Bu doğrultuda son dönemlerde Batılı liberal düşünür ve yazarlar demokrasiye yönelik yeni bir tanım geliştirmişlerdir. Onlar demokrasinin, hâkim gücün kudretini kısıtlamak, muhalif gruplar arasında uzlaşma sağlamak ve gruplar veya partiler arasında konsensüs gerçekleştirmek için olduğunu, sadece devlet organlarıyla ilişkili olmadığını ve her yönetim biriminde uygulanabileceğini söylemektedirler. Örneğin eğer bir fabrikayı yöneten veya bir topluluğu sorumlulukları altında bulunduran müdürler arasında değişik görüşler olursa, onlar birbirleriyle uzlaşmalıdırlar. Çünkü ihtilaflar devam ettiği takdirde bu, o kurum ve müessesenin yararına olmayacaktır. Öyleyse o kurumun maslahatı için, fertler birbirlerine danışmalı ve sonuçta ya hep birlikte bir uzlaşma sağlamalı ya da çoğunluğun görüşü kabul edilmelidir. Bu metoda “demokrasi” demekteler.

O hâlde demokrasi, bir kurum içerisindeki ihtilafları yok etmek için öngörülen bir metottur. Bu tanım ile demokrasi, siyaset felsefesi alanından çıkmakta ve genel mefhumuyla idarecilik alanına girmektedir. Gerçi devlet yönetimi ve toplumu idare etmek de gerçekte büyük çaptaki bir idarecilik işidir; ama her hâlükârda onun özel bir alanı bulunmaktadır. Demokrasi kavramını genişletmek amacıyla, iki grup arasında ihtilafın meydana geldiği her yerde söylendiği şekilde uzlaşma sağlanırsa, işte bu demokrasidir, demekteler. İki grup arasındaki ihtilaf hakkında, bir grup kuvvet vasıtasıyla diğer gruba hâkim olur ve kendi görüşünü ona dayatırsa, kesinlikle bu metot demokratik olmaz; ama birbirleriyle uzlaşır ve sonuçta çoğunluğun görüşünü kabul ederlerse demokrasiye uymuşlardır.

İstilah oluşturmaya veya bilimsel bir ıstılahı genişletmeye muhalif değiliz; ama bu kavramın aslında siyaset alanı ile irtibatlı olduğunu ve sonra diğer

alanlara kaydığını unutmamak gerekir. Sosyal bilimlerde bu türde birçok kavram bulunmaktadır; böyle bir kavram başlangıçta özel bir alanda kullanılmakta ve o kavramdaki genişlemeden sonra, çeşitli sebeplerle diğer alanlarda da kullanılmaktadır. Örneğin sizler yaygın bir ıstılah sıfatıyla, bütün alanlarda kullanılan “strateji” kavramını bilmektesiniz. Aslında bu kavramın manası “ordu sevki”dir ve bu, gerçekte askerî alanda kullanılan bir kavramdır. “Stratejist” savaşta organizeyi ve komutanlığı üstlenen, örneğin bir operasyonu organize eden veya bir askerî birliği veya taburu yönlendiren kimseye denmekteydi. Bu kavram, hareket ettirme ve savaş kuvvetlerini yönlendirme tarzından alınmadır. Ordunun hareket ettiği yahut kamp kurup yerleştiği veya saldırıya başladığı yere askerî sevk bölgesi veya stratejik bölge denmektedir. Sonra yavaş yavaş bu kavram diğer bilimlere girdi. Örneğin bugün siyasi konularda, “stratejik siyasetler” kavramı kullanılmaktadır. Hatta eğitim, öğretim ve çeşitli idarelerde stratejik konular dile getirilmektedir.

Örneğin anayasada, ülke kanunlarının İslam hükümleri ile uyuşmasını zorunlu kılan usuldeki gibi, stratejik yönü bulunan bir takım usuller vardır. Ama enteresan olan, bazılarının bazen anayasadan, sanki Kur’ân ve ilâhî vahiyden bile üstünmüş gibi bahsetmeleri ve ona istinatta bulunmaları ve bazen de sanki hiçbir değer vermiyormuş gibi ona muhalefet etmeleridir. Anayasada halkın oyuna saygıdan bahsedildiği yerde, sanki Kur’ân ayetlerinin bile onun aleyhine bir şey söylemeye hakkı yoktur. Peygamber’in, masum Ehlîbeyt İmamları’nın ve İmam-ı Zaman’ın bile ona muhalefet etme hakkı yoktur. Ama ülkede uygulanan bütün kanunların İslam’a mutabık olması gereğini belirten anayasa maddesi unutulmakta, ona muhalefet etmek caiz görülmekte ve ölçünün halkın oyu olduğu öne sürülmektedir! Ülkede konulan kanunların İslam’a mutabık olması gereği, bu anayasada belirtilmemiş midir? Öyleyse İslam’ın nazarında bir şey haramsa, siz anayasaya istinatta bulunarak onu nasıl caiz etmektesiniz? Anayasanın İslam’a riayet etmeyi bu kadar vurgulamasına rağmen, basının özgür oluşuna istinatta bulunarak mukaddes değerlere ve İslam’ın zorunlu hükümlerine hakaret etmek nasıl serbest olabilir? Basın, kanun çerçevesinde özgürdür ve kanun üstü bir şey değildir. İslam kanunları, mukaddes değerlere saygı göstermeyi farz sayıyorsa ve dinî zorunlulukları, İslam hükümlerini, Allah’ı ve Peygamber’i alaya almayı mürtetlik se-

bebi biliyorsa, o zaman basın kanunu böyle bir şeyi caiz edemez. Anayasa, gerçekte İslam Cumhuriyeti'nin mefhumunu açıklamak için yazılmıştır.

5- İslam Cumhuriyeti'nde İslam ve Velayet-i Fakih'in Üstün Konumu

Devrimden sonraki ilk yılda, yani 1979 senesinde, İslam Cumhuriyeti hakkında referandum yapılması kararlaştırıldı. Halkın bakıp oy vermesi amacıyla, devletin şekil ve yapısı hakkında bir takım öneriler verildi. Bu öneriler; cumhuriyet, demokratik cumhuriyet, İslami demokratik cumhuriyet ve İslam cumhuriyetinden ibaretti. Ama İmam Humeynî (r.a), ne bir kelime az ve ne bir kelime fazla "İslam Cumhuriyeti" dedi. İran halkının yüzde doksan sekizi de İslam Cumhuriyeti'ne oy verdi. Yani devletin "İslami" kaydının silinmesi ve o kelimenin yerine "demokratik" kelimesinin koyulması mümkün değildir. Bu anlamda, eğer demokrasi İslam üstü bir olgu ise İmam, o kelimenin İslam devleti cümlesine eklenmesine neden izin vermedi? Eğer cumhuriyet demokrasinin kendisiyse, cumhuriyet olduğu zaman demokrasi de zaten var demektir ve artık demokrasi kaydına bir gerek kalmayacaktır. O hâlde onlar, "demokratik cumhuriyet" cümlesi üzerinde neden ısrar etmekteydiler ve neden İmam ve onu izlemek suretiyle halk, buna muhalefet ediyordu? Demokrasinin değişik manalar taşıyabileceği, onun bazı manalarında cumhuriyet ötesi reddedilmiş bir şeyin murat edildiği ve onun İslam'dan çok kamuya dayanmak olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bizim düzenimiz, dayanağı halk olan İslam Cumhuriyeti'dir. Devrimi yapan ve devrimlerini İslami muhteva ve çerçeve ile koruyan bu halkın kendisidir. Merhum Üstat Şehit Mutahharî'nin (r.a) bu alanda bizim için yol gösterici bir tabiri bulunmaktadır. O şöyle söylemektedir: "Cumhuriyet, devletin kalıbının ve İslam ise devletin muhtevasının beyanıdır." Devletin muhtevası, İslam kanunlarının icra edilmesidir; ama onun şekil ve yapısı, saltanatın mukabilinde olan cumhuriyettir. O hâlde bizim rejimimiz saltanat rejimi olmayacaktır. Aksine onun şekli cumhuriyet ve muhtevası İslam'dır. Asıl olan mefhumlar, İslami hüküm ve değerlerdir; bizim İslam'dan öncelikli ve İslam üstü bir şeyimiz yoktur.

İmam Humeynî (r.a) İslam Cumhuriyeti'ndeki her düzen ve makamın meşruiyetinin veliyy-i fakih'in iznine bağlı olduğunu defalarca söylemiş-

tir. Bu, velayet-i fakih teorisinin dayanağı olan; fakihlerden ve herkesten çok İmam Humeynî'den öğrendiğimiz, akli ve naklî delillerin teyit ettiği bir şeydir. Veliyy-i fakih Masum İmam'ın vekili olduğundan, her şeyin bir şekilde ilâhî irade vasıtasıyla meşruiyeti, velayet-i fakih iledir. Bu teori, Batı kültürünü huy edinmiş kimselerin zevkleri ile uyuşmamaktadır. Eğer biz bu teori üzerinde ısrar ediyorsak, bunun nedeni bu teorinin tevhitte beslenen fikrî temellerle uyuşması ve kökünün İslami görüşte olmasıdır... Yoksa ulemanın sınıfsal eğiliminden kaynaklanması değildir. Daha önce açıkladığımız gibi, ilâhî teşriî rubûbiyet hem kanun koyuculukta ve hem de kanunu icra etmede ilâhî izne riayet etmeyi gerektirmektedir. Böyle olmadığı takdirde, bir çeşit şirk koşulmuş olacaktır. Ama bu, halkın bu toplumda hiçbir rolünün olmadığı manasında değildir. Halkın bu düzendeki rolü, -İslam'ın belirlediği çerçevede- yüzde yüzdür ve bu alanda halkın rolünün ve etkisinin yerini başka bir şey almamalıdır; ama bir düzenin makbuliyeti ve meşruiyeti arasında farkın olduğu da bilinmelidir.

Rönesans'tan sonra, Batı düşüncesinde hukukî, felsefi ve sosyal konularda ilke bazında Allah'ın ve dinin bir yeri kalmamıştır. Elbette Batı düşüncesinden kastımız, Batı'da yaşayan her kesin düşüncesi değildir. Bizim kastımız, Batı'da uygulanan hâkim düzen vasıtasıyla kabul edilmiş düşüncedir. Örneğin "İnsan Hakları Bildirgesi'nde insanlar için bir takım haklar belirlendiği zaman, orada insanın Allah ile bağlantısı gözetilmemiştir. Din özgürlüğü dile getirilse de bunun anlamı insanların bir seçim sıfatıyla bir dini seçmeye haklarının olduğudur. Neyin hak ya da batıl olduğu, bir Allah'ın olduğu yahut olmadığı konuşulmamaktadır, böyle konular asla söz konusu edilmemektedir.

İnsanlara yönelik sosyal haklar, temel haklar, medenî haklar ya da cezai haklar söz konusu olduğu zaman, hiçbir yerde o hakların Allah'a bağlı oluşu hakkında bir söz söylenmemektedir. Allah'ın insanda bir hakkının olup olmadığı ve insanın Allah karşısında bir sorumluluğunun bulunup bulunmadığı asla irdelenmemektedir. Onlar, kendi hukukî konularında Allah'a bir yer vermeyi istememişlerdir. Ama biz, kendi inanç esaslarımız uyarınca, ülkemizin hukukî düzenini İslam öğretilerine ve ilâhî hukuka dayandırmayı istediğimiz takdirde, onların bu hakkı bizden almaya yetkileri yoktur. Biz, Allah'a tapan, muvahhit ve İslam'a tabi olan bir halk sıfatıyla her toplumsal; içtimai, medenî, cezai ve siyasi kanunlarda Allah'ın

göz önünde bulundurulması gerektiğine, bütün hakların başında Allah'ın hakkının geldiğine ve bizim O'nun karşısında yerine getirmemiz gereken hak ve görevlerimizin bulunduğuna inanmaktayız.

Öte taraftan, söz konusu olan sadece insanların hakları konusu değildir, bilakis hak ve ödev beraberce belirtilmelidir ve hepsinden önemlisi, insanın Allah karşısında taşıdığı ödevdir. İlâhî teşriî rubûbiyetin insanlara olan hakkı, O'nun sosyal ve siyasi alanlardaki hükümlerini kabul etmeleridir. Eğer bir kimse Allah'a inanmıyorsa, İslam'ı kabul etmesi için biz onu zorlamıyoruz; ama Müslüman olan bizlerin siyasette ve ülkemizin yönetim usullerinde inançlarımızı uygulama hakkımız vardır. Ülkemizin anayasasında bu yöntem uygulanmaktadır. Bu yüzden, bunun bizim için değeri ve birinci derecede önemi vardır ve anayasaya saygı duymak İslam'a saygı duymak gibidir.

6- İslam'ın Kabul Ettiği Demokrasi

Öyleyse, demokrasi bir anlamıyla, İslam ile bağdaşmakta ve bir anlamıyla da -üçüncü anlam- İslam ile bağdaşmamaktadır. Demokrasinin ikinci mefhumu, şart ve kayıtlar dâhilinde kabul edilmiştir, bu mefhumun mutlak olarak kayıtsız ve şartsız kabulü mümkün değildir. İslami değer ve hükümlere riayet etme gereği ve hiçbir yasama teşekkülünün İslam'ın kesin kanunlarına muhalefet etme hakkının olmaması kabul edilmiş dinî bir usuldür. Bunun için biz, bu usulün korunması şartıyla demokrasiyi kabul etmekteyiz. Ama bu usul kabul edilmezse ve demokrasi, ilâhî sınırlara tecavüz etmenin ve hatta ilâhî hükümlere bile muhalefette bulunmanın caiz oluşu manasına gelirse, o zaman onu kesin bir tutum ile reddediyoruz. Ama ihtilafları önlemek amacıyla bir metot olarak öne sürülen demokrasi hakkında şunu söylemek gerekir: İslami değerler, ihtilafları önlemede yeterli oluncaya dek önceliklidir. Ama bir yerde, İslam hükümlerinin belirli bir çözüm sunmadığı bir sorun çıkarsa ve seçilmiş salâhiyet sahibi hiçbir kimse de olmazsa, çoğunluğun görüşü tercih edilir. Yani bir konu hakkında tartışan taraflardan birini tercih etmek için, şer'î bir delil veya uzmanlık ürünü bir görüş yoksa o zaman çoğunluğun görüşü benimsenir. Örneğin kanun çerçevesinde bir grup, önemli bir konu hakkında karar almak için bir şûra oluşturmaktadır. Herkes, İslam'a ve İslami değerlere uymanın zorunluluğuna inanmaktadır. Ama bu topluluğun belirli bir meselede ortak

görüşleri mevcut değildir. Çoğunluk bir görüş ve azınlık başka bir görüş taşımaktadır. İki görüşten birini tercih etmek için bir delil bulunmamaktadır. Bu durumda çoğunluğun görüşü tercihli ve önceliklidir. Çoğunluğun görüşüne muhalefet etmek, tercih edilmeyenin seçilmesi olacaktır.

Netice olarak, eğer bir yerde tercih edilecek hiçbir görüş olmazsa ve çoğunluğun nazarının vasıtasıyla bize zan hasıl olursa, o zan itibar taşır ve tercih edilir. Eğer böyle bir çoğunluk sayesinde bize zan hasıl olmazsa, o görüşün benimsenmesi tercih bulgusundan yoksun bir tercih olur ve bu da kötü ve yanlıştır. Bu metot, işte bu derecede muteberdir. Ama halkın çoğunluğunu, uzmanlardan oluşan bir azınlığın karşısına koymak için bu metottan su istifade etmek doğru bir yöntem değildir. Örneğin askerî bir planın hazırlanması için bir tarafta on tane askerî uzmanın ve diğer tarafta da askerî konuları hiç bilmeyen halktan binlerce normal ferdin bulunduğunu varsayınız. Eğer sıradan ve askerî konuları bilmeyen halkın görüşüne yönelir ve uzmanların görüşüne göre davranılmazsa bu, mantıklı bir iş olmayacaktır. Akıl sahibi olan herkes, uzmanların görüşünün uzman olmayanların görüşüne öncelikli olduğunu söylemektedir. Öyleyse demokrasi ihtilafları önlemek amacıyla, bir metot olarak belirli sınır ve şartlar dâhilinde muteberdir; ama her çoğunluğun her tür azınlığa tercih edilmesi manasında hiçbir geçerliliği bulunmamaktadır.

Yirmi Üçüncü Oturum

İNSANİYETTEKİ BİRLİK İLKESİNİN VE YURTTAŞLARIN TABİİYETİNİN İNCELENMESİ

1- İslam'a Göre Hakların Kaynağı

Siyaset felsefesi konuları, hukuk felsefesi konularına yakın olduğundan ve bazı alanlarda ortak eğilimler taşıdıklarından, bazen ortak ve benzer meseleler ortaya atılmaktadır. Örneğin hukukî bir konu siyaset bahsinde incelenmeye tabi tutulmaktadır. Bu esas uyarınca biz, geçen oturumda "insaniyette birlik ilkesi"nden ibaret olan hukuk felsefesi konularından birine değindik ve şunları söyledik: Her ne kadar bütün insanlar insaniyette bir olsa da ve İslam'ın nazarında birinci ve ikinci sınıf insan diye bir şey yoksa da bunun anlamının bütün halkın sosyal konulardaki hak ve ödevler açısından aynı olması değildir. Bu alanda, ya yeterli ölçüde bu meseleleri bilmeyenler veya kötü emeller peşinde olanlar, taşıdıkları İslam ve devrim karşıtı görüşler ile kendilerini Müslüman ve devrimci halkın safında göstererek onlar arasında yer bulmak ve bu devrimin kazanımlarından kendi emelleri doğrultusunda yararlanmak ve devrim aleyhine çalışmak hedefi gütmektedirler. Bunlar: "Birinci sınıf ve ikinci sınıf insan yoksa toplumda bütün halk aynı olmalıdırlar." demekteler. Bununla da parti kurma girişiminde bulunmak, ülkenin yönetiminde ve askerî makamlarda yer almak vb. temel şeyleri isterler.

Onların görüşüne göre, her inanca ve her ideolojiye mensup olan her birey, cumhurbaşkanı ve başbakan olabilir. İsteddiği her partiyi kurabilir. Onların delili şundan ibarettir: Birinci ve ikinci sınıf insan diye bir şey olmadığından ve herkes eşit olduğundan dolayı, bizim de devrimi veya anayasayı kabul etmemekle beraber, bütün haklardan eşit bir şekilde ya-

rarlanma hakkımız vardır. Bu safsatanın yanıtında, birinci sınıf ve ikinci sınıf insan diye bir şeyin olmadığına doğru olduğu ama bütün hak ve ödevlerin kaynağının herkes arasındaki ortak insanîyet ilkesinden kaynaklanmadığı, bilakis bazı hak ve ödevlerin ölçüsünün, insan olma ilkesinin dışında başka belirli özellikler olduğunu da söylemiştik. Bazıları, bu konuyu ya doğru anlamamakta ama kasıtlı olarak yanlış yorumlamakta ya da anlamamakta ve sonra da filan şahıs: “Bizim birinci ve ikinci sınıf yurttaşımız vardır; birinci sınıf yurttaşımız ulemadır; diğerleriye ikinci sınıf yurttaşlarımızdır!” diye söylemektedir demek! Zorunlu olarak bu oturumu bu şüphenin tahlil ve cevaplanmasına has kılacağız.

Bu mevzunun aydınlanması için, dünya hukuk filozofları arasında tartışılan ve kendisine değişik cevaplar verilen önemli konulardan birine dikkat edilmelidir; bu, gerçekte hakkın kökünün ne olduğu konusudur. Filan şahsın hakkı vardır veya yoktur dediğimizde, bu hak nereden kaynaklanmaktadır? Hangi esasa göre bir kimsenin bir işi yapma hakkının olduğunu ya da olmadığını söyleyebilmekteyiz? Tarihî hukuk ekolleri, pozitivizm, tabii hukuk ve diğer hukuk felsefesi ekollerinin her biri, buna muhtelif cevaplar vermiştir.

İslam’ın bu alanda özel bir görüşü vardır. Yani İslam’ın tevhidî görüşü esasınca, bütün hakların aslı Allah Teâla’ya dönmelidir. Çünkü varlık O’ndandır ve herkesin her neyi varsa O’ndandır: Yaratılış bazında, varlığımız ve her neyiz varsa Allah’tandır (*biz Allah içiniz*) ve her şey “Allah’tandır.” Aynı şekilde teşriî konular da, Allah Teâla’ya isnat edilmelidir. Bu, hakların çıkış kökü ve kaynağı hakkında bizim genel bakışımızdır. bunu şöyle özetleyebiliriz: “Başkalarını hukuk sahibi yapan Allah’tır.” Ama Allah, bütün insanları bir derecede ve eşit şekilde mi hukuk sahibi kılmaktadır? Yoksa Allah bazı kullarına diğerlerine vermediği özel bir hak mı vermektedir? Genel olarak bilmekteyiz ki, Allah başkalarına vermediği bir takım hakları nebilere vermiş, baba ve anneye bir hak ve evlada bir hak tanımıştır. Ama acaba ilâhî irade hikmetsiz midir? Yani Allah, bir ölçü olmaksızın mı bir şahsa bir hak vermekte ve bir diğerine o hakkı vermektedir, yoksa özel bir ölçü göz önünde bulundurulmakta mıdır? Eğer bir ölçü varsa o ölçü nedir?

Allah’ın kullarına verdiği hakların ölçüsü, onların varlıktaki konum ve mevkieleridir, onlar taşıdıkları özel sorumluluklar karşısında şartların ge-

rektirdiği haklardan yararlanırlar. Hepimiz, irade ve seçme gücü ile hakiki ve nihai kemal yönüne hareket etmek için yaratılmışız. Öyleyse bizim genel bir sorumluluğumuz vardır ve bu da, tekâmül yolunda hareket etmektir; bu İslam kültüründe “Allah’a tapınma” adını almıştır.

﴿ أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَا بَنِي آدَمَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا الشَّيْطَانَ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ وَأَنْ اعْبُدُونِي هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴾

Ey Adem oğulları! “Şeytana kulluk etmeyin; zira o sizin için apaçık bir düşmandır; yalnız bana kulluk edin, doğru yol budur.” diye tavsiye edip söz almadım mı?

﴿ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ ﴾

Onlara da kendi içlerinden: “Allah’a ibadet edin (desin).” diye içlerinden bir elçi gönderdik.²

O hâlde bütün peygamberlerin davetinin esası, Allah’a ibadet etmektir ve insanlara yönelik bu genel vazifenin hukukî bir getirisi vardır. Yani insan tekâmül ve Allah’a yakınlaşma yolunda hareket etmek isterse, gerekli imkân ve şartları inisiyatifinde taşımalıdır. Aynı şekilde bu harekete yön verebilmesi için, toplumda usul ve kanunlar da bulunmalıdır. İnsan, Allah’a doğru gitmek isterse hayat hakkı taşımalıdır. Öyleyse hayat hakkı ilk hak sıfatıyla buradan kaynaklanmaktadır. İkinci hak, harekette serbestliktir. Çünkü bu seyir cebrî değildir. O hâlde insanın bir yolu seçebilmesi için, seçimde özgür olması gerekmektedir. Üçüncü hak, bu dünyanın maddi nimetlerinden yararlanmaktır. Çünkü insan bu dünyanın maddi nimetlerinden yararlanmazsa, yaşayamaz ve hayatını sürdüremez. İnsan, kendi hayatını sürdürmek ve nihai kemale ve varlığın sahibine (Allah’a) yönelik o tekâmül yolunun gereklerini hazırlamak için, bu dünyanın giyecek ve yiyeceklerinden yararlanma hakkına sahiptir. İnsan, Allah tarafından vücuduna konulmuş cinsî ihtiyaç gibi güdülerden yararlanma hakkına sahiptir. O hâlde insan kendisine eş seçmelidir. Gördüğümüz gibi hakların çıkışı ödev ile birliktedir.

1- Yasin / 60-61

2- Mü’minun / 32

Hak ve ödev ilişkisine önceki konularda da işaret etmiştik. Biz, Allah'a taraf hareket ve O'na itaat etmekle mükellef olduğumuzdan, bunun karşılığında bazı haklara sahip olmalıyız ki o haklardan yararlanarak bu yolu sürdürelim. Bu esasa göre, toplumda ve halkın genel yaşantısında insanların tekâmül hareketine engel olan her şey, İslam devletince kontrol edilmeli ve devlet, İslam toplumunun Allah'a yönelik hareketini engelleyen, yol kesici ve rahatsız edici faktörlerin önünü almalıdır. Ferdî ve şahsi yaşam bağlamında da şahsın kendisi, tekâmül seyrindeki hızlandırıcı, tesirli etken ve faktörleri temin ve takviye etmekle ve kendi tekâmül hareketinin engellerini kenara koymakla mükelleftir. Bundan dolayı, haklardan yararlanmanın ölçüsü, fertlerin kabiliyetleri ve onların gelişme şartları, rüşd kapasiteleri ve tekâmülleridir. Bunlar göz önünde bulundurularak onların boynuna bir takım ödev ve sorumluluklar yüklenmekte ve bunların karşılığında onların bir takım haklara sahip olmaları gerekmektedir.

2- Tabîi ve Kesbî İhtilafların Hak ve Ödevlerdeki Farklılığa Etkisi

Bu söylenenler göz önünde bulundurulduğunda, hepimizin salt insan ve insaniyet aslında ortak olmamızdan ötürü, aynı hak ve görevlere sahip olmamız gerekmekte midir? Hepimizin insaniyet aslında ortak olduğumuz doğrudur; ama insanların kendi içlerinde birçok ihtilafları bulunmaktadır; bunlar iki bölümden oluşmaktadır:

1- **Tabîi, cebrî ihtilaf ve farklar:** İnsanlar arasındaki ihtilafların önemli bölümü tabîi ihtilaflara dönmektedir. Biyolojik açıdan -mantiki mefhum açısından değil- kadın ve erkek arasında olan cinsel farklılığı buna örnek gösterebiliriz. Bu iki grup arasında hem fizyolojik hem biyolojik hem de ruhsal ve duygusal bazı farklılıklar ve ihtilaflar vardır. İşte bu ihtilaflar, insanlar arasındaki farklı ödev ve hakların kaynağıdır. Yani hem kadının hem de erkeğin insan ve birinci sınıf oldukları ve insaniyette ikinci sınıf diye bir şey olmadığı doğrudur. Ama kadın, bedeninde bulunan özel yapılanmadan ötürü ve ona uygun ruhsal bir yapı taşıması sebebiyle, kendine has ve özel ödevler üstlenmelidir. Kadının çocuk doğurmadaki ve ona süt vermedeki rolünü, erkek asla üstlenemez ve bunun hakkında, bu ikisi için eşit ve aynı rol göz önünde bulundurulamaz. Çünkü bu mesele, kadının erkek ile olan tabîi ihtilafıyla ilişkilidir ve bu ihtilafın ışığında, kadına

özel sorumluluklar yüklenmiştir. Kadın, taşıdığı zati ve doğal özellikler hükmünce, kendi asıl görevini hamilelikte ve çocuğun dokuz ay boyunca gelişiminde ifa etmekten sorumludur. Sonra onun iki yıl boyunca çocuğa süt verme ve onu besleme görevi vardır. Bunların mukabilinde de onun için bir takım özel haklar öngörülmelidir.

Eğer kadının doğal ve zati özelliği hükmünce çocuk sahibi olması, sonra çocuğa süt vermesi, onu büyütmesi ve aynı zamanda erkek gibi çalışması ve kendi giderlerini sağlamakla sorumlu tutulması kararlaştırılırsa, o asıl görevini yerine getiremeyecek ve bu ona zulüm olacaktır. O hâlde kadın, çocuk doğurmada ve çocuğu beslemede taşıdığı ağır sorumluluk gereğince, özel haklar taşımalıdır. Yani erkek, kadının nafakasını temin etmekle yükümlü ve bu yükü kadının omzundan kaldırmalıdır. Eğer kadın çalışma sorumluluğu taşırsa, bazı işler çocuğunu düşürmesine veya zamanında çocuğuna süt vermemesine neden olabilir. Duygusal açıdan da kadının ekonomik emniyeti olmazsa ve geçim kaygısı taşırsa, onun kaygı ve ıstırapı çocuğa etki edecektir. Bilimsel olarak tespit edilmiştir ki, kadın her ne kadar daha fazla ruhi huzur taşırsa, daha sağlıklı bir çocuk yetiştirebilecektir. İşte bu delil uyarınca İslam, kadın için özel bir hukuk öngörmüştür. Kadının iktisadi açıdan yaşamının erkek tarafından temin edilme zorunluluğu bunlardan biridir. Kadın, hatta çocuğuna süt vermek için kocasından ücret alabilir. Yani o çektiği zahmete ve canından verdiği emeğe karşılık, aile muhitinde bir ayrıcalık taşımalıdır.

Öyleyse kadının ve erkeğin hak ve görevleri hakkında, “her ikisi de insan olduklarından dolayı, hak ve görevleri de bir olmalıdır,” anlayışı yanlıştır. Evet, her ikisi insaniyette ortaktırlar. Ama kadın ve erkek olmada ortak değildirlere. Kadının kendine has ve erkeğin de kendine has özellikleri bulunmaktadır. Bu özellikler, ödevlerdeki ihtilafın ve karşılıklı olarak hakta-ki ihtilafın kaynağıdır.

Bundan dolayı, insanlar arasındaki bir dizi ihtilaflar, tabii ve cebrî bir şekilde meydana gelmektedir. Yani hiç kimse kadın olmayı ve hiç kimse de erkek olmayı seçmemiştir. Bu mesele ilâhî iradeye bağlıdır:

﴿يَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ إِنَاثًا وَيَهَبُ لِمَنْ يَشَاءُ الذُّكُورَ﴾

Dilediğine dişiler armağan eder, dilediğine de erkek armağan eder.¹

O hâlde kendilerinin ve çocuklarının cinsiyetini belirlemede, fertlerin irade ve inisiyatiflerinin bir müdahalesi yoktur. Bu konu, tam bir şekilde Allah'ın iradesine bağlıdır. Ama kadın veya erkek cinsiyetine sahip olduktan sonra, insana bir takım sorumluluklar yüklenecektir; bunların yerine getirilmesi iradidir. Aynı şekilde o kimsenin bazı hakları da olacaktır. O hakların tamamını isteyebilecektir. Bundan dolayı, ödev ve hakta ihtilafın kaynağı olan bu dizi fark ve ihtilaflar, tabî ihtilaflardır.

2- İnsanlardaki ihtilafın diğeriye ihtiyari, tercihî ve iradidir. Bazı kişiler, yaşamak için hayatta özel bir takım şartlar ele geçirmektedir. Örneğin ilim tahsilinde bulunan bir şahıs, bilgisiz ve cahil bir şahsın yüklenemeyeceği bir vazifeyi toplumda yüklenme özelliğine sahip olmaktadır. Ya da bazı fertlerin kazandıkları beceriler ile ilgili olarak, insanların hakları eşittir diye zahmet çekmemiş, bir şey öğrenmemiş ve bir beceri kazanmamış kimselerle onlar mukayese edilmemektedir. Eğer bir kimse ders okur, zahmet çeker ve pilot olursa, onun mukabilinde ders okumamış, zahmet çekmemiş ve bu beceriyi kazanmamış birinin, "Ben pilot olmak istiyorum." demesi kabul edilmez! Kuşkusuz ki böyle bir kimseye "Pilot olmak için eğitim görmelisin." diyeceklerdir.

Aynı şekilde siyasi meselelerle ilgili bilgisi ve duyumu olmayan bir şahıs, "Benim de cumhurbaşkanı olma hakkım vardır." derse, ona şöyle diyeceklerdir: "Cumhurbaşkanı olmanın bazı şartları vardır. Eğer o şartları kazanır ve onun zati kapasitesini taşırsanız, aday olabilirsiniz ve eğer halk oy verirse seçilirsiniz." O şahıs, "Birinci ve ikinci sınıf insan diye bir şey yoktur. O hâlde benim de cumhurbaşkanı olma hakkım vardır." diyemez. Milletın aksi istikametinde hareket etmekle ve ülkenin anayasasını kabul etmemekle beraber, her insanın "bu ülkenin cumhurbaşkanı olmak istiyorum. Çünkü ben insanım" demesi, mantıklı değildir. Sırf insan olduğundan dolayı ülkedeki her makamı işgal edemezsin. Her makama gelmenin özel şartları vardır. Örneğin İslam ülkesinde cumhurbaşkanı, Müslüman olmalıdır. Müslüman olmayan bir şahıs, -kendisine duyduğumuz saygıyla ve anayasanın ona tanıdığı haklarla birlikte- cumhurbaşkanı olamaz.

3- Tabiiyet Kanunlarında Fertler İçin Değişik Derecelerin Belirlenmesi

Bütün ülkelerde hassas makamlar için özel şartlar öngörülmektedir. Özel şartları gerektiren meselelerden biri de tabiiyet konusudur. Tabiiyetin eşit ve bir derecelik olmadığı, dünya hukukunun açık ve kesin konularındandır. Özel uluslararası hukuk hakkında azıcık bilgisi olan herkes, bu konuyu anlamaktadır. Eğer bir İranlı, Avrupa ve Amerika ülkelerinden birinin tabiiyetini almak isterse, öncelikle onun tabiiyetinin kabul edilmesinin bazı şartları olacaktır. Bununla beraber, onun tabiiyetini kabul ettikten sonra, ona cumhurbaşkanı olma hakkını tanımamaktadırlar! Çünkü o ikinci derece tabiiyet taşımaktadır. Uzun yıllar boyunca ona uygulanan imtihanlar sonucunda, ikinci derece vatandaşlıktan birinci derece vatandaşlığa geçme başarısında bulunabilir. “Her hâlükârda bir ülke fertlerinin taşıdığı bütün haklar, o ülkenin tabiiyetini bulunduran kimselerce de taşınmalıdır.” diye bir şey yoktur. Çünkü tabiiyetin dereceleri vardır. Birinci ve ikinci sınıf insan yoktur ilkesine istinatta bulunarak, tabiiyetin veya başka bir ifadeyle yurttaşlığın da birinci ve ikinci derece taşımadığı neticesini alamayız.

Her ülke, kendi yurttaşlarına özel haklar tanımaktadır. Aynı şekilde İslam’da da özel haklar göz önünde bulundurulmuştur. Öyleyse insanların tümünün insanîyette ortak olmaları, onların hepsinin tabiiyette de eşit olmaları manasına gelmemektedir. O hâlde her ülke halkı, o ülkenin yurttaşları sayılmakla birlikte, bütün makam ve derecelere gelme bakımından eşit değildir ve hakları farklıdır. Ama hangi hukukî ölçü ve referansın bunları belirlediği konusunda, değişik cevaplar bulunmaktadır. Biz, bütün bunların ilâhî izne dönmesi gerektiğine inanıyoruz. İlâhî kanunları kabul etmeyen; liberal veya demokrat ülkelerde yaşayan kimseler, yalnızca halkın oyuna uyulması gerektiğini söylemektedir. Ama biz, halkın oyunun dışında, ilâhî iznin de olması ve bir görüş, istek ve hakkın; ilâhî izin ve Allah’ın kanununa aykırı olmaması gerektiğini söylemekteyiz. Her hâliyle hiçbir ülke, bütün fertlerin eşit tabiiyetine inanmamaktadır ve insanîyetin iki dereceli olmaması delili, iki dereceli tabiiyeti reddetmemektedir. Bu konu anayasamızda da belirtilmiştir. Ben, duyarsızlık sergileyen kimsele-re, şu kanun maddesine dikkat etmemelerinden ötürü hayret etmekteyim: “İran tabiiyetini almış veya alacak olan şahıslar, cumhurbaşkanlığı, ba-

kanlık, müsteşar makamlarına ve her çeşit siyasi dış memuriyetlere gelme hakkı dışında, İranlılar için öngörülmüş tüm haklardan faydalanabilirler.” Yani İran tabiiyetini alan bir kimsenin siyasi memur, elçi, elçilik memuru ve bakan olma hakkı yoktur. İran devletinin tabiiyetini kabul etmesiyle ve İran devletinin de onun tabiiyetini kabul etmesiyle birlikte, onun böyle hakları bulunmamaktadır; bu bizim kanun metnimizdir.

4- İslam’ın Nazarında Birinci ve İkinci Derece Tabiiyet

Şu an biz, tabiiyetin gerçekleşme şeklini ve onun hakkında İslam’ın bakışını genişçe inceleme durumunda değiliz; çünkü bu konu hukuk felsefesi ile irtibatlıdır ve bizim konumuz ise siyaset felsefesindedir. Ama yüzeysel olarak belirteyim ki, İslam’ın hukukî görüşünde ülkeleri sınırlandırmanın asıl ve öncelikli ölçüsü inançlardır ve coğrafi sınırların önemi yoktur. İslam’ın öncelikli planı, Dünya İslam Devleti’nin kurulmasıdır; -inşallah İmam Mehdi’nin (a.s) gelişiyle kurulacaktır- coğrafi sınırlar kalkacak, bütün İslam ümmeti bir ülkenin yurttaşı ve bir devletin takipçisi olacaktır. Onların tabiiyetinin ölçüsü İslam’dır. O devlette Müslüman olmayanların hak ve görevleri, Müslümanlar ile farklı olacaktır; Müslüman olmayan, ne bir Müslüman’ın taşıdığı bütün görevleri taşıyacak ve ne de onun sahip olduğu bütün haklara sahip olacaktır. Bu İslam’ın öncelikli planıdır. Ama özel şartlarda veliyy-i fakih ve İslam devleti ikinci bir düzenleme sıfatıyla, coğrafi sınırları muteber bilebilir. Bu yüzden eğer biz, bugün coğrafi sınırları muteber biliyorsak bu, İslam’ın öncelikli planı esasınca değil, bilakis ikinci plan ve bölgesel ve uluslararası kanunların kapsamında gerçekleşen maslahatlar esasıncadır. O kanunlar (düzenlemeler), veliyy-i fakihin imzasıyla bizim için itibar kazanmıştır ve gerçekte o sınırlar, veliyy-i fakih tarafından belirlenmekte ve teyit edilmektedir.

O hâlde İslam’ın öncelikli ve ideal planında, tabiiyetin şartlarından biri İslam’dır ve Müslüman birinci derece tabiiyet sahibi ve Müslüman olmayan da ikinci derece tabiiyet sahibi sayılmaktadır. Ama özel şartlarda coğrafi sınırlar muteber değerlendirilmekte ve kanun esasınca tabiiyet için özel şartlar öngörülmektedir. Velayet-i fakih nazariyesi esasınca, o şartlar ve onun kanuni temelleri veliyy-i fakihin onayını aldığı zaman, diğer İslami hükümler gibi uyulması farz olacaktır; İmam Humeynî’nin (r.a) söylediği gibi: “İslam devletinin kurallarına itaat etmek farzdır.”

5- Velayet-i Fakih Düzeninin Diğer Düzenler İle Olan İşlevsel Farkı

Düzenli olarak halkın yönetiminden, demokrasiden dem vuran ve yönetimlerinin velayet-i fakih esasına göre şekillenmesinden utanç duyan kimseler, velayet-i fakihin bu ülkeye ettiği hizmetlere dikkat etmemektedirler.

Velayet-i fakih nazariyesi esasınca, İslam devletinin hükümlerine, kanunlarına ve Koruyucular Konseyi'nin teyit etmesinden sonra İslami Şûra Meclisi'nin kanun tasarılarına şer'î olarak itaat etmenin farz oluşuna dikkat etmemektedirler. Çünkü bunlar veliyy-i fakihin onayından geçmektedir ve onun onayı Allah Teâlâ'nın iznine tabidir. Bu, mevcut düzenin taşıdığı büyük bir ayrıcalıktır. Ama biz velayet-i fakih düzenini kabul etmezsek, kanun ve yasalara uymanın farzlığı/zorunluluğu en fazla geleneksel olacaktır. Bu da halkın kanunlara yönelik, kendi istekleriyle taşıdıkları bağlılıktır ve halk, o bağlılıktan vazgeçip, kendi isteklerini gözden geçirebilir ve arzuları doğrultusunda kanundaki maddeleri değiştirebilir. O hâlde halkın kanunlara itaat etmeleri için, demokratik sistemde hiçbir şer'î zorunluluk bulunmamaktadır.

İslam devletinde yasalar, veliyy-i fakihin izni ve onayıyla muteberdir ve halkın oyuna dayalı toplumsal zorunluluk ve geleneksel zorunluluk taşımakla birlikte, şer'î farzlığı da taşımaktadır ve onlara muhalefet etmek günah olup ilâhî cezaya sebeptir. İslam devletinin kanunlarına uymak ile meşruiyet ve itibarını sadece çoğunluğun isteğinden alan ve milletvekillerinin çoğunluğunun oy vermesinden ötürü, halkın itaat etmekle kendilerini yükümlü bildikleri kanunlara uymak arasında çok fark vardır! Bu anlamda o kanuna oy vermeyen milletvekilleri veya o milletvekiline oy vermeyen azınlık kitle, hangi ölçüye kadar o kanuna uymakla yükümlüdür? Halkın çoğunluğunun temsilcileri tarafından bir kanun teyit edildiği zaman, azınlık kitle ve o kanunun muhalifleri ruhsal, duygusal ve kalbî olarak ona bağlı olabilirler mi? Bunların, kalbî olarak da çoğunluğun isteğine bağlı olmaları nasıl mümkündür?

Meclis üyeleri tarafından tasvip edilen ve veliyy-i fakihin imzasını alan İslam devletinin yasalarına itaat etmek ve uymak, Allah tarafından farz kılınmıştır ve hatta o yasalara oy vermemiş kimseler bile, şer'î olarak onlara uymakla yükümlüdürler. Müslüman halkın tamamı bunu bilmekte, ilâhî

meşruiyeti olan İslam devletinin yasalarına yürekten bağlı bulunmakta ve onlara muhalefet etmemektedir. Çünkü onlar ilâhî ve İslami devletin yapı ve kaidelerini bilmektedirler. Kanun ve yasalara bu düzeyde uymak ve onları kabul etmek, ülkemizde velayet-i fakih düzeni adıyla pratiğe geçmiş olan ilâhî düzenin ayrıcalık ve özelliklerindedir. İslami hareketin geçmişini ve İslam devrimini araştırmak suretiyle, halkın rehber ve velayet-i fakihe geniş çaplı itaatının ve o yüce makamın emir ve öğütlerini yürekten kabul etmelerinin, devrim döneminde ve devrim sonrasında bizim ilerlememizin ve başarımızın asıl faktörü olduğunu anlıyoruz. İşte bu faktör, denk olmayan bir savaşta milletimizin galip ve alınının açık olmasını sağlamıştır.

İran İslam Devrimi'ni başarıya ulaştıran önemli faktörlerden birinin halkın, dinî önderlerine itaat etmenin farzlığı ve gerekliliğine dair dinî inançları olduğunu dünyada kim bilmemektedir! O zaman, imamlarının ve mercilerinin emriyle cihat ve mücadele eden ve bu yolda şehit olanların özveri ve fedakârlıklarının karşılığında İslami düzenin kurulmuş olduğu bir ülkede, şehitlerin kanının ve canlarından geçenlerin fedakârlıklarının semeresi ve getirisi olan özgürlük ortamında bir grubun kalem oynatıp, "İmam konjoktörden yararlandı; halkın hareketini İslami hareket ve İslam devrimi olarak gösterdi ve şekillendirdi." demesi büyük bir insafsızlıktır. Acaba bu iddianın gerçekliği var mıdır? İran'ın Müslüman halkı dinî ve şer'î vazifelerini yerine getirmek için devrim sahnelerinde hazır olmasaydı ve kurşunların karşısında göğüslerini siper etmeseydi, devrim başarıya ulaşır mıydı? Eğer İmam Humeynî'nin emri olmasaydı, böyle bir işi yaparlar mıydı? Gerçekleri unutmamız ve inkâr etmemiz insafsızlıktır. Hakikat şudur ki devrimin olmasında, devamında, sonra savaşın kazanılmasında, tüm zorluklara, darlıklara ve sorunlara katlanmada din ve İmam'ın önderliği, asli ve öncelikli rolü ifa etmiştir ve inşallah İmam Humeynî'nin (r.a) salâhiyetli halefinin önderliğiyle ve onun hikmetli yöneticiliğiyle İran'ın fedakâr halkının birliği ve beraberliği sayesinde bu başarılar olduğu gibi devam edecektir ve halk, Veliyy-i Fakih'in (Allah onu korusun) önderliği altında yücelme ve ilerlemenin merhale ve derecelerini daha fazla kat edecektir.

Sözün özü şudur: Tabiiyetin sınıflandırılması dünyadaki bütün düzenler tarafından kabul edilmiş bir konudur. Elbette İslam'ın ve diğerlerinin ba-

kışında tabiiyetin ölçüsü ve onun şartları fark etmektedir. Ama tabiiyetin derecesindeki ihtilaf, bizim çıkardığımız bir şey değildir ve tabiiyetin derecesindeki bu ihtilafın insanların insaniyette eşit olmalarıyla hiçbir bağı yoktur. Bütün insanlar insaniyet açısından bir derecededir; ama onlarda ya tabii bir tarzda ödevlerin ve hakların ihtilaf kaynağı olan bazı şartlar bulunmakta veya onların kazanmış oldukları şartlar, özellikler, imkân ve kabiliyetler onlara bazı sorumluluklar yüklenmesine ve bunun karşılığında da bazı hakların verilmesine neden olmaktadır. O hâlde hakların ve ödevlerin ihtilaf nedeni, ya tabii ihtilaflardır ya da fertlerin seçim ve iradelerinden doğan ihtilaflardır. Örneğin insanlar özel bir dini kabul etmekte veya bir konum ve makama gelebilmek için belirli maharetleri ve gerekli özellikleri kazanmaktadırlar. Kuşkusuz bu ihtilaflar ve kazanılan (kesbî) özellikler bu cümleden olarak özel bir usul ve esaslar bütününe kabul etmek, insanların tabiiyet ve yurttaşlık derecelerinde etkili olabilmektedir.

